

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ελληνορωμαϊκές — Ελληνοϊταλικές
Σπουδές: Λογοτεχνία, Ιστορία και Πολιτισμός»**

«To coria lettere του εμπορικού οίκου Παναγή Τσιτσέλη (Ληξούρι Κεφαλονιάς,
1786-1804 και 1814-1816): έκδοση και επεξεργασία»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΡΟΜΑΝΕΝΚΟ

A.M.: 1566 01 2017 004

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΠΑΓΚΡΑΤΗΣ (ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ)
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΟΜΠΡΟΣ
ΜΑΡΙΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2021

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	2
Εισαγωγή	2-11
α. Προκλήσεις στη διακίνηση της αλληλογραφίας.....	2-3
β. Η εμπορική αλληλογραφία ως τμήμα του εμπορικού αρχείου.....	4-6
γ. Η γλώσσα της αλληλογραφίας.....	6-7
δ. Το <i>corpia lettere</i> ως βάση της μελέτης.....	7-9
ε. Μεθοδολογία της έρευνας.....	9-11
I. Κεφάλαιο πρώτο: Η θέση των Επτανήσων στο ιστορικό γίνεσθαι της περιόδου.....	11-24
1. <i>Εναλλαγή κυριαρχιών στα Επτάνησα με έμφαση στην Κεφαλονιά.....</i>	11-16
2. <i>Δυσκολίες για το εμπόριο λόγω ιστορικών συνθηκών</i>	16-25
α. Αντίκτυπος της πανώλης στην Πελοπόννησο	17-18
β. Σιτοδεία λόγω πολιορκίας της Κέρκυρας.....	18-19
γ. Αυξημένοι θαλάσσιοι κίνδυνοι λόγω εναλλαγής κυριαρχιών	19-21
δ. Ηπειρωτικός αποκλεισμός Γαλλίας – Αγγλίας.....	22-23
ε. Δυσκολίες στο εμπόριο λόγω τοπικών ταραχών στο Ληξούρι.....	23-24
II. Κεφάλαιο δεύτερο: Τρόπος διεξαγωγής εμπορίου	24-44
1. <i>Δίκτυα.....</i>	25-29
2. <i>Εμπορικές οικογενειακές εταιρείες.....</i>	29-38
α. Παραγγελίες.....	31-35
β. Συντροφίες.....	35-38
3. <i>Η οικογένεια Τσιτσέλη.....</i>	38-44

III. Κεφάλαιο τρίτο: Επιμέρους θέματα άσκησης εμπορίου	44-97
1. Κίνηση των εμπορευμάτων.....	44-52
α. Περιοχές εξαγωγής εμπορευμάτων: Κεφαλονιά και Πελοπόννησος	44-45
β. Περιοχές εισαγωγής εμπορευμάτων: Βενετία και Σενιγκάλια	45-49
γ. Τροφοδοσία Ιονίων νήσων με σιτηρά: Μαύρη Θάλασσα και Πελοπόννησος	49-52
2. Είδη εξαγόμενων εμπορευμάτων	52-60
α. Τρόφιμα	53-59
β. Αγροτικά είδη	59-60
3. Είδη εισαγόμενων εμπορευμάτων.....	60-65
α. Τρόφιμα	61
β. Βιοτεχνικά είδη.....	61-65
4. Μέτρα και σταθμά	65-67
5. Συναλλαγές	67-72
6. Πλοία.....	72-77
7. Εμπορικοί κίνδυνοι και τρόποι αντιμετώπισή τους.....	77-97
α. Σχέσεις με τους συνεργάτες.....	77-81
β. Ασθένειες: πρόληψη και αντιμετώπιση	81-89
γ. Προστασία από τους εμπορικούς κινδύνους κατά τη μεταφορά	89-94
δ. Χρήση συναλλαγματικών (lettere di cambio).....	94-97
Συμπεράσματα	98-101
<i>Copia lettere</i>	102-256
Ελληνική βιβλιογραφία.....	257-264
Ξένη βιβλιογραφία.....	265-269

Πρόλογος

Η μελέτη των χειρόγραφων πηγών δεν αποτελεί απλά ένα εργαλείο, αλλά και ένα προνόμιο της ιστορικής επιστήμης. Χάρη σε αυτήν υπάρχει η δυνατότητα να ακούσουμε τη φωνή των ανθρώπων, ώστε οι ίδιοι να μας δώσουν απάντηση σε ερωτήματα της ιστορικής επιστήμης. Έτσι, στην παρούσα διπλωματική εργασία αποκτήσαμε το προνόμιο να βυθιστούμε στον κόσμο του εμπορίου μέσα από το *coria lettere* του εμπορικού οίκου Παναγή Τσιτσέλη, που έδρευε στο Ληξούρι Κεφαλληνίας στα τέλη του 18^{ου} – αρχές 19^{ου} αιώνα. Παρακολουθήσαμε τις εμπορικές εργασίες των ετών 1786-1804 και 1814-1816 μέσα από την αφήγηση των επαγγελματικών υποθέσεων προς τους συνεργάτες του οίκου, διαβάζοντας τις υποδείξεις δύο γενεών: αρχικά του Παναγή, και έπειτα κάποιων από τους γιούς του, που συνέχισαν την επαγγελματική τους κληρονομιά.

Οι πληροφορίες που αντλήσαμε ήταν διανθισμένες με τις λεπτομέρειες, που μόνο η μελέτη της αλληλογραφίας μπορεί να προσφέρει, καθώς αν και σε περιορισμένο βαθμό, εντοπίσαμε αναφορές σε εξωεπαγγελματικά ζητήματα. Τον καρπό της έρευνας αποτέλεσε η σφαιρική προσέγγιση της επιχείρησης Τσιτσέλη, χάρη στην οποία εντάξαμε τον εμπορικό οίκο θεματικά και χρονολογικά στην ενότητα της ιστορίας του εμπορίου. Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί προϊόν συστηματικής και σε σημεία, απαιτητικής μελέτης, που άξιζε να γνωρίσει μια απόφοιτος ιστορικών σπουδών, καθώς από εκπαιδευτικής άποψης, έδωσε την ευκαιρία να δοκιμαστεί εμπράκτως στην ιστορική έρευνα.

Εισαγωγή

α. Προκλήσεις στην διακίνηση της αλληλογραφίας

Στους νεότερους χρόνους το φαινόμενο της πληροφόρησης ήταν αρκετά περιορισμένο, καθώς η μεταφορά των επιστολών ήταν μια χρονοβόρα διαδικασία. Η Βενετία αποτελούσε το παράδειγμα μιας από τις πρώτες ευρωπαϊκές χώρες που επιχείρησε να λύσει αυτό το πρόβλημα, οργανώνοντας το επίσημο ταχυδρομείο της. Αυτή η πρωτοβουλία προήλθε λόγω απόκτησης νέων υπηκόων σε πολλά τμήματα της ανατολικής Μεσογείου, και της ακόλουθης ανάγκης για πληροφόρηση σχετικά με θέματα εμπορίου και διοίκησης. Έτσι, πέρα από την ανάθεση της επιστολογραφίας σε ιδιώτες φίλους, γνωστούς και εμπόρους που αναχωρούσαν προς τον τόπο, στον οποίο προοριζόταν

το γράμμα - το 1489 δημιουργήθηκε η Compagnia dei Corrieri Veneti, μια υπηρεσία που φρόντιζε για τη διακίνηση της δημόσιας αλληλογραφίας εντός της Ιταλίας. Το 1746 η ταχυδρομική υπηρεσία της Βενετίας έγινε κρατική. Αφορούσε όμως τη διακίνηση της αλληλογραφίας εντός των συνόρων της Μητρόπολης. Για να καλυφθεί η ανάγκη να στέλνονται τόσο κρατικά όσο και εμπορικά γράμματα πέρα από τα σύνορα της Βενετίας επιστρατεύθηκαν συνδυασμοί χερσαίων και θαλάσσιων οδών. Όμως, για να φτάσει μια επιστολή χρειάζονταν πολλές εβδομάδες, ενώ ο χρόνος μεταφοράς μέσω θάλασσας αυξανόταν τον χειμώνα λόγω των καιρικών συνθηκών, και κατά τη διάρκεια των πολεμικών ναυτικών επιχειρήσεων¹.

Τα Ιόνια νησιά, που μετά τη διάλυση της Δημοκρατίας του Αγίου Μάρκου το 1797 άλλαξαν κυριαρχία τέσσερις φορές, αποτελούν ιδιαίτερη περίπτωση. Ο κάθε κυρίαρχος είχε σκοπό να οργανώσει ταχυδρομείο για τη διακίνηση των επίσημων επιστολών. Λόγω ωστόσο της βραχύβιας παραμονής του στην περιοχή, κανένας από αυτούς δεν κατάφερε να το εφαρμόσει αποτελεσματικά. Έτσι, και ενώ υπήρχε δυσκολία στη διακίνηση των επίσημων εγγράφων, η δυσκολία για τη διακίνηση της προσωπικής αλληλογραφίας ήταν μεγαλύτερη, εφόσον ακόμα και αν οι ιδιώτες έβρισκαν τους πόρους να στείλουν μια επιστολή, θα ήταν αδύνατον να το κάνουν κατ' εξακολούθηση. Οι δυσκολίες για το παραπάνω εγχείρημα προέκυπταν από τις συνθήκες της περιόδου. Αρχικά, θα έπρεπε να βρεθεί γραμματοκομιστής που θα αναλάμβανε την μεταφορά ενός γράμματος την κατάλληλη στιγμή. Μάλιστα, συχνά η ενημέρωση για τα πλοία που αναχωρούσαν γινόταν την τελευταία στιγμή και έτσι πολλές επιστολές ήταν γραμμένες πολύ βιαστικά. Αν δεν υπήρχε γρήγορη αντίδραση, ο αποστολέας έχανε την ευκαιρία να στείλει την επιστολή του. Τα παραπάνω εμπόδια συμπληρώνονταν με την αμέλεια της παράδοσης, την παραβίαση του απορρήτου, την κακοήθεια και την κλοπή. Η καλύτερη αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων ήταν η αποστολή της ίδιας επιστολής δύο και τρεις φορές με διαφορετικά μέσα, αλλά και η πρακτική του να κρατά ο αποστολέας αντίγραφο της επιστολής για τον εαυτό του, κάτι που δήλωνε τη μεγάλη αξία που είχε η πληροφορία της επιστολής για τον αποστολέα².

¹ Ελένη Αγγελομάτη- Τσουγκαράκη, «Η διακίνηση της αλληλογραφίας στην Ανατολική Μεσόγειο (16^{ος}-19^{ος} αι.)», στο *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά*, τ. 8: *Πρακτικά του επιστημονικού συμποσίου "Νεοελληνική επιστολογραφία" (16^{ος}-19^{ος} αι.)*, Αθήνα 2006, σελ. 347-349.

² Για την περιγραφή των προσπαθειών οργάνωσης ταχυδρομικών υπηρεσιών στα Επτάνησα κατά τη διάρκεια των διαδοχικών κυριαρχιών μετά το 1797, βλ. Αγγελομάτη- Τσουγκαράκη, «Η διακίνηση της αλληλογραφίας», σελ. 362-371.

β. Η εμπορική αλληλογραφία ως τμήμα του εμπορικού αρχείου

Το πρόβλημα της απόστασης μπορούσε να περιοριστεί με τη βοήθεια της επικοινωνίας, κάτι που γνώριζαν οι έμποροι εφόσον φρόντιζαν να αλληλογραφούν τακτικά μεταξύ τους. Για να αντιμετωπιστεί όμως η μεγάλη χρονική απόσταση που σημειωνόταν στη μεταφορά των γραμμάτων, ο κόσμος του εμπορίου οργάνωσε δικό του τρόπο διακίνησης των πληροφοριών μέσω αλληλογραφίας, η οποία μεταφερόταν εντός των εμπορικών δικτύων³. Η εξέλιξη που γνώρισε ο κόσμος του εμπορίου κατά τον ύστερο Μεσαίωνα δημιούργησε νέες εμπορικές μεθόδους και πρακτικές, ανάμεσα στις οποίες ήταν και η συστηματική αλληλογραφία ανάμεσα σε εμπόρους με μόνιμη βάση, εφόσον τους έδινε το πλεονέκτημα να υπάρχει πληροφόρηση χωρίς την ανάγκη των ίδιων για μετακίνηση⁴.

Χάρη στα προϊόντα της εμπορικής επιστολογραφίας είναι δυνατόν να ανιχνεύσει κανείς το ίδιο το δίκτυο των συνεργατών της εκάστοτε επιχείρησης. Μέσα από αυτές αντλούνται ποικίλα στοιχεία σχετικά με την έδρα των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων και το μέγεθος της συνεργασίας, όπως αυτό προέκυπτε από την περιοδικότητα και τη συχνότητα της αλληλογραφίας⁵. Παράλληλα, υπάρχει η δυνατότητα να γίνει συστηματική παρακολούθηση των καθημερινών συναλλαγών, καθώς και να αποδοθεί η συμπεριφορά, οι μέθοδοι και οι ιδέες των εμπόρων που τοποθετούνται στο επίκεντρο μιας μελέτης⁶. Πέρα από το εμπορικό περιεχόμενο, αντλούνται στοιχεία και για την πληροφόρηση που είχε ο έμπορος γύρω από τη γνώση των οικονομικών ζητημάτων, όπως ήταν οι τιμές, η ποιότητα, η διαθεσιμότητα προϊόντων, ο ανταγωνισμός κ.ά. Υπάρχουν στοιχεία ακόμα και για οικογενειακές διαφωνίες ή τακτικές για την αντιμετώπιση των ζητημάτων, όσον αφορά το δίκτυο των συγγενών, φίλων και συμπατριωτών τους⁷. Ωστόσο, η μελέτη της αλληλογραφίας και μόνο δεν αρκεί για να απαντηθούν όλα τα ερωτήματα γύρω από την εμπορική επιχείρηση, εφόσον

³ Christof Jeggle, «Interactions, networks, discourses and markets», στο Andrea Caracausi – Christof Jeggle (επιμ.), *Commercial Networks and European Cities, 1400-1800*, Λονδίνο 2014, σελ. 48.

⁴ Διαλέτη Ανδρονίκη, «Η μετάβαση από το Μεσαίωνα στη Νεότερη Εποχή στην Ευρώπη», στο Μαργαρίτα Δρίτσα (επιμ.), *Θέματα οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας της Ευρώπης*, Πάτρα 2008, σελ. 33.

⁵ Μαρία - Χριστίνα Χατζηϊωάννου, *Οικογενειακή στρατηγική και εμπορικός ανταγωνισμός. Ο οίκος Γερούση τον 19ο αιώνα*, Αθήνα 2003, σελ. 41.

⁶ Despina Vlami, «Building trust relationships in business. The De Vogel-Cardamici association in Amsterdam and Izmir and an eighteenth-century Dutch masterclass on trading», στο Thierry Alain (επιμ.), *Dossier "Au cœur des mutations du négoce en Méditerranée. Les acteurs et leurs choix (Smyrne, XVIIe-XXe siècle)"*, *Rives méditerranéennes* 59 (2019), σελ. 48.

⁷ Olga Katsiardi – Hering, «Christian and Jewish Ottoman Subjects: Family, Inheritance and Commercial Networks between East and West (17th-18th c.)», στο Simonetta Cavaciocchi (επιμ.), *La famiglia nell'economia Europea Secc. XIII-XVIII. The economic role of the family in the European Economy from the 13th to the 18th centuries*, Φλωρεντία 2009, σελ. 422.

μέσω των γραμμάτων δεν είναι δυνατόν να ανιχνευθούν ποσοτικά στοιχεία και κρατικά συγκεντρωτικά μεγέθη⁸.

Εκτός από σημαντική πηγή πληροφόρησης, η εμπορική αλληλογραφία είχε τον ρόλο του δεσμού ανάμεσα στους συναλλασσόμενους, τους αποστολείς και τους παραλήπτες των επιστολών. Για αυτό τον λόγο οι έμποροι αντέγραφαν όσες επιστολές έκριναν αναγκαίες μέσα στο βιβλίο των αντιγράφων των επιστολών (*coria lettere*), κάτι που υποδείκνυε και η εμπορική νομοθεσία της προεπαναστατικής περιόδου. Λόγω της φύσης της, η αλληλογραφία αυτού του είδους θα έπρεπε να είναι απαλλαγμένη από περιττές λέξεις και εκφράσεις, να είναι λιτή, ακριβής και σαφής⁹. Ήταν σύνηθες στην αρχή του γράμματος να δηλώνεται από τον έμπορο η παραλαβή του προηγούμενου γράμματος του παραλήπτη. Η παραπάνω ακρίβεια δικαιολογείται και από το γεγονός ότι η αλληλογραφία θα μπορούσε να παίξει τον ρόλο της απόδειξης κάποιας εμπορικής πράξης ανάμεσα σε δύο πρόσωπα, με την υπόδειξη του *coria lettere* και των εισερχόμενων γραμμάτων, τα οποία ο έμπορος είχε την υποχρέωση να διατηρεί σε φάκελο. Σε περίπτωση που ένας από τους δύο αρνιόταν την παραλαβή μιας επιστολής, η αποστολή της μπορούσε να διασταυρωθεί μέσω της καταχώρησής της στο *coria lettere* μιας επιχείρησης και της παράδοσής της σε κάποια ταχυδρομική υπηρεσία, που με τη σειρά της διατηρούσε βιβλίο¹⁰.

Για τον παραπάνω λόγο, ο όγκος της αλληλογραφίας που μπορεί να εντοπιστεί σήμερα δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ποτέ πλήρης, καθώς υπάρχει πιθανότητα να βρεθούν νέα γράμματα τα οποία δεν είχαν εντοπιστεί κατά την εύρεση του *coria lettere*. Επίσης, εφόσον δεν είναι δεδομένο ότι καταχωρούνταν όλη η εξερχόμενη αλληλογραφία, μιας και η χρησιμότητα της καταχώρησης βρισκόταν στην υποκειμενική κρίση του εμπόρου, δεν είναι διόλου απίθανο σε ένα βιβλίο *corialettere* να έχει κρατηθεί τμήμα εξερχόμενης αλληλογραφίας¹¹.

Τέλος, οι εμπορικές επιστολές δεν προσφέρουν την πλήρη εικόνα της λειτουργίας μιας εμπορικής επιχείρησης, καθώς αποτελούν τμήμα του αρχείου που κρατούσε ένας εμπορικός οίκος. Στο αρχείο αυτό ανήκαν και άλλα έγγραφα όπως για παράδειγμα τα διπλογραφικά βιβλία που

⁸ Vlami, «Building Trust», σελ. 48.

⁹ Το 1757 είχε συγγραφεί και ένα εμπορικό εγχειρίδιο, το “Επιστολόριον” του Σπυρίδωνα Μίλια, με υποδείγματα εμπορικών επιστολών και θεωρητικούς κανόνες της σύνθεσής τους. Βλ. Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, *Τα εμπορικά εγχειρίδια της Βενετοκρατίας και της Τουρκοκρατίας και η εμπορική εγκυκλοπαίδεια του Νικόλαου Παπαδόπουλου*, Αθήνα 1991, σελ. 30.

¹⁰ Σταμάτιος Θεοχάρης, *Λεξικόν του εμπορίου: κατά τα νεώτατα ευρωπαϊκά λεξικά*, Εν Αθήναις 1901, σελ. 56-57.

¹¹ Annalisa Biagianti, «Le rete consolare francese nell’Adriatico dal Settecento alle guerre napoleoniche (1754-1814)», *Rivista dell’Istituto dell’Europa Mediterranea* 17/2 (2016), σελ. 196.

συστηματοποιήθηκαν με την ανάπτυξη της λογιστικής, χάρη στην οποία οι έμποροι μπορούσαν να ελέγχουν τις συναλλαγές που είχαν με τους υπαλλήλους και συνεργάτες σε διάφορες περιοχές¹². Για να υπάρχει ακρίβεια κατά την καταγραφή του φορτίου σε πλοίο και αποδείξεις για την παραλαβή των εμπορευμάτων, δημιουργήθηκαν οι εμπορικοί κώδικες. Ένα ακόμα μέλημα των εμπόρων σχετικά με τη δυνατότητα αποζημίωσης του εμπορεύματος που μπορεί να χανόταν λόγω των κινδύνων της θάλασσας, επιλύθηκε με τις ναυτασφάλειες. Για να ενισχυθεί η ασφάλεια στον οικονομικό τομέα με τη μεταφορά των χρημάτων, γενικεύτηκε η χρήση των συναλλαγματικών και των επιταγών¹³.

γ. Η γλώσσα της αλληλογραφίας

Σε γενικές γραμμές, όσον αφορά το εμπόριο, είναι γεγονός πως όσοι απασχολούνταν έπρεπε να γνωρίζουν παραπάνω από μια γλώσσα. Κάτι τέτοιο δεν έχει μελετηθεί επαρκώς, ωστόσο είναι αποδεκτό πως οι έμποροι ήταν γλωσσομαθείς. Συνήθως, η εκμάθηση των ξένων γλωσσών υπήρχε στο πλαίσιο της εμπορικής μαθητείας, ενώ ο εκπαιδευόμενος ήταν ακόμα νέος. Σίγουρα κάποιες γλώσσες ήταν πιο σημαντικές λόγω των αγορών ή των ενδιαφερόμενων αγοραστών. Στην περίπτωση της Μεσογείου υπάρχουν μαρτυρίες πως οι Ιταλοί έμποροι δεν χρειαζόταν να μάθουν κάποια άλλη γλώσσα, εφόσον τα Ιταλικά ήταν στην ουσία η γλώσσα του εμπορίου. Μάλιστα, λόγω της Ιταλικής οικονομικής πρωτοκαθεδρίας, πολλοί εμπορικοί όροι εισχώρησαν στο λεξιλόγιο άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών¹⁴. Όσον αφορά τα Βαλκάνια, η *lingua franca* του εμπορίου ήταν τα ελληνικά. Για τον λόγο αυτό τυπώνονταν πολλά εμπορικά εγχειρίδια στα ελληνικά κατά τον 18^ο αιώνα. Συνήθως υπήρχαν μεταφράσεις ή παραφράσεις με πλούσια επίδραση της ιταλικής - βενετικής ορολογίας¹⁵.

Στα Επτάνησα δε, που ήταν συνδεδεμένα με την Ευρώπη, ήταν γενικευμένη η χρήση της ιταλικής με επιδράσεις της βενετικής διαλέκτου, κάτι που οφείλεται στο βενετικό παρελθόν των νησιών των περίπου τεσσάρων αιώνων. Η αγγλική και η γαλλική κυριαρχία που ακολούθησαν τη

¹² Το 1787, ο συντάκτης της επιστολής αναφέρεται σε έναν λογαριασμό, διευκρινίζοντας στο τέλος του κυρίως γράμματος πως αντίγραφο αυτού του λογαριασμού είχε καταχωρηθεί στο Libro Conti. Συνεπώς και η επιχείρηση του Παναγή Τσιτσέλη κρατούσε λογιστικά βιβλία, τα οποία είτε δεν έχουν σωθεί είτε δεν έχουν βρεθεί. Βλ. 16 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 37.

¹³ Διαλέτη, «Η μετάβαση από το Μεσαίωνα», σελ. 33.

¹⁴ Francesco Guidi – Bruscoli, «Creating networks through languages: Italian merchants in late medieval and early modern Europe», στο Andrea Caracausi – Christof Jeggle (επιμ.), *Commercial Networks and European Cities, 1400-1800*, Λονδίνο 2014, σελ. 67-70.

¹⁵ Katsiardi – Hering, «Christian and Jewish», σελ. 422.

βενετική υπήρξαν βραχύβιες. Συνεπώς, ενώ οι επεμβάσεις τους υπήρξαν καθοριστικές και προσέδωσαν στα νησιά έναν χαρακτήρα δυτικού τύπου, λόγω της μικρής τους διάρκειας δεν επηρέασαν ιδιαίτερα το συλλογικό ασυνείδητο των Ιονίων, το οποίο παρέμεινε συνδεδεμένο με την Ιταλία¹⁶. Ξένοι περιηγητές υποστήριζαν πως κατά την παραμονή τους, οι Βενετοί προσπαθούσαν να καταπνίξουν το εθνικό αίσθημα των Επτανησίων, με αποτέλεσμα να μοιάζουν τόσο με τους Ιταλούς ως προς τον χαρακτήρα και τη συμπεριφορά, που αποτελούσαν ένα ελληνο-ιταλικό μείγμα. Οι ανώτερες τάξεις που ζούσαν σε αστικά περιβάλλοντα και συναλλάσσονταν με ξένους χρησιμοποιούσαν την ιταλική γλώσσα με ορισμένες παραλλαγές. Στις παραπάνω συναλλαγές ανήκουν όλες οι δημόσιες υποθέσεις και το εμπόριο. Οι κατώτερες τάξεις ομιλούσαν την ελληνική γλώσσα που είχε διαποτιστεί με μεγάλο αριθμό ιταλικών και εξελληνισμένων ιταλικών λέξεων.

Στην περίπτωση της Κεφαλονιάς του 19^{ου} αιώνα, σύμφωνα με τον περιηγητή Tertius Kendrick (The Ionian Islands, 1822), οι ανώτερες τάξεις δεν θύμιζαν σε τίποτα Έλληνες ως προς τη συμπεριφορά και μιλούσαν ελληνικά μόνο στους υπηρέτες και στους αγρότες. Ωστόσο, ακόμα και οι ελληνικές λέξεις υποστηρίζεται πως προφέρονταν με ιταλική προφορά. Με την παρουσία των Γάλλων και την ενθάρρυνσή τους να γίνεται χρήση της ελληνικής, η γλωσσική συνήθεια των νησιωτών που όριζε την προτίμηση στην ιταλική άργησε να υποχωρήσει¹⁷. Οι απόψεις των ξένων περιηγητών αναφέρουν πως η μη-χρήση της ελληνικής από τους Επτανησίους στηρίζεται στην έλλειψη ελληνικής παιδείας, που είτε σκόπιμα είτε συνειδητά είχε παραμεληθεί από τη μακρόχρονη βενετική παρουσία¹⁸.

δ. Το *coria lettere* ως βάση της μελέτης

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι ένα βιβλίο 111 σελίδων. Συγκεκριμένα, η κατανομή του κειμένου μοιράζεται στις 56 σελίδες *recto*, πρώτης όψης φύλλου, και 55 σελίδες *verso*, δεύτερης όψης φύλλου¹⁹. Πρόκειται για χειρόγραφο κώδικα *coria lettere*, στις σελίδες του

¹⁶ Ελένη Αγγελομάτη– Τσουγκαράκη, «Η παρουσία της Βενετίας στον Ιόνιο χώρο τον 18^ο και 19^ο αιώνα και η αποτίμησή της στα περιηγητικά κείμενα», στο Χρύσα Μαλτέζου – Francesco Bruni (επιμ.), *Χρονικό: Διεθνές Συνέδριο: Η Αδριατική: Συγκλίσεις και αποκλίσεις (18^{ος} – 19^{ος} αι.)*, Κέρκυρα, 29-30 Απριλίου 2011, Αθήνα – Βενετία 2010, σελ. 98.

¹⁷ Αγγελομάτη– Τσουγκαράκη, «Η παρουσία της Βενετίας», σελ. 110-112.

¹⁸ Ο.π., σελ. 114.

¹⁹ Η αρίθμηση ενός *coria lettere* κατά σελίδες ήταν υποχρεωτική επειδή το περιεχόμενο του βιβλίου μπορούσε να αποδείξει την ύπαρξη και τους όρους μιας εμπορικής συμφωνίας. Για αυτό, ακόμα και αν κάποιο φύλλο έφευγε από τη θέση του, θα έπρεπε να επανατοποθετηθεί. Βλ. Θεοχάρης, *Λεξικόν του εμπορίου*, σελ. 75. Για τον λόγο αυτό,

οποίου η εμπορική επιχείρηση της οικογένειας Τσιτσέλη σημείωνε όσες επιστολές της εξερχόμενης επιστολογραφίας θεωρούσε χρήσιμες. Αριθμήσαμε 291 επιστολές διαφορετικής πυκνότητας σειρών και περιεχομένου. Οι επιστολές είναι χειρόγραφες, οι περισσότερες γραμμένες στην ιταλική γλώσσα - 281, έναντι των 10 στην ελληνική. Η γραμματοσειρά αλλάζει διαρκώς, κάτι που δεν μας επιτρέπει να ταυτίσουμε τον εκάστοτε συγγραφέα με τα πρόσωπα της οικογένειας Τσιτσέλη, που κατά καιρούς αναφέρονται στα γράμματα. Υποθέτουμε πως για την καταγραφή κάποιων επιστολών αξιοποιήθηκαν υπάλληλοι-γραφείς του καταστήματος. Στο ξεκίνημα της κάθε επιστολής αναφέρεται συνήθως ο παραλήπτης, ο τόπος αποστολής και ο προορισμός, η ημερομηνία αποστολής και ενίοτε ο καπετάνιος που ανέλαβε την μεταφορά της επιστολής. Στο κλείσιμο οι επιστολές περιλαμβάνουν χαιρετισμούς προς τα μέλη της οικογένειας ή της εταιρείας του παραλήπτη και ως αποφώνηση συναντάται συχνά η συντομογραφία *VBLM*, που αναλύεται ως *Vi Baccio Le Mani*.

Οι επιστολές του κώδικα ξεκινούν το έτος 1786, εκτείνονται ως το 1804, διακόπτονται και έπειτα συνεχίζουν με ελάχιστα παραδείγματα από το 1814 ως το 1816. Από το 1786 ως το 1804 η μορφή της σύνθεσης των επιστολών μοιάζει, ενώ η πυκνότητα των επιστολών διαφέρει ανά χρονιά, κάτι που οφείλεται σε ορισμένους ιστορικούς παράγοντες που θα αναλυθούν πιο κάτω. Από το 1814 ως το 1816 παρατηρείται μια περιληπτική αντιγραφή εισερχόμενης και εξερχόμενης αλληλογραφίας με ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, που διαφέρει σε μορφή και τρόπο ανάλυσης από τις επιστολές των προηγούμενων ετών.

Αναγνωρίζουμε πως το *coria lettere* των παραπάνω ετών αποτελεί τμήμα ενός μεγαλύτερου συνόλου από έγγραφα του ιστορικού αρχείου της επιχείρησης Τσιτσέλη. Κάτι τέτοιο εξάλλου αναφέρεται και στο ίδιο το κείμενο, όπου στην όα δίνεται προτροπή να κοιτάξει ο αναγνώστης για περισσότερα γράμματα της ίδιας χρονιάς σε άλλο βιβλίο. Συγκεκριμένα, σε γράμμα που ανάγεται στο 1802, στο πλάι υπάρχει σημείωση που παραπέμπει τον αναγνώστη να βρει άλλα γράμματα και λογαριασμούς του τρέχοντος έτους και σε άλλο σημείο, και συγκεκριμένα σε *filza diversorum principia 1801*²⁰. Παρόλο που μελετήθηκε ένα μέρος του αρχείου, του οποίου τα περισσότερα τμήματα θα έχουν χαθεί ανεπιστρεπτί, είμαστε βέβαιοι πως πρόκειται για

υπάρχει μια χρονικά μεταγενέστερη μαρτυρία του κτήτορα του *Coria Lettere*, Π. Τσιτσέλη (13/26 Αυγούστου 1902), που αναφέρει πως στο βιβλίο υπήρχε αρίθμηση των φύλλων από το 1 έως το 6, και ο ίδιος έκρινε σκόπιμο να συνεχίσει την αρίθμηση από το 7 μέχρι το 57. Βλ. Σημείωση ανάμεσα στις επιστολές Νο 248 και Νο 249.

²⁰ 10 Μαρτίου 1802, επιστολή Νο 256.

αξιόλογο παράδειγμα εμπορικού ιστορικού τεκμηρίου, από το οποίο αντλήσαμε πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής εμπορίου στο Ιόνιο κατά την περίοδο που μελετάμε.

ε. Μεθοδολογία της έρευνας

Προκειμένου να αξιοποιήσουμε τις πληροφορίες του *coria lettere*, χρειάστηκε να τις κατανοήσουμε, οργανώσουμε, ομαδοποιήσουμε και ποσοτικοποιήσουμε. Για να γίνει εφικτό κάτι τέτοιο, χρειάστηκε να προσεγγίσουμε κριτικά τις επιστολές, μέσα από την πολύ προσεκτική τους ανάγνωση. Έπειτα, προχωρήσαμε στην καταγραφή τους, ακολουθώντας συγκεκριμένα κριτήρια, όπως αυτά ορίζονται από τον φιλολογικό κλάδο της εκδοτικής²¹. Συγκεκριμένα, για να γίνει κατανοητό ένα χειρόγραφο κείμενο, είτε πρωτότυπο είτε σε μορφή χειρόγραφης αντιγραφής του, πρέπει να ιδωθεί με κριτική ματιά. Ο μελετητής του δηλαδή χρειάζεται να το προσεγγίσει ως ιστορικό τεκμήριο και να διασταυρώνει τις πληροφορίες και τον τρόπο που αυτές εκφέρονται μέσα στο κείμενο με τις ιστορικές συνθήκες που επικρατούσαν κατά την περίοδο της σύνθεσής του. Παράλληλα όμως, δεν πρέπει να απομακρύνεται από την πένα του συγγραφέα του χειρογράφου, κάτι που θα μπορούσε να αλλοιώσει την ιστορική μορφή του γραπτού με εκτενείς παρεμβάσεις και διορθώσεις²². Έτσι, τα όποια λάθη, είτε ορθογραφικά, είτε γραμματικά, εντοπιστούν στο χειρόγραφο, θα πρέπει να αξιολογούνται ως προς την αναγκαιότητα να “διορθωθούν” για να γίνει το κείμενο κατανοητό. Με λίγα λόγια, αν η μορφή του κειμένου επιτρέπει να τη διατηρήσουμε, και δεν καθιστά την ανάγνωση και την κατανόηση των νοημάτων του αδύνατη, κάνουμε όσο το δυνατόν λιγότερες μετατροπές.

Έχοντας υπόψη τις παραπάνω παρατηρήσεις, προσεγγίσαμε το *coria lettere* σε δύο στάδια, αυτό της μελέτης και κατόπιν, της κριτικής μεταγραφής. Κατά τη μελέτη κάναμε προσεκτική ανάγνωση των επιστολών, έχοντας στο νου την έλλειψη ή την περιττή παρουσία των σημείων στίξης, την πιθανότητα να βρούμε λέξεις ενωμένες μεταξύ τους, την ορθογραφία, αλλά και τον τονισμό, όταν επρόκειτο για επιστολές γραμμένες στην ελληνική γλώσσα. Έπειτα, προκειμένου να συστηματοποιήσουμε το υλικό μας, προχωρήσαμε στην αρίθμηση του συνόλου των επιστολών,

²¹ Για πληροφορίες σχετικά με τον κλάδο της εκδοτικής, όπως τον ακριβή ορισμό και την παρουσία του στην επιστήμη της φιλολογίας, βλ. Αλέξανδρος Κατσιγιάννης, «Εκδοτική», στο Φίλιππος Παππάς, Αλέξανδρος Κατσιγιάννης & Λίλια Διαμαντοπούλου (επιμ.), *Εισαγωγή στη Νεοελληνική Φιλολογία*, [ηλεκτρονικό βιβλίο], Αθήνα 2016, σελ. 69-70.

²² Κατσιγιάννης, «Εκδοτική», σελ. 71.

πράγμα στο οποίο δεν βρήκαμε δυσκολία εφόσον οι επιστολές, όπως αναφέραμε παραπάνω, είχαν στοιχεία αποστολέα, τόπο και ημερομηνία²³.

Σε ένα δεύτερο στάδιο, προχωρήσαμε στη μεταγραφή, διατηρώντας την παραγραφοποίηση των επιστολών και σημειώνοντας με προσοχή τα σημεία όπου άλλαζε η σελίδα, με το σύμβολο ||. Εντοπίσαμε σημεία με δυσανάγνωστες λέξεις και σημειώσαμε τα κενά με τρεις τελείες. Κατόπιν, προχωρήσαμε στην κριτική επεξεργασία του εγγράφου. Χωρίσαμε τις ενωμένες λέξεις, κεφαλαιογραφήσαμε τα κύρια ονόματα ή τοπωνύμια, ενώ διορθώσαμε τα κεφαλαία, των οποίων η παρουσία μέσα στο κείμενο κρίθηκε άστοχη. Οι λέξεις, που εντοπίστηκαν στην ώρα του χειρογράφου προστέθηκαν με σύμβολο //abc//. Όπου παρατηρήθηκαν διπλογραφίες του συντάκτη, τοποθετήθηκαν εντός των αγκίστρων {...}. Τα χάσματα, που οφείλονται σε φθορά εγγράφου σημειώθηκαν με [...] και τα γράμματα αμφίβολης ανάγνωσης με abc. Όσα γράμματα είχαν παραληφθεί από τον συντάκτη και συμπληρώθηκαν κατά την μεταγραφή, τοποθετήθηκαν σε αγκύλες <...>.

Όπου βρέθηκε πολυτυπία ή διπλοτυπία, προτιμήσαμε να διατηρήσουμε τον τύπο που συναντήθηκε τις περισσότερες φορές στο σύνολο των επιστολών. Παράλληλα, κάναμε μικρές παρεμβάσεις στον τονισμό και τα σημεία στίξης, όπου κρίναμε πως με αυτό τον τρόπο θα βελτιωνόταν η κατανόηση του κειμένου. Τέλος, αναπτύξαμε σιωπηρά τις βραχυγραφίες, κάτι που προέκυπτε από τις ίδιες τις επιστολές²⁴.

Εξαιρέση αποτελούν οι βραχυγραφίες που δεν αναλύθηκαν, λόγω συνεχούς τους παρουσίας. Τέτοια παραδείγματα παρατίθενται αμέσως παρακάτω:

VBLM	Vi Bacio Le Mani
SN - EN	Stile Nuovo – Έτος Νέο (Γρηγοριανό ημερολόγιο)
SV - ΕΠ	Stile Vecchio – Έτος Παλαιό (Ιουλιανό ημερολόγιο)
MV	More Veneto (secondo l'uso veneto / a modo veneto)
pnte	presente
PS	Post Scriptum (Υστερόγραφο)

²³ Κατσιγιάννης, «Εκδοτική», σελ. 73.

²⁴ Για την έκδοση των εγγράφων ακολουθήσαμε τις εκδοτικές αρχές που προτείνονται σε: Γεράσιμος Παγκράτης, *Οι εκθέσεις των Βενετών Βαϊλών και Προνοητών της Κέρκυρας (16^{ος} αιώνας)*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών/Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, Αθήνα 2008, σελ. 40-43.

- q. quondam (του ποτέ, για κάποιον που έχει πεθάνει)
N° numero (αριθμός, σύνολο)

I. Κεφάλαιο πρώτο: Η θέση των Επτανήσων στο ιστορικό γίνεσθαι της περιόδου

Η Κεφαλονιά είναι το μεγαλύτερο σε έκταση από τα νησιά του Ιονίου πελάγους. Στα βόρεια βρίσκεται η Λευκάδα -Αγία Μαύρα στις πηγές μας-, και στα νότια η Ζάκυνθος. Ανατολικά της βρίσκεται η Ιθάκη και το στόμιο του Κορινθιακού κόλπου, ενώ στα δυτικά αντικρύζει την απέραντη θάλασσα του Ιονίου, στο ύψος της ιταλικής Καλαβρίας²⁵.

Πριν τη διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ το Ιόνιο πέλαγος είχε μεγάλη γεωστρατηγική, πολιτική και οικονομική σημασία. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι θα υπηρετούσε ως σημαντική ναυτική βάση εκείνου που θα είχε την κυριαρχία στον χώρο. Συγκεκριμένα, όποιος κυριαρχούσε στα νησιά θα είχε από τη μία τη δυνατότητα της εφόρμησης σε μέρη με πολύ μεγάλη στρατηγική σημασία, και από την άλλη τον έλεγχο των θαλάσσιων οδών της Αδριατικής διαμέσου της Κέρκυρας και της Ανατολής μέσω της Κεφαλονιάς και της Ζακύνθου. Παράλληλα, ως συνοριακή γραμμή με τα οθωμανοκρατούμενα εδάφη, τα Ιόνια νησιά ήταν σε θέση να θεωρηθούν ως το προπύργιο του Χριστιανισμού²⁶.

1. Εναλλαγή κυριαρχιών στα Επτάνησα με έμφαση στην Κεφαλονιά

Η Κεφαλονιά ενσωματώθηκε στο βενετικό Κράτος της θάλασσας κατά τον Β΄ Βενετοτουρκικό πόλεμο (1499-1503). Έκτοτε, στον χώρο του Ιονίου σημειώθηκε μια κυριαρχία που χαρακτηρίστηκε ως σταθερή και γεωγραφικά ενιαία, αν εξαιρέσουμε την Λευκάδα που εντάχθηκε αρκετά χρόνια αργότερα (Συνθήκη Κάρλοβιτς, 1699). Λόγω των ευρωπαϊκών συμφερόντων και της αποδυναμωμένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η Βενετία διατήρησε τα νησιά του Ιονίου μέχρι την κατάληψή της από τις δυνάμεις του Ναπολέοντα το 1797²⁷.

²⁵ Παναγιώτης Καγκελάρης, *Ιστορία και γενεαλογία του οίκου Καγκελάρη της Κεφαλονιάς (16^{ος}-20^{ος} αι.)*, Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Ιστορίας Ιονίου Πανεπιστημίου: Κέρκυρα 2011, σελ. 61.

²⁶ Γεράσιμος Παγκράτης, «Οι πολιτικές τύχες των νησιών του Ιονίου πελάγους: από τη βενετική κυριαρχία (16^{ος} αι.) έως την Ένωση (1864)», στο Θεόδωρος Παππάς (επιμ.) *Εγχειρίδιο Ιστορίας Ιονίων νήσων*, Κέρκυρα 2019, σελ. 283-284.

²⁷ Αναστασία Παπαδία - Λάλα, «Οι Έλληνες και η βενετική πραγματικότητα: ιδεολογική και κοινωνική συγκρότηση», στο Χρύσα Μαλτέζου (επιμ.), *Όψεις της Ιστορίας του Βενετοκρατούμενου Ελληνισμού. Αρχαιακά τεκμήρια*, Αθήνα 1993, σελ. 180-181.

Οι ρεπουμπλικάνοι Γάλλοι επιχείρησαν να προωθήσουν το σύνθημα της Γαλλικής Επανάστασης («Ελευθερία, ισότητα, αδελφότητα») καταργώντας το φεουδαλικό δίκαιο που χαρακτήριζε τη βενετική παρουσία στον χώρο του Ιονίου. Η συμβολική καύση της Χρυσής Βίβλου (Libro d’Oro) περνούσε το μήνυμα της ανατροπής της παλιάς καθεστηκυίας τάξης και το πέρασμα σε μια νέα εποχή, με τη θεσμοθέτηση του εκπαιδευτικού συστήματος και του έντυπου τύπου. Μάλιστα, το πέρασμα της εξουσίας στους Γάλλους θεωρείται συχνά ως το ξεκίνημα της σύγχρονης περιόδου για την ιστορία των Ιονίων νήσων, κατά την οποία οι διακρίσεις ανάμεσα σε κοινωνικές τάξεις και θρησκευτικές ομάδες (Ορθόδοξοι, Καθολικοί και Εβραίοι) έπαυσαν να ισχύουν²⁸.

Επόμενο λοιπόν ήταν οι κάτοικοι της Κεφαλονιάς να αναμένουν την εφαρμογή του αναδασμού της γης με τη μεταβίβαση γαιών από τους πλούσιους στους ακτήμονες. Επίσης, ήλπιζαν στην παραγραφή των χρεών και τη διαίρεση του νησιού σε περιοχές με σκοπό τη δημοκρατική τους διακυβέρνηση²⁹. Αυτό εξηγείται από το γεγονός πως οι Κεφαλονίτες διακρίνονταν για τη θέλησή τους να συμμετέχουν στην εξουσία ήδη από την βενετική περίοδο, καθώς μέχρι τα τέλη του 18^{ου} αιώνα τα μέλη του τοπικού συμβουλίου έφτασαν κοντά στα 6.000 μέλη, ανάμεσά τους και αγρότες. Αυτό το φαινόμενο θεωρήθηκε μοναδικό στον βενετικό χώρο, και αποδόθηκε σε ιδιαιτερότητες των κατοίκων της Κεφαλονιάς, όπως γεωφυσικές, οικονομικές, κοινωνικές κ.ά. Η εξήγηση μπορεί να βρεθεί και στην ανάπτυξη ισχυρών αντίπαλων οικογενειών, ιδίως των Μεταξάδων και των Άννινων, που νέμονταν την τοπική εξουσία και προωθούσαν τους οπαδούς τους μέσω ισχυρού συστήματος πατρωνείας³⁰.

Η επίσημη προσχώρηση των Επτανήσων έγινε με τη συνθήκη του Campoformio στις 7 Νοεμβρίου του 1797 και την κατάλυση της Βενετικής Αυτοκρατορίας. Η Κεφαλονιά αποτέλεσε τμήμα ενός εκ των τριών νομών-διαμερισμάτων, αυτού της Ιθάκης, με δικό της σύστημα αυτοδιοίκησης³¹. Είναι η περίοδος κατά την οποία μπορεί να γίνει λόγος για την αρχή της Επτανησιακής συνείδησης, εφόσον τα νησιά του Ιονίου αντιμετωπίζονται ως μια ενότητα, και από Isole di Levante γίνονται Sette Isole Ionie. Οι νησιώτες είχαν αρχίσει να υπερβαίνουν την τοπική

²⁸ Peter Mackridge, «Introduction», στο Anthony Hirst – Patrick Sammon (επιμ.), *The Ionian Islands: Aspects of their history and culture*, Cambridge Scholars Publishing: Νιούκαστλ 2014, σελ. 4.

²⁹ Γεώργιος Μοσχόπουλος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς (1797-1940). Πολιτική Ιστορία, Πολιτισμός, Παιδεία, Γράμματα, Τέχνες*, Αθήνα 2010, σελ. 29.

³⁰ Παπαδία - Λάλα, «Οι Έλληνες», σελ. 188.

³¹ Μοσχόπουλος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, σελ. 32.

τους ταυτότητα και να αποκτούν ένα αίσθημα του ανήκειν στον ευρύτερο χώρο του Ιονίου ανάμεσα στα υπόλοιπα νησιά³². Χάρη στην παρουσία των Γάλλων, οι νησιώτες είχαν απομακρύνει το αριστοκρατικό τους παρελθόν και είχαν αρχίσει να αντιλαμβάνονται τα στοιχεία που τους ένωναν, όπως τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμα, τη θρησκεία, την άμυνα, τα προϊόντα, το εμπόριο και άλλα³³.

Μετά από μικρό χρονικό διάστημα, οι κάτοικοι του νησιού αντιλήφθηκαν πως οι ελπίδες που είχαν για τους Γάλλους κυριάρχους δεν θα γίνονταν πραγματικότητα και ο ενθουσιασμός μετατράπηκε σε δυσαρέσκεια. Παράλληλα, οι ευγενείς που είχαν χάσει τα προνόμιά τους πρόβαλλαν τους Γάλλους ως εχθρούς της θρησκείας. Η δυσαρέσκεια του τοπικού πληθυσμού έλαβε τη μορφή βίαιων αντιδράσεων όταν οι Γάλλοι στρατιώτες έδειξαν ληστρική συμπεριφορά και οι νέες Αρχές επέβαλαν αυστηρά δημοσιονομικά μέτρα και υποχρέωση καταβολής αυξημένων φόρων³⁴.

Παράλληλα με τις αντιδράσεις, η Ρωσία που εποφθαλιούσε να αποκτήσει την κυριαρχία στο Ιόνιο τοποθέτησε πράκτορες στα νησιά του Ιονίου. Η παρουσία τους στόχευε στο να πείσουν τη κοινή γνώμη πως θα ήταν πολιτικά ωφέλιμο να γίνει αλλαγή στην εξουσία. Νέοι κυρίαρχοι θα ήταν οι Ρώσοι από κοινού με τους Τούρκους, που αυτοπροβάλλονταν ως υπερασπιστές των λαών και της θρησκείας³⁵. Ήταν η περίοδος κατά την οποία συνέπεσαν τα συμφέροντα των δύο παραδοσιακά αντικρουόμενων δυνάμεων, σκοπός των οποίων ήταν να δημιουργήσουν ανάχωμα, που θα εμπόδιζε την ναπολεόντεια επέκταση στο Λεβάντε³⁶. Σε σύντομο χρονικό διάστημα τα φιλορωσικά πνεύματα του νησιού συγκεντρώθηκαν σε κόμμα στην Κεφαλονιά, του οποίου οι οπαδοί άρχισαν να ετοιμάζουν εξέγερση εναντίον των Γάλλων ενόψει της προσέγγισης του ρωσο-οθωμανικού στόλου. Με το ξέσπασμα των ένοπλων διαμαρτυριών, που έγιναν με ιδιαίτερα

³² Δημήτρης Αρβανιτάκης, «Υπήρξε ποτέ το “Ιονικόν έθνος”;», *Ιονικά Ανάλεκτα* 6 (2016), σελ. 29.

³³ Ο.π., σελ. 38.

³⁴ Μοσχόπουλος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, σελ. 34.

³⁵ Το Οικουμενικό Πατριαρχείο είχε στενές σχέσεις με την Ρωσία από αιώνες, στηριζόμενο στην “ορθόδοξη κοινοπολιτεία”. Πρόκειται για ένα είδος κοινότητας πολιτισμού που ξεκίνησε από την Βυζαντινή Αυτοκρατορία και που επικαλούνταν οι Ρώσοι, έχοντας φιλοδοξίες να επεκταθούν στην Μεσόγειο. Βλ. Παγκράτης, «Οι πολιτικές τύχες των νησιών», σελ. 168-169.

³⁶ Gerassimos Pagratis, «“Venezia dopo Venezia”: L’eredità della Serenissima nelle Isole Ionie del primo Ottocento», στο Grigore Arbore Poperscu – Cristian Luca (επιμ.), *Venezia e l’Europa Orientale tra il tardo Medioevo e l’Età moderna*, Τρεβίζο 2017, σελ. 180.

δυναμικό τρόπο στο Ληξούρι και τη Λειβαθώ, οι Γαλλικές στρατιωτικές δυνάμεις εγκατέλειψαν σταδιακά το νησί, δεχόμενες κατά τόπους προπηλακισμούς κατά τη διάρκεια της πορείας τους³⁷.

Στις 29 Οκτωβρίου 1798 η Κεφαλονιά πέρασε στην κυριαρχία της Ρωσίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με επικεφαλής τους ναυάρχους Ουσακώφ και Κατίρ μπέη. Με την πτώση της Κέρκυρας λίγους μήνες αργότερα (4 Μαρτίου 1799), οι Γάλλοι αναγκάστηκαν να συνθηκολογήσουν και να αναχωρήσουν από το Ιόνιο. Μετά την ολοκλήρωση της κατάληψης των Ιονίων νήσων, δημιουργήθηκε ένα προσωρινό σύνταγμα από μια διοικητική επιτροπή με πρόεδρο τον Ουσακώφ. Υπήρχε πρόβλεψη για σύσταση 14μελούς συμβουλίου γερουσίας με έδρα του και πρωτεύουσα της κυβέρνησης την Κέρκυρα. Επίσης, δημιουργήθηκαν βμελείς διοικητικές επιτροπές κατά τόπους και ανασυστάθηκαν τα συμβούλια των νησιών που προϋπήρχαν της γαλλικής κατάκτησης. Το προσωρινό αυτό σύνταγμα έπαυε να υφίσταται στις 21 Μαΐου 1800. Τότε, υπεγράφη η συνθήκη της Κωνσταντινούπολης ανάμεσα στην Ρωσία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, σύμφωνα με την οποία αποφασίστηκε να αναγνωριστεί η ίδρυση της Επτανήσου Πολιτείας υπό την επικυριαρχία της Πύλης και την εγγύηση της Ρωσίας. Το καινούριο πολιτικό μόρφωμα απέκτησε νέο σύνταγμα, το *Βυζαντινόν*, το οποίο χαρακτηρίστηκε ως συντηρητικό, εφόσον η εξουσία περνούσε ξανά στα χέρια των ευγενών, από τους οποίους απαρτιζόταν το Μέγα Συμβούλιο σε κάθε νησί. Ωστόσο, η εφαρμογή του συντάγματος έγινε με δυσκολίες, εφόσον οι λαϊκές μάζες είχαν λάβει προνόμια κατά την δίχρονη παραμονή των Γάλλων και τότε τα είδαν να χάνονται.

Από όλα τα νησιά του Ιονίου, η μεγαλύτερη δυσαρέσκεια εκφράστηκε στην Κεφαλονιά³⁸. Συγκεκριμένα, σημειώθηκαν εκδηλώσεις δυσαρέσκειας των δύο εμπορικών κέντρων, του Αργοστολίου και του Ληξουρίου, όπου οι έμποροι σχημάτισαν μια “μεσαία” τάξη από τα εισοδήματά τους κατά την άσκηση του εμπορίου και ήθελαν να έχουν συμμετοχή στη διοίκηση. Οι αντιδράσεις ενισχύθηκαν από τις τοπικιστικές αντιθέσεις ανάμεσα στις δύο πόλεις και σταδιακά οργανώθηκαν σε έριδες φατριακού χαρακτήρα ανάμεσα στις οικογένειες των Άννινων και των Μεταξάδων³⁹.

³⁷ Μοσχόπουλος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, σελ. 35-38.

³⁸ Απόστολος Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού: Τουρκοκρατία (1669-1812). Η οικονομική άνοδος και ο φωτισμός του γένους*, τ. Δ', Θεσσαλονίκη 1973, σελ. 613.

³⁹ Μοσχόπουλος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, σελ. 42-44.

Μεγάλη όξυνση στις εξεγέρσεις σημειώθηκε μετά την είδηση του ψηφίσματος του Βυζαντινού συντάγματος τον Μάρτιο του 1800, και την ακόλουθη κορύφωσή τους κατά τους καλοκαιρινούς μήνες του ίδιου έτους. Το Ληξούρι ανέπτυξε αυτονομιστικές τάσεις μην αναγνωρίζοντας το Αργοστόλι ως την έδρα της τοπικής εξουσίας στην Κεφαλονιά, ενώ τον Αύγουστο ξέσπασε συνδυασμένο κίνημα στις δύο περιοχές. Σε αυτό το κλίμα παρατηρούνται δυσάρεστα φαινόμενα, όπως η καταστροφή του αρχείου της Διοίκησης, λαφυραγωγία σε σπίτια μελών της κυβέρνησης, κ.ά.⁴⁰

Η παύση των εξεγέρσεων, που ενίοτε έμοιαζαν με κανονικές μάχες, και η αποκατάσταση της ομαλότητας δεν έγιναν πριν το καλοκαίρι του 1801⁴¹. Σε αυτό συντέλεσαν και οι απόπειρες να γίνουν μεταρρυθμίσεις στο *Βυζαντινόν*. Η πρώτη προσπάθεια με το λεγόμενο *Onoranda* θεωρήθηκε πολύ φιλελεύθερη για τους Ρώσους και τους Οθωμανούς, και έτσι απορρίφθηκε, για να αντικατασταθεί από μια μεταρρύθμιση με διατάξεις περισσότερο συντηρητικού χαρακτήρα⁴².

Η Επτάνησος πολιτεία έπαυε να υπάρχει στις 7 Ιουλίου 1807, όταν στα πλαίσια της Συνθήκης του Τιλσίτ⁴³, τα νησιά του Ιονίου έγιναν τμήμα της Γαλλικής Αυτοκρατορίας και στις 10 Νοεμβρίου καταργήθηκε η αυτονομία της. Ωστόσο η περίοδος της δεύτερης γαλλικής κυριαρχίας στα Επτάνησα δεν μπορούσε παρά να είναι βραχύβια, λόγω των ναυτικών αποκλεισμών. Ως τμήμα της Γαλλικής αυτοκρατορίας η Κεφαλονιά δεν μπορούσε να εμπορευείται με τους Άγγλους, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα τη σοβαρή ζημία στον κόσμο του εμπορίου. Σημειώθηκε ακινητοποίηση πλοίων στα λιμάνια, διάσπαση εμπορικών δικτύων και προβλήματα στην διακίνηση των προϊόντων. Τα αγγλικά πλοία δεν είχαν το δικαίωμα να μπουν στο λιμάνι, ενώ όποιο εμπορικό πλοίο έφερε γαλλική σημαία καταδιωκόταν από τον αγγλικό στόλο. Έτσι, σημειώθηκαν σοβαρά προβλήματα εφοδιασμού των τοπικών πληθυσμών με τα απαραίτητα τρόφιμα, ενώ παρεμποδίστηκε η εξαγωγή και η πώληση της σταφίδας, του κύριου δηλαδή εξαγωγίμου προϊόντος της Κεφαλονιάς. Λόγω της προβληματικής κατάστασης, εκδηλώθηκαν έντονα αντιγαλλικά αισθήματα στο νησί, τα οποία ενισχύθηκαν από τους Άγγλους πράκτορες. Ως αποτέλεσμα, οι Κεφαλονίτες ήρθαν σε συνεννόηση με τον αρχηγό των αγγλικών δυνάμεων στη

⁴⁰ Ο.π., σελ. 46-47.

⁴¹ Ο.π., σελ. 51-54.

⁴² Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, σελ. 614.

⁴³ Στην ουσία, ήταν το αποτέλεσμα της διάλυσης της συμμαχίας των Ρώσων με τους Οθωμανούς, όταν ξεκίνησε ένας πόλεμος μεταξύ τους (1806-1812) για το καθεστώς της Μολδαβίας και της Βλαχίας. Βλ. Παγκράτης, «Οι πολιτικές τύχες των νησιών», σελ. 176.

Μεσόγειο, τον στρατηγό Στιούαρτ. Έχοντας την αποδοχή της Αγγλίας και της Υψηλής Πύλης, ο Στιούαρτ έδειξε να μην αποδέχεται την Συνθήκη του Τιλσίτ του 1807, υποστήριξε το πολίτευμα του 1800 ως το μόνο νόμιμο και κατεύθυνε τον στόλο του προς τα Επτάνησα. Στις 5 Οκτωβρίου του 1809, έναν μήνα μετά την κατάληψη της Ζακύνθου, ο αγγλικός στόλος εξώθησε τις γαλλικές δυνάμεις από την Κεφαλονιά. Ο τοπικός πληθυσμός δέχτηκε τους Άγγλους χωρίς αντίσταση⁴⁴.

Η κυριαρχία των Άγγλων στα Επτάνησα ολοκληρώθηκε με την παράδοση της Κέρκυρας στις 26 Ιουνίου 1814. Οι προηγούμενες κυριαρχίες των νησιών αναγνωρίστηκαν ως στρατιωτικές κατοχές που έμοιαζαν κατανοητές λόγω της εμπόλεμης ναπολεόντειας περιόδου. Έτσι, με την έξοδο του Ναπολέοντα από την πολιτική σκηνή των ευρωπαϊκών πραγμάτων και την αποκατάσταση της τάξης στο Συνέδριο της Βιέννης του 1815, το Επτανησιακό ζήτημα επιλύθηκε με τη Συνθήκη των Παρισίων στις 17 Οκτωβρίου 1815. Αποφασίστηκε τα Ιόνια νησιά να οργανωθούν σε “Ενωμένα Κράτη των Ιονίων Νήσων” που θα είχαν τη μορφή ενός κράτους ελεύθερου και ανεξάρτητου αλλά όχι αυτόνομου, καθώς το νέο πολιτικό μόρφωμα βρέθηκε υπό την άμεση και αποκλειστική προστασία της Αγγλίας. Σε αυτό το κράτος αναπτύχθηκε το ελεύθερο εμπόριο και η βιοτεχνία, η τάξη των αστών, απογόνων δηλαδή των επιχειρηματιών, ναυτικών και εμπόρων, και η οικονομική ευρωστιά⁴⁵. Τα νησιά του Ιονίου θα έμεναν υπό αυτό το καθεστώς για σχεδόν 50 χρόνια, μέχρι που ενώθηκαν με την Ελλάδα στις 21 Μαΐου 1864. Έκτοτε, ο χώρος του Ιονίου αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Ελληνικής Επικράτειας.

2. Δυσκολίες για το εμπόριο λόγω ιστορικών συνθηκών

Η θέαση των πολιτικών γεγονότων και των ιστορικών συνθηκών από τους συντάκτες των επιστολών σπάνια γίνεται γνωστή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αλληλογραφία των μελών της ελληνικής κοινότητας της Βενετίας. Στο επίσημο αρχείο της κοινότητας εντοπίζεται αλληλογραφία που είχαν μερικά μέλη, όμως οι μαρτυρίες για το ιστορικό γίνεσθαι είναι από ελάχιστες έως ανύπαρκτες. Κάτι τέτοιο δικαιολογείται από τη φύση των γεγονότων που δεν ευνοούσε την συστηματική παραγωγή γραπτών τεκμηρίων προκειμένου να αποφευχθεί η πιθανότητα ανάμειξης⁴⁶. Ωστόσο, οι άνθρωποι που εμπορίου που είχαν δεσμευτεί απέναντι στους

⁴⁴ Μοσχόπουλος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, σελ. 59-60 και σελ. 66.

⁴⁵ Ο.π., σελ. 77-78 και σελ. 94-95.

⁴⁶ Αρτεμη Ξανθοπούλου - Κυριακού, *Η ελληνική κοινότητα της Βενετίας (1797-1866). Διοικητική και οικονομική οργάνωση, εκπαιδευτική και πολιτική δραστηριότητα*, Διδακτορική διατριβή ΑΠΘ, Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής, Παράρτημα αρ. 19, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 125.

πελάτες τους δεν μπορούσαν να μη δικαιολογήσουν είτε την αδυναμία να στείλουν τα προϊόντα που είχαν συμφωνήσει, είτε την αυξημένη τιμή ή την καθυστερημένη αποστολή τους. Από τέτοιου τύπου αναφορές μπορούμε να αντλήσουμε από το *coria lettere* τις αιτίες που διατάρασσαν την ομαλότητα της εμπορικής διαδικασίας και του εμπορικού δικτύου, όπως μια επιδημία ή πολεμική σύρραξη⁴⁷, και να τις εντάξουμε στον ιστορικό άξονα.

α. Αντίκτυπος της πανώλης στην Πελοπόννησο

Οι επιδημίες προκαλούσαν σοβαρό αντίκτυπο στη μεταφορά των εμπορευμάτων, καθώς διακόπτονταν οι εμπορικές σχέσεις με τις πληγείσες περιοχές. Έτσι, αρχικά σημειωνόταν άνοδος στις τιμές των τροφίμων και έπειτα η ανεπάρκεια της ποσότητάς τους⁴⁸. Αξίζει να σημειωθεί πως η Βενετία και οι αγορές της Δυτικής Ευρώπης, με τις οποίες εμπορεύονταν οι Επτανήσιοι, τηρούσαν πιστά την απομόνωση των ανθρώπων και των πλοίων προκειμένου να αποφύγουν τη μόλυνση τους πληθυσμού των πόλεων αλλά και τον κίνδυνο μια λοιμώδους νόσος να εξελιχθεί σε επιδημία. Κάτι τέτοιο όμως δεν ίσχυε για τον Οθωμανικό χώρο, στον οποίο δεν υπήρχε αντίστοιχη νοοτροπία για την αντιμετώπιση των λοιμωδών νόσων. Έτσι, ενώ στα Επτάνησα τον 17^ο-18^ο αιώνα τηρούνταν τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη, η «απέναντι στεριά», δηλαδή η ηπειρωτική χώρα που βρισκόταν υπό οθωμανική κατάκτηση δεν υιοθετούσε υγειονομικούς ελέγχους και πρόληψη⁴⁹. Αυτό πρέπει να οφείλεται στην θρησκευτική πεποίθηση των Μουσουλμάνων περί αποφυγής της υγειονομικής προφύλαξης, καθώς αυτό θα πήγαινε ενάντια στη βούληση του Θεού. Αποτέλεσμα της παραπάνω συμπεριφοράς ήταν η πανώλη να παίρνει διαστάσεις επιδημιών μέχρι και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Οι συνέπειες των υγειονομικών αυτών κρίσεων ήταν καταστρεπτικές τόσο δημογραφικά, όσο και οικονομικά. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα στις περισσότερες περιοχές της αυτοκρατορίας έγιναν προσπάθειες για την εφαρμογή υγειονομικών μέτρων, ωστόσο η εφαρμογή δεν ήταν απόλυτη λόγω μεγάλου πληθυσμού, ανεπαρκούς διοίκησης και άλλων λόγων,

⁴⁷ Stephen Broadberry - Kevin H. O'Rourke (επιμ.), *The Cambridge economic history of modern Europe*, τ. 1 (1700-1870), Νέα Υόρκη, 2010, σελ. 127-128.

⁴⁸ Ελευθέριος Βέτσιος, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία των Βενετών στην περιοχή της Άρτας κατά τον 18ο αιώνα*, Διδακτορική διατριβή ΑΠΘ: Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 166.

⁴⁹ Ο συντονισμός του υγειονομικού ελέγχου με την έννοια της υγειονομικής πειθαρχίας, κανονισμών και λοιμοκαθαρτηρίων εισήχθη συστηματικά στις περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, στην Αίγυπτο, το Μαρόκο και την Τυνησία μόλις το διάστημα 1830-1850, με τη βοήθεια των Δυτικοευρωπαίων. Το αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών φάνηκε όταν η πανώλη εξαφανίστηκε με γρήγορο τρόπο από τις ακτές της Ανατολικής Μεσογείου. Βλ. Daniel Panzac, «Plague and seafaring in the Ottoman Mediterranean in the Eighteenth century», στο Maria Fusaro – Colin Heywood (επιμ.), *Trade and cultural exchange in the early modern Mediterranean. Braudel's maritime legacy*, Λονδίνο 2010, σελ. 67.

όπως για παράδειγμα η συνήθεια του σουλτάνου να κληρονομεί την περιουσία μιας οικογένειας που θα αποδεκατιζόταν από την ασθένεια⁵⁰.

Στο copia lettere συναντήσαμε λίγες αναφορές που εκφράζουν φόβο για την επιδημία της Πάτρας, που έπληξε εκείνη της περιοχή το 1791. Στις επιστολές φαίνεται πως ο φόβος δικαιολογείται από το γεγονός πως η Κεφαλονιά εμπορεύεται με την Πάτρα συνέχεια⁵¹, ενώ κάποιες εβδομάδες αργότερα αναφέρεται πως γίνεται μια προσπάθεια να περιοριστεί η επιδημία στον Μοριά, του οποίου το βασίλειο είχε μολυνθεί σε μεγάλο βαθμό, και στη Ζάκυνθο, ενώ στην Κεφαλονιά δεν γινόταν η παρακολούθηση που θα άρμοζε⁵². Όπως ήταν αναμενόμενο, η επιδημία δημιούργησε προβλήματα στην κυκλοφορία των προϊόντων ανάμεσα στα νησιά, κάτι που μαθαίνουμε από το γράμμα του 1791. Συγκεκριμένα, αναφέρεται πως το εμπόριο ανάμεσα στα νησιά διακόπηκε λόγω της επιδημίας, δημιουργήθηκε αυστηρή καραντίνα και οι άνθρωποι που ήθελαν να μετακινηθούν από τη Λευκάδα προς την Κέρκυρα δεν είχαν αυτή τη δυνατότητα.⁵³

β. Σιτοδεία λόγω πολιορκίας της Κέρκυρας

Προκειμένου να γίνει δυνατή η αποπομπή των Γάλλων, οι Ρώσοι υπέθαλψαν μέσω των πρακτόρων τους προπαγάνδα θρησκευτικού χαρακτήρα βάσει της οποίας οι ίδιοι παρουσιάζονταν ως προστάτες της θρησκείας. Παράλληλα, ανέφεραν πως οι σύμμαχοι των Ρώσων εκείνης της περιόδου, οι Οθωμανοί, θα δέχονταν όποιον τρόπο διακυβέρνησης επιθυμούσαν οι κάτοικοι των νήσων. Έτσι, τα αντιγαλλικά αισθήματα του πληθυσμού δεν άργησαν να αναπτυχθούν, και οξύνθηκαν κατά την προσέγγιση του Ρωσοτουρκικού στόλου, ο οποίος καταλάμβανε το ένα νησί των Ιονίων μετά το άλλο χωρίς σθεναρή αντίσταση από τους ντόπιους. Στην Κέρκυρα όμως, η γαλλική φρουρά έκανε ό,τι μπορούσε προκειμένου να αποτρέψει την απώλεια του νησιού. Έτσι, ενώ οι Γάλλοι γνώριζαν πως οι κάτοικοι δεν ήταν με το μέρος τους, προχώρησαν στον αφοπλισμό του νησιωτικού πληθυσμού για να μην στραφούν εναντίον τους. Σε απείθεια των κατοίκων, η γαλλική φρουρά απάντησε με την πυρπόληση ενός προαστίου της πόλης. Η ταραχώδης κατάσταση στην Κέρκυρα⁵⁴ και οι προσπάθειες της γαλλικής φρουράς να διατηρήσουν την κυριαρχία επί του

⁵⁰ Βάννα Πανδή – Αγαθοκλή, «Καραντίνες και λοιμοκαθαρτήρια στα Ιόνια νησιά», *Ιατρικά Χρονικά Βορειοδυτικής Ελλάδος* 8,2 (2011), σελ. 17.

⁵¹ 18 Μαρτίου 1791, επιστολή Νο 128.

⁵² Απρίλιος 1791, επιστολή Νο 133.

⁵³ Απρίλιος 1791, επιστολή Νο 134.

⁵⁴ Για αναλυτική περιγραφή των γεγονότων της πολιορκίας της Κέρκυρας βλ. Γεράσιμος Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων νήσων αρχομένη τω 1797 και λήγουσα το 1815*, Αθήνα 1889, σελ. 217-261.

νησιού διήρκεσε από τον Οκτώβριο του 1798 ως τις 4 Μαρτίου 1799, όποτε και επήλθε συνθηκολόγηση ανάμεσα στις αντιμαχόμενες πλευρές⁵⁵. Τα παραπάνω προκάλεσαν τη διάσπαση της εμπορικής αλυσίδας μέσω της οποίας τροφοδοτείτο ο πληθυσμός με σιτάρι. Αποτέλεσμα λοιπόν της πολιορκίας ήταν μια γενικευμένη στο νησί σιτοδεία.

γ. Αυξημένοι θαλάσσιοι κίνδυνοι λόγω εναλλαγής κυριαρχιών

Κατά την ίδρυση της Επτανήσου Πολιτείας, η εμπορική δραστηριότητα των Επτανησίων έδειχνε να ευνοείται από τους Ρώσους και τους Οθωμανούς. Οι Ρώσοι είχαν αρχίσει να υποστηρίζουν τους Έλληνες εμπόρους από τη συνθήκη Κιουτσούκ-Καϊναρτζή, όταν δόθηκε η δυνατότητα στους Έλληνες να χρησιμοποιούν τη ρωσική σημαία και να έχουν πρόσβαση στις αγορές των βόρειων ακτών της Μαύρης Θάλασσας⁵⁶. Στις επιστολές αναφέρεται το 1792 πως οι Κεφαλονίτες με δικά τους πλοία προώθησαν τα κρασιά τους στη Μαύρη Θάλασσα χρησιμοποιώντας μόνο τη ρωσική σημαία, εφόσον σε εκείνα τα μέρη είχε επέλθει μια περίοδος ειρήνης⁵⁷. Κάτι τέτοιο βέβαια ζημίωσε όσους είχαν κανονίσει να πουλήσουν κρασιά στις αγορές της Δύσης εφόσον προκλήθηκε έλλειψη στο είδος και αύξηση στην τιμή⁵⁸. Μερικά χρόνια αργότερα, το 1798, η αποστολή των κρασιών στη Μαύρη Θάλασσα φαίνεται πως δεν αντιμετώπιζε προβλήματα ούτε στην επάρκεια του είδους, ούτε στις τιμές, κάτι που εικάζουμε πως έγινε λόγω της κανονικότητας στην οποία είχε εισέλθει το εμπόριο της Κεφαλονιάς με τις αγορές στη Μαύρη Θάλασσα⁵⁹.

Οι Οθωμανοί βοήθησαν και αυτοί με τον τρόπο τους τους Έλληνες, εφόσον διασφάλιζαν την προστασία τους εναντίον των Μπαρμπαρέζων κουρσάρων. Επιπροσθέτως, η Επτανήσος πολιτεία είχε τη δυνατότητα να κρατήσει στάση ουδετερότητας απέναντι στους πολέμους εκείνης της περιόδου, όπως σε εκείνον της Αγγλίας με την Γαλλία (1803) και στη σύγκρουση της Γαλλίας με την Ρωσία, όταν η τελευταία συμμετείχε στον τρίτο ευρωπαϊκό συνασπισμό εναντίον του

⁵⁵ Ελένη Αγγελομάτη- Τσουγκαράκη, «Η Κέρκυρα την περίοδο 1797-1864», στο Θεόδωρος Παππάς (επιμ.), *Κέρκυρα – Εγχειρίδιο τοπικής ιστορίας*, Αθήνα 2000, σελ. 180.

⁵⁶ Γεράσιμος Παγκράτης, «Το προξενείο της Επτανήσου Πολιτείας (1800-1807) στα Δαρδανέλια», *Περί Ιστορίας* 9 (2019), σελ. 168-169.

⁵⁷ Για καλύτερη θέαση των πολεμικών αναβρασμών εκείνης της περιόδου στη Μαύρη Θάλασσα ανάμεσα στη-Ρωσική και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, καθώς και την υποστήριξη της πρώτης από την Αυστρία, βλ. Ολγα Κατσαρδή-Heing, «Η Αυστριακή πολιτική και η ελληνική ναυσιπλοΐα (1750-1800 περίπου)», *Παρουσία* 5 (1987), σελ. 447-450.

⁵⁸ 18 Αυγούστου 1792, επιστολή Νο 160 - 20 Αυγούστου 1792, επιστολή Νο 162 - 3 Σεπτεμβρίου 1792, επιστολή Νο 166.

⁵⁹ 20/21 Σεπτεμβρίου 1798, επιστολή Νο 223.

Ναπολέοντα (από το 1805). Έτσι, οι Ιόνιοι έμποροι είχαν τη δυνατότητα να ασκούν εμπορικές και ναυτιλιακές δραστηριότητες σε καθεστώς προστασίας⁶⁰. Παρόλα αυτά, τα νησιά του Ιονίου εξακολούθησαν να υφίστανται καθημερινή πίεση και αυξήσεις στη φορολογία⁶¹ από μια κυριαρχία που σε αυτό τον τομέα δεν έδειχνε να διαφέρει από τις προηγούμενες⁶².

Η κατάσταση για τους Ιόνιους καπετάνιους έγινε δυσκολότερη από το 1801 και μετά, όταν οι Γάλλοι κουρσάροι ξεκίνησαν να στοχοποιούν τα πλοία τους, όπως και τα πλοία που έφεραν ρωσική σημαία. Κάτι τέτοιο δικαιολογείται από το γεγονός ότι οι Γάλλοι επιδίωκαν να ζημιώσουν τους υποτελείς ενός κράτους που είχε δημιουργηθεί προκειμένου να παρεμποδίσει την επέκταση του Ναπολέοντα στην Ανατολική Μεσόγειο. Εκείνη την περίοδο, το ένα τρίτο περίπου των επιθέσεων σε επτανησιακά πλοία ήταν έργο Γάλλων κουρσάρων⁶³.

Στα μέσα του 1803 ξεκίνησε μια νέα αντι-Γαλλική συμμαχία, κατά την οποία οι ήδη επιβαρυνόμενες σχέσεις ανάμεσα στην Αγγλία και την Γαλλία εξελίχθηκαν σε πόλεμο μέσα στη θάλασσα και τις θαλάσσιες εμπορικές οδούς. Σε αυτή την περίοδο σημειώθηκαν και συμπλοκές ήσσονος σημασίας, κατά τις οποίες αυξήθηκαν οι κουρσάρικες επιθέσεις εναντίον των επτανησιακών πλοίων. Αυτό συνέβαινε εξαιτίας των αυξημένων διεθνών συγκρούσεων αλλά και της αξιοποίησης των Επτανήσων από τους Ρώσους ως στρατιωτικών βάσεων. Το ρωσικό ναυτικό είχε περάσει σε αποκλεισμό των γαλλικών λιμανιών μετά το 1805, συνεπώς η πειρατική δράση εξηγείται από τις παραπάνω εξελίξεις.

Συγκεκριμένα, οι Γάλλοι κουρσάροι είχαν αρχίσει να στοχοποιούν από το 1801 πλοία Ιονίων καπετάνιων καθώς και όσα πλοία έφεραν ρωσική σημαία⁶⁴. Επίσης, τα κουρσάρικα πλοία των Άγγλων έδειχναν κι αυτά επιθετική συμπεριφορά εναντίον των πλοίων με σημαία είτε ρωσική,

⁶⁰ Παγκράτης, «Το προξενείο», σελ. 168-169.

⁶¹ Οι Γάλλοι επέβαλαν υψηλή φορολογία στους εμπόρους προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες των Γαλλικών στρατευμάτων, κάτι για το οποίο επικρίθηκαν από τον τοπικό πληθυσμό. Βλ. Σεβαστή Λάζαρη, «Οικονομικές αλλαγές και προσαρμογές στην Επτάνησο Πολιτεία (1800-1807)», στο Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης (επιμ.), *Αλλαγές κυριαρχιών ρήξεις και νέοι θεσμοί στα Επτάνησα από το 1797 έως και το 1815. Πρακτικά Κ' Συμποσίου, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα, 31 Ιουλίου - 1 Αυγούστου 2015*, Αθήνα 2016, σελ. 69-70.

⁶² 8 Σεπτεμβρίου 1803, επιστολή Νο 272.

⁶³ Gerassimos Pagratis, «“Russians” first satellite in the Balkans” or “The first Independent Greek State”?: new perspectives in the history of the Septinsular Republic (1800-1807) », στο Sebastia Serra Busquets - Elizabeth Ripoll Gil (επιμ.), *El Parlamentarisme en perspectiva historica. Parlaments multinivell*, τ. Β', Βαλεαρίδες Νήσοι 2019, σελ. 798.

⁶⁴ Gerassimos Pagratis, «War at sea and trade routes in the Mediterranean during the Napoleonic period through the reports of the Septinsular Republic’s diplomatic representations», *Mediterranean Chronicle* 8 (2018), σελ. 69-70.

είτε Επτανήσου πολιτείας⁶⁵. Σε όλη την κατάσταση συμμετείχαν και οι πειρατές της Μπαρμπαριάς, οι οποίοι είχαν αναπτύξει ιδιαίτερες σχέσεις με τους Γάλλους του Ναπολέοντα από το 1802. Έτσι, άρχισαν να σημειώνονται επιθέσεις μουσουλμάνων κουρσάρων στην Αδριατική θάλασσα εναντίον όσων ανήκαν στον αντιγαλλικό συνασπισμό. Η δράση τους αυτή άλλαξε τη φύση της πειρατείας τους, εφόσον από κουρσάροι, δηλαδή υπερασπιστές της πίστης σε έναν αέναο πόλεμο ανάμεσα στον Χριστιανισμό και το Ισλάμ, έγιναν καταδρομείς των Γάλλων. Μετά τη σύλληψη, τα πλοία οδηγούνταν στην Μπαρμπαριά, όπου τα χριστιανικά πληρώματα αιχμαλωτίζονταν, ενώ τα εμπορεύματα, μαζί με το ίδιο το πλοίο, κατάσχονταν. Έπειτα, στέλνονταν προς πώληση σε αγορές κλοπιμαίων⁶⁶.

Έχουμε την ευκαιρία να επιβεβαιώσουμε τους κινδύνους της θάλασσας εκείνης της περιόδου χάρη σε μια μαρτυρία που σώθηκε λόγω των ψευδών κατηγοριών εναντίον του εμπόρου. Τον Δεκέμβριο του 1803 ο συντάκτης της επιστολής, που πιστεύουμε πως ήταν ο Δημήτριος Τσιτσέλης, αποποιήθηκε την ευθύνη για την καθυστερημένη αποστολή των προϊόντων και εξήγησε τους λόγους. Καταλόγισε την ευθύνη στον καπετάνιο, ο οποίος έφτασε 13 μέρες αργότερα από το πλοίο, με το οποίο είχαν κοινή αφετηρία λόγω της υπερφόρτωσης. Κάτι τέτοιο σήμαινε πως δεν μπορούσε να ακολουθήσει την κανονισμένη πορεία - πράγμα που έκανε ο δεύτερος καπετάνιος - καθώς λόγω υπερφόρτωσης⁶⁷ δεν μπορούσε να αντιστέκεται στη θάλασσα σε ενδεχόμενες εχθρικές επιθέσεις. Συνεπώς πήγαινε από λιμάνι σε λιμάνι ζητώντας καταφύγιο, γιατί ακριβώς λόγω της υπερφόρτωσης φοβόταν να ακολουθήσει τον “συνεπή” καπετάνιο. Από τα παραπάνω, αντιλαμβανόμαστε ότι τη στιγμή που συντάχθηκε η επιστολή τα ταξίδια σε ανοιχτές θάλασσες ήταν αυξημένης επικινδυνότητας⁶⁸.

⁶⁵ Ο.π., σελ. 72.

⁶⁶ Ο.π., σελ. 74-75.

⁶⁷ Το ενδεχόμενο σύρραξης εξαιτίας μιας πειρατικής επίθεσης ή η ανάγκη διάσπασης ενός ναυτικού αποκλεισμού, ανάγκασε τους ναυτιλιακούς επιχειρηματίες εκείνης της εποχής να κατασκευάζουν πλοία ελαφρά, γρήγορα και ευέλικτα. Στο παράδειγμα που αναφέρεται εδώ ο καπετάνιος που υπερφόρτωσε το πλοίο του δεν θα μπορούσε να μανουβράρει ή να αποκρούσει μια ένοπλη επίθεση. Βλ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, «Ο εμπορικός στόλος κατά τας παραμονάς του αγώνος της ανεξαρτησίας. Ανέκδοτος πίναξ του F. Rouqueville», *Ερανιστής* 10 (1973), σελ. 205-206.

⁶⁸ Δεκέμβριος 1803, επιστολή Νο 275.

δ. Ηπειρωτικός αποκλεισμός Γαλλίας - Αγγλίας

Η αντιπαλότητα ανάμεσα στην Αγγλία και τη Γαλλία κορυφώθηκε με την αντίδραση του βρετανικού ναυτικού στη γαλλική εκστρατεία στην Αίγυπτο το 1798⁶⁹. Πρόκειται για την απαρχή μιας περιόδου πολεμικών συγκρούσεων που αναπόφευκτα θα επηρέαζε το εμπόριο της Αγγλίας με τα εδάφη που βρέθηκαν υπό τη γαλλική επιρροή. Στο αγγλικό δίκαιο υπήρχε ξεκάθαρη δήλωση πως οποιαδήποτε εμπορική συναλλαγή με την αντίπαλη χώρα κατά τη διάρκεια μιας πολεμικής αναμέτρησης ήταν παράνομη. Παρόλα αυτά, κατά την περίοδο της ναπολεόντειας επέκτασης, σημειώθηκαν κατ' εξαίρεση ορισμένες εμπορικές συναλλαγές των Άγγλων με τον εχθρό τις οποίες μπορεί κανείς να παρακολουθήσει μέσα από το αρχείο δικογραφιών της βρετανικής δικαιοσύνης της περιόδου⁷⁰.

Το 1803 ως το 1815 η ρήξη ανάμεσα στην Αγγλία και τη Γαλλία είχε λάβει τη μορφή του ανοιχτού πολέμου. Σε αυτή την περίοδο (1806-1813) η Γαλλία επιχείρησε να βλάψει την αγγλική οικονομία μέσω της απαγόρευσης σε αυτήν να κάνει εισαγωγές στην ευρωπαϊκή ήπειρο, και ειδικά στη Βόρεια Ευρώπη, όπου υπήρχαν σημαντικές για την Αγγλία αγορές που απορροφούσαν βαμβακερά υφάσματα και νήματα. Καθώς όμως το γαλλικό ναυτικό ήταν κατώτερο του αγγλικού, ο συνήθης ναυτικός αποκλεισμός της ίδιας της αντίπαλης χώρας ήταν αδύνατος. Για αυτόν τον λόγο ο Ναπολέοντας που δεν είχε τη δύναμη να αποκλείσει ναυτικά τα λιμάνια της Αγγλίας, επιχείρησε να επηρεάσει τα λιμάνια της ηπειρωτικής Ευρώπης ώστε να μην δέχονται τα αγγλικά εμπορεύματα, κάτι που κατάφερε μέσω της πίεσης που άσκησε το πολυπληθές γαλλικό πεζικό. Έτσι τα λιμάνια είχαν πάψει να δέχονται αγγλικά προϊόντα, ενώ οι γαλλικές δυνάμεις περιφρουρούσαν την ακτογραμμή.

Στην πράξη αποδείχθηκε πως ο ηπειρωτικός αποκλεισμός κατά τους Ναπολεόντειους πολέμους δεν ανέκοψε πλήρως το εμπόριο ανάμεσα στην Αγγλία και την ηπειρωτική Ευρώπη, αλλά επιβλήθηκε στην ακτογραμμή των περιοχών που βρίσκονταν υπό τη γαλλική επιρροή. Αυτό σήμαινε πως το εμπόριο μπορούσε να συνεχιστεί, αρκεί να προϊόντα να εισάγονται στις παραπάνω περιοχές μέσω ουδέτερων χωρών. Συνεπώς, ο γαλλικός αποκλεισμός στα λιμάνια της βόρειας και

⁶⁹ Robert Holland, «Via or Vita? British experience in the Modern Mediterranean», στο Anthony Hirst – Patrick Sammon (επιμ.), *The Ionian Islands: Aspects of their history and culture*, Cambridge Scholars Publishing: Νιούκαστλ 2014, σελ. 64-74.

⁷⁰ Su Jin Kim – James Oldham, «Insuring maritime trade with the enemy in the Napoleonic Era», *Texas International Law Journal* 47.3 (2012), σελ. 562.

της νότιας Ευρώπης ανέτρεψε τα καθορισμένα εμπορικά δίκτυα και έστρεψε την πορεία τους σε διαφορετικές εμπορικές οδούς. Στην πράξη αυτό σήμαινε πως η μεταφορά των εμπορευμάτων από και προς την Αγγλία γινόταν κατά κύριο λόγο δια ξηράς και σε μικρότερο βαθμό δια θαλάσσης⁷¹.

Οι παραπάνω ιστορικές εξελίξεις επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό τα Ιόνια νησιά, καθώς οι μεταβολές που σημειώθηκαν στο καθιερωμένο εμπορικό δίκτυο προκάλεσαν μεγάλες δυσκολίες στην εισαγωγή σιτηρών. Ως επακόλουθο, προκλήθηκε μεγάλη διατροφική ανεπάρκεια, καθώς και προβλήματα γύρω από την άσκηση του εμπορίου και τη ναυτιλία των Ιονίων νήσων. Συγκεκριμένα, τα πλοία των Κεφαλονιτών και των Ιθακησίων δεν αποτολμούσαν να πλεύσουν έξω από τα λιμάνια των νησιών τους⁷². Στο *coria lettere* πληροφορούμαστε πως τον Σεπτέμβριο του 1803 ο έμπορος που συνέταξε την επιστολή μπόρεσε μετά βίας να στείλει μια μικρή ποσότητα προϊόντων στον παραλήπτη αγοραστή. Τα προϊόντα που εστάλησαν ήταν λίγα λόγω έλλειψης χώρου στο συγκεκριμένο πλοίο, ενώ δεν ήταν δυνατόν να στείλει τα εναπομείναντα προϊόντα με άλλο πλοίο διότι τα πλοία δεν έκαναν δρομολόγια⁷³.

ε. Δυσκολίες στο εμπόριο λόγω τοπικών ταραχών στο Ληξούρι

Κατά τις διαδικασίες που οδήγησαν στην ίδρυση της Επτανήσου πολιτείας, η διαμάχη ανάμεσα στις οικογένειες των Μεταξά και των Άννινων οξύνθηκαν, καθώς η παρουσία των τελευταίων στην τοπική αυτοδιοίκηση δεν αναγνωριζόταν. Παράλληλα, σημειώθηκαν εκτεταμένα φαινόμενα αναρχίας στην περιοχή του Ληξουρίου, όπου οι χωρικοί έκαναν επιθέσεις και λεηλασίες σε σπίτια αριστοκρατών, χωρίς να δέχονται τιμωρία⁷⁴. Για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα έχουμε αρκετές αναφορές, εφόσον η ταραγμένη αυτή περίοδος ζημίωσε ανεπανόρθωτα το εμπόριο του νησιού. Τέλη Αυγούστου με αρχές Σεπτεμβρη του 1800 πληροφορούμαστε πως υπήρχαν πολλές αστάθειες (*turbolenze*) στην Κεφαλονιά. Το νησί βρισκόταν σε παντελή και ολέθρια αναρχία, εφόσον η διακυβέρνηση του τόπου μεταφέρθηκε από την κυριαρχία των προστάτιδων δυνάμεων στην τοπική κυβέρνηση. Έτσι επειδή οι άνθρωποι δεν είχαν τον φόβο κάποιων κυρώσεων, έπαιρναν τα όπλα και έκαναν ό,τι επιθυμούσαν. Τη ζημιά την έκανε το παράλογο πλήθος που αποτελούνταν από αγρότες (*villani*), οι οποίοι καταπατούσαν τις κατοικίες

⁷¹ Réka Juhász, «Temporary Protection and Technology Adoption: Evidence from the Napoleonic Blockade», *American Economic Review* 108.11 (2018), σελ. 3347-3348.

⁷² Παγκράτης, «Οι πολιτικές τύχες», σελ. 177.

⁷³ 8 Σεπτεμβρίου 1803, επιστολή Νο 274.

⁷⁴ Μια λεπτομερής ερμηνεία για το πώς αποκαταστάθηκε η τάξη μετά τις ταραχές του Ληξουρίου δίνεται στο: Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων νήσων*, σελ. 440-456.

των άλλων ανθρώπων⁷⁵. Απέναντι στην τοποθεσία του εμπορίου είχε γίνει λεηλασία δύο σπιτιών που ανήκαν σε ευγενείς, και οι αγρότες απειλούσαν πως θα λεηλατήσουν και άλλες κατοικίες. Ο έμπορος υπογραμμίζει την απληστία αυτών των ανθρώπων, δυσκολεύεται να περιγράψει τις καθημερινές συμφορές και το θράσος των χωρικών, ενώ υποστηρίζει πως αν δεν έχουν τη βοήθεια του Θεού στην επίλυση της κατάστασης, θα αναγκαστούν να ψάξουν για άλλον τόπο διαμονής. Επιθυμεί μάλιστα να ληφθούν αυστηρά μέτρα γιατί με εκείνη την κατάσταση η ζωή των ανθρώπων του νησιού είχε γίνει δυσβάσταχτη⁷⁶.

Η κατάσταση αυτή χρειάστηκε χρόνο για να ομαλοποιηθεί, πράγμα που συνέβη μόνο με την παρέμβαση της Γερουσίας και των στρατιωτικών δυνάμεων. Οι στασιαστές είτε δραπετεύσαν, είτε τιμωρήθηκαν με θάνατο παραδειγματικά. Οι κάτοικοι Ληξουρίου, απαλλαγμένοι από τον φόβο, έστειλαν αντιπροσωπεία στο Αργοστόλι, ώστε να επικαλεστούν την επιείκεια της κεντρικής κυβέρνησης. Στη συνέχεια απεστάλη μια επιτροπή στην πληγείσα περιοχή, με πρώτο αίτημα να χορηγηθεί σιτάρι στους κατοίκους, καθώς ο ναυτικός αποκλεισμός παρεμπόδιζε τον εφοδιασμό τους με σιτηρά από το εξωτερικό. Σε ορισμένους από τα πρόσωπα που συμμετείχαν σε αυτές τις αναταραχές χορηγήθηκε αμνηστία, πλην εκείνων που είχαν καταδικαστεί για ποινικά κακουργήματα. Μετά την αποκατάσταση της τάξης, τα επίσημα έγγραφα μιλούν για εκκένωση φυλακών, ανάκαμψη του εμπορίου, επιστροφή των οικογενειών που είχαν εκδιωχθεί από τους ταραξίες και επιστροφή των αγαθών στην κυριότητά τους⁷⁷.

II. Κεφάλαιο δεύτερο: Τρόπος διεξαγωγής εμπορίου

Η ελληνική εμπορική ναυτιλία, αν και ακμαία από τους ύστερους μεσαιωνικούς χρόνους, γνώρισε ιδιαίτερα σημαντική και χωρίς ασυνέχειες ανάπτυξη τον 18^ο αιώνα. Στη βενετική επικράτεια το ιστορικό αυτό φαινόμενο μπορεί να μελετηθεί σε δύο φάσεις: από το 1700 ως το 1759, και από το 1760 μέχρι και την επίσημη έναρξη του ελληνικού Αγώνα για την ανεξαρτησία το 1821.

Στην πρώτη φάση (1700-1759) η ανάπτυξη της εμπορικής ναυτιλίας των Ελλήνων μπορεί να μελετηθεί έξω από τα πλαίσια του βενετικού εμπορικού στόλου. Κατά την τρίτη δεκαετία του

⁷⁵ 30 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 244.

⁷⁶ Τέλη Αυγούστου – αρχές Σεπτεμβρίου 1800, επιστολή Νο 237 – 29 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 238 – 29 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 241.

⁷⁷ Μια λεπτομερής ερμηνεία για το πώς αποκαταστάθηκε η τάξη μετά τις ταραχές του Ληξουρίου δίνεται στο: Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων νήσων*, σελ. 440-456.

18^ο αιώνα η Βενετία είχε λάβει την απόφαση να ενεργοποιήσει εκ νέου το σύστημα των νηοπομπών για να αντιμετωπίσει την πειρατεία και τις καταδρομές, πράγμα που επηρέασε την ανάπτυξη της βενετικής εμπορικής ναυτιλίας, εφόσον οι εμπορικές της συναλλαγές σημειώνονταν με πολύ αργούς ρυθμούς.

Η δεύτερη περίοδος (1760-1821) χαρακτηρίζεται ως η κύρια φάση ανάπτυξης του στόλου των βενετών υπηκόων και της ελληνικής ναυτιλίας εν γένει. Ειδικά την περίοδο 1762-1769 ο γαλλικός εμπορικός στόλος απείχε από το εμπόριο λόγω του Επταετούς Αγγλογαλλικού πολέμου, πράγμα που πρόσφερε επιπλέον επιχειρηματικές ευκαιρίες σε Έλληνες εμπόρους. Ευνοϊκή υπήρξε και η περίοδος συμφιλίωσης ανάμεσα στη Βενετία και τις Αντιβασιλείες της Μπαρμπαριάς, κατά την οποία το εμπόριο της Βενετίας γνώρισε ξεχωριστή ανάπτυξη. Κάτι αντίστοιχο συνέβη και κατά τη διάρκεια των Ρωσο-οθωμανικών πολέμων της περιόδου 1787-1796, αλλά και των πολέμων της Γαλλικής Επανάστασης.

Οι περισσότεροι εκπρόσωποι του ελληνόκτητου στόλου είχαν καταγωγή από τα Επτάνησα, εφόσον από τη Συνθήκη του Πασσάροβιτς (1718) και έπειτα, οι κτήσεις της Βενετίας στον ελλαδικό χώρο περιλάμβαναν μόνο τα νησιά του Ιονίου και τα διοικητικά εξαρτήματά τους στην περιοχή της Ηπείρου. Ευνοϊκή υπήρξε και η Συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή ανάμεσα στους Ρώσους και τους Οθωμανούς (1774), που παραχωρούσε το δικαίωμα της χρήσης της ρωσικής σημαίας σε εμπόρους ορθόδοξων κρατών για την πλεύση στη Μαύρη Θάλασσα. Η πραγματική χρήση του παραπάνω όρου γίνεται το 1785, όταν τα επίμαχα σημεία της παραπάνω συνθήκης ξεκαθαρίζονται μέσω μιας εμπορικής συνθήκης ανάμεσα στη Ρωσική και την Οθωμανική Αυτοκρατορία⁷⁸.

1. Δίκτυα

Τα εμπορικά δίκτυα αποτελούσαν έναν τρόπο διευκόλυνσης στη μεταφορά των ανθρώπων, των εμπορευμάτων και των κεφαλαίων. Συνέβαλαν στον διαμοιρασμό του επιχειρηματικού κινδύνου ανάμεσα στα μέλη του δικτύου, στην κυκλοφορία της πληροφορίας και στην απόκτηση και αναμετάδοση καινοτόμων τεχνικών και γνώσεων⁷⁹. Οι έμποροι όφειλαν να ανήκουν ταυτόχρονα

⁷⁸ Παγκράτης Γεράσιμος, «Η ναυτιλιακή επιχείρηση τον 18^ο αιώνα: η περίπτωση των Ελλήνων υπηκόων της Βενετίας», στο Τζελίνα Χαρλαύτη – Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Η ναυτιλία των Ελλήνων 1700 - 1821. Ο αιώνας της ακμής πριν την Επανάσταση*, Κέδρος – Ιόνιο Πανεπιστήμιο: Αθήνα 2013, σελ. 445, 450-451 & 459.

⁷⁹ Δερτιλής, *Ιστορία του Ελληνικού Κράτους*, σελ. 783.

σε ένα χερσαίο και ένα θαλάσσιο δίκτυο, προκειμένου να αποτελέσουν έναν κόμβο επαφής. Έτσι, ο έμπορος θα ήταν σε θέση να έχει έγκαιρη πληροφόρηση και να είναι αποτελεσματικός, αντλώντας κέρδη και από τα δύο δίκτυα που θα συνέδεε⁸⁰.

Τα δίκτυα⁸¹ δεν είχαν οργανωθεί με αυστηρό θεσμικό τρόπο, εφόσον η ίδια η άσκηση του εμπορίου δεν είχε αυστηρά καθορισμένο πλαίσιο. Έτσι, δεν εντοπίζεται κανονικότητα στις σχέσεις με τους συνεργάτες⁸², ενώ τα δίκτυα έφεραν συνήθως τη μορφή χαλαρών συσσωματώσεων ατόμων που μεταβάλλονταν με μεγάλη συχνότητα. Αυτή η πρακτική είχε πλεονεκτήματα, καθώς έτσι το εμπόριο μπορούσε να προσαρμόζεται στις ταχέως μεταβαλλόμενες συνθήκες της εκάστοτε εποχής. Τα δίκτυα ανανεώνονταν συνεχώς χάρη στη στρατολόγηση των νέων μελών και στη διαρκή κινητικότητα των παλιών μελών στο εσωτερικό τους. Έτσι, ενώ η σύνθεση του δικτύου μεταβαλλόταν συνεχώς εξαιτίας των θανάτων των μελών του και των εσωτερικών ανταγωνισμών, θα μπορούσαμε να πούμε πως ως σύνολο, το δίκτυο μπορούσε να διατηρήσει τη σύνθεσή του χωρίς δυσκολία⁸³.

Ο διαχωρισμός των εμπορικών δικτύων μπορεί να γίνει σε φυσικά και σε εκείνα που δημιουργούνται χάρη στη μεσολάβηση των ανθρώπων. Στα πρώτα ανήκουν οι δρόμοι που ευνοούν την κυκλοφορία των προϊόντων, εκείνοι δηλαδή που ευνοήθηκαν από γεωλογικές συνθήκες. Παράλληλα, σε αυτά παίζουν ρόλο και οι κοινωνικοί - βιολογικοί παράγοντες, στο πλαίσιο των οποίων παρατηρείται συνεργασία ανάμεσα στα μέλη μιας οικογένειας. Κατά κανόνα η σύσταση του δικτύου στηριζόταν στα κοινά κοινωνικά γνωρίσματα που διέκριναν τα μέλη του, όπως η συγγένεια, το “έθνος”, ο τόπος καταγωγής και η θρησκεία⁸⁴. Το άλλο είδος των δικτύων προϋποθέτουν την ανθρώπινη επένδυση, ένα είδος κατασκευής, με βλέψεις σε μελλοντικά οικονομικά οφέλη. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο υπάρχει ανάγκη από μεγάλο μεγέθους επιχειρηματικότητα και ηγεσία. Συνήθως, τα «κατασκευασμένα» δίκτυα εγγράφονται στα φυσικά

⁸⁰ Ο.π., σελ. 773.

⁸¹ Για τη θεωρητική προσέγγιση των προϋποθέσεων που επιτρέπουν την ύπαρξη ενός δικτύου βλ. Mike Burkhardt, «Networks as social structures in late Medieval and Early Modern towns: a theoretical approach to historical network analysis», στο Andrea Caracausi – Christof Jeggel (επιμ.), *Commercial Networks and European Cities, 1400-1800*, Λονδίνο 2014, σελ. 13-19.

⁸² Χατζηιωάννου, *Οικογενειακή στρατηγική*, σελ. 42.

⁸³ Δερτιλής, *Ιστορία του Ελληνικού Κράτους*, σελ. 783.

⁸⁴ Jeggel, «Interactions», σελ. 51.

δίκτυα, όπου οι γεωλογικές διευκολύνσεις ενισχύονται, και τα μέλη μιας οικογένειας συνδέονται με εκτεταμένες διασυνδέσεις⁸⁵.

Ο χαρακτηρισμός ενός δικτύου μπορεί να προκύψει από την εξέταση τεσσάρων συντελεστών. Πρόκειται αρχικά για το μέγεθος του δικτύου, δηλαδή για το σύνολο των στοιχείων που εντάσσονται στο δίκτυο. Εξετάζεται κατόπιν η ποικιλομορφία μέσα από τη μελέτη του αριθμού των διαφορετικών τύπων που ανήκουν στο δίκτυο. Ακολουθούν τα είδη των σχέσεων που ενώνουν τα μέλη του δικτύου και έπεται ο σχηματισμός του δικτύου, ο οποίος δύναται να περιγράψει το σχήμα με το οποίο είναι συνδεδεμένα τα στοιχεία του. Αξίζει να σημειωθεί πως είθισται να δίνεται βάρος στην εξέταση των σχέσεων, όταν γίνεται επιστημονική συζήτηση για τα δίκτυα. Η αναφορά ωστόσο στο μέγεθος και στην ποικιλομορφία, δηλαδή στα χαρακτηριστικά εκείνα που συνδέουν τα στοιχεία, είναι πολύ μικρότερη⁸⁶.

Το κάθε δίκτυο σχεδόν πάντα αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου συστήματος, όπου το κάθε στοιχείο συνδέεται επίσης με μέλη άλλων δικτύων. Η σημασία του κάθε στοιχείου εντός του δικτύου, όπως για παράδειγμα σε ένα τοπικό επιχειρηματικό δίκτυο, προερχόταν από το σύνολο των συνδέσεων εκτός του δικτύου αυτού, λόγω χάρη το σύνολο των επαφών που ο έμπορος μπορεί να είχε στην κοντινή του μητρόπολη. Τέλος, το μόνο δίκτυο που δεν ανήκει σε κανένα άλλο θεωρείται πως είναι το παγκόσμιο δίκτυο, που συμπεριλαμβάνει το σύνολο των δικτύων όλης της Γης⁸⁷.

Έχοντας προσεγγίσει θεωρητικά τη σύσταση των δικτύων, μπορούμε να παρουσιάσουμε όσα παρατηρήσαμε στη δική μας μελέτη. Σε γενικές γραμμές, όσον αφορά τα τρία μεγαλύτερα νησιά του Ιονίου, παρατηρήθηκε σύνδεση με παραπάνω από ένα εμπορικά δίκτυα. Ένα ήταν η διεθνής εμπορική οδός μεγάλων αποστάσεων, η οποία συνέδεε τη Βενετία με μακρινές αγορές. Η Κέρκυρα, η Κεφαλονιά και ιδιαίτερα η Ζάκυνθος ήταν αναγκαία τμήματα αυτών των δικτύων, στα οποία είχαν συμμετοχή οι κάτοικοι των νησιών, οι ίδιοι οι Βενετοί και οι έμποροι άλλων περιοχών⁸⁸. Η παραπάνω περίπτωση δικτύου, που έχει σταθερή παρουσία στο *corpia lettere*, έχει ως προορισμό είτε τη Βενετία, είτε το πανηγύρι της Σενιγκάλια. Από τη στιγμή που το εμπόρευμα

⁸⁵ Mark Casson, *Entrepreneurship: theory, networks, history*, Ηνωμένο Βασίλειο 2010, σελ. 121-122.

⁸⁶ Casson, *Entrepreneurship*, σελ. 126.

⁸⁷ Ο.π., σελ. 122.

⁸⁸ Arbel, «The Ionian islands», σελ. 158.

φτάνει στον προορισμό του, πωλείται ή ανταλλάσσεται, και η πορεία του συνεχίζεται από άλλους εμπόρους στο εσωτερικό της Ιταλίας και σε άλλες πόλεις της Δυτικής Ευρώπης.

Όταν στην Μαύρη Θάλασσα επικράτησε ειρήνη, την επαύριον των συγκρούσεων ανάμεσα στη Ρωσική και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, οι Κεφαλονίτες δεν δίστασαν να αξιοποιήσουν το προνόμιο της κυκλοφορίας τους με ρωσική σημαία και ξεκίνησαν να ταξιδεύουν προς τα βόρεια το 1792 κάπως απότομα, προκαλώντας σύγχυση στις παραγγελίες, εφόσον μέχρι εκείνη τη στιγμή τα προϊόντα είχαν ως μόνο προορισμό τη Δύση. Το 1798 το εμπόριο κρασιών με τη Μαύρη Θάλασσα δείχνει να έχει αποκτήσει μια ομαλή πορεία και η αποστολή κρασιών δεν φαίνεται να προκαλεί σύγχυση⁸⁹.

Επίσης, ένας άλλος προορισμός μέσω θαλάσσης ήταν εκείνος προς την Ανατολή, και συγκεκριμένα προς την Πελοπόννησο, το βενετικό «Βασίλειο του Μορέως», που μετά το 1715 επανήλθε στην οθωμανική κυριαρχία. Η διαπίστωση αυτή γίνεται από τους πράκτορες του εμπορικού οίκου Τσιτσέλη, που αποστέλλονται στον Μοριά για να πληροφορηθούν τις τιμές του βαμβακιού⁹⁰, ενώ γίνονται αναφορές και στην επιδημία της πανώλης, την οποία φοβούνταν στην Κεφαλονιά λόγω των σταθερών εμπορικών σχέσεων του νησιού με την Πάτρα⁹¹.

Το καλοκαίρι του 1800, σε μια ταραγμένη περίοδο, παρατηρήθηκε μια έκτακτη κατάσταση. Για τον παραπάνω λόγο, οι εκπρόσωποι της επιχείρησης Τσιτσέλη, έχοντας βρεθεί στην ανάγκη να προωθήσουν προϊόντα στον αγοραστή τους, σκέφτονταν σοβαρά να τα στείλουν με πλοίο στην Σάμο ώστε να γίνει η κατάλληλη ανταπόκριση. Ωστόσο, οι λόγοι που δεν έγινε αυτή η αποστολή ήταν οικονομικοί⁹². Αυτή η πληροφορία μάς κάνει να πιστεύουμε πως σε περίπτωση ανάγκης, υπήρχαν δυνατότητες ένταξης σε άλλα δίκτυα προκειμένου να ολοκληρωθεί η παραγγελία.

Επίσης, συχνή ήταν η κυκλοφορία των αγαθών και των πλοίων ανάμεσα στη Ζάκυνθο και την Κεφαλονιά, κάτι που θα εντάσσαμε στο τοπικό θαλάσσιο εμπόριο, εφόσον πρόκειται για μικρές αποστάσεις. Το δίκτυο αυτό το παραθέσαμε όχι ως τμήμα της διαδρομής προς τη Βενετία, αλλά ως τοπικό, καθώς η μεταφορά των εμπορευμάτων γινόταν με μικρότερα πλοία. Οι τιμές στα

⁸⁹ 20 Αυγούστου 1792, επιστολή Νο 162 – 20/21 Σεπτεμβρίου 1798, επιστολή Νο 223.

⁹⁰ 24 Νοεμβρίου 1787, επιστολή Νο 53.

⁹¹ 18 Μαρτίου 1791, επιστολή Νο 128.

⁹² Τέλη Αυγούστου/Αρχές Σεπτεμβρίου 1800, επιστολή Νο 237 – 30 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 240.

εμπορεύματα που πωλούνταν στα δύο αυτά νησιά γίνονταν συχνά αντικείμενο σύγκρισης, σαν να επρόκειτο για ενιαίο χώρο αγροτικής παραγωγής⁹³. Σημειώνονταν συνάψεις συντροφιών με Ζακυνθινούς⁹⁴ και πραγματοποιούνταν αποστολές μικρού αριθμού προϊόντων, τις οποίες λόγω μεγέθους θα εντάσσαμε σε εμπόριο μικρής κλίμακας⁹⁵.

Τέλος, κρίνουμε σκόπιμο να μην παραλείψουμε και το τοπικό χερσαίο δίκτυο της Κεφαλονιάς, που δεν θα μπορούσε παρά να είναι μικρό. Ο έμπορος αγόραζε από τους τοπικούς παραγωγούς, τους «πωλητές» όπως ενίοτε τους αναφέρει στο *coria lettere*, και προωθούσε τα προϊόντα τους στις εξωτερικές αγορές, συνδέοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το χερσαίο με το θαλάσσιο δίκτυο.

Συμπερασματικά, εξετάσαμε εδώ τη σύνδεση του τοπικού χερσαίου και θαλάσσιου δικτύου της Κεφαλονιάς με το μεγάλο διεθνές εμπορικό δίκτυο. Παραδοσιακό προορισμό αποτελούσαν οι αγορές της Δύσης με έμφαση στη Σενιγκάλια και την Βενετία και ιδίως τα πανηγύρια τους. Ένας άλλος προορισμός ήταν τα οθωμανοκρατούμενα λιμάνια της Πελοποννήσου στα ανατολικά της Κεφαλονιάς, ενώ νέα αγορά συνιστούσαν τα λιμάνια της Ρωσικής αυτοκρατορίας στη Μαύρη Θάλασσα.

2. Εμπορικές οικογενειακές εταιρείες

Κατά τον 13^ο-14^ο αιώνα πραγματοποιήθηκε η μετάβαση από τον τύπο του πλανόδιου εμπόρου σε εκείνον του εδραίου με την απόκτηση από τους εμπόρους μόνιμης επιχειρηματικής έδρας. Η εξέλιξη αυτή χαρακτηρίζεται από τους ιστορικούς ως εμπορική επανάσταση⁹⁶. Οι επιχειρηματίες από την έδρα τους μπορούσαν να επιβλέπουν τις εργασίες της επιχείρησής τους με τη βοήθεια ανταποκριτών και μιας πυκνής αλληλογραφίας⁹⁷. Το εμπόριο της εποχής στην οποία αναφερόμαστε δεν θα μπορούσε όμως να μην εξεταστεί σε συνάρτηση με την ιδιαιτερότητα της γεωγραφικής περιοχής στην οποία λάμβανε χώρα. Αναφερόμαστε βεβαίως στη Μεσόγειο θάλασσα, όπου υπήρχαν συγκεκριμένες ανάγκες και επιχειρηματική κουλτούρα των εμπορικών ομάδων, που χαρακτηρίζονται από την ποικιλομορφία των επιχειρηματικών πρακτικών. Αυτό που διαμόρφωσε την οικονομική πραγματικότητα της Ανατολικής Μεσογείου ήταν επιχειρηματικοί

⁹³ Π.χ. 10 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 29.

⁹⁴ Για παράδειγμα 15 Απριλίου 1791, επιστολή Νο 135.

⁹⁵ Για παράδειγμα 2 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή Νο 84.

⁹⁶ Χατζηιωάννου, *Οικογενειακή στρατηγική*, σελ. 216.

⁹⁷ Παγκράτης, «Οργάνωση και διαχείριση», σελ. 19-20.

θεσμοί όπως οι εμπορικές εταιρείες που εξελίσσονταν μέσα στον χρόνο ώστε να μπορέσουν να συμβαδίσουν με τις ανάγκες των εμπορικών κοινοτήτων. Επίσης, στην επιχειρηματική κουλτούρα ανήκαν οι επιχειρηματικές πρακτικές, είτε επίσημες είτε μη, οι εταιρικές σχέσεις, το δίκτυο των πρακτόρων και οι διαπολιτισμικοί δεσμοί ανάμεσα στους ενδιαφερόμενους⁹⁸.

Στην περίπτωση των επιχειρήσεων παρατηρήσαμε πως σταδιακά οι εκπρόσωποί τους βρήκαν τον τρόπο να περιορίσουν τα έξοδα που προκαλούσε η απασχόληση των μεσιτών και τελικά να αυξήσουν την αξιοπιστία τους. Το πέτυχαν με την εμπλοκή των μελών της οικογένειάς τους, συγγενών και φίλων, που συμμετείχαν στην άσκηση του εμπορίου κινούμενοι γύρω από έναν οικογενειακό εταιρικό πυρήνα. Έτσι δημιουργήθηκαν συνεργασίες ανάμεσα σε εμπορικές εταιρείες μικρού μεγέθους, των οποίων ο στόχος ήταν η αποτελεσματικότερη συσσώρευση κεφαλαίου και η διαχείριση του κινδύνου⁹⁹.

Η οικογενειακή επιχείρηση κατέληξε να αποτελεί την τυπική δομή μιας εμπορικής εταιρείας, η οποία παρατηρείται συχνά στην περιοχή της Μεσογείου. Σύμφωνα με αυτήν, θεμελιώνεται μια συνεργασία ανάμεσα σε αδέρφια ή ξαδέλφια, που σε προηγούμενους χρόνους καλούνταν *fraternità*¹⁰⁰. Χαρακτηριστικό τέτοιων επιχειρήσεων ήταν οι άτυποι κώδικες αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης, που συνέβαλαν στην απόκτηση ταχύτερης πληροφόρησης και στη δυνατότητα προσαρμογής σε συγκυριακούς κινδύνους, καθώς και στην ικανότητα να συμβαδίζουν με τις εξελίξεις στην τεχνολογία¹⁰¹.

Οι επιχειρηματικοί δεσμοί της επιχείρησης που στηρίζονταν στην οικειότητα και στην εμπιστοσύνη, που όπως αναφέραμε πήγαζαν από την προσωπική σχέση των μελών ενός δικτύου, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην επιτυχή διεκπεραίωση του επαγγελματικού της στόχου χάρη στην έγκαιρη πληροφόρηση¹⁰². Άλλες πληροφορίες που λάμβαναν είχαν να κάνουν με την γνώση για τις διακυμάνσεις της οικονομίας, είτε περιστασιακές, είτε μακροχρόνιες, τις επιχειρηματικές

⁹⁸ Katerina Galani, «Foreigners in an unfamiliar market: European business practices and culture in the Eastern Mediterranean in the XVIIIth century», στο Michela D'Angelo – Gelina Harlaftis (επιμ.), *Making waves in the Mediterranean – Sulle onde del Mediterraneo. Proceedings of the 2nd MMHN Conference Messina and Taormina, 4-7 May 2006*, Μεσσίνα 2010, σελ. 360.

⁹⁹ Χατζηιωάννου, *Οικογενειακή στρατηγική*, σελ. 32-33.

¹⁰⁰ Maria Christina Chatziioannou, «Shaping Greek-Tunisian commercial relations in the Ottoman Mediterranean world. The Efessios Merchant House», στο Maria Christina Chatziioannou – Gelina Harlaftis (επιμ.), *Following the Nereids. Sea routes and maritime business, 16th-20th centuries*, Αθήνα 2006, σελ. 92.

¹⁰¹ Δερτιλής, *Ιστορία του Ελληνικού Κράτους*, σελ. 785.

¹⁰² Maria Christina Chatziioannou, «Mediterranean pathways of Greek merchants to Victorian England», *The Historical Review/La Revue Historique* 7 (2010), σελ. 217.

ευκαιρίες και τους επιχειρηματικούς κινδύνους, τις νέες τεχνικές διοίκησης και διαχείρισης και τις γνώσεις, που θα οδηγούσαν σε μακροχρόνιους νεωτερισμούς. Σε αυτούς τους νεωτερισμούς περιλαμβάνονταν η εξοικείωση με τις καινοτομίες στον τομέα της ναυτιλιακής τεχνολογίας, και στο πεδίο της επιχειρηματικής οργάνωσης¹⁰³. Η πληροφόρηση πρόσφερε άμεσες γνώσεις για τους τόπους φόρτωσης και τον χρόνο προσέγγισης των πλοίων, προκειμένου να περιοριστεί ο χρόνος της συλλογής των φορτίων και ο χρόνος αναμονής. Αυτές ήταν οι προϋποθέσεις μιας αποτελεσματικής εμπορικής αλυσίδας, η οποία συνδύαζε τις θαλάσσιες με τις χερσαίες μεταφορές¹⁰⁴.

α. Παραγγελίες

Πληροφορούμαστε από τον ίδιο τον Τσιτσέλη πως η δική του δουλειά αποτελείτο από το να κάνει χειρισμούς στο κατάστημά του. Θα ερμηνεύαμε τον χώρο αυτό ως ένα σημείο συγκέντρωσης προϊόντων, τα οποία συγκεντρώνονταν στο νησί και στις γύρω περιοχές προκειμένου να προωθηθούν στις αγορές, στην περίπτωση μας της Ιταλίας. Θα μπορούσε επίσης το κατάστημα να είναι χώρος όπου συγκεντρώνονται τα προϊόντα που έφταναν στην Κεφαλονιά από άλλα μέρη με σκοπό να διατεθούν σε πελάτες συμπατριώτες του εμπόρου. Ο έμπορος δηλαδή έπαιζε τον ρόλο του μεσάζοντα, ο οποίος ρύθμιζε την κίνηση των προϊόντων που εξάγονταν και εισάγονταν, με βάση τη ζήτηση που υπήρχε. Έπειτα, ο έμπορος συμμετείχε ο ίδιος στη συλλογή των χρημάτων ή στη διανομή τους σε μέλη της συντροφιάς, ώστε να κρατήσει για την επιχείρησή του το κέρδος της¹⁰⁵. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν πως η κίνηση των προϊόντων είχε άμεση σχέση με τον τρόπο που γίνονταν οι παραγγελίες, ώστε τα εμπορεύματα να προμηθεύονται σε σωστούς χρόνους, σε κατάλληλη τιμή, ποσότητα και ποιότητα.

Για τα παραπάνω, μεγάλη σημασία είχε η παραγγελία, που έπρεπε να γίνει με κάποια χρονική απόσταση από την αναμενόμενη αποστολή της, ώστε ο έμπορος να έχει τη χρονική άνεση να αναζητήσει τα προϊόντα στην τιμή και στα χαρακτηριστικά που είχαν ζητηθεί από τον αγοραστή. Τέτοιο παράδειγμα βλέπουμε στο γράμμα του 1800, όπου η έγγραφη εντολή για προμήθεια λιναρόσπορου στην τιμή που είχε καθορίσει ο παραγγελιοδότης είχε φτάσει αργά, οπότε ο έμπορος δεν θα μπορούσε να τον εξυπηρετήσει με τους όρους που του υποδείχθηκαν¹⁰⁶.

¹⁰³ Δερτιλής, *Ιστορία του Ελληνικού Κράτους*, σελ. 785.

¹⁰⁴ Χαρλαύτη, «Η ναυτιλία των Ελλήνων», σελ. 80.

¹⁰⁵ 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή Νο 121.

¹⁰⁶ 30 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 240.

Ένα άλλο παράδειγμα του 1803 αναφέρει ότι ο έμπορος είχε υποδείξει εκ των προτέρων σε παραγγελιοδότες του να κάνουν παραγγελία με κάποιο περιθώριο χρόνου, και όχι την τελευταία στιγμή. Αυτό δικαιολογήθηκε από το γεγονός ότι τα κρασιά του νησιού εκείνη την περίοδο δεν είχαν παραχθεί σε επιθυμητή ποιότητα και ποσότητα, συνεπώς κάποιος που θα ήθελε να τα προμηθευτεί, θα χρειαζόταν χρόνο για να τα βρει. Αντίθετα, αν κάποιος θα περίμενε να παραγγείλει την περίοδο του θερισμού, θα ήταν δύσκολο να επαληθευτεί η ποιότητα του είδους. Ο σωστός προγραμματισμός μιας παραγγελίας που γινόταν σε κατάλληλο χρόνο είχε μεγάλη σημασία για την καλή εξυπηρέτηση εκ μέρους του εμπόρου. Σε αντίθετη περίπτωση, η κακή έκβαση της παραγγελίας θα οφειλόταν στην καθυστέρηση του πελάτη και όχι στην έλλειψη φροντίδας από μέρους του εμπόρου, της συντροφιάς ή των πρακτόρων.¹⁰⁷

Η τιμή των προϊόντων δεν εξαρτιόταν μόνο από τον χρόνο που είχε γίνει η παραγγελία, αλλά και από τη διαθεσιμότητα των εμπορευμάτων. Ακόμα και αν η παραγγελία είχε γίνει σε σωστό χρόνο, όταν επρόκειτο για προϊόντα αγροτικής καλλιέργειας, μεγάλη σημασία είχε και η επάρκεια των αγαθών, κάτι που ερχόταν σε άμεση συνάρτηση με τους περιβαλλοντικούς παράγοντες. Όταν τα προϊόντα βρισκόταν σε έλλειψη, τότε η τιμή τους ήταν υψηλότερη της αναμενόμενης¹⁰⁸.

Η άνοδος της τιμής εξαρτιόταν και από τη ζήτηση, με άλλα λόγια ότι οι καταναλωτές ήταν πολύ περισσότεροι από τους παρασκευαστές. Σε αυτές τις περιπτώσεις, όταν δηλαδή η τιμή ήταν πολύ αυξημένη, οι έμποροι δυσκολεύονταν να υλοποιήσουν τις συνήθεις στρατηγικές αγοράς αυτών των προϊόντων. Τότε οι ίδιοι οι καταναλωτές μπορούσαν να διασταυρώσουν τις τιμές, στις οποίες διατίθεντο τα προϊόντα για τα οποία ενδιαφέρονταν μέσω των κοινωνικών δικτύων, όπως του “κουτσομπολιού”¹⁰⁹. Αυτό ενδυνάμωνε την αγοραστική δύναμη του καταναλωτή, εφόσον ο ίδιος μπορούσε να αξιολογήσει τις εμπειρίες κάποιων άλλων καταναλωτών και ως εκ τούτου, να αγοράσει στις πλέον συμφέρουσες τιμές. Αν ο έμπορος κατάφερνε να πουλήσει σε χαμηλή τιμή, τότε θα γινόταν γνωστός πιο άμεσα μέσω των κοινωνικών δικτύων¹¹⁰. Στη δική μας περίπτωση, η

¹⁰⁷ Δεκέμβριος 1803, επιστολή Νο 275.

¹⁰⁸ 30 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 78 – 24 Αυγούστου 1791, επιστολή Νο 136 – 26 Αυγούστου 1794, επιστολή Νο 183.

¹⁰⁹ Κάτι αντίστοιχο παρατηρήσαμε όταν ο Παναγής Τσιτσέλης παρότρυνε τον συνεργάτη του/παραλήπτη της επιστολής να ζητήσει γνώμη από άλλους εμπόρους. Στην ουσία ο Παναγής του δίνει την πληροφορία σχετικά με τη σοδειά εκείνου του έτους στην Κεφαλονιά και του προτείνει να εξαρτηθεί η τελική απόφαση σχετικά με το συμφέρον του παραλήπτη από την απάντηση των άλλων εμπόρων. Βλ. 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 38.

¹¹⁰ Casson, *Entrepreneurship*, σελ. 140-141.

εξακρίβωση των τιμών, ο έλεγχος δηλαδή της αξιοπιστίας του εμπόρου, δεν ήταν δύσκολο να γίνει μέσω των μελών του εμπορικού δικτύου ή σε τόπους συγκέντρωσης των πλοίων, όπως στη Βενετία και τη Σενιγκάλια.

Εκτός από τον έμπορο, μεγάλο ρόλο στις παραγγελίες έπαιζαν και οι πράκτορες, καθώς όταν ο έμπορος πληροφορούνταν το ενδιαφέρον του πελάτη να αγοράσει ένα προϊόν, έστελνε έναν υπάλληλό του να ενημερωθεί για τη διαθεσιμότητα και την τιμή του. Για παράδειγμα, όταν το 1787 ο έμπορος έστειλε δικό του άτομο στην Πελοπόννησο να αγοράσει βαμβάκι, διαπίστωσε πως λόγω της εμπόλεμης κατάστασης στην περιοχή, οι τιμές για το είδος δεν έδειχναν να είναι οι επιθυμητές. Σε περίπτωση που κάτι τέτοιο ίσχυε, ο έμπορος θα αναλάμβανε την ευθύνη να επενδύσει το κεφάλαιο που του διατέθηκε σε άλλο είδος από αυτό που είχε συμφωνηθεί, περισσότερο κερδοφόρο, έχοντας ενημερώσει παράλληλα και τον ενδιαφερόμενο πελάτη¹¹¹. Κάτι αντίστοιχο έγινε και το 1800, όταν το τσιμπίμπο (ξανθή σταφίδα) ήταν σε τόσο υψηλή τιμή που η μόνη επιλογή του εμπόρου ήταν να επενδύσει το κεφάλαιο του πελάτη στην (κορινθιακή) σταφίδα¹¹².

Στο *coria lettere* έχουμε την τύχη να διαβάζουμε τον ακριβή τρόπο με τον οποίο το 1788 η επιχείρηση Τσιτσέλη διεκπεραίωσε μια παραγγελία για λογαριασμό πελάτη του. Συγκεκριμένα, ο έμπορος θα αναλάμβανε να λειτουργήσει ως μεσάζοντας για τα προϊόντα που αγοράζονταν στην Ιταλία, έπειτα θα πωλούνταν και τα χρήματα του κέρδους θα επενδύονταν εκ νέου σε τοπικά εμπορεύματα του ενδιαφερόμενου, όπως συνέβη σε μια περίπτωση που αφορούσε το εμπόριο με τη Παλιά Πάτρα. Σε αυτό το παράδειγμα, ο Τσιτσέλης ήταν ξεκάθαρος πως ο ίδιος δεν θα συμμετείχε χρηματικά, συνεπώς δεν θα είχε και έσοδα από τα ποσοστά επί των κερδών (όπως γίνεται στην συντροφία που θα αναλυθεί παρακάτω), αλλά από τη διαμεσολάβηση – προμήθειά του. Η διαδικασία λοιπόν είχε ως εξής: κάποιες φορές τα χρήματα για εμπορεύματα καταβάλλονταν επί τόπου, ενώ άλλες φορές, καταβάλλονταν αργότερα. Στην πρώτη περίπτωση, ο ενδιαφερόμενος θα έπρεπε να δώσει όλο το ποσό στον Τσιτσέλη τον Σεπτέμβρη, ενώ στη δεύτερη περίπτωση τον Μάρτιο. Αν τα εμπορεύματα αγοράζονταν μόνο για λογαριασμό του (ενός) ενδιαφερόμενου, τα μισά χρήματα θα έπρεπε να καταβληθούν τον Σεπτέμβριο, ενώ τα άλλα

¹¹¹ 24 Νοεμβρίου 1787, επιστολή Νο 53 – 24 Ιανουαρίου 1787/1788, επιστολή Νο 56.

¹¹² 30 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 244.

μισά τον Μάρτιο. Όσον αφορά τα έξοδα του εμπορίου¹¹³, αυτά θα επιβάρυναν τον ενδιαφερόμενο. Η προμήθεια του Τσιτσέλη θα ήταν 3% για το κάθε προϊόν που θα ήθελε να παραγγείλει ο ενδιαφερόμενος, ποσό που θα αντιστοιχούσε στα ταξίδια που θα έκανε ο έμπορος και στα έξοδα που ίσως συναντούσε. Εάν αυτό το σχήμα εξυπηρετούσε τον ενδιαφερόμενο, ο Τσιτσέλης θα είχε όλη τη διάθεση να τον εξυπηρετήσει, του συνιστούσε ωστόσο να περιμένει μια καλύτερη περίοδο για συνεργασία, όταν δηλαδή δεν θα υπήρχε πολεμικό κλίμα στην περιοχή¹¹⁴.

Όταν επρόκειτο για παραγγελίες που έκανε ο ίδιος ο έμπορος ώστε να εισάγει προϊόντα, συνήθως βιοτεχνικά είδη/είδη ρουχισμού και ξυλεία, έκανε την παραγγελία σε συνεργάτη του μέσω αλληλογραφίας. Τότε ανέφερε αναλυτικά σε τι ποσότητα χρειάζεται το κάθε προϊόν και τα λεπτομερή χαρακτηριστικά του. Όταν ο συνεργάτης τα συγκέντρωνε, στην περίπτωση μιας παραγγελίας του 1791, θα τα έστελνε στον έμπορο και θα πληρωνόταν για τα προϊόντα μόλις θα έφταναν στον προορισμό τους¹¹⁵.

Σε περίπτωση που ο χρόνος για τη συλλογή των προϊόντων που του ζητήθηκαν είχε παρέλθει, ο έμπορος δεν θα τα προμηθευόταν. Για παράδειγμα, το 1787 ο έμπορος ανέφερε πως ένα είδος που ήταν σε έλλειψη (κορδέλες) δεν μπορούσε να το εντοπίσει την ώρα που του είχε ζητηθεί. Όταν όμως βρέθηκε μετά από κάποιο καιρό, δεν του ήταν πλέον χρήσιμο, οπότε ο μεσάζοντας ανάμεσα στον προμηθευτή που το εντόπισε και τον έμπορο, παροτρύνθηκε να κρατήσει όσο εμπόρευμα χρειαζόταν μόνο για τον εαυτό του¹¹⁶.

Σε περίπτωση που ένα προϊόν έφτανε στον έμπορο σε ποιότητα χαμηλότερη από τη συμφωνηθείσα, ο έμπορος αναλάμβανε από μόνος του να το ανακοστολογήσει. Κάτι τέτοιο συνέβη το 1789, όταν το λινάρι που έλαβε ο Τσιτσέλης δεν αντιστοιχούσε στην ποιότητα που έπρεπε. Έτσι, ο έμπορος έγραψε πως εφόσον ο προμηθευτής δεν τήρησε την συμφωνία ως προς

¹¹³ Έχουμε την τύχη να υποψιαζόμαστε σε ποια έξοδα του εμπορίου (κομέρτικα) αναφερόταν ο Τσιτσέλης χάρη σε κάποιους αναλυτικούς λογαριασμούς που σημειώνονται σε επιστολές που περιλαμβάνονται στο *coria lettere*. Αυτά λοιπόν θα μπορούσαν να είναι τα έξοδα τελωνείου, ο χώρος όπου τα προϊόντα φυλάσσονταν στο πλοίο κατά τη μεταφορά τους (*pollo*), η μεταφορά προς το πλοίο/φόρτωση, η συσκευασία και τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια αυτής. Βλ. 14 Σεπτεμβρίου 1802. Σε άλλο λογαριασμό συναντάμε κάποια πιθανά έξοδα του εμπορίου, όπως η άδεια (*licenza*) του φορτίου, το αντίγραφο της αναχώρησης (*coria di partitura*), κ.ά. Βλ. 8 Σεπτεμβρίου 1803, επιστολή No 273. Στα παραπάνω έξοδα μπορούσαν να προστεθούν και οι νέες φορολογικές επιβαρύνσεις. Βλ. 8 Σεπτεμβρίου 1803, επιστολή No 271. Βέβαια, ένα επιπλέον έξοδο που θα βάραινε τον ενδιαφερόμενο αγοραστή θα ήταν η ασφάλεια (*premi di sicurtà*), η οποία αναφέρθηκε ορισμένες φορές στο *coria lettere*, π.χ. Βλ. 19 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή No 14 - 27 Ιουλίου 1788, επιστολή No 58 - 4 Σεπτεμβρίου 1790, επιστολή No 124, κ.ά.

¹¹⁴ 26 Ιανουαρίου 1788, επιστολή No 57.

¹¹⁵ 18 Μαρτίου 1791, επιστολή No 128.

¹¹⁶ 25 Σεπτεμβρίου 1887, επιστολή No 51.

την ποιότητα, ο ίδιος δεν ήταν υποχρεωμένος να πληρώσει τα χρήματα που είχαν συμφωνήσει, και έτσι μείωσε την τιμή σε 5 λίρες λιγότερες ανά λίβρα του λιναριού. Σε περίπτωση που ο προμηθευτής συμφωνούσε, θα μπορούσε να λάβει χρήματα από έναν συνεργάτη του εμπόρου. Διαφορετικά, θα μπορούσε να έχει το φορτίο που έστειλε στον έμπορο στη διάθεσή του¹¹⁷.

Σε περίπτωση που το προϊόν της παραγγελίας αποδεικνυόταν ελαττωματικό και δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί, ο έμπορος αναλάμβανε την ευθύνη να δώσει λύση στο πρόβλημα. Ως παράδειγμα μπορεί να χρησιμεύσει εδώ ένα όπλο, που το είχε παραγγείλει για λογαριασμό πελάτη, το οποίο όμως βγήκε ελαττωματικό. Έτσι, ο έμπορος το έστειλε πίσω στον προμηθευτή του¹¹⁸.

Τέλος, υπήρχαν φορές που ο ίδιος ο έμπορος ταξίδευε χωρίς τη διαμεσολάβηση άλλων ατόμων και προμηθευόταν ο ίδιος τα προϊόντα των παραγγελιών που είχε συγκεντρώσει από πελάτες διαφορετικών περιοχών. Κάτι τέτοιο το διαπιστώνουμε όχι μόνο από το περιεχόμενο των γραμμάτων, όπου καταγράφεται η ποιότητα και η τιμή του προϊόντος της παραγγελίας, αλλά και από τον τόπο αποστολής (Βενετία) και τον προορισμό, που κατά κανόνα αντιστοιχούσε στον τόπο διαμονής του πελάτη (Σενιγκάλια, Ανκόνα, Ζάκυνθος)¹¹⁹.

β. Συντροφίες

Οι έμποροι όλων των εποχών αναζητούν τον λιγότερο δαπανηρό τρόπο για να αποστείλουν τα εμπορεύματα στους πελάτες τους, είτε δια ξηράς είτε δια θαλάσσης. Μια συνήθης πρακτική στην υστερομεσαιωνική Μεσόγειο, και όχι μόνο, ήταν η συγκέντρωση κεφαλαίων από τη συνεισφορά πολλών επενδυτών που χρηματοδοτούσαν ένα επιχειρηματικό ταξίδι. Αυτή η πρακτική προέκυψε από τη θέληση των συμμετεχόντων να περιορίσουν τους εμπορικούς κινδύνους¹²⁰.

Ένας τρόπος χρηματοδότησης του θαλάσσιου ταξιδιού ήταν η ναυτοδανειακή σύμβαση, που όμως απαγορεύτηκε τον 13^ο αιώνα από τον πάπα καθώς η απόδοση κέρδους είχε ομοιότητες με σχήματα τοκογλυφίας. Έτσι, οι καθολικοί των βενετικών κτήσεων στράφηκαν σε ένα άλλο

¹¹⁷ 24 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 112.

¹¹⁸ 31 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 83.

¹¹⁹ 8 Ιουλίου 1792, επιστολή Νο 156 – Νο 157 – Νο 158 – Νο 159.

¹²⁰ Δημήτριος Γκόφας, *Μελέτες Ιστορίας του Ελληνικού δικαίου των συναλλαγών. Αρχαίου, Βυζαντινού, Μεταβυζαντινού, Βιβλιοθήκη Αριθ. 133*, Αθήνα 1993, σελ. 279.

είδος χρηματοδότησης, στον θεσμό της *colleganza*, βάσει του οποίου στο τέλος του θαλάσσιου ταξιδιού οι επενδυτές λάμβαναν τα χρήματά τους επαυξημένα με ποσοστά επί των κερδών. Η παπική απαγόρευση όμως δεν αφορούσε άμεσα τους ορθόδοξους του Βενετικού κράτους και έτσι σε πολλές περιπτώσεις οι ορθόδοξοι – υποτελείς των Βενετών – έμποροι συνέχισαν τη χρήση των ναυτοδανείων. Ωστόσο, λόγω της συμβίωσής τους με τους καθολικούς εμπόρους στην Κρήτη και την αναπόφευκτη πολιτισμική ώσμωση, άρχισαν να προσφεύγουν και εκείνοι στους νοταρίους βενετικής καταγωγής με σκοπό τη σύσταση μιας *colleganza*.

Με την ανάπτυξη του εμπορίου και τη δημιουργία σταθερών εμπορικών βάσεων σε καίρια σημεία των ευρωπαϊκών αγορών, η προσφυγή στον θεσμό της *colleganza* ελαττώθηκε. Πρόκειται για τη «ναυτική ή εμπορική επανάσταση»¹²¹, η οποία πρέπει να εξετάζεται σε συνάρτηση με τη σημαντική τεχνολογική πρόοδο στο εμπόριο του 13^{ου} και έπειτα, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τη χρήση της πυξίδας και τη ναύλωση νέου τύπου πλοίου ονομαζόμενου κόκκα ή κογκ.

Κατά τη λεγόμενη ναυτική επανάσταση οι επικεφαλής έμποροι έπαψαν να συμμετέχουν οι ίδιοι στη διεξαγωγή των εμπορικών αποστολών, μα συντόνιζαν τις εργασίες του εμπορικού τους οίκου από το κατάστημά τους, την εμπορική τους έδρα. Το πρακτικό σκέλος του εμπορίου ανατέθηκε σε συνεργάτες με ρόλο ήσσονος σημασίας, όπως για παράδειγμα σε πράκτορες (*agenti*), ανταποκριτές και παραγγελιοδόχους, που συχνά μοιράζονταν κοινή συγγένεια και/ή τόπο καταγωγής με τον επικεφαλής έμπορο. Την ίδια περίοδο ακολουθείται η τακτική να εντάσσονται στην εμπορική επιχείρηση συγγενείς, με αποτέλεσμα τον σχηματισμό των προσωπικών εταιρειών (*compagnie*) με το κυρίως κατάστημα, που αποτελούσε την έδρα της εμπορικής επιχείρησης, και τα υποκαταστήματα.

Το κέρδος των προσωπικών αυτών εταιρειών σχηματιζόταν έπειτα από συνεργασίες ποικίλων μορφών κυρίως ανάμεσα σε συγγενείς και συντοπίτες, αλλά και σε ξένους, που επένδυαν τα κεφάλαιά τους είτε σε τρέχοντες λογαριασμούς (*depositi*), είτε λαμβάνοντας μερίδια (*partecipazione*) επί των κερδών¹²². Κάτι αντίστοιχο έκανε και ο εμπορικός οίκος Παναγή Τσιτσέλη, καθώς στο *corpia lettere* γίνονται πολλές αναφορές σε επένδυση κεφαλαίου υπό μορφή

¹²¹ Βλ. Κεφάλαιο II,β, σελ. 30.

¹²² Γεράσιμος Παγκράτης, *Κοινωνία και οικονομία στο βενετικό «Κράτος της Θάλασσας»: οι ναυτιλιακές επιχειρήσεις της Κέρκυρας (1496-1538)*, Πεδίο: Αθήνα 2013, σελ. 316-319.

μεριδίων σε παραπάνω από μια εμπορική αποστολή την ίδια χρονική περίοδο. Θυμίζουμε πως αυτή η μορφή ήταν ο ένας τρόπος εσόδων της εταιρείας Τσιτσέλη. Ένας άλλος τρόπος ήταν η προμήθεια που έπαιρνε όταν αναλάμβανε τη διεκπεραίωση μιας παραγγελίας ο ίδιος, παίζοντας το ρόλο του μεσολαβητή και ενίοτε συνοδεύοντας το εμπόρευμα στο συμφωνημένο σημείο της παράδοσής του.

Για παράδειγμα, το 1802 έγινε λογαριασμός για 60 βαρέλια μοσχάτου οίνου, που στάλθηκαν στη Βενετία στην εμπορική επιχείρηση Giacomo Paganoni και compagno με το Αυστριακό καράβι *Il facile* και καπετάνιο τον Marco Cosulich. Σύμφωνα με αυτόν τον λογαριασμό, οι δαπάνες του εμπορίου (2136:3.17 tallari), που επιβάρυναν όλους τους εταίρους ανάλογα με τα χρήματα που είχαν επενδύσει στη συντροφία, είχαν ως εξής: αγορά, τελωνείο και έξοδα, δώρο στον καπετάνιο και τους ναυτικούς, ενοίκιο ακτής και αποθήκης, κ.ά. Η συντροφία όμως είχε χωριστεί σε τρία μερίδια. Από το παραπάνω ποσό λοιπόν, ο εμπορικός οίκος Τσιτσέλη έπρεπε να καταβάλει το 1/3 (712:1.6 tallari) και τα 2/3 (1424:2.11 tallari) - η εταιρεία Giacomo Paganoni και compagno, μαζί με τα 2/3 των εξόδων συσκευασίας του προϊόντος (υλικά, εργατικά βαρελοποιού, συντήρηση βαρελιών) (11:4.0 tallari) και το 2% ως προμήθεια του εμπόρου της οικογένειας Τσιτσέλη που συνέταξε το γράμμα (28:7.15 tallari). Συνεπώς, το συνολικό ποσό που κόστισε η συμμετοχή της εμπορικής εταιρείας του Giacomo Paganoni και compagno με συμμετοχή 2/3 επί του συνολικού ποσού για τα 60 βαρέλια μοσχάτου οίνου επιβάρυνε τον βενετικό οίκο με 1464:3.6 tallari¹²³. Δεν γνωρίζουμε ποια ήταν τα έσοδα της κάθε επιχείρησης στην παραπάνω υπόθεση, όμως μετά την πώληση των 60 βαρελιών μοσχάτου οίνου, τα παραπάνω έξοδα, και ενδεχομένως κάποια ακόμα που θα προέκυπταν στην πορεία, θα αφαιρούνταν από τα έσοδα, και τα χρήματα που θα έμεναν, το καθαρό κέρδος δηλαδή, θα μοιράζονταν ως εξής: το 1/3 θα πήγαινε στην εμπορική επιχείρηση του Παναγή Τσιτσέλη, ενώ τα 2/3, στην επιχείρηση Giacomo Paganoni και compagno.

Τα παραπάνω χρήματα θα τα εισέπραττε ο οίκος Paganoni στη Βενετία, ο οποίος ήταν υπεύθυνος να στείλει την αμοιβή του οίκου Τσιτσέλη (το 1/3 επί του κέρδους) στην Κεφαλονιά, με την πρώτη δυνατή ανταπόκριση. Αυτή την πληροφορία τη μαθαίνουμε από το γράμμα της 20^{ης} Οκτωβρίου του 1802 και συμπεραίνουμε πως από τις 3 Σεπτεμβρίου ως τις 20 Οκτωβρίου του 1802 τα 60 βαρέλια μοσχάτου οίνου είχαν πωληθεί στη Βενετία με ευθύνη της επιχείρησης

¹²³ 3 Σεπτεμβρίου 1802, επιστολή Νο 258.

Giacomo Paganoni και compagno. Ο Τσιτσέλης όμως διευκρινίζει πως ο Paganoni ίσως και να μην επέστρεφε το κέρδος σε χρήματα, αλλά με τα μισά, ή και με όλο το ποσό, να προμηθευόταν σακιά με ρύζι και να τα έστελνε στην Κεφαλονιά, αποκλειστικά όμως, αν το ρύζι ήταν λευκό και καλής ποιότητας. Διαφορετικά, μπορούσε να επενδύσει το κέρδος του Τσιτσέλη σε κερί. Όποιο χρηματικό περίσσευμα είχε ο Paganoni από τα έσοδα του Τσιτσέλη επί των κερδών της συντροφιάς, θα μπορούσε να τα επενδύσει σε άσπρη ζάχαρη¹²⁴. Μετά την επιστροφή του 1/3 επί του κέρδους της συντροφιάς στην επιχείρηση Τσιτσέλη, είτε σε μετρητά είτε είδος που είχε υποδειχθεί από τον έμπορο, η παρούσα συντροφία των εμπορικών οίκων Παναγή Τσιτσέλη στην Κεφαλονιά και Giacomo Paganoni και compagno στην Βενετία θα μπορούσε να λήξει.

3. Η οικογένεια Τσιτσέλη

Η οικογένεια Τσιτσέλη με εγκατάσταση στο Ληξούρι Κεφαλληνίας ήταν γνωστή στο νησί. Έχει διασωθεί μάλιστα μια συλλογή επίσημων αντιγράφων νοταριακών πράξεων των ετών 1719-1786 (292 πράξεις) και 1780-1847 (72 πράξεις)¹²⁵, η οποία μέχρι σήμερα παραμένει ανέκδοτη και όταν μελετηθεί θα αναδείξει αρκετές πτυχές της ζωής της οικογένειας. Τα στοιχεία που έχουμε σήμερα για την οικογένεια μπορούν να ανιχνευτούν τυχαία και διάσπαρτα σε πηγές της περιόδου που μας ενδιαφέρει, και η συλλογή τους δεν αποτελεί μέρος της παρούσας μελέτης. Ωστόσο, χάρη στη βοήθεια της βιβλιογραφίας, καταφέραμε να σχηματίσουμε μια πρώτη εικόνα για την οικογένεια κατά την περίοδο που μας απασχολεί, δηλαδή τα έτη σύνταξης του *coria lettere* του εμπορικού οίκου Παναγή Τσιτσέλη.

Μια γενική πληροφορία που έχουμε για την ίδια την οικογένεια πηγάζει από ένα μέλος της, τον ιστοριοδίφη και λαογράφο Ηλία Τσιτσέλη (1850-1922). Στον πρώτο τόμο του έργου του Κεφαλληνιακά Σύμμεικτα (1904) αναφέρει πως η καταγωγή της οικογένειας ήταν από το χωριό Δίβρη Ηλείας, η σημερινή ονομασία του οποίου είναι Λάμπεια ή Λαμπεία. Επίσης, ένας κλάδος της βρισκόταν στην Καρύταινα Αρκαδίας και ένας ακόμη στην Πάτρα. Το πρώτο μέλος της οικογένειας που μετανάστευσε στο Ληξούρι τον 17^ο αιώνα ήταν ο Χριστόφορος Αγγελάτος που καλείτο και Τσετσέλης. Κάποια χρόνια αργότερα, η οικογένεια Τσιτσέλη υπήρξε από τις τελευταίες που γράφτηκαν στη Χρυσή Βίβλο (*Libro d'Oro*) της Κεφαλονιάς το έτος 1751 κατά τη

¹²⁴ 20 Οκτωβρίου 1802, επιστολή Νο 262.

¹²⁵ Βασιλική Μπόμπου-Σταμάτη, «Δύο χειρόγραφοι κώδικες της οικογένειας Τσιτσέλη από την Κεφαλονιά (18^ο – 19^ο αι.)», *Κεφαλληνιακά Χρονικά* 8 (1999), σελ. 75.

διάρκεια της θητείας του προνοητή P. Cicogna. Για να εγγραφεί στη Χρυσή Βίβλο η οικογένεια Τσιτσέλη χρειάστηκε να καταβάλει κάποιο χρηματικό ποσό¹²⁶. Παράλληλα, από τα Πρακτικά του Συμβουλίου της Κοινότητας της Κεφαλονιάς που έχουν διασωθεί επιβεβαιώνεται πως η οικογένεια Τσιτσέλη (Cicelli) με τόπο καταγωγής το Ληξούρι είχε σταθερή παρουσία στο Συμβούλιο με έναν ή περισσότερους κλάδους. Η μαρτυρία συνδέεται με την απόφαση που έλαβαν το 1593 οι βενετικές Αρχές της Κεφαλονιάς να καταθέσουν οι οικογένειες τα πιστοποιητικά, με τα οποία θα αιτιολογούσαν τη συμμετοχή τους στο Συμβούλιο της Κοινότητας και άρα θα αποδείκνυαν ότι είχαν τα απαιτούμενα προσόντα ώστε να συνεχίσουν να συμμετέχουν σε αυτό. Κάτι τέτοιο οφείλεται στην προηγούμενη καταστροφή του Αρχείου της Κεφαλονιάς από πυρκαγιά το 1591¹²⁷. Συνεπώς η δεύτερη μαρτυρία μάς κάνει να πιστεύουμε πως η οικογένεια Τσιτσέλη μπορεί να είχε μετοικήσει στο νησί έναν αιώνα νωρίτερα, τον 16^ο αιώνα δηλαδή, αντί για τον 17^ο που προτείνει ο Ηλίας Τσιτσέλης, όμως μπορεί να μην ανήκε στον ίδιο κλάδο με αυτόν του Παναγή Τσιτσέλη που μελετάμε.

Γιός του Χριστόφορου Αγγελάτου-Τσιτσέλη ήταν ο Αναστάσιος Τσιτσέλης (1758), πατέρας του Παναγή, τον εμπορικό οίκο του οποίου μελετάμε, και του Φραγκίσκου. Αρχικά τα δυο αδέλφια είχαν ιδρύσει από κοινού κατάστημα στη Βενετία με την επωνυμία Fratelli Cicelli. Στο *coria lettere* έχουμε μια λιτή αναφορά¹²⁸ σε αυτή την επιχείρηση όταν είχε ήδη σταματήσει να λειτουργεί. Συγκεκριμένα γίνεται αναφορά στο κλείσιμο των λογαριασμών της, μια διαδικασία που κράτησε από το 1784 ως το 1787¹²⁹. Μετά τη διάλυση της επιχείρησης των δύο αδελφών, ο καθένας ίδρυσε μια δική του: ο Φραγκίσκος με έδρα τη Βενετία με την επωνυμία Francesco Cicelli e figli και ο Παναγής με έδρα το Ληξούρι Κεφαλλονιάς με την επωνυμία Panagin Cicelli, ονομασία που διατηρήθηκε και μετά τον θάνατό του από τα παιδιά του¹³⁰.

Ο Παναγής Τσιτσέλης (†1790) παντρεύτηκε την Ελένη Μοσχοπούλου και έκαναν 4 γιούς, τον Αναστάσιο, τον Δημήτριο, τον Νικόλαο και τον Κωνσταντίνο, και 2 κόρες, την Παρασκευή και την Αικατερίνη. Οι γιοί του συναντώνται στο *coria lettere*, καθώς βοηθάνε όλο και πιο ενεργά

¹²⁶ Ηλίας Τσιτσέλης, *Κεφαλλονιακά Σύμμικτα. Συμβολαί εις την ιστορίαν και λαογραφίαν της νήσου Κεφαλλονιάς εις τόμους τρεις. Τόμος πρώτος: Βιογραφικά. Οίκων ιστορία. Δημοσιεύματα*, εν Αθήναις 1904, σελ. 621.

¹²⁷ Καγκελάρης, *Ιστορία και γενεαλογία του οίκου Καγκελάρη*, σελ. 103-104.

¹²⁸ 19 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή No 14.

¹²⁹ Μπόμπου-Σταμάτη, «Δύο χειρόγραφοι κώδικες», σελ. 82.

¹³⁰ “Vi avanziamo l’infesta notizia della morte del nostro buon genitore successa fino dalli 16 dello scorso giugno (1790) SV. Noi continuando la ditta in suo nome...” Βλ. 27 Αυγούστου 1790, επιστολή No 122 – “Conservando la stessa ditta di Panagin Cicelli...” Βλ. 27 Αυγούστου 1790, επιστολή No 123.

στην εμπορική επιχείρηση του Παναγή μετά το εγκεφαλικό επεισόδιο που υπέστη ο τελευταίος στη Σενιγκάλια (1789). Ο λόγος ήταν η κακή κατάσταση της υγείας του, αφού το εγκεφαλικό του προκάλεσε παραλυσία σε όλη την αριστερή μεριά, η υγεία του δεν έδειχνε σημάδια βελτίωσης, και είχε μονίμως δίπλα του κάποιον άνθρωπο να τον φροντίζει¹³¹. Συνεπώς από το 1786 μέχρι τον Ιούνιο του 1790, υπεύθυνος για την τήρηση του *coria lettere* της επιχείρησης ήταν ο Παναγής.

Η εταιρεία συνέχισε τις εργασίες της από τα 4 αδέλφια, με διευθυντή τον Δημήτριο, ο οποίος είχε αναλάβει και τα ταξίδια εκτός Κεφαλονιάς. Σε περίπτωση της απουσίας του, τη διεύθυνση αναλάμβανε ο μεγαλύτερος αδελφός του, ο Αναστάσιος, γιατρός στο επάγγελμα και ο αδελφός του ο Νικόλαος. Γνωρίζουμε πως ο Νικόλαος απεβίωσε το 1797, και εικάζουμε πως αιτία θανάτου του μπορεί να ήταν αφροδίσιο νόσημα, κάτι που προκύπτει από το γράμμα του 1792, όπου ο Δημήτριος ανέφερε πως στο ταξίδι του προμηθεύτηκε μια αλοιφή υδραργύρου κατάλληλη για αφροδίσια νοσήματα. Ο πάσχων αδελφός τύχαινε να μην είχε πάντα τις αισθήσεις του, και ο Δημήτριος τον παρότρυνε να συνεχίσει την θεραπεία με γαλακτοκομικά¹³². Επειδή γνωρίζουμε πως ο Αναστάσιος έζησε αρκετά χρόνια μετά και έκανε 2 παιδιά, και ο Κωνσταντίνος το 1792 ήταν ακόμα ανήλικος, υποθέτουμε πως ο αδελφός που έπασχε ήταν ο Νικόλαος ο οποίος εν τέλει πέθανε το Νοέμβριο του 1797. Μετά τον θάνατο του Νικολάου, ο Δημήτριος έσπευσε να μεταφέρει από τη Βενετία στην Κεφαλονιά τον μικρό του αδελφό Κωνσταντίνο, που μόλις είχε κλείσει τα 18 του χρόνια¹³³. Συνεπώς, από το 1797 μέχρι το 1805 η επιχείρηση Τσιτσέλη ήταν στα χέρια του Αναστασίου, του Δημητρίου και του Κωνσταντίνου. Για το διάστημα ανάμεσα στο 1790 και τον Ιούλιο του 1805, χρονολογία θανάτου του Δημητρίου, υπεύθυνος για το *coria lettere* ήταν αυτός. Ο Δημήτριος πέθανε άγαμος, έχοντας όμως έναν γιό, τον Κυπριανό-Ζήσιμο, που πρέπει να ήταν τέκνο της γυναίκας που είχε πολλά χρόνια κοντά του, της Πολόνιας, και την οποία φρόντισε να αποκαταστήσει στη διαθήκη του.¹³⁴

Από τον θάνατο του Δημητρίου και μετά η διεύθυνση της επιχείρησης πρέπει να περιήλθε στον Κωνσταντίνο, ο οποίος το 1805 ήταν 26 ετών. Ένα μικρό τμήμα της αλληλογραφίας ανάμεσα στον οίκο Τσιτσέλη και έναν μόνο πελάτη, τον κύριο Βαρέ, από το 1814 ως το 1816 πρέπει να επιμελήθηκε από τον Κωνσταντίνο. Η μοναδική αναφορά στον Κωνσταντίνο που εντοπίσαμε στο

¹³¹ 15 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 97 - Νο 101 – 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή Νο 121.

¹³² 2 Μαρτίου 1792, επιστολή Νο 154.

¹³³ Βασιλική Μπόμπου-Σταμάτη, «Το ανέκδοτο *coria lettere* του εμπορικού οίκου Panagin Cicelli του Ληξουρίου Κεφαλληνίας (1786-1816)», *Κερκυραϊκά Χρονικά* 13 (2018), σελ. 185.

¹³⁴ Ο.π., σελ. 183.

corpia lettere ανάγεται στο έτος 1794. Σε αυτή την επιστολή ο Δημήτριος δίνει εντολή σε συνεργάτη της επιχείρησής του να καταβάλει τα δίδακτρα του Κωνσταντίνου για ένα τρίμηνο σε διευθυντή του εκπαιδευτικού ιδρύματος όπου φοιτούσε ο μικρός του αδελφός¹³⁵. Η εγκατάσταση του Κωνσταντίνου για σπουδές στη Βενετία πρέπει να δικαιολογείται από το γεγονός ότι οι συγγενείς του από την πλευρά της μητέρας του, οι Μοσχόπουλοι, ήταν εγκατεστημένοι εκεί. Ο μικρότερος αδελφός πρέπει να εγκατέλειψε βιαστικά τις σπουδές του, καθώς η μητέρα του τον ευνόησε παραπάνω στη διαθήκη της, υποστηρίζοντας πως ο σύζυγός της, ο Παναγής, ξόδεψε λιγότερα λεφτά για τη μόρφωση του Κωνσταντίνου από ό,τι για τα άλλα του τέκνα. Παντρεύτηκε τη Χρυσάνθη Ιγγλέση και απέκτησαν έναν γιό, τον Γεράσιμο. Η πορεία του στο εμπόριο, που ενδεχομένως να σχετίζεται με τη συνέχιση της επιχείρησης του πατέρα του, ήταν καλή, ενώ το 1837 αγόρασε το μερίδιο του αδελφού του Αναστασίου στο πατρικό τους στο Ληξούρι. Η χρονολογία του θανάτου του δεν είναι βέβαιη, θα πρέπει όμως τούτο να συνέβη πριν από το 1850¹³⁶.

Το τελευταίο από τα παιδιά του Παναγή στο οποίο θα αναφερθούμε είναι ο Αναστάσιος. Αν και πρωτότοκος, δεν είχε ως κύρια απασχόλησή του την επιχείρηση, μιας και ήταν γιατρός. Για κάποιο χρονικό διάστημα μετά τον θάνατο του Παναγή, ο Αναστάσιος βοήθησε τα αδέλφια του στην επιχείρηση, κάτι που γνωρίζουμε μάλιστα χάρη στο ταξίδι που πραγματοποίησε ο ίδιος, όντας εκπρόσωπος της εταιρίας Τσιτσέλη στη Βενετία το 1793. Στις 20 Ιουλίου μιλούσε σε πρώτο πρόσωπο, αναφερόμενος στην καθυστέρηση να λάβει κάποιο χρηματικό ποσό από έναν συνεργάτη τους ως δάνειο. Στις 11 Σεπτεμβρίου το πρόσωπο της επιστολής αλλάζει σε πρώτο πληθυντικό. Παραλήπτης της επιστολής ήταν ο συνεργάτης που τελικά έδωσε τα χρήματα που περίμενε ο Αναστάσιος, και οι αποστολείς ευχαριστούν για τα χρήματα και το γράμμα του που έφτασε στην Κεφαλονιά με τον Αναστάσιο, κατά την επιστροφή του¹³⁷.

Η απασχόληση του Αναστασίου στην επιχείρηση δεν κράτησε για πολλά χρόνια, καθώς γνωρίζουμε πως στη συνέχεια άσκησε το επάγγελμά του, πράγμα που αποδεικνύεται από τους καταλόγους των γιατρών που εργάστηκαν στην Ελλάδα. Χάρη σε αρχαιακό υλικό, το όνομά του έχει εντοπιστεί στην Ύδρα, τις Σπέτσες, τη Λειβαδιά και το Λεωνίδιο. Στη Λειβαδιά νυμφεύτηκε την Ευθυμία Μπεγιάζη, όμως έδρα της οικογένειας, τουλάχιστον το 1830, ήταν η Κεφαλονιά. Το

¹³⁵ 26 Αυγούστου 1794, επιστολή Νο 184.

¹³⁶ Μπόμπου-Σταμάτη, «Το ανέκδοτο corpia lettere», σελ. 185.

¹³⁷ 20 Ιουλίου 1793, επιστολή Νο 174 – 11 Σεπτεμβρίου 1793, επιστολή Νο 176.

1837 πούλησε το μερίδιο του μισού πατρικού τους στον μικρότερο αδελφό του, τον Κωνσταντίνο, στη συνοικία των Μηνιατάδων. Παιδιά του δοτόρου Αναστασίου και της Ευθυμίας Μπεγιάζη ήταν ο Παναγής και η Ελένη¹³⁸. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο Παναγής Αναστασίου ήταν δάσκαλος στο Ληξούρι¹³⁹. Κτήτορας των χειρογράφων, τόσο του ανέκδοτου νοταριακού κώδικα όσο και του *coria lettere* που μελετάμε, ήταν ο Παναγής Τσιτσέλης, ο δισέγγονος του δοτόρου Αναστασίου¹⁴⁰.

Έχοντας εξαντλήσει τις πληροφορίες που μπορέσαμε να συγκεντρώσουμε για τον κλάδο του Παναγή, κρίνουμε σκόπιμο να κάνουμε αναφορά και στους απογόνους του Φραγκίσκου, αδελφού του Παναγή, εφόσον διακρίναμε πως η σχέση των απογόνων του Παναγή σε επαγγελματικό επίπεδο συνεχίστηκε με τα ξαδέλφια τους στη Βενετία (10 αναφορές στο *coria lettere*). Αξίζει να αναφερθεί πως η παραπάνω διαπίστωση της συνεργασίας των δύο εμπορικών οίκων που συνδέονται με δεσμούς συγγένειας αποδεικνύει για άλλη μια φορά πως οι έμποροι της ελληνικής κοινότητας της Βενετίας συμμετείχαν μεν στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου, όπου έδρευαν, είχαν όμως άμεση συμμετοχή και στην ανάπτυξη του τόπου καταγωγής τους, με τον οποίο συνέχισαν να συνεργάζονται μέσω της συμμετοχής τους σε εμπορικά δίκτυα¹⁴¹.

Στην επιχείρηση Francesco Cicelli e figli της Βενετίας συμμετείχαν και τα παιδιά του Φραγκίσκου, Ιωάννης, Ανδρέας και Άγγελος. Στο *coria lettere* έχουμε αναφορές στον εξάδελφο Ανδρέα, στα “ανιψάκια”, στον ανεψιό Άγγελο, στον κουνιάδο Nicolin Inglessi, και εννέα φορές στον ξάδελφο Michiele Partido. Όσον αφορά τα ανιψάκια, αναφέρονται σε επιστολή του 1802 προς τον Ανδρέα που καλείται να τους δώσει χαιρετίσματα¹⁴², συνεπώς η αναφορά γίνεται στα παιδιά του Ανδρέα. Δεν κατέστη εφικτό να τοποθετήσουμε στο οικογενειακό δέντρο τον κουνιάδο Inglessi και τον ξάδελφο Partido.

Ο εξάδελφος Ανδρέας, ο οποίος αναφέρεται σε 16 επιστολές του *coria lettere*, καταγράφεται ως μεγάλεμπορος από τον Ηλία Τσιτσέλη¹⁴³ και επικεφαλής του εμπορικού οίκου της οικογένειας Τσιτσέλη στη Βενετία. Αυτό επιβεβαιώνεται από τη μαρτυρία πως από το 1794

¹³⁸ Μπόμπου-Σταμάτη, «Το ανέκδοτο *coria lettere*», σελ. 184.

¹³⁹ Τσιτσέλης, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα*, σελ. 621.

¹⁴⁰ Μπόμπου-Σταμάτη, «Δύο χειρόγραφοι κώδικες», σελ. 74.

¹⁴¹ Βασίλης Κρεμμυδάς, «Ιστορία του ελληνικού εμπορικού οίκου της Βενετίας Σελέκη και Σάρου. Μια στατιστική προσέγγιση», *Θησαυρίσματα* 12 (1975), σελ. 173.

¹⁴² 10 Μαρτίου 1802, επιστολή No 256.

¹⁴³ Τσιτσέλης, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα*, σελ. 184.

μέχρι το 1798, το βενετικό τελωνείο εισέπραξε μεγάλα χρηματικά ποσά από 44 ελληνικούς εμπορικούς οίκους. Ανάμεσα σε αυτούς που πλήρωσε ήταν και ο οίκος του Ανδρέα Τσιτσέλη¹⁴⁴. Το 1799 ο Ανδρέας γράφτηκε στον κατάλογο της ελληνικής κοινότητας, όπου υπογραμμίστηκε το είδος της απασχόλησης και η καταγωγή του¹⁴⁵. Έκτοτε είχε αναλάβει υποχρεώσεις μέσα στην κοινότητα, όπως όταν συνέβαλε στην φροντίδα για τη συντήρηση του κτηρίου του νοσοκομείου το 1808¹⁴⁶. Σημαντικότερη βέβαια υπήρξε η εκλογή του στο αξίωμα του επιμελητή/επιστάτη¹⁴⁷ ή προέδρου (*guardian grande*) το 1807, 1812 και 1827¹⁴⁸. Κατά τη θητεία του, είχε ληφθεί σημαντική απόφαση για την ελληνική κοινότητα σχετικά με τις πένθιμες τελετές του Ορθόδοξου ποιμνίου της Βενετίας. Οι σοροί των εκλιπόντων έγινε δεκτό να συνοδεύονται κατά τη μεταφορά τους από την οικία τους στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου από τον Ορθόδοξο και όχι τον Καθολικό κλήρο¹⁴⁹. Κατά την τρίτη του παραμονή στο αξίωμα ο Ανδρέας είχε δεχτεί ειδική έκκληση να συγκεντρώσει χρήματα από τους απόδημους Έλληνες της κοινότητας υπέρ του αγώνα της απελευθέρωσης που ξεκίνησε το 1821. Λόγω της μειωμένης οικονομικής ανταπόκρισης, θεωρήθηκε πως τα μέλη της κοινότητας φοβούνταν τις αντιδράσεις των Αυστριακών, ένας φόβος που είχε γενικευτεί εκείνη την περίοδο¹⁵⁰.

Ο ανεπιτός Άγγελος αναφέρεται στο *coria lettere* το 1788, σε μια επιστολή που αφορά *cambiale* (συναλλαγματική), και σε άλλη στην οποία αναγράφεται ως υπεύθυνος μεταφοράς της επιστολής από τη Σενιγκάλια στην Βενετία. Επειδή τις επιστολές που εστάλησαν μέχρι το 1790 τις επιμελήθηκε ο Παναγής, αντιλαμβανόμαστε ότι στις επιστολές αναφέρεται ο μικρότερος γιός του Φραγκίσκου¹⁵¹. Όταν πέθανε ο Παναγής, το 1791, ο Άγγελος αναφέρεται ως εξάδελφος¹⁵². Γνωρίζουμε πως νυμφεύτηκε τη Βενέκω Χαριτάτου, και έκαναν έναν γιό, τον Γεράσιμο (1790-1838). Ο Γεράσιμος σπούδασε νομικά στην Παβία και την Μπολόνια, έκανε υπομνήματα σε νομοσχέδια Ιονίων κωδίκων και υπήρξε βουλευτής Κεφαλληνίας και πέθανε στο Παρίσι το 1838.¹⁵³ Ο Γεράσιμος πρέπει να είχε αδελφό τον Ηλία, καθώς υπάρχει εγγραφή του Τσιτσέλη

¹⁴⁴ Ξανθοπούλου - Κυριακού, *Η ελληνική κοινότητα*, σελ. 162-163 σημ. 143.

¹⁴⁵ Σημείωση 162 στον Πίνακα Ζ'. Βλ. Ξανθοπούλου - Κυριακού, *Η ελληνική κοινότητα*, σελ. 244

¹⁴⁶ Ξανθοπούλου - Κυριακού, *Η ελληνική κοινότητα* σελ. 202 σημ. 527.

¹⁴⁷ Ιωάννης Βελούδος, *Ελλήνων Ορθόδοξων αποικία εν Βενετία. Ιστορικών Υπόμνημα*, Βενετία 1893, σελ. 190.

¹⁴⁸ Σημειώσεις 10, 14 και 22 του Πίνακα Α'. Βλ. Ξανθοπούλου - Κυριακού, *Η ελληνική κοινότητα*, σελ. 223 – 224.

¹⁴⁹ Βελούδος, *Ελλήνων Ορθόδοξων αποικία*, σελ. 105.

¹⁵⁰ Ξανθοπούλου - Κυριακού, *Η ελληνική κοινότητα*, σελ. 138-139.

¹⁵¹ 20/30 Ιουλίου 1788, επιστολή Νο 59 – 31 Ιουλίου 1788, επιστολή Νο 60.

¹⁵² 18 Μαρτίου 1791, επιστολή Νο 128.

¹⁵³ Τσιτσέλης, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα*, σελ. 620-621.

Ηλία του Αγγέλου το 1807, μαζί με την εγγραφή του Τσιτσέλη Γεράσιμου του Αγγέλου¹⁵⁴. Γνωρίζουμε τη συνέχεια του κλάδου του Φραγκίσκου από τον γιό του, τον Γεράσιμο, του οποίου ο γιός Άγγελος νυμφεύτηκε τη Ρεγγίνα Πινιατόρου και έκαναν τέσσερα τέκνα (Γεράσιμος, Ηλίας, Διονύσιος, Αναστάσιος). Ένα από τα παιδιά τους ήταν ο Ηλίας Τσιτσέλης (1850-1927), του οποίου τον τόμο αξιοποιήσαμε προκειμένου να διαλευκάνουμε το οικογενειακό τους δέντρο. Αναφερόταν στον εαυτό του ως ιστοριοδίφης, λαογράφος και δημοσιογράφος¹⁵⁵.

III. Κεφάλαιο τρίτο: Επιμέρους θέματα άσκησης εμπορίου

1. Κίνηση των εμπορευμάτων

Το σχήμα μεταφοράς των εμπορευμάτων λειτουργούσε κατά κανόνα ανάμεσα στα μέλη του εμπορικού δικτύου ή ανάμεσα στους συνεργάτες και τους πράκτορες του εμπορικού οίκου. Έτσι, ενώ τα μέλη του εμπορικού οίκου ενεργούσαν κυρίως εντός των πλαισίων της εταιρείας τους, ταυτόχρονα είτε οι ίδιοι, είτε οι πράκτορες είχαν συνεχή αλληλεπίδραση στα πλαίσια του εμπορικού δικτύου¹⁵⁶.

α. Περιοχές εξαγωγής εμπορευμάτων: Κεφαλονιά και Πελοπόννησος

Καθώς ο εμπορικός οίκος Τσιτσέλη εξήγε κατά κανόνα τοπικά είδη αγροτικής παραγωγής, με μεγάλη έμφαση στα προϊόντα της αμπέλου (σταφίδες και κρασί), φρόντιζε για την ανεύρεσή τους και την προετοιμασία τους στην Κεφαλονιά. Μιλώντας για τη σταφίδα ο έμπορος αναφέρεται συνήθως στη σοδειά όλου του νησιού¹⁵⁷ και σπάνια κάνει αναφορές σε συγκεκριμένα σημεία του. Για παράδειγμα, το 1789 ανέφερε πως ενώ σε όλο το νησί είχε βραχεί κάποια ποσότητα σταφίδας, στην περιοχή του Παναγή, δηλαδή το Ληξούρι, είχε βραχεί μικρότερη ποσότητα επειδή ακριβώς η ποσότητα όσης σταφίδας ήταν εκτεθειμένη στα άρια¹⁵⁸. Το 1787 ο έμπορος ανέφερε πως εκείνο το έτος τα κρασιά δεν ήταν ικανοποιητικής ποιότητας, ειδικά όσα προέρχονταν από τη Λειβαθώ, που βρίσκεται στο νότιο τμήμα της Κεφαλονιάς¹⁵⁹. Θέλοντας να περιγράψει ένα περιστατικό με

¹⁵⁴ Σημειώσεις 242 και 243 στον Πίνακα Ζ'. Βλ. Ξανθοπούλου - Κυριακού, *Η ελληνική κοινότητα*, σελ. 248.

¹⁵⁵ Τσιτσέλης, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα*, σελ. 872-873.

¹⁵⁶ Jeggle, «Interactions», σελ. 51.

¹⁵⁷ 27 Αυγούστου 1790, επιστολή Νο 122 – 18 Αυγούστου 1792, επιστολή Νο 160 – 26 Αυγούστου 1794, επιστολή Νο 182, επιστολή Νο 183 – 22 Σεπτεμβρίου 1796, επιστολή Νο 212 – 19 Σεπτεμβρίου 1797, επιστολή Νο 218, κ.ά.

¹⁵⁸ 10 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 87.

¹⁵⁹ 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 38.

την απρόσμενη αύξηση στην τιμή του μοσχάτου οίνου, ο έμπορος αναφέρεται στη στιγμή που πήγε να συλλέξει το εμπόρευμα από την παραπάνω περιοχή¹⁶⁰.

Αξίζει να αναφερθεί πως όταν πρόκειται για αναφορά στην κατάσταση της σταφίδας του εκάστοτε έτους, συχνά μαζί με την Κεφαλονιά αναφέρεται και η Ζάκυνθος. Κάτι τέτοιο μας προιδεάζει πως όσον αφορά τις εξαγωγές προς τις αγορές της Δύσης, οι Κεφαλονίτες μπορεί να μην προμηθεύονταν μόνο τη σταφίδα του νησιού τους, αλλά και της γειτονικής Ζακύνθου¹⁶¹ και ορισμένες φορές και της Πελοποννήσου¹⁶². Τα σιτηρά πρέπει να είχαν προέλευση από την Πελοπόννησο και τη Ρούμελη¹⁶³. Όσον αφορά το μέλι, το 1793 ο έμπορος είχε την ευκαιρία να το προμηθευτεί από τη Μάνη¹⁶⁴.

Η Πελοπόννησος ή το «Βασίλειο του Μορέως» ήταν τόπος εύρεσης βαμβακιού όπου ο εμπορικός οίκος έστελνε - κατόπιν της επιθυμίας του πελάτη - πράκτορα, προκειμένου να μάθει για τις τιμές και να το αγοράσει. Σε περίπτωση που ο πράκτορας θα έβρισκε το εμπόρευμα στην κατάσταση και την τιμή που έπρεπε, θα το επιβίβαζε σε πλοίο Κεφαλονίτη που είχε προορισμό την Αγκώνα, και έπειτα τη Βενετία. Συνεπώς περιοχή εξαγωγής για λογαριασμό Κεφαλονίτικου εμπορικού οίκου μπορούσε να ήταν και απευθείας η Πελοπόννησος¹⁶⁵.

β. Περιοχές εισαγωγής εμπορευμάτων: Βενετία και Σενιγκάλια

Το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος των εμπορευμάτων του εμπορικού οίκου Τσιτσέλη, κρίνοντας από την αλληλογραφία των ετών που μελετάμε, προοριζόταν για τους εμπορικούς οίκους που έδρευαν στη Βενετία. Όμως, έτυχε να συναντήσουμε αναφορές σε ποσά που ο εμπορικός οίκος Τσιτσέλη όφειλε να καταβάλει σε διάφορους συνεργάτες του, διαπιστώνοντας πως η συνεργασία του εκτεινόταν και σε άλλες πόλεις της Ιταλικής χερσονήσου. Καθώς όμως δεν έχουμε αλληλογραφία με άμεσο προορισμό εκείνες τις πόλεις, εικάζουμε πως ενδέχεται να πρόκειται για την έδρα των καταστημάτων τους, ενώ η παραλαβή των προϊόντων τους να γινόταν στη Βενετία είτε από τους ίδιους, είτε από τους Βενετικούς εμπορικούς οίκους, που στη συνέχεια θα τα προωθούσαν στον τελικό τους προορισμό. Τέτοιες πόλεις ήταν το Μιλάνο, η Ντομοντόσολα

¹⁶⁰ 23 Αυγούστου 1792, επιστολή Νο 160.

¹⁶¹ 10 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 29 – 27 Αυγούστου 1790, επιστολή Νο 122.

¹⁶² 19 Σεπτεμβρίου 1799, επιστολή Νο 234.

¹⁶³ 30 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 244.

¹⁶⁴ 11 Σεπτεμβρίου 1793, επιστολή Νο 176.

¹⁶⁵ 24 Νοεμβρίου 1787, επιστολή Νο 53 – 24 Ιανουαρίου 1787/88, επιστολή Νο 56.

(Domo D'Ossola) στο Πιεμόντε, η Πάδοβα και η Βιντσέντσα στο Βένετο, καθώς και το Φολίνιο στην Ούμπρια¹⁶⁶.

Σημαντική αγορά για τον εμπορικό οίκο Τσιτσέλη την εποχή που μελετάμε τη δραστηριότητά του ήταν το πανηγύρι της Σενιγκάλια. Είναι γνωστό πως οι εμποροπανηγύρεις είχαν μεγάλη σημασία για την οικονομία των λαών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, της Βαλκανικής Χερσονήσου, αλλά και τις εμπορικές συναλλαγές ανάμεσα σε κράτη Δυτικής και της Κεντρικής Ευρώπης¹⁶⁷. Κατά κανόνα ευνοούνταν από τους φορείς εξουσίας, εφόσον αποτελούσαν πηγή εσόδων μέσω φορολογίας, και συνέβαλαν στην ανάπτυξη τοπικής οικονομίας¹⁶⁸. Οι Βαλκάνιοι αγωγάτες ή αμαξάδες μετέφεραν τα εμπορεύματα της Δύσης προς τα κοντινότερα πανηγύρια από το Αιγαίο, το Ιόνιο, την Αδριατική ή τη Μαύρη Θάλασσα. Εικάζεται πως τον 18^ο αιώνα, αυτές οι πανηγύρεις ήταν πιο ζωντανές και εμπορικά πιο σημαντικές από ποτέ¹⁶⁹. Κάλυπταν τις ανάγκες των χωρών που όδευαν προς την εκβιομηχάνιση και εκείνων, που κάλυπταν τις αναγκαίες για πρώτες ύλες, όπως για παράδειγμα γινόταν με τα γεωργικά προϊόντα, των οποίων η συγκομιδή τελείωνε στα τέλη Σεπτεμβρίου.¹⁷⁰ Η διαμόρφωση των τιμών γινόταν κατόπιν διαπραγματεύσεως ανάμεσα στους εμπόρους και τους αγοραστές, και σχετιζόταν με κοινωνικούς και ηθικούς παράγοντες¹⁷¹.

Η εμποροπανηγύρις ή *fiera* της Σενιγκάλια ήταν ένα πανηγύρι στην ακτή της Αδριατικής κοντά στην Αγκώνα, που ανήκε στο παπικό κράτος. Τον 17^ο αιώνα το πανηγύρι της Σενιγκάλια ξεπέρασε τα όρια της τοπικής περιφέρειας και εξυπηρετούσε ανάγκες που το καθιστούσαν σταυροδρόμι του μεσογειακού εμπορίου¹⁷². Η σημαντικότερη μέρα του πανηγυριού ήταν η 22^η Ιουλίου, ημέρα γιορτής της Αγίας Μαγδαληνής. Μετά τον 15^ο αιώνα άρχισε να απομακρύνεται σταδιακά από τη λατρευτική του σύνδεση με τη θρησκευτική γιορτή και να αποκτά περισσότερο εμπορική σημασία. Η σύντομη χρονική διάρκεια του πανηγυριού ήταν ένα θετικό στοιχείο για

¹⁶⁶ 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή Νο 121.

¹⁶⁷ Όλγα Κατσιαρδή - Hering, *Λησμονημένοι ορίζοντες Ελλήνων εμπόρων: το πανηγύρι της Senigallia (18ος - αρχές 19ου αιώνα)*, Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών 235, Αθήνα 1989, σελ. 21.

¹⁶⁸ Jeggle, «Interactions», σελ. 48.

¹⁶⁹ Traian Stoianovich, «The conquering Balkan Orthodox Merchant», *The Journal of Economic History* 20 (1960), σελ. 260-261.

¹⁷⁰ Βέτσιοις, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία*, σελ. 255.

¹⁷¹ Jeggle, «Interactions», σελ. 46.

¹⁷² Κατσιαρδή - Hering, *Λησμονημένοι ορίζοντες*, σελ. 26-27.

τους εμπόρους, καθώς μειώνονταν τα έξοδα της παραμονής τους σε αυτό¹⁷³. Χάρη στις τελωνειακές ρυθμίσεις του πάπα Πίου ΣΤ', το 1787, η διάρκεια του πανηγυριού υπολογιζόταν σε 40 μέρες, ενώ το 1788 μειώθηκε στις 36 (1 Ιουλίου με 5 Αυγούστου), κάτι που κράτησε ως το 1819¹⁷⁴. Μάλιστα το 1802 ο πάπας Πίος Ζ' παραχώρησε στην ίδια τη Σενιγκάλια το προνόμιο που ελεύθερου λιμανιού, μια απόφαση που χάρισε ζωντάνια στο πανηγύρι της και έφερε θετικές αλλαγές στην ποιότητα του θεσμού¹⁷⁵. Κάτι τέτοιο ενισχύει την άποψη ότι το πανηγύρι ήταν ωφέλιμο για την οικονομία του Παπικού Κράτους εφόσον αποτελούσε το εξαγωγικό κέντρο των προϊόντων του, με έμφαση τις πωλήσεις στους Λεβαντίνους και Δαλματούς εμπόρους. Τα εμπορεύματα έφταναν από όλη την παπική επικράτεια μέσω χερσαίων οδών με κάρρα και υποζύγια ή μέσω θαλάσσης. Αντίστοιχα, υπήρχαν εισαγωγές εμπορευμάτων από τις περιοχές της Κεντρικής Ευρώπης και κυρίως από το Λεβάντε¹⁷⁶. Τα παραπάνω συνέβαλαν στο να θεωρηθεί η εμποροπανήγυρη της Σενιγκάλια ως η πιο διάσημη της Ιταλίας¹⁷⁷.

Οι τύποι των εμπορών που συνήθιζαν να πηγαίνουν στο πανηγύρι της Σενιγκάλια ήταν όσοι αναλάμβαναν τις μεταφορές των προϊόντων, δηλαδή οι εμπορικές εταιρείες και οι έμποροι, που είχαν πάει είτε ως αγοραστές, είτε ως πωλητές. Κύριο μέλημα της τελευταίας αυτής ομάδας, στην οποία ανήκε και το μεγαλύτερο μέρος των Ελλήνων, ιδίως των υπηκόων της Βενετίας, ήταν να ξεπουλήσουν τα εμπορεύματα που είχαν φέρει. Με τα χρήματα που θα έβγαζαν τα μέλη αυτής της ομάδας, θα αγόραζαν αμέσως εμπορεύματα, τα οποία δεν θα μπορούσαν να βρουν στον τόπο προέλευσής τους. Μάλιστα, οι υψηλές τιμές δεν ήταν ανατρεπτικός παράγοντας της αγοράς, καθώς στόχος των εμπορών ήταν να πουλήσουν αυτά τα εμπορεύματα ως μονοπωλιακά είδη στις πατρίδες τους¹⁷⁸.

Κάτι αντίστοιχο παρατηρήθηκε και στον οίκο Τσιτσέλη. Πριν πάθει ακόμα ατύχημα, ο Παναγής είχε επισκεφθεί τη Σενιγκάλια το 1786¹⁷⁹, το 1787¹⁸⁰ και το 1788 οπότε και έστειλε επιστολές προς τους συνεργάτες του στη Βενετία και τη Ζάκυνθο. Σε αυτές αναφέρθηκε σε

¹⁷³ Μάλιστα, ένα μεγάλο μέρος των συναλλαγών γινόταν a bordo, πάνω στο πλοίο, κάτι που δεν απαιτούσε παραμονή διαρκείας. Βλ. Κατσιαρδή - Hering, *Λησμονημένοι ορίζοντες*, σελ. 68.

¹⁷⁴ Κατσιαρδή - Hering, *Λησμονημένοι ορίζοντες*, σελ. 45-46.

¹⁷⁵ Ο.π., σελ. 60-61.

¹⁷⁶ Ο.π., σελ. 97-98.

¹⁷⁷ Andrea Metra, *Il Mentore perfetto de' negozianti, ovvero guida sicura de' medesimi, ed istruzione, per rendere ad essi più agevoli, e meno incerte le loro speculazioni*, τ. 5, Τεργέστη 1797, σελ. 222.

¹⁷⁸ Ο.π., σελ. 69.

¹⁷⁹ 12 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή No 9, No 11.

¹⁸⁰ 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή No 38.

ζητήματα όπως η σύναψη συμφωνητικού για την ασφάλιση εμπορευμάτων που είχε αγοράσει στο πανηγύρι, η επίλυση οικονομικών διαφορών για λογαριασμό τρίτου και κάποιες συναλλαγματικές (cambiale)¹⁸¹. Το 1789 έστειλε επιστολές μετά την επιστροφή του από το πανηγύρι, στις οποίες ανέφερε πως την περίοδο που είχε βρεθεί εκεί είχε υποστεί εγκεφαλικό επεισόδιο¹⁸². Συνεπώς, τέσσερεις συνεχόμενες χρονιές πριν πεθάνει, πήγαινε ο ίδιος στο πανηγύρι, χωρίς ωστόσο να έχουμε πολλές λεπτομέρειες σχετικά με το τι έκανε εκεί.

Το 1790, το έτος του θανάτου του Παναγή (κατά τη διάρκεια του θέρους) δεν θα πρέπει να πραγματοποιήθηκε κάποιο ταξίδι. Το 1791 όμως, ο Δημήτριος ταξίδεψε στη Βενετία¹⁸³, ενώ εξέφρασε και κάποιες σκέψεις σχετικά με την επίσκεψή του σε κάποια εμποροπανήγυρη¹⁸⁴. Το 1792 μαθαίνουμε πως στη Σενιγκάλια βρέθηκε ο εξάδελφος Ανδρέας, στον οποίο ο Δημήτριος παρέδωσε προσωπικά γράμματα στη Βενετία, ώστε να τα μεταφέρει στην Αγκώνα και τη Σενιγκάλια¹⁸⁵. Το 1793 ο Δημήτριος έστειλε γράμμα από τη Βενετία στη Σενιγκάλια, με παραλήπτη την εμπορική επιχείρηση του θείου του, Francesco Cicelli e figli¹⁸⁶. Εκείνη τη χρονιά ο Αναστάσιος είναι αυτός που ταξιδεύει στη Βενετία¹⁸⁷. Συνεπώς, επί δύο χρονιές, μέλη της οικογένειας Τσιτσέλη βρέθηκαν στη Βενετία κατά τη διάρκεια του πανηγυριού στη Σενιγκάλια, και έστειλαν γράμματα στην επιχείρηση του θείου τους, εκπρόσωποι της οποίας είχαν ταξιδέψει στο πανηγύρι.

Τον Αύγουστο του 1794 ο Δημήτριος βρέθηκε στη Βενετία¹⁸⁸ χωρίς να κάνει αναφορές για το αν είχε κάποια σχέση με τη Σενιγκάλια, ενώ τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο του 1795 δεν έχουμε ενδείξεις ότι κάποιο μέλος της οικογένειας Τσιτσέλη ταξίδεψε εκτός Κεφαλονιάς. Για το 1796 οι γνώσεις μας είναι και πάλι περιορισμένες, καθώς αναφέρεται μόνο πως στις 14 Σεπτεμβρίου ο Δημήτριος γύρισε, αλλά δεν αναφέρεται ο τόπος και ο λόγος της απουσίας του¹⁸⁹. Κάτι αντίστοιχο ισχύει και για το 1797¹⁹⁰, ενώ το 1798 δεν αναφέρεται κανένα ταξίδι. Το 1800

¹⁸¹ 27 Ιουλίου 1788, επιστολή Νο 58, Νο 59 – 31 Ιουλίου 1788, επιστολή Νο 60.

¹⁸² 10 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 87, Νο 88 – 15 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 101 – 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή Νο 121.

¹⁸³ 31 Οκτωβρίου 1791, επιστολή Νο 145 – 24 Φεβρουαρίου 1791/92, επιστολή Νο 148.

¹⁸⁴ 29 Φεβρουαρίου/2 Μαρτίου 1791/92, επιστολή Νο 153.

¹⁸⁵ 8 Ιουλίου 1792, επιστολή Νο 156, Νο 158.

¹⁸⁶ 20 Ιουλίου 1793, επιστολή Νο 174.

¹⁸⁷ 20 Ιουλίου 1793, επιστολή Νο 174 – 11 Σεπτεμβρίου 1793, επιστολή Νο 176.

¹⁸⁸ 26 Αυγούστου 1794, επιστολή Νο 183.

¹⁸⁹ 14 Σεπτεμβρίου 1796, επιστολή Νο 198, Νο 201, Νο 211.

¹⁹⁰ 19/20 Σεπτεμβρίου 1797, επιστολή Νο 218.

πάλι μαθαίνουμε πως ο Δημήτριος γύρισε από ένα ταξίδι, το οποίο ήταν διάρκειας 24 ημερών και έληξε με τον ερχομό του στις 16 Αυγούστου¹⁹¹. Δεν ξέρουμε όμως αν η απουσία του σχετιζόταν με το πανηγύρι της Σενιγκάλια, παρόλο που οι ημερομηνίες του ταξιδιού του ταιριάζουν με μια ενδεχόμενη επίσκεψή του εκεί (24 Ιουλίου – 16 Αυγούστου). Το διάστημα ανάμεσα στο 1801-1804 και 1814-1816 που καλύπτει ένα τμήμα του *coria lettere* δεν υπάρχουν κάποιες αναφορές σε κανένα είδος ταξιδιού. Κάτι τέτοιο μπορεί να ερμηνευτεί από την περίοδο πολιτικών αναταραχών στην περιοχή του Ιονίου, την οποία αναλύσαμε στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας. Μπορεί να ερμηνευτεί επίσης και ως συνέπεια της κατάλυσης της Βενετικής Δημοκρατίας, εξαιτίας της οποίας το εμπόριο των Επτανησίων άλλαξε κατεύθυνση και έτσι το πανηγύρι της Σενιγκάλια πέρασε σε φάση παρακμής. Αυτό το γεγονός, η μειωμένη δηλαδή προσέλευση των Λεβαντίνων εμπόρων, έκανε τη Σενιγκάλια να ζει στη σκιά της Αγκώνας¹⁹².

γ. Τροφοδοσία Ιονίων νήσων με σιτηρά: Μαύρη Θάλασσα και Πελοπόννησος

Κατά τη διάρκεια της βενετικής κυριαρχίας οι υποτελείς κάτοικοι του Ιονίου εισήγαν στην πόλη της Βενετίας πρώτες ύλες, σιτηρά και άλλα δημητριακά από τα λιμάνια της βόρειας ακτής της Οθωμανοκρατούμενης Ελλάδας. Τα μισά από τα προϊόντα πήγαιναν στα Ιόνια νησιά, και τα μισά συνέχιζαν το ταξίδι τους ως εμπορεύματα με προορισμό τη Βενετία¹⁹³. Εξάλλου, κατά τον 18^ο αιώνα που αγγίζει χρονικά η μελέτη μας, η Κέρκυρα και η Ζάκυνθος είχαν τον ρόλο των υποχρεωτικών σταθμών όσων προϊόντων μεταφέρονταν προς και από τη Βενετία. Αυτό οφείλεται στη γεωγραφική θέση των δύο νησιών, καθώς γεωγραφικά σηματοδοτούν την είσοδο στην Αδριατική θάλασσα και ως εκ τούτου, τη σύνδεση των θαλάσσιων οδών που ένωναν την Ανατολή με τη Δύση¹⁹⁴. Από την άλλη, παρά τις προσπάθειες της Βενετίας να περιορίσει τη συμμετοχή των υπηκόων της στο εξωτερικό της εμπόριο, οι Ιόνιοι караβοκύρηδες δεν συμμορφώνονταν πάντα, με αποτέλεσμα να δραστηριοποιούνται εκτός του βενετικού Κράτους με τρόπο που προσέκρουε στους βενετικούς νόμους για το θαλάσσιο εμπόριο. Έτσι, υπάρχουν περιπτώσεις όπου η φόρτωση των πλοίων με είδη διατροφής γινόταν σε οθωμανικά λιμάνια των περιοχών όπως της Ηπείρου,

¹⁹¹ 30 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 237, Νο 238, Νο 240.

¹⁹² Κατσιαρδή - Hering, *Λησμονημένοι ορίζοντες*, σελ. 150.

¹⁹³ Gerassimos Pagratis, «The “Discovery” of the Eastern Mediterranean and the Black Sea by Ionian Maritime Entrepreneurs (late 18th – early 19th century) », στο Sifneos Evrydiki – Oksana Iurkova -Valentyna Shandra (επιμ.), *Port-cities of the Northern shore of the Black sea: institutional, economic and social development, 18th – early 20th centuries*, Κέρκυρα 2015, σελ. 314-315.

¹⁹⁴ Παγκράτης, «Η ναυτιλιακή επιχείρηση», σελ. 452.

της Αιτωλοακαρνανίας και της Πελοποννήσου («Βασίλειο του Μορέως») με σκοπό την τροφοδοσία των νησιών του Ιονίου¹⁹⁵.

Κάτι τέτοιο δικαιολογείται από τον διαρκή κίνδυνο της σιτοδείας που βίωναν οι κάτοικοι των Ιονίων νήσων. Αιτιολογείται επίσης από τη σταθερή τάση του τοπικού πληθυσμού στα χρόνια της Βενετοκρατίας να στρέφεται στις εμπορευματικές καλλιέργειες, όσες δηλαδή είχαν αυξημένη εμπορική ζήτηση. Για να καλύπτουν τις τοπικές ανάγκες, οι νησιώτες προμηθεύονταν δημητριακά και πρώτες ύλες από την Ήπειρο, το Ξηρόμερο και την Πελοπόννησο ή «το Βασίλειο του Μορέως», που λειτούργησαν ως ενδοχώρα των Ιονίων νήσων. Στην ουσία, δημιουργήθηκε από κοινού ένα είδος ανεπίσημης οικονομικής ένωσης κι ας ανήκαν σε εντελώς διαφορετική πολιτική κυριαρχία, αυτή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας¹⁹⁶.

Η εμπορική παρουσία των Ελλήνων στη Μαύρη Θάλασσα στη διάρκεια των ετών 1780 - 1820 μπορεί να χωριστεί σε τρεις φάσεις. Αρχική φάση μπορεί να θεωρηθεί η περίοδος που εκτείνεται από τη Συνθήκη Κιουτσούκ-Καϊναρτζή το 1774 μέχρι το 1787, όταν ξεκίνησε ο δεύτερος Ρωσο-οθωμανικός πόλεμος. Η δεύτερη διαρκεί από τη Συνθήκη του Ιασίου το 1792 μέχρι το 1806, ένα διάστημα κατά το οποίο σημειώθηκε η κυριαρχία των Ελλήνων στη Μαύρη Θάλασσα. Η τρίτη περίοδος ορίζει τη λήξη της παραπάνω κυριαρχίας των Ελλήνων εμπορών από το 1812 και λήγει το 1821 με το ξέσπασμα του ελληνικού Αγώνα της ανεξαρτησίας¹⁹⁷.

Οι Ιόνιοι καπετάνιοι ξεκίνησαν να ταξιδεύουν στη Μαύρη Θάλασσα το 1785, δηλαδή δύο χρόνια μετά την υπογραφή της εμπορικής συνθήκης που ξεκαθάριζε τα αμφιλεγόμενα σημεία της Συνθήκης του 1774, επικυρώνοντας και επεκτείνοντας τα ρωσικά δικαιώματα¹⁹⁸. Χάρη σε αυτή την εξέλιξη οι Έλληνες απέκτησαν πρόσβαση σε εξαγωγικά λιμάνια δημητριακών στη βόρεια ακτή του Εύξεινου Πόντου. Σε εκείνα ακριβώς τα εδάφη είχε προηγηθεί η εγκατάσταση πολυάριθμων ελληνικών κοινοτήτων, κάτι που χρησίμευσε ως πλεονέκτημα για το ελληνικό εμπόριο μετά την εμπορική συνθήκη του 1783, σύμφωνα με την οποία, η Μαύρη Θάλασσα

¹⁹⁵ Ο.π., σελ. 457.

¹⁹⁶ Gerassimos Pagratis, «The Ottoman Empire and the Ionian maritime enterprises in the late 18th and early 19th centuries», στο Edhem Eldem – Sophia Laiou (επιμ.), *Istanbul and the Black Sea Coast: Trade and Shipping (1770-1820)*, Κωνσταντινούπολη, 2018, σελ. 28.

¹⁹⁷ Gerassimos Pagratis, «Il commercio marittimo greco a Costantinopoli e nel Mar Nero nella seconda metà del XVIII secolo: il caso dei greci suditti veneziani», στο Colloquio Internazionale di Studi: Venezia e il Levante tra il XIII e il XVIII secolo (Venezia, Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica, 19-20 Οκτωβρίου 2006), *Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica di Venezia* 9 (2007), σελ. 79.

¹⁹⁸ Ο.π., σελ. 81.

κηρυσσόταν ως *mare clausum*. Ένα πλεονέκτημα για τους Ιόνιους εμπόρους στους χρόνους της Επτανήσου Πολιτείας (1800-1807) ήταν η δυνατότητα που είχαν να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες των Ρωσικών προξενικών Αρχών σε λιμάνια στα οποία το κράτος τους δεν διέθετε αντιπροσώπους¹⁹⁹.

Στο *coria lettere* έχουμε κάποιες αναφορές που σχετίζονται με το εξαγωγικό εμπόριο του μοσχάτου οίνου προς τη Μαύρη Θάλασσα, και όχι με το σημαντικό εισαγωγικό εμπόριο των σιτηρών. Το 1792, έτος υπογραφής της Συνθήκης του Ιασίου, μαθαίνουμε πως οι Κεφαλονίτες είχαν ταξιδέψει με δικά τους πλοία στη Μαύρη Θάλασσα, κάνοντας τη χρήση της ρωσικής σημαίας και εκμεταλλευόμενοι την ειρήνη που υπήρχε πλέον σε εκείνα τα μέρη. Αυτή η απόφαση προκάλεσε μεγάλη αναστάτωση στις πωλήσεις και στις τιμές, καθώς επιδείνωσε και τις ήδη υπάρχουσες ελλείψεις στο συγκεκριμένο εμπόρευμα²⁰⁰. Το 1798 αναφέρεται η μεταφορά προς τη Μαύρη Θάλασσα ενός πλοίου του νησιού με 400 βαρέλια μοσχάτου οίνου. Παρόλα αυτά, σε άλλο σημείο αναφέρεται πως η τιμή του μοσχάτου ήταν μικρότερη από την αμέσως προηγούμενη χρονιά. Συνεπώς το 1798 οι παραγγελίες μοσχάτου με προορισμό τη Μαύρη Θάλασσα ήταν αναμενόμενες και δεν προκαλούσαν πια προβλήματα στο τοπικό εμπόριο²⁰¹.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως τα Επτάνησα έπαιζαν ενεργό ρόλο στην άσκηση εμπορίου ως σταθμός διαμετακόμισης ανάμεσα στους διεθνείς εμπορικούς προορισμούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μεταφορά των σιτηρών στα Ιόνια νησιά από τη Μαύρη Θάλασσα στα χρόνια της Επτανήσου πολιτείας. Η συμμετοχή σε τέτοιου είδους δραστηριότητες είχε να κάνει με τα επιχειρηματικά ενδιαφέροντα, καθώς και με ορισμένους πολιτικούς περιορισμούς που ενίοτε υπήρχαν²⁰². Παράλληλα, τα πλοία της Επτανήσου πολιτείας μπορεί να κινούνταν προς τα λιμάνια της Νέας Ρωσίας με σκοπό να εξάγουν τα αγροτικά προϊόντα της εκάστοτε περιοχής, όπως το κρασί, το ελαιόλαδο, τις σταφίδες και το αλάτι²⁰³. Στο ταξίδι της επιστροφής τα περισσότερα από αυτά τα πλοία φόρτωναν σιτάρι στην Οδησό. Ένα στα τρία πλοία θα κατέληγαν στην πρωτεύουσα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, την Κωνσταντινούπολη, ενώ τα υπόλοιπα θα

¹⁹⁹ Gerassimos Pagratis, «Shipping and Trade in the Ionian Islands: The Merchant Fleet of the Septinsular Republic (1800-1807)», *Journal of the Oxford University Historical Society*, 8 (Hilary 2012), www.ouhs.org, σελ. 5-6.

²⁰⁰ 18/23 Αυγούστου 1792, επιστολή No 160 – 20 Αυγούστου 1792, επιστολή No 162 – 3 Σεπτεμβρίου 1792, επιστολή No 166.

²⁰¹ 20/21 Σεπτεμβρίου 1798, επιστολή No 223.

²⁰² Pagratis, «The “Discovery”», σελ. 314.

²⁰³ Ο.π., σελ. 314.

κατευθύνονταν προς το Λιβόρνο, στο οποίο οι Βρετανοί διατηρούσαν την αποθήκη τους στην Μεσόγειο. Ενώ κατευθύνονταν προς τον τελικό τους προορισμό, αυτά τα πλοία μπορεί να στάθμευαν είτε στην Κωνσταντινούπολη, είτε στα νησιά της καταγωγής τους, αφήνοντας ένα τμήμα του φορτίου τους²⁰⁴.

Όσον αναφορά την εισαγωγή σιτηρών και δημητριακών από την Πελοπόννησο, τυχαίνει να έχουμε λίγες και ασαφείς, όμως σημαντικές αναφορές. Το 1799 πληροφορούμαστε πως η Πελοπόννησος είχε έλλειψη σε σιτηρά (grani), επειδή πριν τη συγκομιδή τους είχαν ξεσπάσει δυνατές βροχές. Έτσι, σε πολλά μέρη της Πελοποννήσου είχε εφαρμοστεί απαγόρευση της εξαγωγής, προκειμένου να έχουν οι ίδιοι επάρκεια σε σιτηρά²⁰⁵. Το 1800 υπήρχε πρόβλημα με την απόκτηση του λιναρόσπορου, καθώς όποιος ήθελε να τον προμηθευτεί, θα έπρεπε να περνά αρκετό χρόνο στην Πελοπόννησο, και αν τον έβρισκαν, θα ήταν από τύχη. Σε περίπτωση που το είδος ερχόταν στην Κεφαλονιά, οι αγοραστές του νησιού θα ήταν περισσότεροι από το ίδιο το προϊόν, και έτσι αυτό θα έπρεπε να τεθεί σε δημοπρασία, κάτι που συνηθιζόταν σε αντίστοιχες περιπτώσεις στο νησί²⁰⁶. Άλλες αναφορές σε εισαγωγή δημητριακών μπορεί να μην βρίσκονται στο *coria lettere* όχι επειδή δεν υπήρχαν, αλλά ίσως επειδή ο ίδιος ο εμπορικός οίκος δεν είχε παραγγελίες που να αφορούσαν αυτό το είδος (grani).

2. Είδη εξαγόμενων εμπορευμάτων

Στο τέλος του 18^{ου} αιώνα πραγματοποιήθηκε η μετάβαση από το λιανικό εμπόριο στο χονδρικό²⁰⁷. Την ίδια περίοδο σημειώθηκε και η εξειδίκευση στη διακίνηση ενός προϊόντος²⁰⁸. Συγκεκριμένα, για τα μεγαλύτερα από τα νησιά του Ιονίου πελάγους κάτι τέτοιο δεν ήταν καινοτομία, εφόσον ως μέλη της βενετικής θαλασσοκρατίας, είχαν προσαρμόσει την αγροτική τους παραγωγή σε μονοκαλλιέργεια στο μεσοδιάστημα ανάμεσα στον 16^ο και τον 18^ο αιώνα. Έτσι, δεχόμενοι την παρότρυνση να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες της βενετικής οικονομίας, οι κάτοικοι της Κέρκυρας παρήγαν μεγάλες ποσότητες ελαιόλαδου. Η Ζάκυνθος και η Κεφαλονιά που ήταν λιγότερο σημαντικά νησιά για τη Βενετία από στρατηγικής και οικονομικής άποψης και με μικρότερο

²⁰⁴ Pagratis, «The Ottoman Empire», σελ. 33.

²⁰⁵ 19 Σεπτεμβρίου 1799, επιστολή Νο 235.

²⁰⁶ 30 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 240 – Νο 244.

²⁰⁷ Χατζηγιάννου, *Οικογενειακή στρατηγική*, σελ. 217.

²⁰⁸ Ο.π., σελ. 115.

βενετικό έλεγχο, ανέπτυξαν την μονοκαλλιέργεια της (κορινθιακής) σταφίδας²⁰⁹. Παρόλα αυτά, και ενώ υπήρχε μια σχετική εξειδίκευση των μικρών επιχειρήσεων σε ένα είδος προϊόντων, δεν είναι σπάνιο οι παραγγελίες ορισμένες φορές να χαρακτηρίζονταν από μια ποικιλομορφία ως προς τα προϊόντα, κάτι που είχε άμεση σχέση με τη ζήτηση και τη συγκυρία²¹⁰. Αυτό ισχύει και για την εμπορική δραστηριότητα της επιχείρησης Τσιτσέλη την περίοδο που μελετάμε. Ενώ δηλαδή το κύριο εμπόρευμα το αποτελούσαν τα προϊόντα της αμπέλου, γίνονται λίγες αναφορές και σε άλλα είδη, όπως θα δούμε παρακάτω.

α. Τρόφιμα

Τα προϊόντα της αμπέλου, όπως οι σταφίδες και το κρασί, ήταν τα πιο συχνά προϊόντα που εμπορευόταν η επιχείρηση του Παναγή Τσιτσέλη, και μάλιστα σε μεγάλες ποσότητες. Κάτι τέτοιο μπορεί να ερμηνευτεί από τις ιστορικές συνθήκες της ίδιας της Κεφαλονιάς, ξεκινώντας από την εποχή που το νησί αποτελούσε τμήμα της Βενετικής Δημοκρατίας. Είναι γνωστό πως οι Βενετοί είχαν την τάση να συστηματοποιούν κάποιο είδος καλλιέργειας, το οποίο είχαν ανάγκη. Στην περίπτωση των Ιονίων νήσων, συνέβαλαν στην ανάπτυξη της αμπελοργίας όταν σύστησαν την παραγωγή της σταφίδας. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι σταφίδες γίνονταν κρασί ενώ σε άλλες, εξαγόταν όπως ήταν. Η ποικιλία της σταφίδας ήταν τόσο πετυχημένη, που παραλίγο να οδηγήσει στην εξαφάνιση των οινοποιήσιμων ποικιλιών της αμπέλου²¹¹. Πρόκειται για τη μαύρη σταφίδα, για την προέλευση της οποίας δεν υπάρχουν λεπτομερή στοιχεία. Σύμφωνα με πληροφορίες, η καλλιέργειά της ξεκίνησε από τη ΒΔ Πελοπόννησο περίπου το 1600, και πέρασε στα Ιόνια νησιά, κυρίως στη Ζάκυνθο και την Κεφαλονιά. Εικάζεται πως η κορινθιακή σταφίδα χρωστά το όνομά της στον Κορινθιακό κόλπο, από τον οποίο γινόταν η εξαγωγή της. Στους αιώνες που ακολούθησαν, τον 17^ο και 18^ο αιώνα, δεν υπάρχουν στοιχεία πως η σταφίδα καλλιεργούνταν στην Κόρινθο, ενώ η καλλιέργειά της περιορίστηκε στην Πάτρα, τη Ζάκυνθο και την Κεφαλονιά²¹².

Στην Κεφαλονιά επικράτησε η περισσότερο εύγευστη και εμπορική ποικιλία σταφίδας, η *unapassa*, χάρη στις εδαφικές και κλιματικές συνθήκες του νησιού που ανταποκρίθηκαν στις

²⁰⁹ Sakis Gekas, «The merchants of the Ionian Islands between East and West: forming international and local networks», στο Margrit Schulte Beerbühl - Jörg Vögele (επιμ.), *Spinning the commercial web. International trade, merchants, and commercial cities, c. 1640-1939*, Φρανκφούρτη 2004, σελ. 44-46.

²¹⁰ Fontaine, «The organization», σελ. 122.

²¹¹ Konstantinos Lazarakis, *The wines of Greece*, Durrington, 2018, σελ. 222.

²¹² Ευτυχία-Νίκη Ευθυμιάτου-Κατσούνη, *Οι ανθρώπινες επιδράσεις στην εξελικτική πορεία της χλωρίδας και της βλάστησης της Κεφαλληνίας από την προϊστορική εποχή μέχρι σήμερα: μελέτη για την εφαρμογή στην περιβαλλοντική εκπαίδευση*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών: Πάτρα 2002, σελ. 157.

καλλιεργητικές της ανάγκες. Την εποχή που η σταφιδοκαλλιέργεια γινόταν γνωστή στο νησί, η ζήτηση για το είδος ήταν αυξημένη στη διεθνή αγορά, ιδίως στην Αγγλία, τις Κάτω Χώρες, τη Γερμανία, τη Γένοβα και την Τεργέστη²¹³. Οι σταφίδες χρησίμευαν ως προσφάγι ή κολατσιό κατά τη διάρκεια της νηστείας, και ενίοτε είχαν ιατρική χρήση. Η Κεφαλονίτικη σταφίδα ονομαζόταν κοινώς ψιλή, λόγω μικρού μεγέθους του καρπού, και είχε κόκκινο, μαύρο ή λευκό χρώμα²¹⁴.

Ενώ η Βενετία αρχικά ενθάρρυνε την καλλιέργεια της σταφίδας λόγω μεγάλων κερδών στην φορολογία, στη συνέχεια διαπίστωσε πως η σταφιδοκαλλιέργεια γινόταν σε βάρος άλλων καλλιεργειών που ήταν απαραίτητες για τη διατροφή των κατοίκων. Τότε προσπάθησε να την περιορίσει με υψηλούς εξαγωγικούς δασμούς χωρίς σπουδαία αποτελέσματα²¹⁵. Αυτή η πολιτική προκάλεσε το λεγόμενο σταφιδικό πρόβλημα τόσο στην Κεφαλονιά όσο και στη Ζάκυνθο, με βασική συνέπεια την κατάρρευση της αγροτικής οικονομίας της Κεφαλονιάς στα μέσα του 17^{ου} αιώνα²¹⁶. Συγκεκριμένα, με την άφιξη της νέας καλλιέργειας, οι Κεφαλλονίτες μετέτρεψαν τους σιταγρούς σε αμπελώνες προκειμένου να αποκομίσουν μεγάλα οικονομικά οφέλη. Όσο περνούσε ο καιρός, οι κάτοικοι έκαναν επεκτάσεις στα αμπέλια ακόμα και σε άγονες πλαγιές ασβεστολιθικών βουνών, μέχρι που η σταφιδοκαλλιέργεια εξελίχθηκε σε μονοκαλλιέργεια²¹⁷.

Από τα κρασιά μεγάλο μέρος των παραγγελιών καταλαμβάνει ο μοσχάτος οίνος, είτε λευκός είτε ερυθρός, ενώ σε μικρότερο βαθμό και άλλα είδη. Από αυτά αναφέρεται το Λιάτικο, που έχει επανειλημμένως συνδεθεί με την ποικιλία του Ιταλικού Aleatico, πράγμα που πρέπει να ισχύει. Στις περισσότερες περιοχές ωριμάζει σχετικά νωρίς – πριν τα τέλη Αυγούστου, και χρησιμεύει στην παραγωγή εξαιρετικού ξηρού και γλυκού οίνου. Ο καταλληλότερος τρόπος για να παραχθεί γλυκό κρασί αυτής της ποικιλίας ήταν να το αφήσουν να στεγνώσει στον ήλιο ώστε να αποκτήσει απαλό χρώμα²¹⁸. Άλλο είδος που αναφέρθηκε ήταν ο σταφιδίτης οίνος (vino unapassa), το κρασί δηλαδή που παρασκευάζεται από τις σταφίδες²¹⁹. Συμπληρωματικά, τα συνηθέστερα είδη των κρασιών της Κεφαλονιάς ήταν από τα λευκά, εκτός από το μοσχάτο, ο

²¹³ Ο.π.

²¹⁴ Νικόλαος Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς ήτοι Εμπορική εγκυκλοπαίδεια δια προτροπής και δαπάνης του εν Κωνσταντινουπόλει τιμίου και φιλογένους εμπορικού συστήματος των Ελλήνων μεγαλεμπόρων προς χρήσιν και ωφελείαν αυτών και των απανταχού ομογενών*, τ. Β', Εν Βενετία, 1815, σελ. 253-254.

²¹⁵ Αντίθετα, οι υψηλοί δασμοί έκαναν τους Κεφαλλονίτες να στραφούν στο λαθρεμπόριο. Βλ. Ευθυμιάτου-Κατσούνη, *Οι ανθρώπινες επιδράσεις*, σελ. 158.

²¹⁶ Πανοπούλου, «Οι Βενετοί», σελ. 299-300.

²¹⁷ Ευθυμιάτου-Κατσούνη, *Οι ανθρώπινες επιδράσεις*, σελ. 157-158.

²¹⁸ Lazarakis, *The wines*, σελ. 60.

²¹⁹ Ο.π., σελ. 224.

κοζανίτης²²⁰, η ρομπόλα, το βοστιλίδι και το ασπρούδι. Στα ερυθρά φημίζεται η μαυροδάφνη, ο κορφιάτης και ο σκυλοπνίχτης²²¹.

Το κλίμα των Ιόνιων νήσων δεν έχει ακραίες καιρικές συνθήκες, ούτε δέχεται επίδραση από θαλάσσιο. Αυτό οφείλεται στη θέση τους, αφού τα καιρικά φαινόμενα συγκρούονται με την οροσειρά της Πίνδου, τη ραχοκοκαλιά της ελληνικής ηπειρωτικής χώρας. Έτσι, αυτό το φυσικό εμπόδιο επηρεάζει τα νησιά και τις περιοχές του Ιονίου πελάγους ως προς το επίπεδο των βροχοπτώσεων, την υγρασία και τους ανέμους. Παράλληλα, στα νησιά υπάρχουν ορεινές ζώνες, πράγμα που διασφαλίζει την αυξημένη ποικιλία στα είδη του εδάφους, με γόνιμους αμπελώνες σε χαμηλό υψόμετρο και φτωχότερο έδαφος σε βουνοπλαγιές. Αυτό σημαίνει πως υπάρχει διαφορά και στο μεσόκλιμα, αφού υπάρχουν τόσο ζεστές περιοχές που βρίσκονται κοντά στο επίπεδο της θάλασσας και περιοχές σε μεγάλα ύψη, όπου ορισμένες ποικιλίες δεν μπορούν να φτάσουν σε πλήρη ωρίμανση. Τα παραπάνω στοιχεία δικαιολογούν το εύρος του τερούαρ – το σύνολο των εδαφοκλιματικών παραγόντων που καθορίζουν τα χαρακτηριστικά μιας ποικιλίας, και κατά συνέπεια, τις τοποποικιλίες και το στυλ του κρασιού. Η μεγάλη παλέτα του κρασιού όμως οφείλεται και στο γεγονός πως υπάρχουν πολλές ποικιλίες²²².

Σχετικά με την περίπτωση της Κεφαλονιάς, έχει παρατηρηθεί πως το κλίμα του νησιού δεν παρουσιάζει ακραία καιρικά φαινόμενα. Έχει άφθονες βροχές τον χειμώνα και την άνοιξη, ενώ η περίοδος κατά την οποία γίνεται η ωρίμανση των ποικιλιών που καλλιεργούνται στο νησί, είναι σχετικά ξηρή. Στο νησί παρατηρούνται πολλά είδη χόματος, με παράδειγμα τις περιοχές γύρω από το βουνό Αίνος, όπου υπάρχει ασβεστόλιθος, ενώ στα νοτιοδυτικά, γύρω από το Ληξούρι, ο ασβεστόλιθος δεν είναι πολύ καθαρός και μπορεί να βρεθούν αμμώδη τμήματα²²³.

Κάποιες φορές ο εμπορικός οίκος έκανε μικρές αποστολές ξυδιού²²⁴, και του *spirito* (*di vino*)²²⁵. Στην εγκυκλοπαίδεια «Ερμής ο Κερδώς» το *spirito di vino* αναφέρεται με τη γαλλική

²²⁰ 12 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή Νο 9 – 9 Ιανουαρίου 1786, επιστολή Νο 23 – 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 38.

²²¹ Καγκελάρης, *Ιστορία και γενεαλογία*, σελ. 156.

²²² Lazarakis, *The wines*, σελ. 223-224.

²²³ Ο.π., σελ. 229-230.

²²⁴ 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 38, Νο 39 – 30 Νοεμβρίου 1815, επιστολή Νο 281 – 5 Απριλίου 1816, επιστολή Νο 289 – 24 Σεπτεμβρίου 1816, επιστολή Νο 290.

²²⁵ 12 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή Νο 10 – 16 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 35 – 25 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 40 – 27 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 71 – 30 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 78 – 30 Νοεμβρίου 1815, επιστολή Νο 281 – 18 Μαΐου 1816, επιστολή Νο 283 – 5 Απριλίου 1816, επιστολή Νο 289 – 13 Δεκεμβρίου 1816, επιστολή Νο 291.

του ονομασία, *esprit de vin*, ή ως το κοινό οινόπνευμα²²⁶. Το ξεχωρίζει από το οινόναμα, ή αλλιώς *eau-de-vin* ή *acqua vita*, που ονομάζει απλό ρακί. Αυτό φιλτράρεται από το κρασί και το σταφύλι μέσω του άμβικα, ενός δοχείου απόσταξης. Θεωρούνταν δημοφιλές ποτό και χρήσιμο όχι μόνο για την καθημερινή κατανάλωση, αλλά και στην ιατρική, επειδή δυνάμωνε τα νεύρα. Παράγωγο του οινόναματος ήταν τα ροδέλαια ή *rosoli*, όταν αναμειγνυόταν με άλλη ουσία, όπως για παράδειγμα γλυκάνισο, κίτρο, μάραθο και ζάχαρη²²⁷. Το Κεφαλονίτικο ροσόλι ήταν δημοφιλές οينوπνευματώδες ποτό²²⁸, και συγκεκριμένα - είδος λικέρ με απόσταγμα τριαντάφυλλο.

Επιπλέον, έχει γίνει αναφορά σε μικρές ποσότητες φρούτων, όπως πεπόνια²²⁹ και λεμόνια²³⁰. Για να αντέξουν τα λεμόνια στη μεταφορά, οι κηπουροί τα έκοβαν από τα δέντρα με το χέρι ενώ ήταν ακόμα πράσινα, έβαζαν κεριά στο σημείο κοπής, τα τύλιγαν με χαρτί και τα συσκευάζαν²³¹. Γενικά τα φρούτα που θα μπορούσε να προσφέρει η Κεφαλονιά ανήκαν στα λιγιστά οπωροφόρα δέντρα του νησιού, ανάμεσα στα οποία ήταν οι συκιές, οι συκαμινιές ή μουριές, τα εσπεριδοειδή, και σε μικρότερη κλίμακα – τα κεράσια και τα αχλάδια²³². Σε μια επιστολή του *coria lettere* συναντήσαμε τον συντάκτη της να ευχαριστεί τον Ζακυνθινό συνεργάτη του για ροδάκινα²³³, χωρίς να ξεκαθαρίζουμε ποιος ήταν ο τόπος προέλευσής τους.

Περισσότερο συχνά συναντήσαμε αποστολές ελαιόλαδου²³⁴. Η ελιά υπήρχε στην Κεφαλονιά από την αρχαιότητα έχοντας την μορφή αυτοφυούς φυτού (*Olea Eurapaea*). Οι Βενετοί προσπάθησαν να στηρίξουν την ελαιοκαλλιέργεια εξευγενίζοντας το προϋπάρχον είδος με την πρακτική του εμβολιασμού (μπόλιασμα) σε όσα δέντρα βρίσκονταν σε ιδιόκτητους αγρούς ή σε χώρους με αυτοφυή βλάστηση. Ενθάρρυναν μάλιστα τους νησιώτες να εμβολιάζουν τις αγριελιές, να γίνονται ιδιοκτήτες τους και να μαζεύουν τον καρπό. Εικάζεται πως οι υπεραιωνόβιοι ελαιώνες που αποτελούν δέντρα - μνημεία της φύσης μέχρι και σήμερα φυτεύτηκαν κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας. Παρά τις βενετικές προσπάθειες όμως, οι κάτοικοι της Κεφαλονιάς προτίμησαν

²²⁶ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς*, τ. Β', σελ. 111.

²²⁷ Ο.π., σελ. 91-92.

²²⁸ Καγκελάρης, *Ιστορία και γενεαλογία*, σελ. 156.

²²⁹ 19 Σεπτεμβρίου 1799, επιστολή No 234.

²³⁰ 4 Σεπτεμβρίου 1795, επιστολή No 189 – Τέλη Αυγούστου 1795, επιστολή No 196.

²³¹ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς*, τ. Β', σελ. 14.

²³² Ευθυμιάτου-Κατσούνη, *Οι ανθρώπινες επιδράσεις*, σελ. 159.

²³³ 22 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή No 86.

²³⁴ 12 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή No 7 – 27 Αυγούστου 1788, επιστολή No 71 - 30 Αυγούστου 1788, επιστολή No 78 – 22 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή No 106 – 29 Αυγούστου 1795, επιστολή No 193 – 30 Αυγούστου 1800, επιστολή No 240 – 22 Σεπτεμβρίου 1802, επιστολή No 261 – 20 Οκτωβρίου 1802, επιστολή No 262 – 4 Σεπτεμβρίου 1803, επιστολή No 267 – 8 Σεπτεμβρίου 1803, επιστολή No 272 – 5 Απριλίου 1816, επιστολή No 289.

τη σταφιδοκαλλιέργεια, με αποτέλεσμα το λάδι που παρήγε το νησί να καλύπτει μετά βίας τις ανάγκες της εσωτερικής κατανάλωσης²³⁵.

Το λιναρέλαιο²³⁶ ή λινέλαιο, που αναφέρθηκε μια φορά, ήταν παράγωγο του λιναριού, και είχε ιατρική χρήση, καθώς θεωρούνταν μαλακότερο από άλλα έλαια. Για την παρούσα χρήση θα έπρεπε να είναι άκαυστο, να προέρχεται δηλαδή μόνο από τη σύνθλιψη του λιναρόσπορου²³⁷. Καταγράφεται άπαξ αναφορά στη ρίγανη²³⁸.

Το μέλι δείχνει να έχει θέση στα εξαγωγίμα εμπορεύματα, καθώς ο Τσιτσέλης αποστέλλει αρκετά συχνά μικρές ποσότητες²³⁹. Στην Ελλάδα το μέλι συλλέγεται το φθινόπωρο και την περίοδο στην οποία αναφερόμαστε πωλούνταν είτε με τις κερήθρες ή με δοχεία. Χρησίμευε στο γλύκισμα των φαγητών και για ιατρικούς σκοπούς²⁴⁰.

Σε ορισμένες επιστολές δεν απουσιάζει και το τοπικό γλυκό της Κεφαλονιάς, οι μάντολες, τα γλυκίσματα και τα αμύγδαλα²⁴¹. Τα αμύγδαλα χρησίμευαν για το φαγητό όταν ήταν γλυκά, και προορίζονταν για την παρασκευή του αμυγδαλέλαιου, όταν ήταν πικρά²⁴².

Συναντήσαμε αναφορές και στα γαλακτοκομικά προϊόντα, όπως το τυρί²⁴³ και το βούτυρο²⁴⁴. Ως βούτυρο, όταν πρόκειται για είδος εμπορίου εκείνης της περιόδου, εννοείται κυρίως το παράγωγο του βοδινού γάλατος, λόγω του πάχους του. Θα μπορούσε να προέρχεται και από τα πρόβατα, όμως στο εμπόριο το χρησιμοποιούσαν σπανιότερα. Το παρασκεύαζαν με το χτύπημα του γάλακτος σε ειδική κατασκευή, το κισσίβιο, η οποία εμπεριείχε εσωτερικό ξύλινο δίσκο με πολλές οπές και μια μεγάλη ράβδο. Μετά από αρκετό χτύπημα, το βούτυρο ανέβαινε

²³⁵ Ευθυμιάτου-Κατσούνη, *Οι ανθρώπινες επιδράσεις*, σελ. 158.

²³⁶ 30 Νοεμβρίου 1815, επιστολή Νο 281.

²³⁷ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδάος*, τ. Β', σελ. 25.

²³⁸ 30 Νοεμβρίου 1815, επιστολή Νο 281.

²³⁹ 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 38, Νο 39 – 27 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 72, Νο73 – 30 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 78 – 22 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 110, Νο 111 – 12 Απριλίου 1791, επιστολή Νο 130 – 18 Αυγούστου 1792, επιστολή Νο 160 – 3 Σεπτεμβρίου 1792, επιστολή Νο 165 – 15 Σεπτεμβρίου 1792, επιστολή Νο 170 – 20 Σεπτεμβρίου 1797, επιστολή Νο 221 – Δεκέμβριος 1803, επιστολή Νο 275 – Φεβρουάριος 1816, επιστολή Νο 282, Νο 283 – 24 Σεπτεμβρίου 1815, επιστολή Νο 288.

²⁴⁰ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδάος*, τ. Β', σελ. 59-60.

²⁴¹ 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 38, Νο 39 – 22 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή Νο 86.

²⁴² Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδάος*, τ. Α', σελ. 44.

²⁴³ 27 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 65.

²⁴⁴ 29 Φεβρουαρίου 1791/2, επιστολή Νο 153.

στην ανώτερη επιφάνεια της κατασκευής. Στο εμπόριο χρησιμοποιούσαν ανάλατο βούτυρο, που χρησίμευε όχι μόνο ως είδος τροφής αλλά και στην ιατρική, ειδικότερα για τις πληγές²⁴⁵.

Το αυγοτάραχο (bottarga)²⁴⁶ που είχε βρει ο Παναγής ήταν ξερά αυγά από το ψάρι Κέφαλος, που εντοπίζεται συχνά στη Μεσόγειο. Η ποιότητα του αυγοτάραχου ήταν καλύτερη όταν το ψάρι ήταν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο και παχύτερο. Μπορούσε να καταναλωθεί ωμό, όμως το προτιμούσαν περισσότερο στην αποξηραμένη του μορφή. Όταν αφαιρούσαν τα αυγά από το ψάρι, τα έπλεναν, τα αλάτιζαν και έπειτα και τα ξέραναν στον αέρα. Όταν ερχόταν η ώρα να τα αποθηκεύσουν, συνήθιζαν να τα κερώνουν στις εξωτερικές πλευρές. Θεωρούταν δυσεύρετο, σπάνιο και ακριβό φαγητό²⁴⁷.

Τα χαρούπια²⁴⁸ που έστελνε ο Παναγής ονομάζονταν και κεράτια ή ξυλοκέρατα λόγω της ομοιομορφίας τους με τα κέρατα της αίγας. Η λέξη χαρούπι είναι αραβικής προέλευσης. Λόγω της γλυκύτητάς του χρησίμευε ως φρούτο για τους φτωχούς και γενικά, για ζωοτροφές. Το απόσταγμα του χαρουπιού είχε χρήση στην φαρμακοποιία για θωρακικές παθήσεις, και για αυτό τον λόγο μεταφερόταν σε μεγάλες ποσότητες προς αγορές της Ρωσίας και της Ευρώπης²⁴⁹.

Το λεβιθόχορτο²⁵⁰, κοινή ονομασία της *Artemisia Vulgaris* ήταν ένα είδος βοτάνου που καταλάμβανε σημαντική θέση στην ιστορία της ιατρικής και μάλιστα, είχε ονομαστεί και «μητέρα των βοτάνων» κατά τον Μεσαίωνα. Το είδος αυτό είναι γνωστό σχεδόν σε όλο τον κόσμο, και για χρήση στην παραδοσιακή ιατρική προκειμένου να ρυθμίσει τη λειτουργία του γαστρεντερικού συστήματος, αλλά και για να θεραπεύσει διάφορες γυναικολογικές ασθένειες²⁵¹. Το βότανο αυτό ήταν γνωστό και με άλλα ονόματα, ένα εκ των οποίων ήταν κι αυτό που συναντήσαμε στο *coria lettere*, το *erba (della barriera) corallina*²⁵².

²⁴⁵ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδάως*, τ. Α', σελ. 122.

²⁴⁶ 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή No 38.

²⁴⁷ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδάως*, τ. Α', σελ. 85.

²⁴⁸ 25 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή No 50, No 51 – 14 Σεπτεμβρίου 1796, επιστολή No 199.

²⁴⁹ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδάως*, τ. Α', σελ. 289.

²⁵⁰ 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή No 39.

²⁵¹ Halina Ekiert - Joanna Pajor, «Significance of *Artemisia Vulgaris* L. (Common Mugwort) in the History of Medicine and Its Possible Contemporary Applications Substantiated by Phytochemical and Pharmacological Studies», *Molecules* (25) 2020. [doi:10.3390/molecules25194415]

²⁵² 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή No 38 και Giardinaggio ON, *Artemisia Vulgaris* [URL: <https://www.jardineriaon.com/it/artemisia-vulgaris.html>. Τελευταία επίσκεψη: 16 Αυγούστου 2021].

Ανάμεσα στα απεσταλμένα υπήρξε και ο χυμός γλυκόριζας²⁵³. Μιλώντας για γλυκόριζα (Liquerizia) εννοούσαν ένα βαθύρριζο ποώδες φυτό, του οποίου το όνομα προερχόταν από τις γλυκές ρίζες και τα ριζώματά του. Χρησιμοποιείτο στη ζαχαροπλαστική και τη φαρμακευτική. Στην Αγγλία, τη Γερμανία και τη Ρωσία ο χυμός γλυκόριζας δεν χρησίμευε μόνο ως γλυκαντικό αλλά και ως συστατικό μπύρας για τον στρατό, και την παρασκευή ενός ποτού δυνατότερου της ρακής²⁵⁴.

Ο εμπορικός οίκος Τσιτσέλη είχε καταγράψει στο copia lettere και τα σιτηρά (grani)²⁵⁵, τα οποία όμως είχαν τόπο παραγωγής την Πελοπόννησο. Συνεπώς, αν αγόραζε σιτηρά για πελάτη του, ο έμπορος μπορεί να φρόντιζε εκείνα να αναχωρήσουν απευθείας από τον τόπο παραγωγής και αγοράς τους, χωρίς δηλαδή απαραίτητα να περάσουν από την Κεφαλονιά. Συνεπώς τα εντάξαμε στις εξαγωγές τροφίμων, όμως τελευταία, καθώς δεν είχαν ως αφετηρία το νησί, όπου έδρευε ο οίκος. Το στάρι ως εμπόρευμα έπρεπε να μεταφέρεται στην αγορά, για την οποία προορίζεται, και να πωλείται γρήγορα, καθώς αν πάθαινε κάποια ζημία στο καράβι, όπως για παράδειγμα αν βρεχόταν ή συγκαιόταν, τότε δεν θα μπορούσε να πωληθεί και ο έμπορος θα ζημιωνόταν ανεπανόρθωτα²⁵⁶.

β. Αγροτικά είδη

Κατά καιρούς ο εμπορικός οίκος Τσιτσέλη έστελνε πράκτορες στην Πελοπόννησο, ώστε να προμηθεύονται βαμβάκι²⁵⁷, το οποίο αν βρισκόταν στην επιθυμητή τιμή και ποιότητα, θα το προωθούσε κατόπιν στη Βενετία. Κατά το δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα το βαμβάκι ήταν το σημαντικότερο εξαγόμενο προϊόν της ηπειρωτικής Ελλάδας²⁵⁸, και συλλεγόταν από ένα είδος χόρτου που ονομαζόταν και βαμβακόχορτο. Όταν γινόταν η συλλογή του, έπρεπε να έχει απαλή και μακριά ίνα χωρίς σπόρους και χόμα και να είναι όσο περισσότερο ξερό γίνεται, ώστε σαν είδος να θεωρηθεί καλό. Μετά το μάζεμα και τη συλλογή του αποθηκευόταν σε σακιά²⁵⁹. Το

²⁵³ 30 Νοεμβρίου 1815, επιστολή No 281 – 18 Μαΐου 1816, επιστολή No 283 – 5 Απριλίου 1816, επιστολή No 289 – 24 Σεπτεμβρίου 1816, επιστολή No 290.

²⁵⁴ Βέτσιος, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία*, σελ. 267-268.

²⁵⁵ 19 Σεπτεμβρίου 1799, επιστολή No 235 – 30 Αυγούστου 1800, επιστολή No 240, No 244 – 20 Οκτωβρίου 1802, επιστολή No 262.

²⁵⁶ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς*, τ. Β', σελ. 219.

²⁵⁷ 24 Νοεμβρίου 1787, επιστολή No 53 – 24 Ιανουαρίου 1787/88, επιστολή No 56 – 31 Οκτωβρίου/5 Νοεμβρίου 1791, επιστολή No 145.

²⁵⁸ Γεώργιος Λεονταρίτης, *Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία (1453-1850)*, Αθήνα 1996, σελ. 44.

²⁵⁹ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς*, τ. Α', σελ. 91-96.

βαμβάκι ήταν αναγκαίο για τη Βενετία ως πρώτη ύλη για τις βιοτεχνίες των υφασμάτων. Συγκεκριμένα, μεγάλη ποσότητα από τα βαμβάκια μετατρεπόταν σε νήμα με σκοπό τη χρήση του στις υφαντουργίες και τα νηματουργεία²⁶⁰. Το βαμβάκι που προωθούνταν από Άρτα, Μεσολόγγι και Πάτρα προερχόταν από τη Λάρισα ή την ευρύτερη περιοχή της Στερεάς Ελλάδας²⁶¹.

Δυο φορές αναφέρεται πως ο έμπορος έστειλε ένα μικρό κουτί με σαπούνη²⁶², τουρκική ονομασία του σμήγματος ή νίτρου. Προοριζόταν για οικιακή χρήση, στο καθάρισμα και τη λεύκανση αντικειμένων και υφασμάτων, αλλά χρησίμευε και στους βαφείς και σε άλλους επαγγελματίες²⁶³.

3. Είδη εισαγόμενων εμπορευμάτων

Καθώς αναφέραμε και νωρίτερα, ο εμπορικός οίκος δεν διακινούσε μόνο προϊόντα από την Κεφαλονιά, αλλά αναλάμβανε και μεμονωμένες εισαγωγές. Οι εισαγωγές μπορεί να σχετίζονταν με παραγγελίες που είχαν γίνει στον έμπορο, όσον αφορά τα προϊόντα που δεν είχε ή δεν παρήγε ο τόπος. Άλλες φορές ο έμπορος μπορεί να επένδυε μέρος του κέρδους που θα αποκόμιζε από την πώληση τοπικών αγροτικών προϊόντων σε εμπορεύματα τα οποία προσδοκούσε να πουλήσει στην περιοχή του. Συνεπώς, μπορούμε να πούμε πως μεγάλο τμήμα των χρημάτων που κέρδιζε από πωλήσεις τοπικών αγροτικών προϊόντων επενδύονταν εκ νέου στα αγροτικά προϊόντα του τόπου του, για να τα πουλήσει το επόμενο έτος με την ίδια διαδικασία, ενώ ένα μικρότερο τμήμα επενδύονταν σε τρόφιμα, φαρμακευτικά είδη ή είδη ρουχισμού, που θα πουλούσε στον τόπο του.

Συχνά, η δεύτερη πρακτική, η άμεση επανεπένδυση του κεφαλαίου δηλαδή, γινόταν για λόγους ασφάλειας, για να μην έχει πάνω του πολλά μετρητά ο έμπορος, όταν θα επέστρεφε από κάποια αγορά της Δύσης, ή σε περιόδους κατά τις οποίες οι όροι μεταφοράς μετρητών ήταν ασύμφοροι²⁶⁴, τα μετρητά ήταν δυσεύρετα ή νοθευμένα, ή η ανταλλακτική τους αξία δεν είχε τα επιθυμητά επίπεδα. Μάλιστα, το παραπάνω ενισχύεται από το γεγονός πως ως τον ύστερο 18^ο αιώνα, το πανηγύρι της Σενιγκάλια αποτελούσε σταθμό αγοραπωλησίας αγαθών, και όχι κέντρο

²⁶⁰ Βέτσιος, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία*, σελ. 260-261.

²⁶¹ Κατσαρδή - Hering, *Λησμονημένοι ορίζοντες*, σελ. 108.

²⁶² 22 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 110, Νο 111.

²⁶³ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς*, τ. Β', σελ.236-239.

²⁶⁴ Ευτυχία Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα στένουν γρόσια σαράντα: η κυκλοφορία των νομισμάτων στον ελληνικό κόσμο, 15ος -19ος αιώνες*, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών 58, Αθήνα 1996, σελ. 61.

χρηματιστικών συναλλαγών. Αυτό οφείλεται στο ότι οι έμποροι προτιμούσαν να επιστρέψουν στην έδρα τους από τον οποίο προήλθαν με προϊόντα και όχι με μετρητά²⁶⁵.

α. Τρόφιμα

Το 1788, ο Παναγής Τσιτσέλης δέχτηκε στην Κεφαλονιά φορτίο με 23 βαρέλια ψάρια, προκειμένου να τα πουλήσει στους μπακάληδες του νησιού του. Τα βαρέλια περιείχαν σολομό, τμήμα του οποίου όμως δεν είχε παστωθεί σωστά, πράγμα που μείωσε την αναμενόμενη τιμή της πώλησης. Ο έμπορος έδινε αναφορά μέσω αλληλογραφίας σε συνεργάτη του που έδρευε στη Ζάκυνθο, ωστόσο δεν γνωρίζουμε την προέλευση του εμπορεύματος²⁶⁶.

Το 1788 ο Παναγής περίμενε να έρθει ένα πλοίο στην Κεφαλονιά από το Λιβόρνο, προκειμένου να αγοράσει καφέ και ζάχαρη²⁶⁷. Ζάχαρη επίσης είχε ζητήσει να του στείλει ένας συνεργάτης του από τη Βενετία αντί να του επιστρέψει το κέρδος του από μια πώληση σε μετρητά. Διευκρίνιζε πως η ζάχαρη²⁶⁸, στην οποία ήθελε να επενδύσει, έπρεπε να ήταν λευκή²⁶⁹. Το 1815 αναφέρεται πως έγινε παραγγελία επεξεργασμένης ζάχαρης (*zucari lavorati*)²⁷⁰.

Ένα άλλο είδος στο οποίο ο έμπορος θέλησε να επανεπενδύσει το κέρδος του, αντί για μετρητά, ήταν το ρύζι, κατά προτίμηση το καλής ποιότητας άσπρο²⁷¹. Στην εγκυκλοπαίδεια «Ερμής ο Κερδώς» αναφέρεται πως το ρύζι χρησίμευε ως τροφή για τους ανθρώπους και τα ζώα, αλλά και ως συστατικό κάποιων φαρμάκων για τις αιματολογικές ασθένειες²⁷².

β. Βιοτεχνικά είδη

Τα βιοτεχνικά είδη που εισάγονταν μπορούν να χωριστούν σε είδη οικιακής χρήσης και προσωπικής φροντίδας, χαρτικά είδη, είδη ρουχισμού, φαρμακευτικά/ιατρικά είδη και ξυλεία. Σε

²⁶⁵ Κατσιαρδή - Hering, *Λησμονημένοι ορίζοντες*, σελ. 52.

²⁶⁶ 2 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή Νο 84 – 22 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή Νο 86.

²⁶⁷ 2 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή Νο 84.

²⁶⁸ Για πληροφορίες σχετικά με την επεξεργασία και τα είδη της ζάχαρης, βλ. Νικόλαος Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς ήτοι Εμπορική εγκυκλοπαίδεια δια προτροπής και δαπάνης του εν Κωνσταντινουπόλει τιμίου και φιλογένους εμπορικού συστήματος των Ελλήνων μεγαλεμπόρων προς χρήσιν και ωφελείαν αυτών και των απανταχού ομογενών*, τ. Α', Εν Βενετία 1815, σελ. 180-186.

²⁶⁹ 20 Οκτωβρίου 1802, επιστολή Νο 262 – 8 Οκτωβρίου 1802, επιστολή Νο 264.

²⁷⁰ 24 Σεπτεμβρίου 1815, επιστολή Νο 288.

²⁷¹ 20 Οκτωβρίου 1802, επιστολή Νο 262 – 8 Οκτωβρίου 1802, επιστολή Νο 264.

²⁷² Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς*, τ. Β', σελ. 189.

αυτή την κατηγορία τα περισσότερα εμπορεύματα αποτελούν μεμονωμένες περιπτώσεις παραγγελιών που συναντώνται ελάχιστες φορές.

Σε είδη οικιακής χρήσης και προσωπικής φροντίδας αρχικά κατατάξαμε το κερί (*cera – candele*)²⁷³, για το οποίο διευκρινίστηκε πως θα έπρεπε να ήταν της λίβρας και της μισής λίβρας. Για να θεωρηθεί καλή η ποιότητα του κεριού, έπρεπε να έχει κίτρινο χρώμα, καλή μυρωδιά, να είναι εύθραυστο και να μην κολλάει στα δόντια αν μασηθεί. Το λευκό χρώμα του κεριού οφειλόταν στην επεξεργασία του, και σύμφωνα με τον «Ερμή τον Κερδώο», πρώτοι που προχώρησαν στη λεύκανση του κεριού ήταν οι Βενετοί. Από το κίτρινο και το λευκό κερί παρασκευάζονταν και οι λαμπάδες²⁷⁴.

Στα χαρτικά είδη περιλαμβάνεται χαρτί για γραφή καθώς και για άλλους σκοπούς, όπως π.χ. για να συσκευάζονται τα δέματα ή για να τοποθετείται στη θέση των υαλοπινάκων²⁷⁵. Το 1788 ο έμπορος είχε αγοράσει χαρτικά κακής ποιότητας, όπως δύο κούτες με χαρτί για γράψιμο (*carte da scrivere*) και τραπουλόχαρτα (*carte da gioco*)²⁷⁶. Τα τραπουλόχαρτα ήταν 52, διαιρεμένα σε 4 ομάδες των 13 ανά σχήμα. Όφειλαν να είναι κολλαρισμένα και στιλβωμένα ώστε να μην κολλάνε στο μοίρασμα²⁷⁷. Το 1792 ο έμπορος προμηθεύτηκε για λογαριασμό πελάτη 6 τεμάχια χαρτί για γράψιμο καλής ποιότητας. Το ότι επρόκειτο πράγματι για χαρτί καλής ποιότητας το επιβεβαιώνει η απόφαση του εμπόρου να αγοράσει χαρτί και για τον ίδιον. Στην ίδια επιστολή αναφέρει ότι είχε φορτώσει μεσαίες κούτες είδους *noghera γεμάτες με quartì και ottanì*²⁷⁸. Αυτές οι ονομασίες έχουν άμεση σχέση με την εποχή που το χαρτί άρχισε να χρησιμοποιείται στην τυπογραφία, καθώς το σχήμα του βιβλίου καθοριζόταν από τις διαστάσεις του φύλλου και τον αριθμό που αυτό διπλωνόταν. Όσες περισσότερες σελίδες είχε ένα τυπογραφικό φύλλο, τόσο περισσότερες φορές είχε διπλωθεί και άρα οι σελίδες θα ήταν μικρότερες ανάλογα με το δίπλωμα του φύλλου. Έτσι, όταν το φύλλο διπλωνόταν τέσσερις φορές, λεγόταν *in-quarto*, και είχε οκτώ σελίδες, συνεπώς μεγάλο μέγεθος. Ένα χαρτί που διπλωνόταν στο όγδοο και είχε 16 σελίδες λεγόταν *in-octavo*, και ήταν από τα περισσότερο συνηθισμένα σχήματα στην τυπογραφία²⁷⁹. Το 1793 ο έμπορος είχε

²⁷³ 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 33, Νο 34 – 20 Οκτωβρίου 1802, επιστολή Νο 262.

²⁷⁴ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώος*, τ. Α', σελ. 291-292.

²⁷⁵ Βέτσιος, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία*, σελ. 257.

²⁷⁶ 28 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 74.

²⁷⁷ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώος*, τ. Β', σελ. 339-340.

²⁷⁸ 24 Φεβρουαρίου 1792/92, επιστολή Νο 149.

²⁷⁹ Γιάννης Κεφαλληνός, *Περί τυπογραφίας*, Ανάτυπο, Αθήνα 1991, σελ. 29-31.

σκοπό να στείλει στην Κεφαλονιά μια δεσμίδα 500 φύλλων χαρτί²⁸⁰. Πρόκειται δηλαδή για χαρτί πολυτελείας ή για το λεγόμενο εμπορικό χαρτί, η δεσμίδα του οποίου είχε 500 φύλλα χωρισμένα σε 20 παρτίδες με 25 φύλλα η καθεμία²⁸¹.

Σχετικά με τα βιβλία εντοπίσαμε τρεις αναφορές. Το 1792, ο έμπορος έγραφε από τη Βενετία σε πελάτη του από τη Βοστίτσα (σημερινό Αίγιο) πως δυσκολευόταν να βρει τα βιβλία «Opere di Franc(...)» και «Memorie del Duca Sully»²⁸². Το 1792 ο Δημήτριος ζητούσε από αδελφό του στην Κεφαλονιά να του γράψει τις ανακεφαλαιώσεις των βιβλίων «Croce di Malta» και «Sant'Antonino», ενώ λίγο αργότερα ανέφερε πως προμηθεύτηκε τα βιβλία που ήθελε, ξοδεύοντας 12 λίρες²⁸³. Η διακίνηση των βιβλίων, όπως μελετάται από την ιστορία του βιβλίου, στηριζόταν στη δυνατότητα του τυπογράφου να πουλήσει αντίτυπα μέσω των εμπορικών δικτύων. Έτσι, οι τυπογράφοι ή οι εκδότες έκαναν προσπάθειες να υπολογίσουν την πιθανή ζήτηση ενός βιβλίου. Οι προτιμήσεις του αναγνωστικού κοινού που προμηθεύτηκε τα αντίτυπα μέσω εμπόρων ανιχνεύονται μέσω των αρχειακών στοιχείων των εμπορικών παραγγελιών, αποστολών και πωλήσεων²⁸⁴.

Ως επεξεργασμένα είδη θα αναφέραμε τα γυαλιά, τις διόπτρες και την χρυσή κλωστή, που το 1792 αγοράστηκαν για έναν γιατρό²⁸⁵, καθώς και τα είδη οπλισμού, όπως οι σφαίρες και οι σουστές²⁸⁶, τα σκάγια²⁸⁷, η πυρίτιδα (cipro e polveri)²⁸⁸, και τα όπλα που αποκαλούνται schiorro²⁸⁹ ή πιστόλες²⁹⁰. Τα σιδηρικά είδη και σπανιότερα πολεμικά όπλα (canne di sciorro) προέρχονταν είτε από τη Brescia είτε από την Αυστρία μέσω των εμπόρων προερχόμενων από την Τεργέστη²⁹¹.

²⁸⁰ 20 Ιουλίου 1793, επιστολή Νο 173

²⁸¹ Κεφαλληνός, *Περί τυπογραφίας*, σελ. 33.

²⁸² 24 Φεβρουαρίου 1791/2, επιστολή Νο 150.

²⁸³ 29 Φεβρουαρίου/2 Μαρτίου 1792, επιστολή Νο 153, Νο 154.

²⁸⁴ Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, «Ιστορία του βιβλίου: συνέχειες και ασυνέχειες», στο Βαγγέλης Καραμανωλάκης – Μαρία Couroucli – Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης (επιμ.), *Συναντήσεις της ελληνικής με τη γαλλική Ιστοριογραφία από τη Μεταπολίτευση έως σήμερα*, Αθήνα 2015, σελ. 103-104.

²⁸⁵ 24 Φεβρουαρίου 1791/92, επιστολή Νο 151.

²⁸⁶ 24 Φεβρουαρίου 1791/92, επιστολή Νο 148.

²⁸⁷ 28 Ιουλίου 1792, επιστολή Νο 159.

²⁸⁸ 7 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή Νο 3.

²⁸⁹ 31 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 83 – 22 Σεπτεμβρίου 1796, επιστολή Νο 211 – 8 Οκτωβρίου 1802, επιστολή Νο 263.

²⁹⁰ 8 Ιουλίου 1792, επιστολή Νο 158.

²⁹¹ Κατσαρδής - Hering, *Λησμονημένοι ορίζοντες*, σελ. 113.

Όσον αφορά τα είδη ρουχισμού, συναντήσαμε ορισμένη ποικιλία εμπορευμάτων. Αρχικά, έγιναν αναφορές σε υφάσματα και κορδέλες²⁹², ενώ το 1791 γίνεται απαρίθμηση των πραγμάτων που αγοράστηκαν, ανάμεσα στα οποία συναντήθηκαν τα υφάσματα χρώματος μπλε και μαύρα από Schio²⁹³. Τα υφάσματα ήταν προϊόντα παραγωγής Παπικού Κράτους, ή άλλων κρατών της Ιταλικής Χερσονήσου, ή ακόμα και προϊόντα της Κεντρικής και της Δυτικής Ευρώπης²⁹⁴.

Ανάμεσα σε είδη ρουχισμού συναντήσαμε και κάλτσες²⁹⁵, ενώ σε άλλα σημεία τονίστηκε πως ήταν καστόρινες²⁹⁶, καφέ καστόρ μπερέδες, καφέ μπερέδες radovane²⁹⁷, μπερέδες με φυτίλι, ενδύματα με βαμβακερό ύφασμα από τη Μάλτα²⁹⁸, κόκκινα πουκάμισα, καφέ και κόκκινες σκούφιες, μπότες τζιλιάς (ενδεχομένως να αναφέρεται σε παραδοσιακό βερνίκι)²⁹⁹, μαντήλια Φλάνδρας, μανδύα (tabarino με επένδυση raso nero/raso foglio) και ύφασμα από δέρμα καμήλας (cambeloto)³⁰⁰.

Όσον αφορά τα ιατρικά είδη, συναντήσαμε την acqua vitta (οινόπνευμα)³⁰¹, τα ιατρικά είδη, χωρίς ξεκάθαρο προσδιορισμό³⁰², και τα είδη που έστειλε ο Δημήτριος στον αδελφό του από τη Βενετία για κάποιο αφροδίσιο νόσημα από το οποίο έπασχε³⁰³.

Τέλος, συναντήσαμε αναφορές σε ξυλεία, για την οποία γνωρίζουμε πως όταν εισαγόταν στην Κεφαλονιά και την Κέρκυρα από τη Βενετία, συνήθως είχε προέλευση από τη Δυτική Ελλάδα³⁰⁴. Όταν ο έμπορος αναφέρεται σε ξυλεία σχολιάζοντας την εκπλήρωση των προσδοκιών

²⁹² 25 Σεπτεμβρίου 1887, επιστολή No 50, No 51 – 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή No 117 – 12 Απριλίου 1791, επιστολή No 132.

²⁹³ 18 Μαρτίου 1791, επιστολή No 128.

²⁹⁴ Κατσιαρδή - Hering, *Λησμονημένοι ορίζοντες*, σελ. 110.

²⁹⁵ 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή No 117.

²⁹⁶ 25 Σεπτεμβρίου 1887, επιστολή No 50.

²⁹⁷ 18 Μαρτίου 1791, επιστολή No 128.

²⁹⁸ 29 Φεβρουαρίου 1791/92, επιστολή No 153

²⁹⁹ 28 Απριλίου 1792, επιστολή No 157, No 158.

³⁰⁰ 24 Φεβρουαρίου 1791/92, επιστολή No 151, No 152, No 153.

³⁰¹ 30 Αυγούστου 1800, επιστολή No 244.

³⁰² 5 Απριλίου 1816, επιστολή No 289.

³⁰³ 29 Φεβρουαρίου 1791/92, επιστολή No 153.

³⁰⁴ Βέτσιοις, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία*, σελ. 266.

ή μη αναφορικά με την ποιότητά της³⁰⁵, αναφέρει και συγκεκριμένα είδη καρούλια (rulli), φλοιο³⁰⁶ και σχοινιά (corde)³⁰⁷.

4. Μέτρα και σταθμά

Όπως ήταν αναμενόμενο, σε κάθε εμπόρευμα εφαρμόζεται μια συγκεκριμένη μονάδα μέτρησης φυσικού μεγέθους, που διαφέρει από τις σημερινές³⁰⁸. Η μεγάλη ποικιλία και η διαφοροποίηση στις μονάδες και στις τιμές των εμπορευμάτων μπορεί άλλοτε να οφείλεται σε διαφορετικά ανά χώρα ή περιοχή μετρικά συστήματα, αλλά στη δύναμη της συνήθειας, που ενδέχεται να προέκυψε είτε λόγω καθημερινών αναγκών στις παραδοσιακές κοινωνίες, είτε σε κάποιον επαγγελματικό κλάδο³⁰⁹.

Οι έμποροι και οι ναυτικοί του Ιονίου αξιοποιούσαν κατά κανόνα τις μετρικές μονάδες με τις οποίες ήταν εξοικειωμένοι στους χρόνους των Βενετών. Παρά την εναλλαγή των κυριαρχιών μετά τη διάλυση της Βενετικής Δημοκρατίας (Γάλλοι, Ρώσοι, Οθωμανοί, Άγγλοι), τα μέτρα και τα σταθμά ακολούθησαν τα βενετικά πρότυπα μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ού} αιώνα. Για τη μέτρηση βάρους του κρασιού, του λαδιού και της σταφίδας χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικές μονάδες σε κάθε νησί. Ειδικότερα το σιτάρι ακολουθούσε είτε τις μονάδες του τόπου από τον οποίο προερχόταν είτε τις τοπικές μονάδες μέτρησης, δηλαδή τις βενετικές ή τις αγγλικές λίτρες³¹⁰. Ακόμα και οι λίτρες ή λίβρες όμως, που αποτελούσαν τις περισσότερο διαδεδομένες μονάδες μέτρησης, δεν μπορούν να προσδιοριστούν με ακρίβεια, εφόσον πρόκειται για μέτρο βάρους που είχε διαφορετικές τιμές ανά τόπους και εποχές³¹¹. Παράλληλα, η χωρητικότητα και το βάρος των εμπορευμάτων που συναντήσαμε ανήκουν σε μεγέθη που μεταβάλλονται συχνά, εφόσον τα περισσότερα προϊόντα δεν έχουν ίδιο ειδικό βάρος³¹². Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν πως τα μέτρα έχουν τοπικό χαρακτήρα, πράγμα που τα κάνει να ερμηνεύονται διαφορετικά από ένα

³⁰⁵ 25 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 49.

³⁰⁶ 22 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 109 – 29 Μαρτίου 1791, επιστολή Νο 127, Νο 128 – Απρίλιος 1791, επιστολή Νο 133 – 29 Φεβρουαρίου 1791/9, επιστολή Νο 126 – 8 Ιουλίου 1792, επιστολή Νο 158 – 26 Αυγούστου 1794, επιστολή Νο 184.

³⁰⁷ 25 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 41, Νο 45.

³⁰⁸ Σήμερα, την ευθύνη των θεμάτων που σχετίζονται με τις μονάδες μέτρησης ποικίλων μεγεθών τις αναλαμβάνουν οι εθνικοί φορείς μετρολογίας, όπως για παράδειγμα το Ελληνικό Ινστιτούτο Μετρολογίας. Βλ. www.eim.gr.

³⁰⁹ Χαράλαμπος Κουτρούλης, *Λεξικό ελληνικών μονάδων μέτρησης*, ΤΕΙ Κρήτης. URL: <https://docplayer.gr/620290-Lexiko-ellinikon-monadon-metrisis.html>, σελ. 1.

³¹⁰ Νίκος Βλασσόπουλος, *Η ναυτιλία των Ιονίων Νήσων (1700-1864)*, τ. 1, Αθήνα 1995, σελ. 49.

³¹¹ Κουτρούλης, *Λεξικό*, σελ. 5.

³¹² Βλασσόπουλος, *Η ναυτιλία των Ιονίων Νήσων*, σελ. 51.

μέρος σε ένα άλλο. Υπάρχουν περιπτώσεις όμως που ακόμα και στον ίδιο τόπο, οι μονάδες των μέτρων δέχονται διαφορετική ερμηνεία ανά εποχή³¹³. Για τους παραπάνω λόγους, θα αναφέρουμε τις μονάδες μέτρησης των εμπορευμάτων όπως εντοπίστηκαν στο *coria lettere* χωρίς πάντα να είμαστε σε θέση να προτείνουμε μια ακριβή αντιστοιχία.

Μια μονάδα που συναντήσαμε σε αρκετά σημεία και θεωρείται συνηθισμένη ονομάζεται *botta*³¹⁴ (στο κείμενο *botte/bozze*). Με τις *botte* γίνεται η καταμέτρηση της χωρητικότητας των πλοίων, με παράδειγμα η μια *botta* να αντιστοιχεί σε 0.640 τόννους. Ενίοτε γίνεται διευκρίνιση πως πρόκειται για *botte candiote* ή και *baril(l)e*, και όταν αντικείμενο μέτρησης είναι το κρασί ή το λάδι. Σε αυτή την περίπτωση, υποθέτουμε είτε μεγέθη 3-5 μέτρων, είτε 4 τζάρες, που ισούνται με 15 αγγλικά κιλά (εφόσον η μια τζάρα είναι περίπου 3 και $\frac{3}{4}$ αγγλικά κιλά).

Το *spirito di vino* και τα *rosoli* στέλνονταν σε κουτί (*cassetta*), ενώ καμιά φορά το κουτί δέχεται επιθετικό προσδιορισμό *noghera* (π.χ. *cassa noghera*). Έχουμε συναντήσει τα αλκοολούχα αυτά ποτά να τοποθετούνται και σε *canavette/canavetine*. Το ξύδι μεταφερόταν σε βαρελάκια (*caratelli*), που αντιστοιχούσαν σε 3 μέτρα.

Η σταφίδα συσκευάζεται σε δέματα ή πακέτα (*fagotti/fagottini*), τα οποία ζυγίζονται με τη μονάδα μέτρησης βάρους *libre grosse venete* (συνήθως 12 ουγγιές= 0.476 χιλιογραμμάρια), ενώ κοστολογείται ανά χιλιόλιτρο (*migliaro/migliaio* – 100 λίτρες χοντρού βάρους). Οι λίβρες χρησιμοποιήθηκαν επίσης ως μονάδες μέτρησης του κεριού. Συναντήσαμε τις μάντολες, αλλά και το ρύζι να μεταφέρονται σε σακιά (*sacchi*) και τα γλυκίσματα σε μικρό κουτί (*scatola*). Μια φορά είδαμε τα αμύγδαλα να συσκευάζονται σε βατζέλι, ονομασία που παραπέμπει σε δοχείο ή λεκάνη³¹⁵. Η *erba corallina* μεταφέρθηκε σε μάτσο (*involto*). Το μέλι είτε τοποθετούταν σε δοχείο (*giara* – 3 και $\frac{3}{4}$ αγγλικά κιλά) είτε σε *cassetta*, τα ψάρια σε βαρέλια, ενώ τα χαρούπια σε σακιά.

Από τα επεξεργασμένα είδη διακρίναμε τη μεταφορά της πυρίτιδας σε μικρά βαρέλια (*bariletti*) και των κορδελών σε *pacchetti*. Οι μπερέδες μετρήθηκαν σαν ένα σύνολο των δώδεκα, δηλαδή σε ντουζίνες, ενώ τα καρούλια (*rulli*) μετρήθηκαν σε πόδια (*riedi*, 1 *riede* = 0.347 μέτρα),

³¹³ Γεράσιμος Παγκράτης, *Θαλάσσιο εμπόριο στη Βενετοκρατούμενη Κέρκυρα (1496-1538)*, Διδακτορική Διατριβή. Ιόνιο Πανεπιστήμιο: Κέρκυρα 2001, σελ. 314.

³¹⁴ Οι ονομασίες των μέτρων και σταθμών διασταυρώθηκαν με τη λίστα που συγκέντρωσε στη διδακτορική του διατριβή ο Γ. Παγκράτης. Βλ. Παγκράτης, *Θαλάσσιο εμπόριο*, σελ. 313-330.

³¹⁵ 22 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή Νο 86. Για την ερμηνεία της λέξης βλ. Κωνσταντίνος Ντόκος – Μαρία Μελέντη, «Το ξένο λεξιλόγιο στις ελληνικές πηγές της Βενετοκρατίας. Γλωσσάριο μεταγλωττισμένων ιταλικών όρων που περιέχονται σε δημοσιευμένες νοταριακές πράξεις των Ιόνιων Νησιών», *Εώα και Εσπέρια* 3 (1997), σελ. 93.

μια μονάδα ανθρωπομετρική, που αντιστοιχεί σε μήκος του ποδιού, και συγκεκριμένα του πέλματος, ενός ενήλικου άνδρα. Όπως είναι αναμενόμενο, μια τέτοια μονάδα μέτρησης διέφερε ανά εποχές και κοινωνίες. Για παράδειγμα, στο αγγλοσαξονικό σύστημα, ένα πόδι αντιστοιχούσε σε 30.48 εκατοστά. Τα υφάσματα μετρήθηκαν σε μπράτσα (braccia, brazzia – 0.683 μέτρα), ή όπως συναντάται συχνά, σε πήχεις, που αποτελούν άλλη μια ανθρωπομετρική μονάδα μήκους, η οποία εκφράζεται σε απόσταση από τον αγκώνα ως το άκρο του χεριού, και φτάνει στο εμπόριο τα 64 εκατοστά³¹⁶.

5. Συναλλαγές

Κατά τη μελέτη των επιστολών εντοπίστηκαν τιμές που εκφράστηκαν με διαφορετικού τύπου νομίσματα, εφόσον στον χώρο που αναφερόμαστε, δηλαδή στις περιοχές της Ανατολικής Μεσογείου στα τέλη 18^{ου}-αρχές 19^{ου} αιώνα, δεν υπήρχε ενιαία νομισματική πολιτική. Παράλληλα, μέχρι και σήμερα δεν εντοπίζεται συστηματική κατάταξη σχετικά με τις ισοτιμίες και την κυκλοφορία των νομισμάτων στον ελλαδικό χώρο είτε κατά τη Βενετοκρατία, είτε την περίοδο της Τουρκοκρατίας³¹⁷. Το πρόβλημα της κατανόησης που προκύπτει έγκειται και στο γεγονός ότι οι ποικίλοι τύποι των νομισμάτων δεν ήταν πολλαπλάσια ή υποπολλαπλάσια ενός ενιαίου νομισματικού συστήματος. Συνήθως, αυτά συνδέονταν με σχέση ανταλλακτικής ισοτιμίας³¹⁸.

Κατά την ανάγνωση των επιστολών δεν είναι σπάνιο να γίνεται αναφορά σε κάποια συναλλαγή με νομίσματα, ωστόσο για να μην υπάρχει ασάφεια, τα ποσά δηλώνονται με δύο ή παραπάνω είδη νομισμάτων³¹⁹ που εκείνη την περίοδο κυκλοφορούσαν στον βενετικό ή οθωμανικό χώρο. Αυτό γίνεται προκειμένου να υπάρχει ακρίβεια στην ανταλλακτική δυνατότητα του νομίσματος τη στιγμή της χρήσης του. Παράλληλα, δηλώνεται η σωστή αντιστοιχία του νομίσματος που χρησιμοποιήθηκε στην αρχή της οικονομικής συμφωνίας σε σχέση με τη στιγμή της εξόφλησης των οφειλών σε άλλο χρόνο, που ενδεχομένως να μπορούσε να γίνει σε διαφορετικό νόμισμα³²⁰.

³¹⁶ Κουτρούλης, *Λεξικό*, σελ. 8.

³¹⁷ Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα*, σελ. 3.

³¹⁸ Ο.π., σελ. 4-5.

³¹⁹ Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μπορεί να εντοπιστεί στις 3 Σεπτεμβρίου 1802, στο επιστολή Νο 258. Κάτω από τον αναλυτικό λογαριασμό του κόστους και των εξόδων παρατίθεται η ενημέρωση των νομισμάτων, εφόσον ο κύριος λογαριασμός γίνεται σε τάλιρα (tallari). Έτσι, γίνεται η παρακάτω ανάλυση: τα τσεκίγια χρυσού αντιστοιχούν σε riastre 8/10, τα βενετικά τάλιρα σε riastre 3/10, τα αυτοκρατορικά τάλιρα και τα rezze της Ισπανίας έχουν αντιστοιχία με riastre 3/13, οπότε προκύπτει πως κάθε βενετικό τάλιρο αντιστοιχεί σε 39 χρυσά τσεκίγια.

³²⁰ Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα*, σελ. 5.

Τον 18^ο αιώνα η ανάγκη για κυκλοφορία νομισμάτων αυξήθηκε λόγω της σημαντικής ανάπτυξης του εμπορίου. Ωστόσο, παρά τις προσπάθειες των Ευρωπαίων να συνεισφέρουν στην κάλυψη των νομισμάτων στην Ανατολή, η έλλειψη ήταν ένα συχνό φαινόμενο³²¹. Συνέπεια αυτών των προσπαθειών υπήρξε και η μεγάλη σύγχυση που προκλήθηκε από το πλήθος των νομισμάτων, αφού τα δυτικά νομισματοκοπεία έβγαζαν μαζικά ένα πλήθος διαφόρων τοπικών και μη νομισμάτων, είτε καλής ποιότητας, είτε νοθευμένων³²². Πράγματι, η κιβδηλία υπήρξε μέρος της οικονομικής πραγματικότητας. Περισσότερο εκτεθειμένοι σε τέτοιου είδους κίνδυνο ήταν όσοι ασχολούνταν με το μικρεμπόριο, στους οποίους θα μπορούσε να φτάσει ένα νόμισμα που θα είχε μικρότερη περιεκτικότητα σε πολύτιμο μέταλλο σε σχέση με αυτό που θα έπρεπε να έχει ένα κίβδηλο νόμισμα³²³. Κάτι αντίστοιχο καταγράφηκε και στον εμπορικό οίκο Τσιτσέλη το 1800, όταν ο συνθέτης της επιστολής ανέφερε πως στο σύνολο των νομισμάτων που έλαβε, δηλαδή σε gruppo, κάποια του φάνηκαν ελαττωματικά. Συγκεκριμένα, τα 75 τσεκίγια εξ αυτών είχαν το κατάλληλο βάρος, ενώ ένα τμήμα τους ήταν κάπως ελαφρύτερο, συνεπώς ήταν χαμηλότερης περιεκτικότητας σε χρυσό. Ορισμένα από αυτά (28 τσεκίγια) κατάφερε να τα αξιοποιήσει στις προκαταβολές που κατέβαλε, ωστόσο του ήταν αδύνατο να χρησιμοποιήσει κάπου τα εναπομείναντα 47, ακόμα και τη στιγμή της έλλειψης (εικάζουμε πως αναφέρεται στη νομισματική έλλειψη που αναφέραμε στην αρχή της παρούσας παραγράφου)³²⁴.

Εξετάζοντας την περίπτωση του Ιονίου, είναι χαρακτηριστικό πως από τα τέλη του 18^{ου} ως τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, κατά τις εναλλαγές κυριαρχικών είχαμε κάθε φορά την έκδοση διαφορετικών νομισμάτων. Ως εκ τούτου, αυτήν έθετε σε κυκλοφορία είτε παράλληλα με τα προϋπάρχοντα νομίσματα είτε σπανιότερα, κατ' αποκλειστικότητα. Σε ορισμένες περιπτώσεις αναζητούνταν μια ενδιάμεση λύση ειδικά όταν ο Κυρίαρχος επιδίωκε να προχωρήσει σε μεταρρύθμιση. Σε αυτή την περίπτωση γινόταν η τροποποίηση της αξίας των νομισμάτων που ήδη κυκλοφορούσαν με τη βοήθεια της επισήμανσης³²⁵. Κατά την παραμονή των δημοκρατικών Γάλλων στα νησιά του Ιονίου δεν σημειώθηκε κάποια προσπάθεια κοπής ειδικού τοπική νομίσματος με σκοπό τη νόμιμη κυκλοφορία του. Κάτι τέτοιο ήταν δύσκολο και λόγω της πλήρους πολιτικής αυτονομίας. Τυπικά, ως εθνικό νόμισμα είχε εισαχθεί το γαλλικό, όμως στην πράξη

³²¹ Ο.π., σελ. 19.

³²² Ο.π., σελ. 26.

³²³ Ο.π., σελ. 5.

³²⁴ 30 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 237.

³²⁵ Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα*, σελ. 31.

εξακολούθησε η κυκλοφορία των βενετικών νομισμάτων από κοινού με τα κυριότερα ευρωπαϊκά και οθωμανικά. Για να αποφευχθεί η σύγχυση ανάμεσα στην ασάφεια που δημιουργείτο στις αγορές με το πλήθος των νομισμάτων, η δημοκρατική διοίκηση προχώρησε στη δημοσίευση του «Δελτίου», ενός εγγράφου με το οποίο ρυθμιζόταν η ισοτιμία των νομισμάτων που κυκλοφορούσαν εκείνη την περίοδο στον χώρο του Ιονίου³²⁶.

Στην Επτάνησο Πολιτεία ιδρύθηκε νομισματοκοπείο στην Κέρκυρα, όπου το 1801 κόπηκαν χάλκινα νομίσματα αξίας 1, 5 και 10 γαζετών. Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκαν δύο κοπές, μία με την ένδειξη της αξίας στην ιταλική και μια στην ελληνική γλώσσα, ενώ τόσο ο τύπος όσο και η ονομασία του νομίσματος ακολούθησαν τα βενετικά πρότυπα³²⁷. Έπειτα, κατά τη μεταβατική φάση της προσωρινής βρετανικής κατοχής από το 1809 ως το 1814, λόγω των στρατιωτικών αναγκών είχε γίνει μαζική εισαγωγή ξένων χρυσών νομισμάτων και αργυρών ισπανικών ταλίων. Για την κάλυψη των καθημερινών συναλλαγών των νησιωτών ο Βρετανός διοικητής συναίνεσε στην εισαγωγή μικρών αργυρών νομισμάτων με κυριότερα αυτά της Ισπανίας και του Βασιλείου των Δύο Σικελιών, που επισημάνθηκαν στη Ζάκυνθο ανάλογα με την αξία τους έχοντας ως βάση την τότε συμβατική ισοτιμία του ισπανικού ταλίου προς το τουρκικό νόμισμα (γρόσια και παράδες). Η επισήμανση πραγματοποιήθηκε με τη λογική ότι ως βάση τέθηκε το ισχυρό ισπανικό τάλιρο, γνωστό και ως δίστηλο ή κολωνάτο, το οποίο είχε σημαίνουσα κυκλοφορία στις χώρες της Μεσογείου εκείνη την περίοδο. Έτσι, έγινε προσπάθεια να αντικατασταθούν οι τουρκικοί παράδες, με τους οποίους οι νησιώτες έκαναν μικροσυναλλαγές με τα επισημασμένα νομίσματα μέχρι να συγκροτηθεί ένα ενιαίο ιονικό νόμισμα, κάτι που δεν έγινε δυνατό, εφόσον οι νησιώτες χρυσοχόοι χρησιμοποίησαν αυτά τα νομίσματα ως μέταλλο³²⁸.

Τα νομίσματα που συναντώνται πιο συχνά στα Επτάνησα είναι κυρίως τα βενετικά, κάτι αναμενόμενο εφόσον τα νησιά υπήρξαν οργανικό τμήμα του βενετικού κράτους για πολλούς αιώνες, και άλλα ευρωπαϊκών χωρών. Τέτοια νομίσματα είναι τα δουκάτα³²⁹, οι λίρες, τα σκούδα (scudi Romani)³³⁰, οι γαζέτες και τα τσεκίνια και, σπανιότερα, τα ισπανικά και αυστριακά τάλια. Είναι αξιοσημείωτο ότι παρά την έντονη οικονομική παρουσία των Άγγλων στην ανατολική Μεσόγειο στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, τα δικά τους νομίσματα απουσιάζουν πλήρως. Τα γαλλικά

³²⁶ Μοσχονάς, «Νομίσματα Επτανήσου», σελ. 98-100.

³²⁷ Ο.π., σελ. 100.

³²⁸ Μοσχονάς, «Νομίσματα Επτανήσου», σελ. 100-102.

³²⁹ 27 Ιουλίου 1788, επιστολή Νο 58.

³³⁰ 25 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 41 - 20/29 Ιουλίου 1788, επιστολή Νο 59.

ήταν επίσης περιορισμένα, κάτι που μπορεί να οφείλεται στο ότι και οι ίδιοι οι Γάλλοι χρησιμοποιούσαν στο εμπόριό τους νομίσματα άλλων κρατών, όπως τα ισπανικά και τα λουδοβίκια/luigini³³¹.

Παράλληλα με τα βενετικά και τα ευρωπαϊκά σημειώνεται στο κατάστιχο η παρουσία και των λιρών, των «μικρών» οθωμανικών τουρκικών νομισμάτων. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε αυξημένη ζήτηση και υπερτίμηση του τουρκικού ασημένιου νομίσματος κατά την περίοδο της δεύτερης Γαλλοκρατίας (1807-1809/1814), λόγω της έλλειψης του μικρού ευρωπαϊκού ασημένιου νομίσματος³³². Αξίζει να σημειωθεί πως σημασία είχε και η τοπική αγορά, που ενίοτε έδειχνε την προτίμησή της σε κάποιο είδος νομίσματος λόγω της καθαρότητάς του σε πολύτιμο μέταλλο ή και λόγω εμφάνισης. Για παράδειγμα, είναι αισθητή η προτίμηση των ανθρώπων στο τάλιρο στις αρχές του 19^{ου} αιώνα³³³.

Από τα νομίσματα που απαντώνται στο κατάστιχο συχνότερα, τουλάχιστον στα πρώτα φύλλα, ξεχωρίζουν τα τσεκίνια ή τα χρυσά βενετικά δουκάτα/σκούδα, τα οποία άρχισαν να απαντώνται γενικά στις ιστορικές πηγές μετά το 1561. Η τιμή του ενός τσεκινιού ποίκιλε κατά καιρούς μέχρι που έφτασε σε μια σταθερή τιμή από το 1716 την οποία διατήρησε μέχρι το τέλος της Βενετικής Δημοκρατίας, δηλαδή αυτή των 22 λιρών. Στα κείμενα μπορούμε να τα συναντήσουμε και με τα επίθετα που τα προσδιόριζαν, όπως «τσεκίνια του πέζου», δηλαδή σωστά σε βάρος, κάτι που τα έκανε να διαφέρουν από εκείνα που είχαν μειωμένη περιεκτικότητα σε χρυσό, δηλαδή τα «σκάρσα». Στα Επτάνησα το νόμισμα αυτό ήταν ιδιαίτερα δημοφιλές και έπαψε να κυκλοφορεί το 1812, όταν αντικαταστάθηκε από τα κολονάτα κατόπιν της προκήρυξης των Άγγλων³³⁴.

Πολύ διαδεδομένες στον ελλαδικό χώρο υπήρξαν οι αργυρές λίρες ή λίβρες ευρωπαϊκών κρατών. Η λίρα αποτελούσε κατά βάση τη λογιστική μονάδα του Καρολίγγειου νομισματικού συστήματος σχεδόν σε όλα τα κράτη της Ευρώπης. Υποδιαιρούνταν σε 20 σολδία, το καθένα από τα οποία με τη σειρά του αντιστοιχούσε σε 12 δηνάρια. Στις περιοχές που βρέθηκαν υπό βενετική κυριαρχία συχνή ήταν η χρήση της βενετικής λίρας ή λίτρας, και πολύ λιγότερο της γαλλικής³³⁵.

³³¹ Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα*, σελ. 120-121.

³³² *Ο.π.*, σελ. 65.

³³³ *Ο.π.*, σελ. 50.

³³⁴ Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα*, σελ. 132-133.

³³⁵ 22 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 109.

Κάποιες φορές οι βενετικές λίρες μεταφέρονταν ως ένα σύνολο μέσα σε πουγκί και το περιεχόμενο του πουγκιού ονομαζόταν *gruppo*³³⁶, γνωστό στη βενετική διάλεκτο και ως *gropo*³³⁷. Μετά τις πολιτικές εξελίξεις στις περιοχές της βόρειας Ιταλίας και την ίδρυση του Βασιλείου της Ιταλίας με επικεφαλής τον Ναπολέοντα³³⁸, οι Γάλλοι κυρίαρχοι των Επτανήσων εισήγαγαν και ένα άλλο νόμισμα, την ιταλική λίρα ή αλλιώς *lira italiana*³³⁹.

Υπάρχουν αναφορές και στη χρήση αργυρών νομισμάτων, όπως των άσπρων, που ταυτίζονται με το κυριότερο νόμισμα της τελευταίας περιόδου του βυζαντινού κράτους και της βενετικής κυριαρχίας. Όμως, όταν τα άσπρα συναντώνται στις πηγές, είναι δύσκολο να κατανοήσει κανείς το είδος τους, αν πρόκειται δηλαδή για τα βυζαντινά, τα φράγκικα ή τα τουρκικά άσπρα³⁴⁰. Αξίζει να σημειωθεί πως παρά τη διαφορετική τους προέλευση, η τιμή των άσπρων ήταν περίπου ίδια³⁴¹.

Άλλη μια νομισματική μονάδα ήταν τα τάλιρα, τάλαρα, πιασόρες/πιάστρες³⁴² ή γρόσια³⁴³, κατά μια έννοια ένα “διεθνές” νόμισμα της ανατολικής Μεσογείου, που χρησιμοποιήθηκε για τους λογαριασμούς του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα. Πρόκειται για αργυρό νόμισμα που κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στις αρχές του 16^{ου} αιώνα ακολουθώντας το πρότυπο του γερμανικού *joachimsthaler*. Το ακριβές όνομα διέφερε ανάλογα με τον τύπο και το κράτος στο οποίο είχε κοπεί, όπως λ.χ. συνέβαινε με το βενετικό τάλιρο³⁴⁴. Επρόκειτο για έναν τύπο ταλίρου που κόπηκε στα μέσα του 18^{ου} αιώνα ώστε να ικανοποιήσει τις ανάγκες του αυξανόμενου εμπορίου της Ανατολής. Η κοπή του είχε σκοπό τον ανταγωνισμό με τα γερμανικά τάλιρα, καθώς και επειδή το αγοραστικό κοινό ήταν δύσπιστο. Έτσι, η Βενετία έκρινε αναγκαίο να απαγορεύσει την εισαγωγή άλλων ειδών ταλίρων στις κτήσεις της³⁴⁵. Εντοπίζουμε και τα γερμανικά ή αυστριακά τάλιρα που συναντώνται

³³⁶ 4 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή Νο 1 – 11 Σεπτεμβρίου 1793, επιστολή Νο 176 – 26 Αυγούστου 1794, επιστολή Νο 185 – 30 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 237 – 9 Σεπτεμβρίου 1802, επιστολή Νο 258.

³³⁷ Giuseppe Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Premiata tipografia di G. Cecchini: Βενετία 1856, σελ. 318.

³³⁸ Γεράσιμος Παγκράτης, *Ιστορία της Ιταλίας. Από τη Συνθήκη του Λόντι στην ενοποίηση (1454-1870)*, Αθήνα 2015, σελ. 118-120.

³³⁹ Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα*, σελ. 141-142. Η αναφορά σε αυτή τη νομισματική μονάδα παρατηρείται στο *coria lettere* κατά την περίοδο 1814-1816, και συγκεκριμένα στις παρακάτω επιστολές: 12 Αυγούστου 1814, επιστολή Νο 277 – 14 Νοεμβρίου 1814, επιστολή Νο 278 – Φεβρουάριος 1816, επιστολή Νο 282.

³⁴⁰ 2 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή Νο 84.

³⁴¹ Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα*, σελ. 139.

³⁴² 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή Νο 34 – 11 Σεπτεμβρίου 1793, επιστολή Νο 175.

³⁴³ 2 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή Νο 84 – 22 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή Νο 86.

³⁴⁴ Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα*, σελ. 151.

³⁴⁵ Ο.π., σελ. 159-160.

με διάφορες ονομασίες, όπως αυτοκρατορικά, μπεριάλικά³⁴⁶ και ενίοτε της ρεγγίνας (Μαρίας Θηρεσίας)³⁴⁷. Με διατάγματα του 1812 και 1820, ως επίσημο νόμισμα των Επτανήσων ορίστηκε το ισπανικό τάλιρο ή αλλιώς, κολονάτο³⁴⁸, το οποίο εκτόπισε το τσεκίني ή τα συναφή βενετικά και αυστριακά τάλιρα³⁴⁹.

6. Πλοία

Το χερσαίο εμπόριο που επεκτάθηκε στη νοτιοανατολική Ευρώπη συντέλεσε στην ανάπτυξη και των θαλάσσιων μεταφορών στον χώρο του εμπορίου, με τη ναυτιλία να είναι σε θέση ενοποιητικού αγωγού ανάμεσα στις χερσαίες και τις θαλάσσιες οδούς³⁵⁰. Το μεγάλο εμπόριο των περιοχών που αποτελούσαν θαλάσσιους σταθμούς σε δίκτυα είχε άμεση εξάρτηση από τη συγκέντρωση των φορτίων από ακτοπλοϊκά σκάφη μικρότερου μεγέθους και μεταφορά τους σε σημεία όπου θα γινόταν η παραλαβή τους από μεγάλα ποντοπόρα σκάφη³⁵¹.

Ως εκ τούτου η ναυτιλία λειτούργησε ως παράγοντας μείζονος σημασίας ώστε το εμπορικό δίκτυο να μπορέσει να λειτουργήσει³⁵², ενώ βοηθητικό ρόλο στην επέκτασή της έπαιξε τόσο η ναυτική παράδοση και η φυσική διαμόρφωση της χώρας όσο η κακή κατάσταση του οδικού της δικτύου³⁵³. Το πλοίο κατέληξε να συγχρονίζει την παράλληλη λειτουργία δύο εταιρειών, μιας εμπορικής, που προμηθευόταν το φορτίο, και μιας μεταφορικής, που φρόντιζε για την ασφαλή και έγκαιρη παράδοσή του στον τόπο προορισμού. Συχνά, οι αρμοδιότητες αυτών των εταιρειών επικαλύπτονταν μεταξύ τους, εφόσον μέτοχοι και των δύο εταιρειών μπορεί να ήταν τα ίδια πρόσωπα, ενώ κοινός μπορεί να ήταν και ο διαχειριστής και οι υπάλληλοι που εξυπηρετούσαν και

³⁴⁶ 15 Απριλίου 1791, επιστολή Νο 135.

³⁴⁷ Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα*, σελ. 155.

³⁴⁸ 30 Σεπτεμβρίου 1814, επιστολή Νο 286 – 5 Απριλίου 1816, επιστολή Νο 289 – 13 Δεκεμβρίου 1816, επιστολή Νο 291.

³⁴⁹ Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα*, σελ. 154.

³⁵⁰ Τζελίνα Χαρλαύτη – Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Η ναυτιλία των Ελλήνων 1700 - 1821. Ο αιώνας της ακμής πριν την Επανάσταση*, Αθήνα, 2013, σελ. 17.

³⁵¹ Χαρλαύτη, «Η ναυτιλία των Ελλήνων», σελ. 67.

³⁵² Τζελίνα Χαρλαύτη, «Εμπόριο και ναυτιλία τον 19ο αιώνα. Το επιχειρηματικό δίκτυο των Ελλήνων της διασποράς. Η “χιώτικη” φάση (1830-1860)», *Μνήμων* 15 (1993), σελ. 104. Αξίζει να σημειωθεί πως η σύνδεση του χερσαίου εμπορικού δικτύου με το θαλάσσιο δεν αποτέλεσε ελληνική πρωτοπορία κατά τον 19ο αιώνα. Κάτι τέτοιο προκύπτει από συγκριτικές μελέτες που έχουν γίνει σχετικά με την άσκηση εμπορίου και σε άλλες χώρες, που έδειξαν μια παρόμοια λογική διεξαγωγής εμπορίου. βλ. Τζελίνα Χαρλαύτη, «Εμπόριο και ναυτιλία τον 19ο αιώνα. Το επιχειρηματικό δίκτυο των Ελλήνων της διασποράς. Η “χιώτικη” φάση (1830-1860)», *Μνήμων* 15 (1993), σελ. 118.

³⁵³ Βασίλης Πατρώνης, *Ελληνική Οικονομική Ιστορία. Οικονομία, κοινωνία και κράτος στην Ελλάδα (18ος-19ος αιώνας)*, Αθήνα 2015, σελ. 24.

τις δύο εταιρείες αλλά και ο καπετάνιος του πλοίου που μπορεί να ήταν μέτοχος επίσης και στις δύο εταιρείες³⁵⁴.

Λόγω της μεταβαλλόμενης κατάστασης στον κόσμο του εμπορίου³⁵⁵, στη Μεσόγειο ξεκίνησε ένας προβληματισμός σχετικά με τη μορφή που θα έπρεπε να έχει ένα πλοίο, ώστε να συνδυάζει τη σταθερότητα και την ασφάλεια που μέχρι τον ύστερο Μεσαίωνα πρόσφεραν οι βενετικές γαλέρες με την ευελιξία και την ελαφρότητά τους. Έτσι, στη Μεσόγειο των νεότερων χρόνων ακολούθησε μια περίοδος δοκιμών στον τομέα της ναυσιπλοΐας, με τις πρώτες προτιμήσεις να είναι σε πλοία τρίστηλου τύπου, με παράδειγμα τη φρεγάτα ή την κορβέτα, και από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, σε πλοία τύπου πάρωνα ή μπρίκι³⁵⁶.

Αξίζει να αναφερθεί πως οι μαρτυρίες για την ύπαρξη ναυπηγείων είναι ελάχιστες πριν από τον 18^ο αιώνα, συνεπώς τα μέρη όπου κατασκευάζονταν τα πλοία στον ελλαδικό χώρο μπορούν να αναφέρονται με υποθέσεις και επιφυλάξεις. Η ποιότητα κατασκευής που είχαν αυτά τα πλοία δεν είχε σχέση με των ναυπηγείων της Δύσης ή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, καθώς υπεύθυνοι κατασκευής ήταν τοπικοί τεχνίτες που δεν λάμβαναν γνώσεις έξω από τα όρια της οικογενειακής τους επιχείρησης. Από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα όμως, υπάρχουν στοιχεία πως γενικεύτηκε η κατασκευή μεγαλύτερων καϊκιών στον ελλαδικό χώρο, ενώ λίγα χρόνια αργότερα, οι Έλληνες ξεκίνησαν να κάνουν παραγγελίες πλοίων στα ναυπηγεία του εξωτερικού. Έτσι, στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, η κατασκευή των ελληνικών πλοίων είχαν βελτιωθεί θεαματικά³⁵⁷. Από τα παραπάνω, συμπεραίνουμε πως εάν πρόκειται για εμπορικό πλοίο μεγάλου βεληνεκούς εκείνης της περιόδου, αναφερόμαστε πάντα σε πλοία κατασκευασμένα εκτός της σημερινής ελληνικής επικράτειας, και στην περίπτωση του εμπορίου των Ιονίων νήσων, στη Δύση.

Συνήθως τα πλοία διακρίνονταν σε καράβια και καϊκια, όπου καράβια αποκαλούνταν τα μεγάλα ιστιοφόρα σκάφη που είχαν τη δυνατότητα να έχουν πολεμικό εξοπλισμό³⁵⁸. Στο *coria lettere* συναντήσαμε συχνά τη γενική ονομασία στην ιταλική γλώσσα των μεγάλων σκαφών, δηλαδή *bastimenti* ή *legni* (ξύλα). Η κοινή ονομασία των μικρότερων σκαφών ήταν καϊκι ή

³⁵⁴ Βασίλης Κρεμμυδάς, «Προεπαναστατικές πραγματικότητες. Η Οικονομική κρίση και η πορεία προς το Εικοσιένα», *Μνήμων* 24 (2002), σελ. 73.

³⁵⁵ Οι αλλαγές που σημειώθηκαν στο εμπόριο αναφέρθηκαν στο «Κεφάλαιο II: Τρόπος διεξαγωγής εμπορίου» της παρούσας εργασίας στις σελ. 23-24.

³⁵⁶ Σβολόπουλος, «Ο εμπορικός στόλος», σελ. 191.

³⁵⁷ Κώστας Δαμιανίδης – Αντώνης Ζήβας, *Το τρεχαντήρι στην ελληνική ναυπηγική τέχνη*, Αθήνα, 1986, σελ. 31.

³⁵⁸ Κωνσταντινίδης, *Καράβια, καπετάνιοι*, σελ. 159.

βάρκα³⁵⁹. Το εγχείρημα όμως της λεπτομερούς καταγραφής των πλοίων ως προς το είδος τους, τη χωρητικότητα και το πλήρωμα είναι εξαιρετικά δύσκολο, λόγω των ελλειπών στοιχείων και της μεγάλης ποικιλομορφίας των πλοίων κατά την εξέλιξη του κάθε είδους. Παρά τις προσπάθειες που γίνονται, τα στοιχεία που προκύπτουν μπορούν να αναφερθούν σε μεμονωμένες περιπτώσεις ή χρονικές στιγμές, και δεν επιτρέπουν τις γενικεύσεις³⁶⁰.

Τα πρώτα εκσυγχρονισμένα σκάφη του 18^{ου} αιώνα έμοιαζαν στον μικρότερο τύπου πολεμικού πλοίου εκείνης της περιόδου, στον πάρωνα, δηλαδή σε ιστιοφόρα πλοία με δύο κατάρτια. Σε αυτή την κατηγορία πλοίων ανήκει και το βριγαντίνι (brigantino)³⁶¹, το οποίο συναντήσαμε στο *coria lettere*. Πρόκειται για μικρό, ελαφρύ, ταχύπλοο και κωπήλατο σκάφος, με μέγιστο μήκος περίπου τα 15 μέτρα³⁶². Με την ίδια ονομασία όμως συναντάται και ένα είδος πλοίου τύπου δικάταρτου ιστιοφόρου, που στις αρχές του 19^{ου} αιώνα είχε μέση χωρητικότητα στην Ελλάδα τους 175 τόνους³⁶³.

Ένα πλοίο που αναφέρεται συχνά ήταν το *rielego*³⁶⁴, που είχε ομοιότητες με το βριγαντίνι και χωρητικότητα μέχρι 25-30 τόνους. Ανήκει σε είδος σκάφους ιταλικού τύπου, που ήταν κοινό στην Αδριατική θάλασσα³⁶⁵, και χρησιμοποιήθηκε κυρίως από τους Ιόνιους καπετάνιους λόγω της προηγούμενης βενετικής επιρροής, η οποία τους έστρεφε περισσότερο προς την αδριατική ναυτική παράδοση. Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα η μέση χωρητικότητα έφτανε περίπου τους 22 τόνους, ενώ μερικές δεκαετίες αργότερα διπλασιάστηκε³⁶⁶.

³⁵⁹ Βέτσιος, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία*, σελ. 227.

³⁶⁰ Απόστολος Δελής, «Τύποι πλοίων της ναυτιλίας των Ελλήνων, 1700-1821», στο Τζελίνα Χαρλαύτη – Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Η ναυτιλία των Ελλήνων 1700 - 1821. Ο αιώνας της ακμής πριν την Επανάσταση*, Αθήνα 2013, σελ. 469-470.

³⁶¹ 19 Σεπτεμβρίου 1799, επιστολή Νο 232, Νο 233, Νο 234, Νο 235 – 29 Αυγούστου 1800, επιστολή Νο 247 – 5 Απριλίου 1816, επιστολή Νο 289.

³⁶² Τρύφων Κωνσταντινίδης, *Καράβια, καπετάνιοι και συντροφοναύται 1800-1830. Εισαγωγή εις την ιστορίαν των ναυτικών επιχειρήσεων του Αγώνος*, Αθήνα 1954, σελ. 144-145.

³⁶³ Δελής, «Τύποι πλοίων», σελ. 506-507.

³⁶⁴ 7 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή Νο 3 - 27 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 69 – 10 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 90 – 4 Σεπτεμβρίου 1790, επιστολή Νο 124, Νο 125 – 24 Αυγούστου 1791, επιστολή Νο 139 – 15 Σεπτεμβρίου 1792, επιστολή Νο 170 – 26 Αυγούστου 1794, επιστολή Νο 182 – 4 Σεπτεμβρίου 1795, επιστολή Νο 189, Νο 191 – 14 Σεπτεμβρίου 1796, επιστολή Νο 198, Νο 199, Νο 200, Νο 201, Νο 206, Νο 207 – 22 Σεπτεμβρίου 1796, επιστολή Νο 209, Νο 213 – 2 Σεπτεμβρίου 1802, επιστολή Νο 258, Νο 259 – 8 Σεπτεμβρίου 1803, επιστολή Νο 274 – 13 Δεκεμβρίου 1816, επιστολή Νο 291.

³⁶⁵ Βλασσόπουλος, *Η ναυτιλία των Ιονίων Νήσων*, σελ. 62.

³⁶⁶ Δελής, «Τύποι πλοίων», σελ. 515-517.

Το μπρίκι³⁶⁷ ανήκε στην κατηγορία του δίστηλου πάρωνα, με δυνατότητα τοποθέτησης 12-18 κανονιών και πλήρωμα 50-60 ανδρών³⁶⁸. Η ονομασία του έχει προσαρμοστεί στο αγγλικό brig, που αποτελεί τη συντόμευση του brigantine, συνεπώς αναφέρεται σε τύπο δικάταρτου ιστιοφόρου. Στην Ελλάδα υπήρξε πολύ δημοφιλές από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα με αποτέλεσμα να αποτελέσει τη ραχοκοκαλιά του ελληνόκτητου στόλου σχεδόν σε όλο τον παραπάνω αιώνα. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα είχε μέση χωρητικότητα 170 τόνους³⁶⁹.

Η μαρτιγάνα (το βρήκαμε ως manregana³⁷⁰) ήταν τύπος βρικογόλετου, δηλαδή μίξης μπρικιού και γολέτας. Είχε δύο κατάρτια και ήταν χωρητικότητας 65-70 τόνων³⁷¹. Ήταν ένας από τους παλαιότερους και πιο δημοφιλείς τύπους πλοίων, όσον αφορά την ελληνόκτητη ναυτιλία. Από τις περιγραφές που έχουν σωθεί, μοιάζει με τον αγγλικό τύπο πλοίου ketch, λόγω των ιστίων³⁷².

Η κέκια (hecchia³⁷³) ήταν σκάφος ιταλικής προέλευσης, κοινό για την Αδριατική θάλασσα, 50-80 τόνων³⁷⁴, κάτι που το κατατάσσεται στα πλοία μεσαίας χωρητικότητας. Πρόκειται για την ιταλική εκδοχή του αγγλικού ketch, και είχε δύο κατάρτια³⁷⁵.

Με την ονομασία pava ή barca³⁷⁶ αποκαλούνταν τα πλοία που έφεραν τρία κατάρτια, και αποτέλεσαν τον περισσότερο δημοφιλή τύπο εμπορικού τύπου πλοίου³⁷⁷. Άρχισε να υιοθετείται το 1790, όμως η χρήση της γενικεύτηκε την ακόλουθη περίοδο, όταν δηλαδή πραγματοποιήθηκε η αναβάθμιση του ελληνικού στόλου λόγω της μεγάλης ζήτησης θαλάσσιων μεταφορών κατά την περίοδο των Ναπολεόντειων πολέμων³⁷⁸. Είχε μήκος μέχρι 50 μέτρα³⁷⁹.

³⁶⁷ 28 Ιουλίου 1792, επιστολή Νο 159 – 8 Απριλίου 1815, επιστολή Νο 279.

³⁶⁸ Κωνσταντινίδης, *Καράβια, καπετάνιοι*, σελ. 146.

³⁶⁹ Δελής, «Τύποι πλοίων», σελ. 507-509.

³⁷⁰ Αύγουστος 1788, επιστολή Νο 62

³⁷¹ Βλασσόπουλος, *Η ναυτιλία των Ιονίων Νήσων*, σελ. 60-61.

³⁷² Δελής, «Τύποι πλοίων», σελ. 501-504.

³⁷³ 27 Ιουλίου 1788, επιστολή Νο 58 – 31 Ιουλίου 1788, επιστολή Νο 60.

³⁷⁴ Βλασσόπουλος, *Η ναυτιλία των Ιονίων Νήσων*, σελ. 60.

³⁷⁵ Δελής, «Τύποι πλοίων», σελ. 493.

³⁷⁶ 8 Σεπτεμβρίου 1800, επιστολή Νο 248.

³⁷⁷ Κωνσταντινίδης, *Καράβια, καπετάνιοι*, σελ. 151.

³⁷⁸ Δελής, «Τύποι πλοίων», σελ. 512.

³⁷⁹ Βλασσόπουλος, *Η ναυτιλία των Ιονίων Νήσων*, σελ. 61.

Στο είδος της νάβας ανήκε και η πολάκα³⁸⁰, που στην ουσία ήταν ένα είδος μικρότερης νάβας³⁸¹. Πρόκειται για πλοίο με τρία ιστία και χωρητικότητα μέχρι 100 τόνους. Ονομαζόταν και *navetta*³⁸². Ήταν από τα μεγαλύτερα φορτηγά ιστιοφόρα πλοία της μεσογειακής λεκάνης, ενώ υπάρχουν ενδείξεις πως δανείστηκε αρκετά στοιχεία από τη βορειοευρωπαϊκή ναυτική τεχνολογία³⁸³.

Από τα πιο δημοφιλή στο *coria lettere* υπήρξε το *trabacolo*³⁸⁴, που θεωρείται ως το πιο αντιπροσωπευτικό δημιούργημα της αδριατικής ναυτικής παράδοσης, και είχε κοινά σημεία με το *rielego*. Ήταν δικάταρτο πλοίο, προσαρμοσμένο στις ανάγκες της Αδριατικής θάλασσας και τα ρηγά κανάλια που υπήρχαν στα λιμάνια της, συνεπώς είχε φαρδύ σχήμα με επίπεδο πυθμένα. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα είχε μέση χωρητικότητα περίπου 57 τόνους³⁸⁵.

Το ιμπεριάλικο καράβι ή *nave imperiale*³⁸⁶ που συναντήσαμε αντιστοιχεί σε αυτοκρατορικό και συγκεκριμένα σε αυστριακό πολεμικό πλοίο, αν και συχνά αυτή η ονομασία αντιστοιχούσε και σε εμπορικά πλεούμενα³⁸⁷. Συναντάμε επίσης στις πηγές μας αναφορές σε πλοίο, του οποίου δεν διευκρινίζεται ο ακριβής τύπος αλλά η καταγωγή του, όπως π.χ. αγγλικό³⁸⁸, ολλανδικό³⁸⁹, βενετικό³⁹⁰ ή ξένο³⁹¹. Σε μια περίπτωση γίνεται αναφορά χωρίς να προσδιορίζεται τίποτα από τα δύο, παρά μόνο ότι ήταν ιστιοφόρο (*vella*³⁹²). Ένας άλλος τύπος πλοίου που απαντάται στο *coria lettere* είναι η *urca*³⁹³. Το *vassello* που αναφέρεται σε δύο γράμματα ενδέχεται

³⁸⁰ 24 Ιανουαρίου 1787/88, επιστολή No 56 – 30 Σεπτεμβρίου 1814, επιστολή No 286.

³⁸¹ Κωνσταντινίδης, *Καράβια, καπετάνιοι*, σελ. 151.

³⁸² Βλασσόπουλος, *Η ναυτιλία των Ιονίων Νήσων*, σελ. 62.

³⁸³ Δελής, «Τύποι πλοίων», σελ. 517-520.

³⁸⁴ 7 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή No 3 – 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή No 32 – 27 Αυγούστου 1788, επιστολή No 67, No 70 – 12 Απριλίου 1791, επιστολή No 135 – Σεπτέμβριος 1791, επιστολή No 142 – 24 Φεβρουαρίου 1791/92, επιστολή No 149 – 23 Αυγούστου 1792, επιστολή No 161 – 7 Σεπτεμβρίου 1794, επιστολή No 187 – 26 Αυγούστου 1794, επιστολή No 188 – 14 Σεπτεμβρίου 1796, επιστολή No 199 – 19/20 Σεπτεμβρίου 1797, επιστολή No 219, No 220, No 222 – 17 Σεπτεμβρίου 1803, επιστολή No 265, No 266.

³⁸⁵ Δελής, «Τύποι πλοίων», σελ. 527-529.

³⁸⁶ 29 Φεβρουαρίου 1791/92, επιστολή No 153.

³⁸⁷ Κωνσταντινίδης, *Καράβια, καπετάνιοι*, σελ. 161.

³⁸⁸ Νοέμβριος 1787, επιστολή No 52.

³⁸⁹ 31 Οκτωβρίου 1791, επιστολή No 145.

³⁹⁰ 10 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή No 29.

³⁹¹ 31 Οκτωβρίου 1791, επιστολή No 145.

³⁹² 24 Αυγούστου 1791, επιστολή No 136, No 138.

³⁹³ 15 Σεπτεμβρίου 1793, επιστολή No 177, No 178.

να αναφέρεται γενικά σε κάποιο πλοίο, εφόσον την πρώτη φορά προσδιορίζεται ως ξένο, ενώ τη δεύτερη απλά ως πλοίο από την Κεφαλονιά³⁹⁴.

Παρά την εξέλιξη που σημειώθηκε στην ναυσιπλοΐα στον τρόπο κατασκευής των πλοίων, τα μικρότερα σκάφη όπως το καϊκι³⁹⁵, εξακολουθούσαν να βρίσκονται σε χρήση εξυπηρετώντας τις ανάγκες της ακτοπλοΐας³⁹⁶. Η χωρητικότητα των καϊκιών δεν ξεπερνούσε τους 10 τόνους, ενώ έφεραν δύο μικρά κατάρτια³⁹⁷.

Σε σχέση με τα ονόματα των πλοίων, στο *coria lettere* έχουμε την τύχη να διακρίνουμε τα εξής: *Madonna Addolorata* (*trabacolo*), *Madonna del Rosario* (*pielego*), *Cristo* (*pielego*), *Facile* (*pielego Austriaco*), *Spirito Santo* (*brich*), *Mariana* (*pollaca*), *Santissima Trinità* (*brigantino*). Συνήθως τα πλοία είχαν ονόματα αγίων, μοναστηριών και εκκλησιών των τόπων καταγωγής του καπετάνιου, αλλά και της ευρύτερης θαλάσσιας περιοχής όπου δραστηριοποιούταν³⁹⁸. Το γεγονός ότι παρατηρείται χρήση κοινών θρησκευτικών αναφορών στον τρόπο ονομασίας των πλοίων δείχνει τη συνεκτικότητα που είχε ο θαλάσσιος χώρος³⁹⁹, ενώ οι ίδιες οι θρησκευτικές αναφορές στα ονόματα των πλοίων συνδέονταν με τη νοοτροπία της εποχής και τους κινδύνους της θάλασσας⁴⁰⁰.

7. Εμπορικοί κίνδυνοι και τρόποι αντιμετώπισής τους

α. Σχέσεις με τους συνεργάτες

Μια από τις βασικότερες αξίες του εμπόρου, που θα εξασφάλιζε την επιτυχημένη πορεία του στο επάγγελμα, ήταν η εντιμότητα προς όλους τους ανθρώπους και ειδικότερα, προς τους συνεργάτες του. Ο έμπορος έπρεπε να κρατάει τον λόγο και να μην αθετεί τις συμφωνίες που είχε προσυπογράψει⁴⁰¹. Έτσι, το 1786 ο Παναγής αιτιολογεί την προέλευση των χρημάτων που ξόδεψε για το εμπόρευμα, λέγοντας πως αν και φτωχός, δεν είχε αποκτήσει κέρδος με ξένο κεφάλαιο⁴⁰². Όταν ένας συνεργάτης του Παναγή εξέφρασε τη δυσαρέσκειά του σχετικά με μέγεθος των

³⁹⁴ 27 Αυγούστου 1792, επιστολή Νο 163 – 20/21 Σεπτεμβρίου 1798, επιστολή Νο 223.

³⁹⁵ 22 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή Νο 86.

³⁹⁶ Σβολόπουλος, «Ο εμπορικός στόλος», σελ. 191-192.

³⁹⁷ Κωνσταντινίδης, *Καράβια, καπετάνιοι*, σελ. 159.

³⁹⁸ Χαρλαύτη, *Μοχλός ενοποίησης*, σελ. 92.

³⁹⁹ Χαρλαύτη, «Η ναυτιλία των Ελλήνων», σελ. 64.

⁴⁰⁰ Χαρλαύτη, «Η “ναυτική πολιτεία”», σελ. 368.

⁴⁰¹ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς*, τ. Α', 147.

⁴⁰² 26 Νοεμβρίου 1786, επιστολή Νο 22.

βαρελιών μέσα στα οποία είχε λάβει κρασί, εκείνος προσπάθησε να δώσει εξηγήσεις συμπληρώνοντας πως είναι ένας φτωχός άνθρωπος που δεν μπορεί να ακούει για ζημίες⁴⁰³. Στη συνέπειά του στηρίχτηκε όταν η υγεία του είχε επιδεινωθεί, γεγονός που του στέρησε τη δυνατότητα να διεκπεραιώσει τις συνήθειες για τον εμπορικό του οίκο αγοραπωλησίες. Έτσι, ζήτησε από 13 συνεργάτες του να κάνουν υπομονή, ώστε ένας από τους γιούς του να πουλήσει τα εμπορεύματα που είχαν μείνει απούλητα, και έπειτα να διευθετήσει τους λογαριασμούς του πατέρα του με τον καθένα από αυτούς⁴⁰⁴.

Η εμπιστοσύνη και η συνέπεια όμως θα έπρεπε να είναι αμοιβαία χαρακτηριστικά, κάτι που τόνισε και ο ίδιος ο Παναγής, όταν οι συμφωνίες του δεν είχαν το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Έτσι, όταν το 1788 είχε επιστρέψει ένα όπλο που αγόρασε για λογαριασμό άλλου, διευκρίνισε πως ήταν ελαττωματικό, αλλά δεν το είχε δοκιμάσει όταν το αγόραζε γιατί είχε εμπιστοσύνη στον έμπορο που του το πούλησε⁴⁰⁵. Επίσης, όταν το λινάρι που έλαβε το 1789 δεν ανταποκρινόταν στην προσυμφωνηθείσα ποιότητα, ο Παναγής τόνισε πως είχε εμπιστοσύνη στην ακρίβεια και τη συνέπεια του προμηθευτή του, και για αυτό τον λόγο δεν περίμενε να είχε αρνητικό αποτέλεσμα⁴⁰⁶.

Η εντιμότητα και η καλή πίστη είναι τόσο σημαντικές αξίες, που ο Παναγής, μετά το εγκεφαλικό επεισόδιο και την αδυναμία του να χειρίζεται μόνος του τις εμπορικές υποθέσεις, έδινε εγγυήσεις πως και τα παιδιά του θα είχαν τα ίδια χαρακτηριστικά με αυτόν⁴⁰⁷. Σε άλλα γράμματα, όταν η υγεία του είχε πια επιδεινωθεί, ζητούσε από τους συνεργάτες του να συνεχίσουν τη φιλία τους με τον γιό του⁴⁰⁸. Το ίδιο υποστηρίζει και ο γιός του, ο Δημήτριος, που ανέλαβε τα ηνία της επιχείρησης μετά τον θάνατο του Παναγή, αναφέροντας πως θα συνέχιζε τη συνεργασία με τους καλούς γνωστούς της επιχείρησης και θα είχε τη συνέπεια του πατέρα τους⁴⁰⁹.

Ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι ίδιος ο Δημήτριος, όταν καλείται να απαντήσει σε κατηγορίες που έγιναν σε βάρος του, δεν τόνισε τη δική του εντιμότητα, αλλά την έλλειψή της στο πρόσωπο του ατόμου που τον κατηγορήσε. Οι συκοφαντίες σε βάρος του προήλθαν από έναν

⁴⁰³ 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή Νο 116.

⁴⁰⁴ 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή Νο 121.

⁴⁰⁵ 31 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 83.

⁴⁰⁶ 24 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 112.

⁴⁰⁷ 15 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 97, Νο 99.

⁴⁰⁸ 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή Νο 118, Νο 119.

⁴⁰⁹ 27 Αυγούστου 1790, επιστολή Νο 122, Νο 123.

Κεφαλονίτη καπετάνιο, ο οποίος δεν είχε ούτε ευγένεια, καθώς ήταν χωρικός (villano), ούτε εκπαίδευση. Έτσι, σύμφωνα με τον Δημήτριο, ο συκοφάντης σκέφθηκε πως με το να λέει κακό για τους άλλους, θα ξεχώριζε ο ίδιος. Τον κατέταξε μάλιστα σε κατηγορία ατόμων που επειδή είχαν συγκεντρώσει κάποια χρήματα, επέτρεπαν στον εαυτό τους να λένε πράγματα με αναίδεια, λόγω του ότι δεν καταλάβαιναν το νόημα των λέξεών τους. Έτσι, για να καλύψει το δικό του σφάλμα, όταν υπερεκτίμησε τις δυνατότητές του για να βγάλει περισσότερα χρήματα, έριξε το φταίξιμο σε άλλους. Συνεπώς, ο Δημήτριος έδωσε τη δική του ερμηνεία στην υπόθεση και κατέληξε πως το πρόβλημα δημιουργήθηκε λόγω της απροσεξίας και της λαιμαργίας του συκοφάντη του, ενός αλήτη, και οι άστοχες κατηγορίες προέκυψαν επειδή ο συκοφάντης του ήθελε να αποφύγει τις επιπλήξεις που του άρμοζαν⁴¹⁰. Συνεπώς, βάσει των όσων διαβάσαμε, αντιλαμβανόμαστε πως ο Δημήτριος Τσιτσέλης τόνισε κάποια χαρακτηριστικά του συκοφάντη του, εννοώντας εμμέσως πως ο ίδιος ήταν το άκρως αντίθετο. Ο ίδιος δεν ήταν αμόρφωτος, δεν προερχόταν από την τάξη των χωρικών (villani), ούτε είχε συγκεντρώσει ο ίδιος κάποια χρήματα πρόσφατα, συνεπώς τα χρήματα που διέθετε τα είχε κληρονομήσει. Από αυτά καταλαβαίνουμε πως εμμέσως κατατάσσει τον εαυτό του στην τάξη των εμπόρων, μια τάξη ανάμεσα στους ευγενείς και τους χωρικούς, η οποία είχε αποκτήσει χρήματα σε βάθος χρόνου, όχι με συγκυριακό τρόπο, και είχε μόρφωση, και ότι, εν κατακλείδι, ο δικός του λόγος θα έπρεπε να έχει μεγαλύτερη βαρύτητα.

Εκτός από την εντιμότητα και τη συνέπεια, μεγάλη σημασία στις σχέσεις μεταξύ των εμπόρων είχε και η αλληλεγγύη. Για παράδειγμα, όταν ένας γνωστός έμπορος του Παναγή δεν ανταποκρίθηκε στις οικονομικές του υποχρεώσεις στα πλαίσια μιας συμφωνίας, οι άνθρωποι στους οποίους χρωστούσε χρήματα εξέφρασαν έντονα τη δυσαρέσκειά τους. Για να ηρεμήσουν τα πνεύματα, ο Παναγής δέχτηκε να στηρίξει τον συνάδελφό του και να δώσει ο ίδιος τα χρήματα που εκείνος χρωστούσε⁴¹¹. Σε μια άλλη περίπτωση, όταν ένας έμπορος δεν ήθελε πια να συνεργάζεται με τον Παναγή λόγω διαφωνίας στις τιμές, τον κακολόγησε σε έναν άλλο συνεργάτη του λέγοντας πως ο Τσιτσέλης τον εξέθεσε σε κάποια ποσά και πως δεν του είχε καταβάλει τα χρήματα που του όφειλε. Ο δεύτερος έμπορος όμως ήταν πεπεισμένος για τη συνέπεια του Παναγή, και έτσι τον ειδοποίησε αμέσως για την αλλαγή στάσης του δυσαρεστημένου εμπόρου⁴¹².

⁴¹⁰ Δεκέμβριος 1803, επιστολή Νο 275.

⁴¹¹ 20 Ιουλίου 1788, επιστολή Νο 59.

⁴¹² 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή Νο 116.

Άλλο ένα αναγκαίο χαρακτηριστικό του εμπόρου, ως προς τη σχέση του με τους συνεργάτες του, ήταν η σωστή κρίση. Ένας έμπορος θα έπρεπε να έχει την ικανότητα να υπολογίζει σωστά τις καταστάσεις και να μην υπόσχεται πράγματα μεγαλύτερα από εκείνα στα οποία μπορεί να ανταποκριθεί. Σε περίπτωση που αξιολογήσει λάθος μια κατάσταση ή υπερεκτιμήσει τις δυνάμεις του, τα χρήματα που θα καλούνταν να καταβάλει για τις υποχρεώσεις του δεν θα δίνονταν εγκαίρως, συνεπώς η αξιοπιστία του θα δεχόταν πλήγμα⁴¹³. Για αυτόν τον λόγο και ο Παναγής υπήρξε πολύ προσεκτικός στις σχέσεις του με τους συνεργάτες. Για παράδειγμα, όταν το 1786 δεν ήταν σίγουρος για την ποιότητα των κρασιών, προτίμησε να κρατήσει ένα μέρος της παρτίδας για δικό του λογαριασμό, προκειμένου να μην έχει παρεξηγήσεις στο μέλλον⁴¹⁴. Επίσης, το 1787 που διαπίστωσε πως στην Πελοπόννησο υπήρχαν αναστατώσεις και η τιμή στα βαμβάκια δεν θα ήταν η αναμενόμενη, ανέφερε στον παραλήπτη της επιστολής πως θα επένδυε τα χρήματά του σε άλλο εμπόρευμα, προκειμένου ο πελάτης του να έχει έσοδα⁴¹⁵.

Παρά την καλή θέληση και την προσπάθεια των εμπόρων να είναι συνεπείς και αξιόπιστοι, υπήρχαν περιπτώσεις που κατά τη διάρκεια των συνεργασιών προέκυπταν διαφωνίες. Σε περίπτωση λοιπόν ασυμφωνίας ανάμεσα σε δύο εμπόρους, ο τρόπος για να φανεί η αλήθεια βρισκόταν στην εξέταση των «ειδικών εμπορικών αποδείξεων», που θα μπορούσαν να έχουν την εξής μορφή: επίσημα έγγραφα που συντάχθηκαν μπροστά σε δημόσιο υπάλληλο, ιδιωτικά έγγραφα που υπογράφηκαν από τους εμπλεκόμενους, κατάθεση των μαρτύρων, δικαστικός ή επακτός όρκος, νόμιμα τεκμήρια και τιμολόγια, αλληλογραφία, εμπορικά βιβλία, δελτία ή λογαριασμοί των αργυραμοιβών και των μεσιτών, εφόσον είχαν υπογραφεί και από τις δυο μεριές, κ.ά. Οι συμβάσεις όμως, που αποκλειστικό μέσο απόδειξης είχαν τα έγγραφα, ήταν οι εμπορικές εταιρείες, οι ναυλώσεις, οι πωλήσεις πλοίου, τα ναυτοδάνεια και οι θαλάσσιες ασφάλειες⁴¹⁶. Για αυτό τον λόγο, όταν ο Παναγής υπέγραψε νέο συμβόλαιο στη Λευκάδα και έκανε κάποια μείωση στα ποσά, φρόντισε η δήλωση να υπογραφεί και από τις δύο μεριές και ο ίδιος να κρατήσει ένα αντίγραφο της⁴¹⁷.

Στο *coria lettere* καταγράφεται μερικώς και μια υπόθεση, κατά την οποία προέκυψε διαφωνία στα έξοδα ενός φορτίου, που αγοράστηκε από μερικούς αγοραστές (συντροφία) έπειτα

⁴¹³ Παπαδόπουλος, *Ερμής ο Κερδώς*, τ. Α', σ. 147.

⁴¹⁴ 4 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή Νο 1.

⁴¹⁵ 24 Νοεμβρίου 1787, επιστολή Νο 53 24 Ιανουαρίου 1787/88, επιστολή Νο 56.

⁴¹⁶ Θεοχάρης, *Λεξικόν του εμπορίου*, σελ. 104-405.

⁴¹⁷ 19 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή Νο 20.

από δημοπρασία στη Λευκάδα. Λόγω λοιπόν μιας ασάφειας σχετικά με τα έξοδα τελωνείου, ο Παναγής θεωρήθηκε ένοχος για ένα χρηματικό έλλειμμα. Καθώς όμως στη συντροφία συμμετείχε και ένας ακόμα εμπορικός οίκος, η επιχείρηση του Παναγή ζήτησε νομικά έγγραφα και συμβόλαιο με τρίτο αγοραστή από αυτόν. Επίσης, στα έγγραφα του φορολογικού γραφείου της Λευκάδας δεν υπήρχε πρόσβαση εκείνο τον καιρό, καθώς ο ενδιαφερόμενος θα έπρεπε να αναζητήσει αντίγραφα στην Κέρκυρα, με την οποία, λόγω της επιδημίας, η σύνδεση δεν ήταν εφικτή. Σε περίπτωση που οι δύο εμπορικοί οίκοι διαπίστωναν έλλειμμα σε βάρος τρίτου έπειτα από την εξέταση των εγγράφων, δέχονταν να τον αποζημιώσουν. Η υπόθεση αυτή κράτησε από το 1786, και φαίνεται να έληξε το 1798 με επίλυση και διακανονισμό με πληρωμές (τελευταία αναφορά το 1803) σε δόσεις υπέρ της τρίτης επιχείρησης, που από την αρχή υποστήριζε πως είχε αδικηθεί. Η πορεία αυτής της υπόθεσης, αν και αποσπασματικά, μπορεί να μελετηθεί μέσα από το *coria lettere*⁴¹⁸.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι σε βάθος 17 ετών που διαρκεί η διαφωνία και η χρηματική αποζημίωση υπέρ του αδικημένου, τα άτομα που αρχικά ενεπλάκησαν σε αυτήν είχαν πεθάνει. Συνεπώς, η υπόθεση συνεχίζεται από τα άτομα, τα οποία ανέλαβαν τη διεύθυνση των εμπορικών οίκων: στη θέση του αδικημένου Giovanni αιτιάσεις κάνουν άτομα που συνέχισαν την επιχείρησή του με ίδιο όνομα, αφού το 1791 αναφέρεται πως ο ίδιος είχε πεθάνει. Στη θέση του Παναγή, που πέθανε το 1790, απολογούνται οι γιοί του, που κράτησαν και αυτοί το όνομα της επιχείρησης που κληρονόμησαν. Στη θέση του τρίτου εμπλεκόμενου, στον οποίο το 1786 είχε γίνει η πρόταση να συμμετέχει στα έξοδα της παραγγελίας, το 1790 ζητούνται νομικά έγγραφα από τον αδελφό του. Για την επίλυση, που πρώτη φορά αναφέρεται το 1798, ο συντάκτης της επιστολής ευχαριστεί τον Partido, που σε άλλο σημείο του *coria lettere* αποκαλεί ξάδελφό του. Συμπεραίνουμε λοιπόν πως η επίλυση μιας εμπορικής διαφωνίας τέτοιου είδους ήταν υπόθεση χρονοβόρα αλλά και οικογενειακή, λόγω της φύσης των εμπορικών επιχειρήσεων και συνεργασιών.

β. Ασθένειες: πρόληψη και αντιμετώπιση

Στα τέλη του 18^{ου} – αρχές 19^{ου} αιώνα η κατάσταση της δημόσιας υγείας ήταν χειρότερη σε σχέση με τη σημερινή, καθώς πέρα από τις νόσους που επηρεάζουν τους ανθρώπους σήμερα,

⁴¹⁸ Για την παρακολούθηση της υπόθεσης μέσα από το *coria lettere*, βλ. τις παρακάτω επιστολές: 9 Ιανουαρίου 1786, επιστολή No 25, No 26, No 27 – 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή No 120 – Απρίλιος 1791, επιστολή No 134 – 24 Αυγούστου 1791, επιστολή No 140 - 20/21 Σεπτεμβρίου 1798, επιστολή No 231, No 233 – 8 Οκτωβρίου 1802, επιστολή No 264 – 8 Σεπτεμβρίου 1803, επιστολή No 272.

υπήρχαν και κάποιες άλλες, οι οποίες λόγω ελλিপών ιατρικών γνώσεων, δεν μπορούσαν να αντιμετωπιστούν. Σε γενικές γραμμές, την περίοδο που μελετάμε, περισσότερο εκτεθειμένοι στις ασθένειες, σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό, ήταν οι έμποροι, εφόσον ταξίδευαν και έρχονταν σε επαφή με πολλά άτομα και εμπορεύματα. Η νοσολογία της Κεφαλονιάς δεν διέφερε από τη γενική εικόνα που παρατηρείται ανά εποχή στη Μεσόγειο, με τις κατά καιρούς αποκλίσεις σε αυτόν τον κανόνα⁴¹⁹. Παρακάτω όμως, θα γίνει αναφορά μόνο στα νοσήματα που αναφέρονται στο *coria lettere*, και είτε επηρέασαν τα ίδια μέλη της οικογένειας Τσιτσέλη είτε τους προκάλεσαν ανησυχία.

Μια ασθένεια, η οποία δυστυχώς προκαλεί θνησιμότητα και σήμερα, είναι το εγκεφαλικό επεισόδιο (*colpo aporetico*) που έπαθε ο Παναγής Τσιτσέλης στη Σενιγάλια. Το 1789 ο ίδιος ανέφερε πως λόγω της αρρώστιας του είχε κινητικές δυσκολίες στην αριστερή πλευρά του σώματός του. Λίγους μήνες αργότερα ανέφερε πως το ατύχημά του ήταν μη θεραπεύσιμο, η υγεία του χειροτέρευε και του στερούσε τη δυνατότητα να συμμετέχει στις εργασίες της εμπορικής του επιχείρησης, κάτι που φάνηκε και στα έσοδα εκείνης της χρονιάς. Την περίοδο της ασθένειάς του ο Παναγής χρειαζόταν να έχει συνεχώς έναν άνθρωπο δίπλα του για να τον ανακουφίζει από τα ατυχήματα που σχετίζονταν με την κατάστασή του⁴²⁰. Τον Αύγουστο του 1790 πληροφορούμαστε από τα παιδιά του Παναγή πως ο ίδιος είχε αποβιώσει στις 16 Ιουνίου, έπειτα από περίπου δέκα μήνες, τους οποίους πέρασε κλινήρης στην Κεφαλονιά⁴²¹.

Το 1803 ο Δημήτριος έγραψε πως λίγο μετά την επιστροφή του από ταξίδι 14 ημερών, έπαθε μια αρρώστια που αποκάλεσε *costipazione*, και έτσι περίμενε πρώτα να συνέλθει για να μπορέσει να συμμετέχει στην φόρτωση των προϊόντων⁴²². Η παραπάνω ασθένεια μπορεί να μεταφραστεί είτε ως κρύωμα με πυρετό, είτε ως δυσκοιλιότητα, κάτι που δεν προκαλεί έκπληξη, εφόσον στις ιστορικές μαρτυρίες σε πολλές ασθένειες δεν διευκρινίζεται το είδος τους, αλλά γίνεται αναφορά σε αυτές ως «πυρετοί». Πάντως, την περίοδο που μελετάμε, υπάρχουν μαρτυρίες για διάφορες γαστρεντερικές επιδημίες που εμφανίζονταν ως ενδημικές στα Επτάνησα⁴²³.

⁴¹⁹ Ανωγιάτης, *Ιατρο-δημογραφικά τεκμήρια*, σελ. 485.

⁴²⁰ 15 Σεπτεμβρίου 1789, επιστολή Νο 101- 26/27 Φεβρουαρίου 1789/90, επιστολή Νο 117, Νο 121.

⁴²¹ Μπόμπου-Σταμάτη, «Το ανέκδοτο *coria lettere*», σελ. 180 και 27 Αυγούστου 1790, επιστολή Νο 122, Νο 123.

⁴²² 4 Σεπτεμβρίου 1803, επιστολή Νο 267.

⁴²³ Μαρία Μάνδουλα-Κουσουνή, Έφη Πουλάκου-Ρεμπελάκου, Κωνσταντίνος Τσιάμης & Δημήτριος Ανωγιάτης-Pele, «Η νοσηρότητα του ελληνικού πληθυσμού στα Επτάνησα (15^{ος}-19^{ος} αιώνας)», *Ιατρικά Χρονικά Βορειοδυτικής Ελλάδας* 14 (2018), σελ. 89.

Κατά την παραμονή του Δημητρίου στην Βενετία το 1792 γίνεται αναφορά σε μια ασθένεια του αδελφού του (υποθέτουμε του Νικολάου), που θεραπευόταν με αλοιφή υδραργύρου (unzione mercuriale), η οποία εκείνη την περίοδο τού είχε τελειώσει. Ο Δημήτριος δεν ήξερε πότε ο αδερφός του είχε τις αισθήσεις του και πότε όχι, γνώριζε όμως ότι η ασθένειά του οφειλόταν σε κάποιο αφροδίσιο νόσημα (vizio venereo). Έτσι, του έγραφε πως του έστειλε τα φάρμακα για να συνεχίσει τη θεραπεία για την αποκατάσταση της υγείας του. Παράλληλα, ήλπιζε πως στη βελτίωση της κατάστασής του έπαιξε ρόλο και μια θεραπεία με γαλακτοκομικά ροφήματα, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της αγωγής στηριζόταν στη συνέπεια ως προς αυτήν⁴²⁴. Πράγματι, κατά τον 18^ο αιώνα, η παρουσία των αφροδισίων νοσημάτων δεν ήταν σπάνια, με πιο διαδεδομένη μορφή τη σύφιλη και τη γονόρροια. Όπως επίσης τον 19^ο αιώνα, όταν τα αφροδίσια έλαβαν ενδημική μορφή σε αστικά κέντρα και νησιά, με μαρτυρίες για τη Ζάκυνθο και την Κέρκυρα. Κατά την αγγλική κυριαρχία, τα αφροδίσια αποτελούν σημαντικό τμήμα πληθυσμού με βασική ασθένεια τη σύφιλη⁴²⁵.

Τέλος, οι αρρώστιες που προκαλούσαν φόβο στους πληθυσμούς εκείνης της περιόδου ήταν και εκείνες που προκαλούσαν τη μεγαλύτερη θνησιμότητα. Πρόκειται για τα λοιμώδη νοσήματα, σε επιδημική ή ενδημική μορφή. Η συνηθέστερη αναφορά στις ιστορικές πηγές γίνεται στην πανώλη, καθώς οι επιδημίες της προκαλούσαν τέτοιο φόβο, που έκαναν τις άλλες επιδημίες να αφομοιώνονται ή να υποτάσσονται σε αυτήν⁴²⁶. Επικίνδυνος παράγοντας για τη μεταφορά επιδημιών που έπλητταν την περίοδο που μελετάμε την Ανατολή και τη Δύση ήταν οι μεταναστευτικές ροές με προέλευση τα οθωμανικά εδάφη ή τα άλλα τμήματα της βενετικής επικράτειας⁴²⁷. Συγκεκριμένα, σημειώθηκε μαζικός εκπατρισμός από την Πελοπόννησο και τις Κυκλάδες των κατοίκων εκείνων, που είχαν ταχθεί με το μέρος της Ρωσίας στον Ρωσο-οθωμανικό πόλεμο του 1768-1774. Η κατεύθυνση των ροών σημειώθηκε προς τα Επτάνησα με σκοπό την εγκατάσταση ή το πέρασμά τους προς τις ευρωπαϊκές χώρες ή τη Ρωσία⁴²⁸. Μαζί με τους πρόσφυγες, στην περίπτωση της Κεφαλονιάς, είχαν επιστρέψει και οι Κεφαλονίτες που είχαν

⁴²⁴ 29 Φεβρουαρίου 1791/92, επιστολή Νο 153.

⁴²⁵ Μάνδουλα-Κουσουνή, Πουλάκου-Ρεμπελάκου, κ.ά, «Η νοσηρότητα του ελληνικού πληθυσμού», σελ. 89.

⁴²⁶ Ο.π., σελ. 81.

⁴²⁷ Μάνδουλα-Κουσουνή, Πουλάκου-Ρεμπελάκου, κ.ά, «Η νοσηρότητα του ελληνικού πληθυσμού», σελ. 80-81.

⁴²⁸ Ιωάννης Χασιώτης, *Επισκόπηση της ιστορίας της Νεοελληνικής Διασποράς*, Θεσσαλονίκη, 1993, σελ. 46.

μεταβεί στις εμπόλεμες περιοχές έπειτα από τις παροτρύνσεις των Ρώσων να βοηθήσουν τους Έλληνες του Μοριά⁴²⁹.

Η έξοδος από την Πελοπόννησο εντάθηκε και τα χρόνια που ακολούθησαν τα «Ορλωφικά» λόγω της ληστρικής και απειλητικής δράσης των Τουρκαλβανών, που ως συνέπεια είχαν μεγάλη δημογραφική αναστάτωση την τελευταία δεκαετία του 18^{ου} αιώνα⁴³⁰. Η θέληση των Πελοποννησίων να ξεφύγουν συνέπεσε με την κατάλυση της Βενετικής Αυτοκρατορίας. Έτσι, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες θέλησαν να αξιοποιήσουν τις μεταβολές στις κυριαρχίες των Ιονίων νήσων προκειμένου να ξεφύγουν από τον οθωμανοκρατούμενο χώρο⁴³¹.

Σίγουρα, η πανώλη αποτελούσε αμεσότερο κίνδυνο για τους ανθρώπους του εμπορίου, εφόσον εκείνοι από τη μια έρχονταν συχνά σε επαφή με ανθρώπους από άλλα μέρη, και από την άλλη διακινούσαν εμπορεύματα, που πριν καταλήξουν στα χέρια τους, είχαν κάνει ταξίδι μέσα από διαφορετικές περιοχές. Έτσι, τα πλοία που σταματούσαν σε πολλά λιμάνια μπορεί να ξεφόρτωναν εμπορεύματα και να αποβίβαζαν ανθρώπους που είχαν έλθει σε επαφή με την ασθένεια και θα τη μετέφεραν σε όποιον ερχόταν σε επαφή μαζί τους⁴³².

Στις επιστολές του *coria lettere* μπορούμε να διακρίνουμε τον φόβο του εμπόρου, που πηγάζει από μια επιδημία του 1791. Συγκεκριμένα, τη στιγμή που γραφόταν η επιστολή τα μέλη της οικογένειας Τσιτσέλη ήταν καλά στην υγεία τους, όμως ο Δημήτριος εξέφραζε έντονο φόβο για την επιδημία της Πάτρας. Ανέφερε πως επειδή η Κεφαλονιά εμπορευόταν συνέχεια με την Πάτρα, φοβούνταν να μην κολλήσουν⁴³³. Κάποιες ημέρες αργότερα, ο έμπορος ανέφερε ξανά πως η οικογένειά του φοβάται επειδή η επιδημία που μόλυνε όλη την Πελοπόννησο ή όπως αποκαλείται στις πηγές - «Βασίλειο του Μορέως»⁴³⁴, θα μπορούσε να παρουσιαστεί στην

⁴²⁹ Δέσποινα Βλάσση, «Η συμμετοχή των Επτανησίων στα Ορλωφικά (1770) και η αντίδραση της Βενετίας», *Μνήμων* 8 (1982), σελ. 71-72.

⁴³⁰ Χασιώτης, *Επισκόπηση*, σελ. 46.

⁴³¹ Δημήτριος Ανωγιάτης - Ρελέ, Ιωάννα Αθανασοπούλου, Μαρία Μάνδουλα - Κουσουνή, Κωνσταντίνος Τσιάμης, «Ιατρο-δημογραφικά τεκμήρια των νοσημάτων των Ιονίων νήσων κατά τον 19ο αιώνα», στο *ΙΑ' Διεθνές Πανιώνιο Συνέδριο – Επτανησιακός Βίος και πολιτισμός – Πρακτικά, τόμος II - Πολιτική ιστορία του 20ού αιώνα και ειδικότερες θεματικές*, Αργοστόλι 2019, σελ. 477.

⁴³² Κατερίνα Κωνσταντινίδου, «Υγειονομικοί θεσμοί στη Δυτική Ευρώπη (14^{ος} – 18^{ος} αι.)», στο Τζελίνα Χαρλαύτη – Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Η ναυτιλία των Ελλήνων 1700 - 1821. Ο αιώνας της ακμής πριν την Επανάσταση*, Αθήνα 2013, σελ. 207.

⁴³³ 18 Μαρτίου 1791, επιστολή Νο 128.

⁴³⁴ Αξίζει να σημειωθεί πως η Πελοπόννησος εξακολουθεί να αποκαλείται «Βασίλειο του Μορέως» στις επιστολές που μελετήσαμε παρά την μεταβολή της κυριαρχίας σε οθωμανική το 1715, και ως εκ τούτου, παύση της ύπαρξης του βενετικού «Βασιλείου του Μορέως» έκτοτε.

Κεφαλονιά. Και ενώ γίνονταν προσπάθειες περιορισμού της επιδημίας στην Πελοπόννησο και τη Ζάκυνθο, ο έμπορος φοβόταν πως κάτι αντίστοιχο δεν μπορούσε να γίνει για το νησί του, να υπάρχει δηλαδή μια πλήρης παρακολούθηση της ασθένειας. Έτσι δεν του έμενε, όπως ο ίδιος γράφει, παρά να ελπίζει στη βοήθεια του Θεού⁴³⁵.

Πράγματι, οι φόβοι της οικογένειας Τσιτσέλη είναι ιστορικά τεκμηριωμένοι, καθώς τον Ιούνιο του 1790 μια νέα επιδημία πανώλης είχε λάβει απειλητικές διαστάσεις στην Πελοπόννησο, η οποία είχε μεγάλη διάρκεια και διείσδυση σε σχεδόν όλες τις πόλεις. Οι συνθήκες που επικρατούσαν στην Πάτρα χαρακτηρίζονταν ως οριακές, και παρά την χαμηλή θνησιμότητα, ο πανικός των κατοίκων ήταν έκδηλος. Παραπάνω από τους μισούς κατοίκους των αστικών κέντρων είχαν εγκαταλείψει τις εστίες τους και είχαν στραφεί στους τριγύρω λόφους και στα βουνά. Ενώ η επιδημία είχε υποχωρήσει τον Σεπτέμβριο του 1791, επανεμφανίστηκε σε ορισμένα χωριά τον Οκτώβριο και αναζωπυρώθηκε το 1792, μέχρι που το 1793 οι βενετικές Αρχές ανακοίνωσαν την εξάλειψή της⁴³⁶. Διαπιστώνεται μάλιστα πως η πανώλη βρισκόταν στην Πελοπόννησο ανελλιπώς από το 1781 έως το 1794⁴³⁷.

Για την αντιμετώπιση παρόμοιων περιστατικών των λοιμωδών νοσημάτων στην Ευρώπη ήδη από τον 14^ο αιώνα είχαν αρχίσει να αναπτύσσονται υγειονομικές προβλέψεις με βασικότερη αυτή της πληροφόρησης και της απομόνωσης της επικίνδυνης περιοχής. Εφόσον κάτι τέτοιο δεν περιόριζε πάντα την εξάπλωση της πανώλης, το 1423 κατασκευάστηκε το πρώτο λοιμοκαθακτήριο στο νησί Santa Maria di Nazareth της Βενετίας (Lazzaretto Vecchio), η επίβλεψη του οποίου ανατέθηκε στους *proveditori alla sanità*⁴³⁸. Σε αυτό το πλαίσιο πλοία, άνθρωποι και αγαθά βρισκόνταν σε οριοθετημένο χώρο ώστε να φανεί αν είχαν προσβληθεί από κάποιο λοιμώδες νόσημα σε βάθος προκαθορισμένου χρόνου. Οι επιβαίνοντες στα πλοία παρακολουθούνταν από το προσωπικό των λοιμοκαθακτηρίων, ενώ τα εμπορεύματα περνούσαν από την απολύμανση μέσω αερισμού, έκθεσής τους στον ήλιο, αρωματισμού τους κ.ά. Κατά την διαδικασία της κάθαρσης, στο πλοίο κυμάτιζε μια σημαία με το διεθνές κίτρινο σήμα Q, που

⁴³⁵ Απρίλιος 1791, επιστολή Νο 133.

⁴³⁶ Κωνσταντινίδου, *Οι επιδημίες της πανώλης*, σελ. 111.

⁴³⁷ Κώστας Κωστής, *Στον καιρό της πανώλης. Εικόνες από τις κοινωνίες της ελληνικής χερσονήσου, 14^{ος} – 19^{ος} αιώνας*, Ηράκλειο 2021, σελ. 385 και 396-399.

⁴³⁸ Μαίρη Πλέσσα, «Θεσμοί υγειονομικής επιτήρησης στα νησιά του Ιονίου την περίοδο των Ευρωπαϊκών κυριαρχιών: η περίπτωση των λοιμοκαθακτηρίων», στο Χαράλαμπος Μπαμπούνης (επιμ.), *Ιστορίας Μέριμνα. Τιμητικός τόμος στον καθηγητή Γεώργιο Ν. Λεοντσίνη*, Αθήνα 2011, σελ. 1087.

υποδήλωνε την κάθαρση ή την καραντίνα⁴³⁹. Λόγω της αυξημένης εμποροναυτιλιακής κίνησης της Βενετίας κατασκευάστηκε εκεί και δεύτερο λοιμοκαθαρητήριο το 1468⁴⁴⁰. Το αποκαλούσαν Lazzaretto Nuovo και βρισκόταν στο νησί Vigna Murata. Σε αυτά τα δύο λοιμοκαθαρητήρια τα πλοία, τα πληρώματα και τα εμπορεύματα παρέμεναν για κάποιο χρονικό διάστημα, μέχρι να μπορέσουν να βγουν από τα όρια των λοιμοκαθαρητηρίων με προορισμό την πόλη σε καθεστώς ελευθεροκοινωνίας ή πράτιγο. Από το τέλος του 17^{ου} αιώνα ο θεσμός των λοιμοκαθαρητηρίων απευθύνεται σε όλα τα πλοία που είχαν προηγουμένως σταθμεύσει σε κάποιο από τα λιμάνια της ανατολικής Μεσογείου. Αυτό, διότι τα τοπικά υγειονομεία των μεσογειακών λιμανιών όπου τα πλοία επιδίωκαν να καταπλεύσουν ζητούσαν ένα πιστοποιητικό, που θα αποδείκνυε την προηγούμενη παραμονή τους σε λοιμοκαθαρητήριο⁴⁴¹.

Σκοπός του περιορισμού των πλοίων σε λοιμοκαθαρητήρια ήταν η προσπάθεια να μην περάσει η ασθένεια στον υγιή αστικό ιστό όταν υπήρχαν εξάρσεις της πανώλης. Σε περίπτωση που υπήρχε υποχώρηση της ασθένειας, οι χώροι των λοιμοκαθαρητηρίων χρησίμευαν ως υγειονομικοί σταθμοί για τη φιλοξενία των πληρωμάτων και αποθήκευση των εμπορευμάτων για ορισμένο διάστημα⁴⁴². Το μέγιστο διάστημα απομόνωσης έφτανε τις 40 ημέρες (quarantina), χρόνος που είχε σχέση με την αρχαία αντίληψη πως οι ασθένειες οξείας μορφής - μέσα στις οποίες ήταν και οι λοιμώξεις - είχαν ως μέγιστη διάρκεια αυτό ακριβώς το χρονικό διάστημα. Παράλληλα, είχε σχέση και με χριστιανικές πεποιθήσεις που εκφράζονται στη Βίβλο, και πρέπει να σχετίζεται με τις ημέρες που είχε απομονωθεί ο Χριστός στην έρημο, ο Μωυσής στο όρος των ελαίων, κ.ά.⁴⁴³

Κατά τον 18^ο αιώνα ο κίνδυνος της πανώλης είχε υποχωρήσει σε μεγάλο βαθμό από τις περιοχές της Δυτικής Ευρώπης και ενώ η τρομερή νόσος έπαψε να έχει τη μορφή της πανδημίας, μα περιοριζόταν σε εξάρσεις και κατά τόπους επιδημίες. Έτσι, τα μέτρα που λαμβάνονταν από τις υγειονομικές αρχές του εκάστοτε μεγάλου λιμανιού διέφεραν σε διατάξεις, μία από τις οποίες ήταν και η διάρκεια του χρονικού περιορισμού. Το διαθέσιμο αρχειακό υλικό της περιόδου δείχνει πως

⁴³⁹ Πανδή – Αγαθοκλή, «Καραντίνες», σελ. 15.

⁴⁴⁰ Κωνσταντινίδου, «Υγειονομικοί θεσμοί», σελ. 215.

⁴⁴¹ Πλέσσα, «Θεσμοί υγειονομικής επιτήρησης», σελ. 1087.

⁴⁴² Κωνσταντινίδου, «Υγειονομικοί θεσμοί», σελ. 211.

⁴⁴³ Πανδή – Αγαθοκλή, «Καραντίνες», σελ. 16.

οι αποφάσεις αυτές ορισμένες φορές μεταβάλλονταν ακόμα και σε διάστημα μερικών εβδομάδων ή και ημερών⁴⁴⁴.

Ο Δημήτριος Τσιτσέλης έτυχε να βρεθεί στο Lazzaretto Vecchio στις 31 Οκτωβρίου του 1791, από όπου ανέφερε πως είχε περάσει ήδη 20 μέρες στο canale, ενώ στις 25 Νοεμβρίου του ίδιου έτους κατέγραψε πως είχε φτάσει στη Βενετία δύο ημέρες νωρίτερα⁴⁴⁵. Υπολογίζοντας τις ημέρες βάσει των παραπάνω πληροφοριών, αντιλαμβανόμαστε πως ο Δημήτριος έμεινε σε καραντίνα από τις 11 Οκτωβρίου ως τις 23 Νοεμβρίου, δηλαδή 43 ημέρες. Η παραμονή του εκεί πρέπει να είχε σχέση και με την επιδημία πανώλης που έπληξε την Πάτρα, στην οποία αναφερθήκαμε παραπάνω. Στις 20 Ιουλίου 1793, ο Δημήτριος κάνει μικρή αναφορά στον παραλήπτη της επιστολής πως του την έγραψε στην Βενετία την ώρα που ο ίδιος βρισκόταν σε lazaretto⁴⁴⁶.

Όσον αφορά την περίπτωση της Σενιγκάλια, καταγράφονται περιπτώσεις στις οποίες οι υγειονομικές Αρχές αυτής της πόλης ή της Αγκώνας δεν αποδέχονται τα πιστοποιητικά καραντίνας των πλοίων που είχαν περάσει περίοδο απομόνωσης σε νοτιοανατολικές πόλεις. Άλλες φορές τα πλοία που έφταναν εκεί αναγκάζονταν να υποβληθούν σε νέα καραντίνα διάρκειας πολλών ημερών στο υγειονομείο της Αγκώνας⁴⁴⁷. Γνωρίζοντας τις πιθανές καθυστερήσεις, οι Έλληνες έμποροι που σκόπευαν να βρεθούν στο πανηγύρι φρόντιζαν να ταξιδέψουν έτσι, ώστε να φτάσουν στο Υγειονομείο της Αγκώνας 40-50 μέρες πριν την έναρξη του πανηγυριού. Έτσι, οι έμποροι συνέρρεαν στην Αγκώνα από το τελευταίο δεκαήμερο του Μαΐου με σκοπό να διανύσουν την 40ήμερη καραντίνα αλλά και να ξεκινήσουν να πωλούν τμήμα των εμπορευμάτων τους στο κεντρικό λιμάνι του Παπικού Κράτους. Εκτός από την Αγκώνα, οι έμποροι μπορούσαν να περάσουν περίοδο καραντίνας και στο λιμάνι της Τεργέστης, και είτε να διαθέσουν κάποια εμπορεύματά τους, είτε να ανεφοδιαστούν με νέα, που έβρισκαν σε καλύτερη τιμή και μεγαλύτερη ποικιλία⁴⁴⁸.

Έχοντας αναφερθεί στα μέτρα, που λάμβαναν οι κυβερνήσεις για την προστασία του πληθυσμού στη Βενετία και τη Σενιγκάλια από τη νόσηση με πανώλη, θα αναφερθούμε στην

⁴⁴⁴ Κωνσταντινίδου, «Υγειονομικοί θεσμοί», σελ. 210 και 213.

⁴⁴⁵ 31 Οκτωβρίου 1791, επιστολή No 145, No 146.

⁴⁴⁶ 20 Ιουλίου 1793, επιστολή No 173.

⁴⁴⁷ Κατσαρδή - Hering, *Λησμονημένοι ορίζοντες*, σελ. 78-79.

⁴⁴⁸ Ο.π., σελ. 82.

ειδική περίπτωση της Κεφαλονιάς που αποτελούσε έδρα της εμπορικής επιχείρησης που μελετάμε. Όπως είδαμε και πιο πάνω, τον Ιούνιο του 1791 ο Δημήτριος ανέφερε πως η οικογένειά του φοβόταν την επιδημία (πανώλης) που είχε μολύνει όλη την Πελοπόννησο, και εκείνη την περίοδο γίνονταν προσπάθειες για τον περιορισμό της στην Πελοπόννησο και στη Ζάκυνθο. Φοβόταν ειδικότερα ο Τσιτσέλης μήπως παρουσιαστεί η πανώλη και στην Κεφαλονιά, καθώς πίστευε ότι αν η αρρώστια εξαπλωνόταν στο νησί, δεν θα ήταν δυνατόν να γίνει ο έλεγχος από τις Αρχές που άρμοζε σε περίπτωση επιδημίας, και εναπέθετε τις ελπίδες του για προστασία στο Θεό⁴⁴⁹.

Η παραπάνω αναφορά προκαλεί προβληματισμό, καθώς γνωρίζουμε πως στην Κεφαλονιά είχε κατασκευαστεί ένα λοιμοκαθακτήριο στο Αργοστόλι το 1746⁴⁵⁰, και ένα δεύτερο το 1760 στα Φωκάτα (επαρχία Κρανιάς)⁴⁵¹. Στα πλαίσια της βενετικής υγειονομικής πολιτικής, υπήρχε πρόβλεψη να κατασκευαστούν άλλα τέσσερα λοιμοκαθακτήρια σε απομακρυσμένες περιοχές που ήταν προσβάσιμες από τη θάλασσα, κοντά σε κόλπους που δέχονταν εισερχόμενα φορτία ξυλείας ή κοντά σε περιοχές σταφιδοκαλλιέργειας. Δυστυχώς όμως κανένα από τα τέσσερα λοιμοκαθακτήρια δεν κατασκευάστηκε⁴⁵². Αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στη γενικότερη κατάσταση της βενετικής πολιτικής στα νησιά του Ιονίου από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, όταν οι υγειονομικοί κανονισμοί δεν εφαρμόζονταν με αυστηρότητα. Συχνά, λόγω έλλειψης πόρων, οι εργασίες για την κατασκευή λοιμοκαθακτηρίων που είχαν προγραμματιστεί δεν πραγματοποιούνταν⁴⁵³, πράγμα που συνέβαινε και στην περίπτωση της Κεφαλονιάς. Μάλλον για αυτό λοιπόν το 1791 ο Δημήτριος αναφερόταν σε μη επαρκή παρακολούθηση της νόσου εφόσον έφτανε στην Κεφαλονιά, στηριζόμενος σε ανεπαρκείς ή πεπαλαιωμένες υγειονομικές δομές. Βέβαια, οι Γάλλοι αυτοκρατορικοί που διαδέχτηκαν τους Βενετούς στην εξουσία, τήρησαν τους υγειονομικούς κανονισμούς με σκοπό την προφύλαξη των Ιονίων νήσων από τις επιδημίες. Μάλιστα, είχαν στόχο να διαμορφώσουν έναν μηχανισμό, που θα ελεγχόταν πολιτικά, με σκοπό

⁴⁴⁹ Απρίλιος 1791, επιστολή Νο 133.

⁴⁵⁰ Το παλιό λοιμοκαθακτήριο της Κεφαλονιάς (1705) πρέπει να είχε καταστραφεί από σεισμό. Βλ. Πλέσσα, «Θεσμοί υγειονομικής επιτήρησης», σελ. 1092. Το 1719, το λοιμοκαθακτήριο αυτό είχε ανοικοδομηθεί. Βλ. Effie Poulakou-Rebelakou – Constantine Tsiamis – Nicolaos Tompros, «Travellers' impressions from the Ionian Islands Lazarettos during the British protection (1815-1864)», στο Alfredo Musajo-Tomas, *Proceedings 39th International Congress on the History of Medicine*, Vol. 3, Μάρι 2004, σελ. 43.

⁴⁵¹ Πανδή – Αγαθοκλή, «Καραντίνες», σελ. 20.

⁴⁵² Κωνσταντινίδου, «Υγειονομικοί θεσμοί», σελ. 199-200.

⁴⁵³ Πλέσσα, «Θεσμοί υγειονομικής επιτήρησης», σελ. 1089.

την παροχή ιατρικής περίθαλψης⁴⁵⁴. Το 1807 οι Γάλλοι οργάνωσαν την δημόσια υγεία τηρώντας αυστηρά τους κανόνες που θεσπίστηκαν κατά τη Βενετοκρατία και την περίοδο της Επτανήσου Πολιτείας. Η φροντίδα των Αρχών για την εφαρμογή των μέτρων δημόσιας υγείας εντάθηκε με την εμφάνιση επιδημιών πανώλης σε γειτονικά εδάφη. Έτσι λοιπόν, η γαλλική υγειονομική πολιτική μπορεί να θεωρηθεί ως επιτυχής εφόσον συγκροτήθηκαν ευέλικτες επιτροπές, η ιατρική περίθαλψη απέκτησε κοινωνικό χαρακτήρα και η δημόσια υγεία δέχτηκε επαρκή προστασία από τις επιδημίες. Όσον αφορά την περίοδο της Αγγλοκρατίας που ακολούθησε, οι Αρχές φρόντισαν με μεγάλη προσοχή τα υγειονομικά μέτρα να εφαρμόζονται αποτελεσματικά, ώστε οι πολίτες να χαίρουν άκρας υγείας. Τα αυστηρά μέτρα τηρούνταν κατά το βενετικό πρότυπο και επιτείνονταν όταν υπήρχαν επιδημίες στη Μεσόγειο και την Ανατολή⁴⁵⁵.

γ. Προστασία από τους εμπορικούς κινδύνους κατά τη μεταφορά

Κατά τον 18^ο αιώνα οι θαλάσσιες μεταφορές ήταν μεν προσοδοφόρες, όμως και αρκετά επικίνδυνες, καθώς πέρα από τους φυσικούς κινδύνους, οι καπετάνιοι τύχαινε να βρεθούν αντιμέτωποι με αντιπαλότητες και συμμαχίες στα πλαίσια της εμπόλεμης κατάστασης για τη διατήρηση της κυριαρχίας στη Μεσόγειο. Υπήρχαν περιπτώσεις που οι αντίπαλες δυνάμεις μίσθωναν για λογαριασμό τους ιδιωτικά εμπορικά πλοία, τα καταδρομικά, ή έκαναν συμμαχία είτε με τους Μουσουλμάνους κουρσάρους (Μπαρμπαρέζους) είτε με τους Χριστιανούς (Μαλτέζους)⁴⁵⁶. Η περίοδος που η πειρατική δραστηριότητα οξύνθηκε σημειώθηκε το 1803 λόγω της έναρξης μιας σειράς από πολέμους. Κατά τη διάρκειά τους δημιουργήθηκε μια ακόμα αντιγαλλική συμμαχία κατά την οποία σημειώθηκε η εκ νέου όξυνση των σχέσεων ανάμεσα σε Άγγλους και τους Γάλλους, που τελικά εξελίχθηκε σε πόλεμο στη θάλασσα και τα θαλάσσια εμπορικά δίκτυα στην Μεσόγειο.⁴⁵⁷ Έτσι, όσοι Έλληνες πήγαιναν σε μακρινές αποστάσεις, έπρεπε να είναι πλήρως εξοπλισμένοι με πολεμικό ναυτικό και να ξέρουν να αμυνθούν σε περίπτωση επίθεσης⁴⁵⁸.

⁴⁵⁴ Ο.π., σελ. 1090.

⁴⁵⁵ Πανδή – Αγαθοκλή, «Καραντίνες», σελ. 17.

⁴⁵⁶ Τζελίνα Χαρλαύτη, «Η αρπαγή και οι κίνδυνοι στη θάλασσα: πόλεμοι, κούρσος και πειρατεία στη Μεσόγειο του 18^{ου} αιώνα», στο Τζελίνα Χαρλαύτη – Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Η ναυτιλία των Ελλήνων 1700 - 1821. Ο αιώνας της ακμής πριν την Επανάσταση*, Αθήνα 2013, σελ. 145.

⁴⁵⁷ Pagratis, «War at sea», σελ. 68-69.

⁴⁵⁸ Χαρλαύτη, «Η αρπαγή και οι κίνδυνοι», σελ. 145.

Για την αντιμετώπιση λοιπόν κάποιων εμπορικών κινδύνων ο κόσμος του εμπορίου χρησιμοποιούσε τις ασφαλιστικές συμβάσεις, την ανάληψη δηλαδή κινδύνου από τρίτο πρόσωπο λόγω τυχαίας καταστροφής ή απώλειας των πραγμάτων έναντι χρηματικής αμοιβής, του ασφαλιστρού. Η εμφάνιση της ασφάλισης ενδέχεται να σχετίζεται με την απαγόρευση της Καθολικής εκκλησίας να εκδίδονται ναυτικά δάνεια, σύμφωνα με τα οποία τα έσοδα θα προέρχονταν από τόκους. Έτσι, αναζητήθηκε άλλος περισσότερο αποδεκτός τρόπος ανάληψης κινδύνου από τρίτους⁴⁵⁹.

Εικάζεται πως οι πρώτοι που εξέδωσαν ασφαλιστικές συμβάσεις ήταν Φλωρεντίνοι έμποροι κατά τις πρώτες δεκαετίες του 14^{ου} αιώνα, ενώ η πρώτη καταγραφή στον ελληνικό χώρο ανάγεται στο τέλος του 14^{ου} αιώνα στην Κρήτη⁴⁶⁰. Στην περίπτωση της Βενετίας, το ασφαλιστήριο έγγραφο ή *polizza* ήταν ιδιωτικό, και όχι δημόσιο. Τον 16^ο αιώνα έπαψε να είναι χειρόγραφο και ξεκίνησε η κυκλοφορία των ειδικών εντύπων ή *formulari*, τα οποία συμπληρώνονταν είτε από τον ασφαλειομεσίτη, ο οποίος ήταν υπεύθυνος και για την είσπραξη των ασφαλιστρών, είτε από κάποιον συνεργάτη του. Για τα ασφαλιστήρια δεν υπήρχε κάποια ειδική νομοθετική πρόβλεψη και τα έντυπα διαμορφώνονταν στην πράξη.

Οι ασφαλιστικές συμβάσεις χωρίζονταν σε δύο κατηγορίες: η πρώτη αφορούσε την ασφάλιση των όσων υπήρχαν πάνω στο πλοίο, όπως για παράδειγμα ο ναύλος και ο εξοπλισμός, ενώ η δεύτερη ασφάλιζε τα εμπορεύματα⁴⁶¹. Αξίζει να αναφερθεί πως τουλάχιστον στο τέλος του 16^{ου} αιώνα τα ασφάλιστρα ούτε αυθαίρετα ήταν, ούτε προέκυπταν από τη μελέτη στατιστικών δεδομένων. Ο υπολογισμός τους οφειλόταν σε πληροφορίες σχετικά με την καταλληλότητα του πλοίου, τη διεθνή πολιτική κατάσταση, κ.ο.κ.⁴⁶². Στις πρώτες δεκαετίες του 18^{ου} αιώνα η ασφαλιστική τεχνική αναβαθμίστηκε από τους Έλληνες εμπόρους τόσο που τους επέτρεπε να εφαρμόζουν κυμαινόμενο ασφαλιστήριο ανάλογα με το είδος και να κατανέμουν το ασφαλιστικό ποσό ανάμεσα σε πολλές αποστολές εμπορευμάτων διαφόρων πλοίων. Σε γενικές γραμμές όμως, αναφέρεται πως η ασφαλιστική σύμβαση ήταν διαδεδομένη μόνο στα Επτάνησα στα τέλη του 18^{ου} - αρχές 19^{ου} αιώνα και ως τις αρχές του Αγώνα του '21⁴⁶³.

⁴⁵⁹ Πανοπούλου, «Συντροφίες», σελ. 325.

⁴⁶⁰ Δημήτριος Γκόφας, «Ασφαλίσεις πλοίων και θαλάσσιων μεταφορών εμπορευμάτων από Έλληνες γύρω στα τέλη του 16ου αιώνα», στο *Πεπραγμένα Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, τόμος Β'1, Ρέθυμνο 1995, σελ. 199-200.

⁴⁶¹ Ο.π., σελ. 213.

⁴⁶² Ο.π., σελ. 216.

⁴⁶³ Πανοπούλου, «Συντροφίες», σελ. 329.

Στο copia lettere γίνονται κάποιες αναφορές σε ασφαλιστικές συμβάσεις που σημειώνονται στις εμπορικές εργασίες του εμπορικού οίκου Τσιτσέλη με τους συνεργάτες τους. Το 1786 ο Παναγής ανέφερε σε συνεργάτη του πως όφειλε να του δώσει τα χρήματα που του χρωστούσε για τα ασφάλιστρα (premi di sicurtà)⁴⁶⁴. Το 1788, πριν την αναχώρηση από την εμποροπανήγυρη της Σενιγκάλια, ο Παναγής ζήτησε από τον ίδιο συνεργάτη με εκείνον της επιστολής του 1786, τον Demetrio Conomo, να του κάνει sicurtà για τα εμπορεύματα που φόρτωσε στην κέκια «Χρυσή φλόγα». Η αξία των εμπορευμάτων εκτιμήθηκε στα 3.000 δουκάτα, και ο Conomo όφειλε να εκδώσει δύο δικαιολογητικά (polizze), ένα για τον ίδιο τον Παναγή, για εμπορεύματα αξίας 2.700 δουκάτων, και ένα για εμπορεύματα αξίας 300 δουκάτων με προορισμό τη Ζάκυνθο. Γενικά, ο Παναγής ζήτησε από τον Conomo να τον ειδοποιήσει ως προς τη μορφή που θα τον εξυπηρετούσε καλύτερα, όμως ζήτησε η ασφάλεια να γίνει γρήγορα, γιατί σε εκείνη την παρτίδα είχαν αγοραστεί πολλά προϊόντα από Κερκυραίους, Κεφαλονίτες και Ζακυνθινούς. Σε επόμενο γράμμα προς τον Conomo, ο Παναγής ζήτησε αλλαγή στην ασφάλιση, καθώς είχε κάνει επανεκτίμηση στα ποσά (3.000 αντί για 2.700 και 700 αντί για 300)⁴⁶⁵.

Το 1790, σε γράμμα προς άλλο συνεργάτη, ο έμπορος ζήτησε την αύξηση της τιμής στην sicurtà. Πρόκειται για τα εμπορεύματα που θα φορτώνονταν στο pielego «Cristo» από τον εμπορικό οίκο Panagin Cicelli, που θα έφευγε από την Κεφαλονιά σε δύο ημέρες. Το ποσό των ασφαλιζόμενων προϊόντων επανεκτιμήθηκε στα 2.200 αντί για 1.200⁴⁶⁶.

Το 1792 ο έμπορος ανέφερε πως δεν έκανε sicurtà για τα εμπορεύματα του συνεργάτη του, εφόσον εκείνος δεν το επιθυμούσε⁴⁶⁷. Αυτό μας προϊδεάζει πως η ασφάλιση ήταν μεν σημαντική, όμως η ύπαρξή της εναπόκειται στην κρίση του παραγγελιοδότη, εφόσον αυτός επωμιζόταν την αξία της. Όσον αφορά τις αποφάσεις που έπαιρνε ο ίδιος ο οίκος Τσιτσέλη, σχετικά με τα εμπορεύματα στα οποία έκανε επενδύσεις, καταλήγουμε στο ότι η ασφάλιση υπήρχε στα εμπορικά του έξοδα⁴⁶⁸. Εικάζουμε πως η αναφορά σε αυτήν δεν είναι όσο συχνή θα έπρεπε επειδή βλέπουμε τον Τσιτσέλη να γράφει σε συνεργάτες του για αυτήν μόνο όταν εκείνοι καλούνταν να καταβάλουν ένα τμήμα των χρημάτων για τα ασφάλιστρα από τα έσοδα που θα αποκόμιζαν πουλώντας τα

⁴⁶⁴ 19 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή No 14.

⁴⁶⁵ 27, 31 Ιουλίου 1788, επιστολή No 58, No 60, No 61.

⁴⁶⁶ 4 Σεπτεμβρίου 1790, επιστολή No 124.

⁴⁶⁷ 28 Ιουλίου 1792, επιστολή No 159.

⁴⁶⁸ 15 Σεπτεμβρίου 1793, επιστολή No 178 – Ιανουάριος 1797, επιστολή No 217 – 29 Αυγούστου 1800, επιστολή No 247 – 18 Φεβρουαρίου 1802, επιστολή No 255 – 13 Δεκεμβρίου 1816, επιστολή No 291.

εμπορεύματα της επιχείρησης. Πιστεύουμε λοιπόν πως τα εμπορεύματα ασφαλιζόνταν πιο συχνά, απλά η ασφάλεια πληρωνόταν με διαφορετικό τρόπο, κάτι που θα δικαιολογούσε την περιορισμένη αναφορά σε αυτήν στο *coria lettere*.

Πάντως τα εμπορεύματα μπορούσαν να υποστούν ζημιές όχι μόνο λόγω φυσικών κινδύνων ή εμπόλεμης κατάστασης, αλλά και εξαιτίας του ίδιου του καπετάνιου ή των ναυτών. Έτσι, σε περίπτωση που κάτι τέτοιο γινόταν λόγω του κακού χειρισμού, της κακής κατάστασης του πλοίου ή των εσφαλμένων ενεργειών των ατόμων πάνω στο πλοίο, η ζημία καταλογιζόταν στον καπετάνιο του πλοίου⁴⁶⁹. Τέτοιο παράδειγμα αναφέρεται το 1787, όταν ένα βαρέλι Μοσχάτου οίνου κατέληξε σε λάθος σημείο εξαιτίας της απροσεξίας των ναυτών. Ο Παναγής ανέφερε πως λόγω του λάθους, εκείνο το βαρέλι δεν θα μπορούσε να επιστραφεί, συνεπώς τη ζημία την επωμίστηκε ο καπετάνιος εξ ολοκλήρου. Σε περίπτωση που το βαρέλι είχε αγοραστεί κατόπιν συμφωνίας με τον Παναγή, η ζημία θα μοιραζόταν ανάμεσα στον καπετάνιο και τον ίδιο τον Παναγή. Έτσι, ο καπετάνιος καλούταν να βρει τον παραλήπτη του βαρελιού (και του γράμματος), ο οποίος είχε επενδύσει στο εμπόρευμα, και να τον αποζημιώσει⁴⁷⁰.

Ένα ζήτημα που φάνηκε να προκαλεί μεγάλη αναστάτωση τόσο στους εμπόρους που έστειλαν τα εμπορεύματα όσο και σε εκείνους που περίμεναν να τα παραλάβουν, ήταν η καθυστέρηση ενός πλοίου να φτάσει στο λιμάνι προορισμού. Σε περίπτωση που το πλοίο αργούσε, μπορούσε να προκληθεί ζημιά στην ποιότητα των κρασιών ή της σταφίδας, ή στις τιμές τους. Ένα τέτοιο παράδειγμα καθυστέρησης σημειώθηκε το 1793, όταν ο καπετάνιος αντί να πάει απευθείας στο λιμάνι της Βενετίας, αναγκάστηκε να σταματήσει στο λιμάνι της *Curzola*, στη σημερινή Κροατία, προκειμένου να επισκευάσει τα σημεία του πλοίου του, που έπαθαν ζημιά. Σε εκείνη την περίπτωση ο Δημήτριος και οι άλλοι έμποροι έψαχναν να αποδείξουν μέσω νομικών εγγράφων πως το πλοίο είχε πάθει διαρροή ενώ ήταν ακόμα στην Κεφαλονιά, και δεν την έπαθε λόγω θαλασσοταραχής στην πορεία του ταξιδιού του. Ο ίδιος δικαιολογεί πως δεν το πρόσεξε κανένας γιατί η θάλασσα δεν ήταν ήρεμη και γιατί όλοι ήταν απασχολημένοι με την όσο το δυνατόν γρηγορότερη φόρτωση του караβιού. Για να αποδείξει το επιχείρημά του, ο Δημήτριος παρέδωσε γράμμα ένα μήνα αργότερα με τις καταθέσεις των μαρτύρων, που αποδείκνυαν πως το πλοίο ήταν ανεπαρκές όσο ήταν ακόμα στο λιμάνι της Κεφαλονιάς. Σε περίπτωση που οι

⁴⁶⁹ Azuni, *Dizionario universale*, σελ. 116.

⁴⁷⁰ 12 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή No 32.

μαρτυρίες αποδείκνυαν την αλήθεια, ο Δημήτριος και οι λοιποί εμπλεκόμενοι δεν θα καλούνταν να πληρώσουν για τα έξοδα που χρειάστηκε να καλύψει ο καπετάνιος κατά την επισκευή του πλοίου του και θα μπορούσαν να του ζητήσουν αποζημιώσεις, σε περίπτωση που είχαν προκληθεί ζημιές λόγω της κακής πίστης του. Τρεις εβδομάδες μετά την είδηση για την αναγκαστική στάση του καπετάνιου στην Curzola, ο Δημήτριος ανέφερε πως πλήρωμα ολλανδικού πλοίου τον ενημέρωσε σχετικά με την αναχώρηση του καπετάνιου προς την Βενετία. Συνεπώς, αντιλαμβανόμαστε πως η επισκευή του πλοίου πρέπει να τον είχε καθυστερήσει για περίπου τρεις εβδομάδες⁴⁷¹.

Το 1796 ο έμπορος σημείωσε πως δεν έστειλε λογαριασμό με εκείνη την ανταπόκριση, καθώς φοβόταν πως θα καθυστερούσε την αναχώρηση του πλοίου για πάνω από μία μέρα, κάτι που θα τους ζημίωνε⁴⁷². Το 1803 ο Δημήτριος είχε κατηγορηθεί από τους καπετάνιους πως καθυστέρησε εκείνος την αποστολή λόγω απροσεξίας, και έτσι έλαβε γράμμα από συνεργάτες του στη Βενετία που ζητούσε εξηγήσεις. Αντιλαμβανόμαστε πως ο έμπορος απαντούσε σε γράμμα που τον θεωρούσε ένοχο, καθώς οι συνεργάτες του είχαν πειστεί από τα όσα υποστήριζαν οι καπετάνιοι. Ο Δημήτριος λοιπόν απέδωσε τις κατηγορίες σε συκοφαντία, ανέφερε πως ο καπετάνιος που μετέφερε τα πράγματα ανήκε σε χαμηλή κοινωνική τάξη και δεν είχε μόρφωση, και αποφάσισε να μιλήσει άσχημα για τον έμπορο με σκοπό να αποφύγει την επίπληξη. Ο δεύτερος καπετάνιος τον είχε καλύψει λόγω της έπαρσής του αλλά και επειδή είχε κάνει το ίδιο σφάλμα. Έτσι, η καθυστέρηση δικαιολογείται από την υπερφόρτωση του πλοίου και την ανάγκη του καπετάνιου να πηγαίνει από λιμάνι σε λιμάνι για προστασία, καθώς του ήταν αδύνατον να αμυνθεί στη θάλασσα. Με αυτή την απολογία, ο Δημήτριος προσπάθησε να αποδώσει την ενοχή στον καπετάνιο⁴⁷³.

Έτσι λοιπόν αντιλαμβανόμαστε πως για να βγει το πόρισμα σχετικά με το ποιος θα καλούνταν να καλύψει τα έξοδα της ζημίας, έπρεπε να βρεθεί η αιτία της. Σε περίπτωση καταστροφών που δεν οφείλονταν σε ενέργειες των εμπλεκομένων, η ζημία μπορούσε να καλυφθεί από την ασφάλιση (sicurtà) που προηγήθηκε με έγγραφο συμβόλαιο. Σε περίπτωση που η ζημία γινόταν εξαιτίας των λανθασμένων χειρισμών από την πλευρά του καπετάνιου (κακή κατάσταση πλοίου, εσφαλμένες κινήσεις του πληρώματος ή του ίδιου), η ζημία θα καλυπτόταν

⁴⁷¹ 18 Νοεμβρίου 1793, επιστολή Νο 180 – 10 Δεκεμβρίου 1793, επιστολή Νο 181.

⁴⁷² 14 Σεπτεμβρίου 1796, επιστολή Νο 201.

⁴⁷³ Δεκέμβριος 1803, επιστολή Νο 275.

από εκείνον. Υπήρχαν όμως και περιπτώσεις που μπορεί να έφταιγε ο έμπορος, πράγμα που θα τον ανάγκαζε να λογοδοτήσει στους συνεργάτες του και να τους αποζημιώσει.

δ. Χρήση συναλλαγματικών (lettere di cambio)

Σε περιόδους ταραχών υπήρχαν φαινόμενα όπως η έλλειψη επάρκειας των χρημάτων και η νόθευση όσων κυκλοφορούσαν. Έτσι, οι έμποροι μπορούσαν να βρεθούν σε οικονομική δυσχέρεια και δυσκολεύονταν να ανταποκριθούν στις εμπορικές τους υποχρεώσεις⁴⁷⁴. Για την επίλυση της παραπάνω κατάστασης επινοήθηκε η συναλλαγματική (cambiale, lettera di cambio). Με τη βοήθειά της ο έμπορος μπορούσε να μεταφέρει κεφάλαια με ασφαλή τρόπο και να συμβάλλει στη δημιουργία ρευστών αποθεμάτων, παρακάμπτοντας την απαγόρευση της Καθολικής Εκκλησίας για τον δανεισμό με τόκο⁴⁷⁵.

Στην ουσία πρόκειται για ένα είδος εμπορικού νομίσματος που σε περίπτωση ανάγκης υποκαθιστούσε το πραγματικό νόμισμα. Είχε τη μορφή ενός σύντομου εγγράφου απλής μορφής, το οποίο αντιπροσώπευε ένα σύνολο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Για παράδειγμα, ένας έμπορος που είχε πουλήσει το εμπόρευσμά του σε κάποια περιοχή, όφειλε να λάβει χρήματα για αυτό σε καθορισμένη προθεσμία. Πριν παρέλθει η καθορισμένη προθεσμία, ο πωλητής μπορούσε να εκδώσει συναλλαγματική σε βάρος του αγοραστή. Έτσι, αν ο αγοραστής δεχόταν τη συναλλαγματική, ο πωλητής έμπορος μπορούσε να μεταβιβάσει αυτό το έγγραφο σε τρίτο⁴⁷⁶. Συνεπώς, αντί ο τρίτος να λάβει χρηματικό ποσό από τον πωλητή έμπορο, μπορούσε να το λάβει απευθείας από τον αγοραστή εντός του χρόνου που αναγραφόταν πάνω στη συναλλαγματική. Πρόκειται στην ουσία για μια εντολή του εμπόρου πωλητή προς τον αγοραστή που του χρωστούσε χρήματα, να μεταφέρει τα δικαιώματα της είσπραξης σε τρίτο πρόσωπο που είχε επιλέξει ο έμπορος πωλητής⁴⁷⁷.

Οι πρώτες μαρτυρίες για την χρήση των συναλλαγματικών - με την έννοια της εντολής σε τρίτο να καταβάλει ένα ποσό - εντοπίζονται στην Κρήτη στα τέλη του 14^{ου} αιώνα⁴⁷⁸. Τον 16^ο και 17^ο αιώνα οι Έλληνες του βενετοκρατούμενου χώρου χρησιμοποιούσαν τη συναλλαγματική με

⁴⁷⁴ Βέτσιος, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία*, σελ. 166.

⁴⁷⁵ Ο.π., σελ. 246.

⁴⁷⁶ Azuni, *Dizionario universale*, σελ. 15.

⁴⁷⁷ Θεοχάρης, *Λεξικόν του εμπορίου*, σελ. 645-647.

⁴⁷⁸ Δημήτριος Γκόφας, «Μαρτυρίες για τη χρήση συναλλαγματικών από Έλληνες κατά τον 16ο και τον 17ο αιώνα», *Θησαυρίσματα* 23 (1993), σελ. 206.

τον ίδιο τρόπο που αυτή χρησιμοποιούνταν και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες⁴⁷⁹. Η αύξηση του όγκου των εμπορικών ροών κατά τον 18^ο αιώνα, σε συνάρτηση με την έλλειψη ή την κακή ποιότητα των νομισμάτων, κατέστησε τη χρήση της συναλλαγματικής τόσο συχνή όσο εκείνη της κυκλοφορίας των νομισμάτων. Από τις μελέτες που αφορούν εκείνη την περίοδο προκύπτει πως η χρήση των *lettere di cambio* έδωσε μια λύση στους εμπόρους κατά την προαγορά προϊόντων, όταν εκείνοι δεν είχαν μετρητά ώστε να αποπληρώσουν τα χρέη και περίμεναν να τα αποκτήσουν κατά τη μεταπώληση του αγροτικού προϊόντος. Παράλληλα, η συναλλαγματική έδινε τη δυνατότητα να αποφευχθούν οι υφιστάμενοι κίνδυνοι κατά τη μεταφορά των νομισμάτων από τον ένα τόπο στον άλλον (κλοπή, απώλεια ή κιβδηλία), αλλά και τη διαφορά στην αξία που μπορεί να είχαν σε δύο διαφορετικές περιοχές. Επίσης, μπορεί να θεωρηθεί ως μια λανθάνουσα μορφή πίστωσης με τόκο, εφόσον έτσι καθίστατο η δυνατότητα πραγματοποίησης έντοκων δανείων ή προπληρωμών⁴⁸⁰.

Παραδείγματα χρήσης συναλλαγματικής συναντώνται και στο *coria lettere*. Μέσω αυτών μπορεί να φανεί η χρησιμότητά της στις εμπορικές εργασίες του εμπορικού οίκου Τσιτσέλη, αλλά και η πολυπλοκότητα στη χρήση της. Για παράδειγμα, στις 2 Σεπτεμβρίου 1786 ο Παναγής Τσιτσέλης έβγαλε *cambiale* υπέρ του Gio Battista Albrizzi, «ειδικού στην ιατρική»⁴⁸¹ στη γέφυρα Barratteri για 660 *lire di piccoli*. Ο Παναγής όρισε να αποπληρωθεί η συναλλαγματική μέσα στον Νοέμβριο και παρακινούσε τον Francesco Prina (που ήταν και ο παραλήπτης της επιστολής) να τη δεχθεί σε κατάλληλο χρόνο⁴⁸².

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1787 ο Παναγής έγραψε στον συνεργάτη του Demetrio Damugliano πως πήρε από τον κύριο Pignator την *cambialetta* του Damugliano, και θα εξέταζε το ενδεχόμενο μήπως μπορούσε να επωφεληθεί οικονομικά από την αξία της. Τελικά σε άλλο γράμμα σημείωνε ότι τα είχε καταφέρει και είχε επωφεληθεί με 182 *lire venete di piccoli* από τη συναλλαγματική, που δόθηκε στον Παναγή σε βάρος του Eustachio Pignator. Αυτά τα χρήματα ο Παναγής ζήτησε

⁴⁷⁹ Ο.π., σελ. 212

⁴⁸⁰ Λιάτα, *Φλώρια δεκατέσσερα*, σελ. 59-60 και σελ. 62.

⁴⁸¹ Στην επιστολή Νο 17, ο Gio Battista Albrizzi αναφέρεται ως «speciale da medicine», πράγμα που δεν μας επιτρέπει να αποδώσουμε με ακρίβεια το επάγγελμά του, δηλαδή αν πρόκειται για πρακτικό γιατρό, φαρμακοποιό ή κάποια άλλη ειδικότητα.

⁴⁸² 12 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή Νο 12 – 19 Σεπτεμβρίου 1786, επιστολή Νο 15.

από τον Damugliano να σημειώσει πως θα του τα χρωστούσε. Συνεπώς εικάζουμε πως πρόκειται για δανεισμό χρημάτων του Damugliano στον Παναγή⁴⁸³.

Στις 20 Ιουλίου 1788, ο Παναγής όντας στο πανηγύρι της Σενιγκάλια, κάλυψε το χρέος του παραλήπτη της επιστολής, του Νικολή Κατσαΐτη, σε άτομα των οποίων η πληρωμή είχε καθυστερήσει. Και ενώ είχε κανονίσει τις υποχρεώσεις του, μια μέρα κάποιοι θέλησαν να «προτεστάρουν την καμπιάλε», να μην δεχθούν δηλαδή τη συναλλαγματική, πράγμα που δεν τους επέτρεψε ο Παναγής να κάνουν. Για να λύσει το πρόβλημα, ζήτησε 600 μικρές λίρες από συνεργάτη του, τον Δημήτριο Κονόμο στη Βενετία, για όλο τον Ιανουάριο. Αν εκείνος δεν συμφωνούσε, ο Παναγής σκεφτόταν να «τραβήξει» τις συναλλαγματικές του ανιψιού του (Αγγέλου, γιού του Φραγκίσκου Τσιτσέλη) για τον Ιανουάριο. Τελικά ο Κονόμος δέχτηκε να δώσει 500 μικρές λίρες για τον Ιανουάριο και έλαβε συναλλαγματική για χάρη του Κατσαΐτη, γεγονός που επέτρεψε στον Παναγή να βρει λύση για την αποπληρωμή του ποσού με την αποπληρωμή του τον Ιανουάριο. Στο μεταξύ, ο Κατσαΐτης είχε δώσει στον Δημήτριο Κονόμο 6.000 μικρές λίρες, τις οποίες ο Παναγής διέθεσε σε κάποια άτομα μέσω της έκδοσης της συναλλαγματικής σε βάρος του Κονόμου. Οι συναλλαγματικές που συνέταξε ο Παναγής θα ήταν πληρωτέες τον Ιανουάριο του 1789⁴⁸⁴. Έτσι τα χρέη του Κατσαΐτη απέναντι σε τρίτους θα τα πλήρωνε ο Κονόμος τον Ιανουάριο, αφού πρώτα είχε λάβει χρήματα από αυτόν. Για την παραπάνω διαδικασία μεσολάβησε ο Παναγής, συνδέοντας τον Ζακυνθινό Κατσαΐτη με τον Βενετό Κονόμο και έπειτα τον Κονόμο με τους δανειστές του Κατσαΐτη στη Σενιγκάλια.

Τον Αύγουστο του 1788 ο Παναγής ανέφερε πως δεν ήθελε να δεχθεί τη συναλλαγματική κρατημένη σε βάρος του καπετάνιου Nicoletto Lichiardopulo. Δικαιολογεί την απόφασή του λέγοντας πως ο καπετάνιος είχε μεταφέρει τη συναλλαγματική σε βάρος του Focca και των συντρόφων του, και την είχε δεχθεί ο Valier, κάτι που θα επηρέαζε την προθεσμία της. Τελικά ο Παναγής πήγε στον Valier, που τον ενημέρωσε πως θα λάβει κάποια χρήματα, και από εκείνα, θα παραχωρήσει ένα τμήμα στον Παναγή. Σε όλα αυτά εμπλεκόταν και ο Francesco Carara, ο οποίος είχε βγάλει άλλη συναλλαγματική σε βάρος του Valier, την οποία ο Valier θα αποπλήρωνε στον Παναγή. Έτσι ο Παναγής θα έπαιρνε χρήματα από τον Valier για δύο συναλλαγματικές, τη μια

⁴⁸³ 25 Σεπτεμβρίου 1787, επιστολή No 50 – 29 Νοεμβρίου 1787, επιστολή No 54.

⁴⁸⁴ 20-31 Ιουλίου 1788, επιστολή No 59, No 60.

που δέχθηκε ο Valier από τον Lichiardopulo (αφού τα λεφτά που χρωστούσε ο καπετάνιος στον Παναγή, τα πλήρωσε ο Focca στον Valier), και την άλλη – από τον Carara⁴⁸⁵.

Το 1802 ο Δημήτριος Τσιτσέλης ζήτησε από τον συνεργάτη του να του στείλει τα κέρδη του όσο το δυνατόν γρηγορότερα στην Κεφαλονιά είτε μέσω κάποιου συνεργάτη του, είτε σε gruppo (σε μετρητά), λέγοντας πως θα ενημερώσει για το λιγότερο επιζήμιο είδος των νομισμάτων, ή μέσω της συναλλαγματικής, που θα είχε προορισμό κάποιον στην Κεφαλονιά ή τη Ζάκυνθο⁴⁸⁶.

⁴⁸⁵ Αύγουστος 1788, επιστολή Νο 62 – 27 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 70 – 30 Αυγούστου 1788, επιστολή Νο 76 – 5 Σεπτεμβρίου 1788, επιστολή Νο 85.

⁴⁸⁶ 9 Σεπτεμβρίου 1802, επιστολή Νο 258.

Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία μελετήθηκε η δράση του εμπορικού οίκου Παναγή Τσιτσέλη από το 1786 ως το 1804, και ελάχιστα από το 1814 ως το 1816. Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από στις 291 επιστολές του *coria lettere* της εταιρείας και εξηγήθηκαν με τη βοήθεια της βιβλιογραφίας. Συνοψίζοντας τη μελέτη, θα μπορούσαμε να κατατάξουμε τον εμπορικό οίκο Τσιτσέλη σε μια επιχείρηση μεσαίας κλίμακας, έχοντας υπόψιν τα κριτήρια που χρησιμοποιούν οι ιστορικοί στις μελέτες τους, ώστε να αξιολογήσουν το μέγεθος ενός εμπορικού οίκου εκείνης της περιόδου.

Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο ανάπτυξης του ελληνικού εμπορίου στην Ανατολική Μεσόγειο, την οποία παρουσιάσαμε στο Κεφάλαιο II, το μεγάλο εμπόριο βρισκόταν στη δικαιοδοσία μιας περιορισμένης ομάδας μεγαλεμπόρων, στην οποία πρόσωπα προερχόμενα από τον παραδοσιακό ελληνικό χώρο είχαν μικρή συμμετοχή. Ο ρόλος τους περιοριζόταν στη συλλογή πληροφοριών γύρω από τις ανάγκες των αγορών, και ως εκ τούτου, στη διαμόρφωση των τιμών. Το πρακτικό σκέλος του εμπορίου ανατίθετο σε δίκτυο συνεργατών που είχαν τον έλεγχο της διεξαγωγής του εμπορίου⁴⁸⁷.

Ως παράδειγμα μιας επιχείρησης τέτοιου μεγέθους θα μπορούσε να χρησιμεύσει ο εμπορικός οίκος Σελέκη και Σάρου (*Selechi e Saro*) της Βενετίας. Η δράση του ανάμεσα στα έτη 1723-1730 μελετήθηκε από τον Βασίλη Κρεμμυδά το 1975. Πρόκειται για έναν οίκο, που απασχολούσε μεγάλο αριθμό μεγαλεμπόρων και μεγαλοεισαγωγέων στον ελληνικό χώρο, με τη βοήθεια των οποίων γινόταν η κίνηση των εμπορευμάτων εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου. Η δράση του οίκου Σελέκη και Σάρου (*Selechi e Saro*) βρισκόταν στην ασφαλή συγκέντρωση και αποστολή ή διανομή των εμπορευμάτων, ή τη σύναψη των απευθείας ανταλλαγών εμπορευμάτων με τη βοήθεια των εμπορομεσιτών ή εμπόρων. Στο εμπορικό αρχείο της επιχείρησης αναγνώστηκαν πάνω από 100 ονόματα μικρών και μεγάλων εμπόρων, που δραστηριοποιούνταν στις αρχές του 18^{ου} αιώνα⁴⁸⁸.

Ένα ακόμα παράδειγμα του μεγάλου εμπορίου αποτελεί η δράση της εμπορικής επιχείρησης των Αδελφών Ράλλη (1830-1860). Μέσω των στενών οικογενειακών δεσμών οι

⁴⁸⁷ Ευτυχία Λιάτα, «Ένας Έλληνας έμπορος στη Δύση. Πορεία μιας ζωής από τον 17^ο στον 18^ο αι.», στο Χρύσα Μαλτέζου – Θεοχάρης Δετοράκης (επιμ.), *Ροδωνιά: τιμή στον Μ. Ι. Μανούσακα*, τ. 1, Ρέθυμνο 1994, σελ. 283-284.

⁴⁸⁸ Κρεμμυδάς, «Ιστορία του ελληνικού εμπορικού οίκου», σελ. 171-199.

μεγαλύτερες από τις χιώτικες οικογένειες δημιούργησαν εμπορικό δίκτυο, η κυριαρχία του οποίου έχει χαρακτηριστεί ως «χιώτικη φάση» στην ιστορία του ελληνικού εμπορίου. Η οικογένεια Ράλλη ήταν η ισχυρότερη από αυτές τις 60 οικογένειες εφόσον διαμόρφωνε την λειτουργία όλου του δικτύου. Διακινούσε προϊόντα είτε μέσω των υποκαταστημάτων της που υπήρχαν στα κυριότερα λιμάνια της Μεσογείου και της Βόρειας Ευρώπης, είτε μέσω των καταστημάτων που ανήκαν σε συγγενείς τους⁴⁸⁹.

Στο αντίθετο άκρο ανήκαν οι μικρέμποροι, οι οποίοι στόχευαν σε κέρδος κατόπιν συγκυριών και περιστάσεων. Αυτοί κατέβαλαν την προσωπική τους εργασία προκειμένου να εκτελέσουν μια παραγγελία: έκαναν οι ίδιοι τις εμπορικές συμφωνίες, προμηθεύονταν τα εμπορεύματα, επέβλεπαν τις φορτοεκφορτωτικές εργασίες, έβρισκαν αγοραστές για τα εμπορεύματά τους, και μπορεί να έκαναν μερικές πράξεις λιανεμπορίου στην έδρα της επιχείρησής τους⁴⁹⁰.

Μια τέτοια περίπτωση ερευνήθηκε από τον Χρήστο Ζαμπακόλα το 2013 στη μελέτη των Εβραίων από τα Ιωάννινα, μέσα από την εμπορική τους δράση από τον 16^ο ως τον 18^ο αιώνα. Τα στοιχεία αντλήθηκαν από το αρχείο του εμπορικού οίκου Σελέκη και Σάρου (Selechi e Saro), και συγκεκριμένα από 80 επιστολές προς τέσσερεις παραλήπτες εβραϊκής καταγωγής, εκ των οποίων οι τρεις είχαν δεσμούς συγγένειας και ένας επαγγελματική σχέση. Οι Γιαννιώτες Εβραίοι αξιοποίησαν το δίκτυο της εταιρείας Σελέκη και Σάρου (Selechi e Saro) ώστε να προωθούν τα εμπορεύματά τους στην ευρωπαϊκή αγορά, είτε συνεργαζόμενοι μεταξύ τους, είτε μόνοι τους. Από το 1723 ως το 1729 ο οίκος Σελέκη και Σάρου (Selechi e Saro) ήταν ο μοναδικός συνεργάτης των Γιαννιωτών Εβραίων στη Βενετία, και εξυπηρετούσε τόσο τις εξαγωγικές, όσο και τις εισαγωγικές τους επιχειρηματικές δράσεις. Ο Ζαμπακόλας εντοπίζει ομοιότητες της εμπορικής τους δράσης με μεσαιάς κλίμακας εμπόριο, όμως δεν τους κατατάσσει εκεί λόγω αφενός των εξωτερικών τους περιορισμών, αφού οι Βενετοί ήταν καχύποπτοι απέναντι σε αυτούς λόγω της θρησκευτικής τους ταυτότητας, και αφετέρου των εσωτερικών περιορισμών, εξηγώντας πως όλες οι εβραϊκές κοινότητες του ελληνικού χώρου υπάγονταν σε ορισμένη θρησκευτική νομοθεσία⁴⁹¹.

⁴⁸⁹ Χαρλαύτη, «Εμπόριο και ναυτιλία τον 19ο αιώνα», σελ. 69-127.

⁴⁹⁰ Λιάτα, «Ένας Έλληνας έμπορος στη Δύση», σελ. 283-284.

⁴⁹¹ Χρήστος Ζαμπακόλας, *Η ιστορική παρουσία των γιαννιωτών εβραίων μέσα από την εμπορική τους δραστηριότητα. Ιωάννινα – Βενετία, 16^{ος} – 18^{ος} αιώνας*, Ίδρυμα Ιωσήφ και Εσθήρ Γκάνη: Ιωάννινα 2013.

Ανάμεσα στους μεγαλεμπόρους και τους μικρεμπόρους υπήρχαν και άτομα που μετείχαν και στους δύο κόσμους, γεγονός που σχετιζόταν με την οικονομική τους επιφάνεια και με τη μορφή των εμπορικών δραστηριοτήτων που ασκούσαν⁴⁹². Αρχικά μπορούμε να φέρουμε ως παράδειγμα τη μελέτη της Ευτυχίας Λιάτα για την περίπτωση του εμπόρου Γεωργίου Μέλου, που δραστηριοποιήθηκε στη Βενετία από το 1712 ως τον θάνατό του το 1732, ενώ είχε και προηγούμενη εμπορική παρουσία στην Ισπανία λόγω της καταγωγής της μητέρας του. Η επιχείρησή του κινούνταν ανάμεσα σε μεγαλεμπόρους και μικρεμπόρους, εφόσον ασχολούνταν μόνο με χονδρικό εμπόριο στο κατάστημά του στη Βενετία, με διακίνηση των εμπορευμάτων για λογαριασμό τρίτων και με εκδόσεις δανείων. Ακολουθούσε την πρακτική της πολυδιάσπασης στα διακινούμενα είδη, αλλά και τη γεωγραφική διασπορά, προκειμένου να μοιράζει τους εμπορικούς του κινδύνους⁴⁹³.

Ένα δεύτερο παράδειγμα αποτελεί η μελέτη της Μαρίας Χριστίνας Χατζιωάννου για τον εμπορικό οίκο Γερούση στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Πρόκειται για μια οικογενειακή επιχείρηση με καταγωγή από τη Σμύρνη, που ξεκίνησε να δραστηριοποιείται στον κόσμο του εμπορίου ορίζοντας την επαγγελματική της έδρα στην Τεργέστη. Τα τρία αδέρφια που κληρονόμησαν την επιχείρηση από τον πατέρα και τον θείο τους την μετέφεραν στη Σμύρνη, και την περίοδο 1827-1835 σχημάτισαν εμπορικό τρίγωνο ανάμεσα στη Σμύρνη, τη Σύρο και την Τεργέστη. Από το 1835 ως το 1870 η επιχείρηση είχε ως εμπορική της έδρα στην Πάτρα. Στην ουσία πρόκειται για επιχειρηματίες που ξεπέρασαν τα όρια του τοπικού εμπορίου και πέρασαν στις διεθνείς συναλλαγές, έχοντας ως έρεισμα την οικογενειακή τους επιχείρηση και τη συνδρομή των ελληνικών κοινοτήτων της Σμύρνης και της Τεργέστης. Όταν η έδρα της επιχείρησης μεταφέρθηκε στην Πάτρα, πραγματοποιήθηκε μια οργανωτική αναδιάρθρωση και οι εργασίες του εμπορικού οίκου στηρίχτηκαν στην εξαγωγή σταφίδας⁴⁹⁴.

Έχοντας υπόψιν τα παραπάνω παραδείγματα εμπορικών οίκων και την αξιολόγησή τους ως προς το εύρος της απασχόλησης, κρίνουμε πως η εμπορική επιχείρηση Παναγή Τσιτσέλη δεν μπορεί να ανήκει στην κατηγορία ούτε των μεγάλων ούτε των μικρών επιχειρήσεων. Στην πρώτη, γιατί δεν κινούσε τα νήματα του εμπορίου και τόσο ο αρχηγός της επιχείρησης όσο τα μέλη που απασχολεί, καταβάλλουν προσωπική εργασία για τη διεκπεραίωση των παραγγελιών. Η

⁴⁹² Λιάτα, «Ένας Έλληνας έμπορος στη Δύση», σελ. 283-284.

⁴⁹³ Ο.π., σελ. 279-297.

⁴⁹⁴ Χατζιωάννου, *Οικογενειακή στρατηγική*.

επιχείρηση Τσιτσέλη λειτουργούσε άλλοτε ως επενδυτής σε ένα προϊόν, από κοινού με συντρόφους, άλλοτε ως μεσίτης, λαμβάνοντας την προμήθεια, και ορισμένες φορές εκτελώντας και τους δύο ρόλους μαζί. Μικρή δεν μπορεί να θεωρηθεί η επιχείρηση επειδή δεν έχει συγκυριακό χαρακτήρα, δεν προσκολλάται σε κάποιον έμπορο, αλλά προωθεί η ίδια προϊόντα χονδρικού εμπορίου. Για αυτό, θεωρούμε εύστοχο να υποστηρίξουμε πως η επιχείρηση Τσιτσέλη έφερε τα χαρακτηριστικά μιας επιχείρησης μεσαίου εύρους, που αξιοποιούσε τα υπάρχοντα εμπορικά δίκτυα με σκοπό να προωθήσει τα πλεονάσματα της αγροτικής παραγωγής του τόπου της στις μεγάλες ευρωπαϊκές αγορές, είτε της Βενετίας, είτε της Σενιγκάλια. Λόγω των ιστορικών συνθηκών, παρατηρούμε πως ο όγκος της εμπορικής δραστηριότητας μειώνεται σταδιακά μέχρι το 1804, όχι όμως σε βαθμό, που θα μετέβαλλε τον χαρακτήρα της επιχείρησης. Για τη διετία 1814-1816 δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία ώστε να γίνει σύγκριση με τα προηγούμενα έτη. Συνεπώς τουλάχιστον για τα έτη 1786-1804, η επιχείρηση του Παναγή Τσιτσέλη αποτελεί μια τυπική μορφή εμπορικού οίκου στον χώρο της ανατολικής Μεσογείου, που χάρη στην αξιοποίηση των εμπορικών δικτύων και των επαγγελματικών σχέσεων, ενώνει το εμπόριο μικρής και τοπικής κλίμακας με το εμπόριο μεγάλου και διεθνούς εύρους.

Copia lettere

1. Copia di let<ere> spedita al signor Gio. Torre con capitan Iseppo Florio

Venezia Signor Giovanni Torre Stimatissimo Cefalonia 4 Settembre 1786 S.N.

In risposta alle due grate vostre lettere 29 Luglio e 5 dello scorso Agosto giuntemi la prima con capitan Calesari, la seconda con capitan Vianello, le dico aver ricevute le botte 20 a dovere, nonché il gruppo con li talari veneti sessanta, se zechini veneti centotrentanove che in tutto ammonta a lire piccolo venete 3718, che giunte alle dovutele per la canavuzze £ 2140.12 ammontano alla summa di piccolo venete £ 5858.12.

Vedo anco quanto elle mi ordina rapport all'acquisto delli Moscati ed uvepasse. Ella vorrebbe che in certo modo io fossi garanti della qualità di vini, e che quanto questi non abbiano a riuscire della qualità ch'ella desidera, io debba tralasciare anco l'acquisto dell'uvapassa. Quando mi capitò la seconda sua che mi fa certo delle sue intenzioni, io già avevo acquistato e di Moscati, e l'uvapassa. Avevo acquistato certamente robba mercantile e non inferior alla robba dagli altri caricatori acquistata. Tuttociò come io non posso profetizzare se li vini o tutti, o in parte possano riuscire della qualità da lei contemprala, così a scanso de' disturbi che in seguito potessero nascere, hò treduto tener questi per mio conto, e parte costa spedione al signor Lazzaroni, accio per mè siano venduti ritenendo qui le di lei botte ad ogni sua disposizione non essendomi riuscito per la scarsezza di vini, e per non essere molti bastimenti rispeditirgliele com'elle mi ordina. Seme di lino io non hò potuto trovare al prezzo ch'ella mi conotta di £ 19 venete costa posta, avendo fatto il conto della qui compra, e spese tutte a questa annesse, che ammontava costà tradotta £ 21. Lo staro, così anco su questo hò dovuto abbandonare ogni pensiero. Non restavami altro secondo la sua commissione che rispeditirle il soldo, ma due cose si opponevano a questo.

L'acquisto ch'io già precedentemente avevo fatto dell'uvapassa, e l'esser io sottoscritto al nolleggio del capitan Francesco Vianello sù cui dovevano esser imbarcati, e di vini, e l'uvapassa. In vista dunque a cio io ho pensato spedire a di lei consegnazione, e colla di lei marca uvapassa migliara venti. Questa verrà a costare da qui solo spedita circa zechini dodici al migliaro. La qualità sua è delle più perfette. Ora ella resta in libertà o di accettarla per suo conto, e rimborsarsi così di quanto le devo, e se niente resto averla per il di più da rimborsare, oppure quando ella non voglia accettarla per conto suo, ella la tratenirà per mio conto, procurerà l'esito della medesima al miglior mio vantaggio, e rimborsandosi ella di quanto io le devo, per il tempo ch'ella si troverà privo del suo soldo, mi addebiterà del pro competente. Bastami solo che al giungerle della presente ella

decida se debba o nò per conto suo accettare l'uvapassa medesima e quando ella creda tenerla per mio conto avvisare il signor Francesco Prina, ed il signor Giacomo Lazzaroni della risoluzione ch'ella crederà a proposito prendere sù tal affare. La suddetta uvapassa non copre in tutto il vuoto per pieno delli Moscati ed uvapassa ch'io doveva spedirle. Crederò che a questo ella dovrà pensare per rimborsare il capitano del di || {di} più, non essendo certamente cosa di dovere che oltre al rischio mio, anche quando ella non accetti per di lei conto l'uvapassa, io debba sottostare ad altri discapiti. In attenzione de' suoi comandi mi risservo col padron Vianello scriverle più diffusamente, e accompagnare la di carico per l'uvapassa. Ella mi crede sempre.

Martedì 7 Settembre 86. Replicata con capitano Simon Calesari.

2. Copia di lettera spedita al Signor Giacomo Antonio Lazzaroni con capitano Simon Calesari.

Venezia Signor Giacomo Antonio Lazzaroni Stimatissimo Cefalonia 7 Settembre 1786

Serve la presente per confermarvi la di già scrittavi con capitano Florio in data 4 del co<rr>te Settembre e per occludervi le annesse di carico, dalle quali vedrete come con capitano Simon Calesari vi spedisco le botte cinque candiote piene Moscato di vostra ragione ed il barillo oglio, nonché altre otto di mia ragione piene pur di Moscato, delle quali procurarete la vendita al maggior vantaggio.

Spero che le vostre, e le mie riusciranno di qualità buona. Con capitano Vianello vi spedirò le altre sette botti vostre con Moscati, nonché una botta piene Vino uvapassa che per mio conto sarà da voi venduta. Io non posso a raccomandarvi il mio interesse, mentre sono troppo persuaso della vostra premura in favorirmi. Con capitano Florio vi avvertivo come il signor Torre mi scrisse, che quando li Moscati non abbiano a riuscire di perfetta qualità, io debba tralasciare la provvista delle botte 20 da lui ordinatemi. Sù ciò dunque perché non abbia, io ad esser soggetto a disturbi quando la qualità de' medesimi non incontrasse il suo genio, così hò pensato sostituire uvapassa, e spedirla a sua consegna. Gli hò scritto pero con detto Florio, e gli replico anco col pnte incontro che sa intenda tenerla uvapassa per suo conto, o quando nò disporla a mio conto, e nell'uno caso e nell'altro prima dell'arrivo costà di capitano Vianello, con cui la spedisco debba a voi, ed al signor Prina far nota la sua intenzione, acciò io non abbia un tempo ad aver disturbi con lui. Vi raccomando dunque di sapere la sua intenzione, e scrivermi per mia regola. Già allo stesso signor Torre scrivendo il costo dall'uvapassa da qui solo spedita, lo lascio in libertà di accettarla per conto suo, o esitarla per mio conto, incumbendogli però di dichiararsi con voi, e con il signor Prina, a

scarso di questioni, e disturbi. Col desiderio de' vostri caratteri, e comandi, riverindo ciascuno del vostro negozio mi dico.

3. Con lo stesso al signor Alberto Raffai

Venezia Signor Alberto Raffai Stimatissimo Cefalonia 7 Settembre 86

Col desiderio di rispondere alle gradite vostre in tempo di maggior opportunità serve la pnte per caramente riverirvi, ed avvisarvi come con l'arrivo in queste parti delli trabacoli capitan Calesari, e Vianello, hò ricevuto tuttociò che conto della compagnia spedite, come pure li due bariletti col cipro e polvere, e le 20 candiote dal signor Cazzaitti. In adempi<ment>o adunque degli obblighi da mè con voi presi per la compagnia, vi dico come sopra capitan Simon Calesari hò imbarcate le botte 12 nel suo pielego nollegiate, piene queste di vini Moscati del pnte raccolto || {to} e della qualità migliore rapporto all'anno troppo critico, e scarso di tale prodotto. Col capitan Vianello vi spedirò le rimanenti botte, ed uvapassa per l'adempimento totale di ogni impegno da mè con voi preso. Alla vostra amicizia raccomando il possibile vantaggio nella vendita delli generi che da mè vi si spediscono. Qui occlusa saravvi anco la di carico per le suddette botte 12. Per ora altre non hò che dirvi. Conservatemi il piacere de' vostri comandi, ed avvisi, mentre io sarò sempre.

4. Con lo stesso al signor Francesco Prina

Venezia Signor Francesco Prina Stimatissimo Cefalonia 7 Settembre 86

In data 4 corrente con capitan Florio per costà diretto non ho mancato spedirvi mia lettera, in cui vi raguagliava di mia salute. Vi feci note anco l'opinione del signor Torre espresso in sua lettera 5 del passato Agosto, con cui mi comise che quando li Moscati da lui ordinatimi non avessero a riuscire di qualità perfetta, io dovessi desistere dall'acquitto. Per non aver disturbi con il medesimo sebbene questi fossero stati da me provvisti, hò pensato trattenerli per mio conto, e sostituire uvapassa a lui diretta. Gli scrissi come per ora gli scrivo con detto Florio il mio sendimento, poi lo misi in libertà o di abbracciaro l'uvapassa per suo conto, o di accetarla per mio, avendogli già accennato il costo e spese della medesima da qui solo spedita, ascendenta a circa zecchini 12 il migliaro così scrivendogli gli hò però comesso che prima dell'arrivo di capitan Vianello con cui spedisco l'uvapassa medesima debba e a voi, ed al signor Giacomo Lazzaroni far note le sue intenzioni, acciò io non abbi ad aver in seguito disturbi con il medesimo. Ho così anche a voi scritto, che da lui prendiate parola, cosa intende di fare, e colla presente nuovamente vi raccomando

questo affare. Oltre a ciò devo dirvi come, alla vostra consegna, ed a quelle del signor Bortolo Lazzaroni spedisco col pnte capitano Simon Calesari uvapassa fagotti 31 del peso grosso veneto di ... 14.700 della quale ne procurarete l'esito al maggior mio vantaggio. Il frutto è ottimo, e di qualità perfetta, ma come vi dissi costa da qui spedito, circa zecchini 12 al migliaro voi dunque farete come fosse cosa vostra propria, e vostro interesse. Per ora altro non hò ad aggiungervi, solo ché avrò piacere in seguito de' vostri riscontri, e comandi. I miei saluti, e quelli de' miei figli al degnissimo signor Antonio e rimanenti della vostra degnissima famiglia. Sono con tutto l'affetto.

5. Con lo stesso al signor Bortolo Lazzaroni

Venezia Signor Bortolo Lazzaroni Stimatissimo Cefalonia 7 Settembre 1786
Risservandomi il piacere con maggior tempo rispondere alla gentilissima vostra. Serve la pnte per caramente riverirvi, ed avvisarvi, come con capitano Simon Calesari hò spedite le botte 12 della compagnia Raffai piene Moscati alla consegna del medesimo e come dalla di carico che occlusa in lettera diretta al signor Raffai medesimo potete comprendere il consegna vostra e del signor Prina, spedisco con detto Calesari fagotti 31 pieni uvapassa e di mia ragione di peso grosso veneto ... 14.700, di cui ne procurarete l'esito al maggior mio vantaggio. Il frutto è bello, e di perfetta || {fetta} qualità, costa però da qui solo spedito circa zecchini 12 il migliaro. Con questo ragualio unendo anco le altre costà spese annesse al medesimo farete il conto del costo, procurando come vi dissi nell'esito il maggior mio vantaggio. Con capitano Vianello spedirò li rimanenti vini Moscati, e l'uvapassa dell'anzidetta compagnia Raffai. Vorrei sperare che la qualità loro dovesse essere di vostro, e suo aggradimento, mentre si è procurato nell'anno troppo critico, e scarso provvedere delle robba migliore. In attenzione de' vostri avvisi e comandi, avanzando i miei saluti al signor Curti, e a voi per parte anco di miei figli hò il piacere di dirmi.

6. Copia di lettera scritta al signor Cristo di Zuanne con capitano Francesco Vianello

Venezia Signor Cristo di Zuanne Stimatissimo Cefalonia prossimo Settembre 1786 SN
Serve la pnte per caramente riverirvi, ed avvisarvi come dalla qui occlusa di carico vedrete la spedizione da mè a voi fatta di fagotti dodici uvapassa del nuovo raccolto di peso grosso veneto ... 5.710 ed a voi inviata col trabacolo del capitano Francesco Vianello. Questa da qui solo spedita mi costa zechini 12 al migliaro circa. Ne farete l'esito della medesima al miglior mio vantaggio, e del ritratto vi rimborsarete delle £ 1191.19 che vi devo come per il vostro conto 29 Maggio decorso.

Dietro a' vostri avvisi se mai vi fosse dell'avvanzo, vi scriverò come disponer lo dovete. Intanto riverindo caramente il vostro signor Antonio, con tutto l'effetto sono a vostri comandi.

7. Col medesimo al signor Erede del q. signor Iseppo Rubbi

Venezia Signor Erede del q. Iseppo Rubbi Stimatissimo Cefalonia li 12 Settembre 1786

Col trabacolo nominato Madonna Addolorata patroneggiato dal capitan Francesco Vianello, vi spedisco fagotti sedeci pieni uvapassa di perfetta qualità, e muova del peso grosso veneto di ... 7.530, e come meglio dall'annessa di carico che qui troverete e esitando la medesima al miglior mio vantaggio, il ritretto dalla medesima lo tenirete a conto delle £ 2341.12 che vi devo, come dalli conti che mi esibiste. Avendo vostri avvisi di quanto ancora io vi già restato debitore, darò ordine che costà vi già contato il rimanente per l'intero soldo del debito. Per vostro lume devo avvisarvi come l'uvapassa da qui solo spedita costa circa zecchini 12 il migliaro col desiderio de' vostri comandi, hò il piacere di dirmi.

8. || Copia di lettera scritta al signor Gio. Torre con capitan Francesco Vianello

Venezia Signor Gio. Torre Stimatissimo Cefalonia 12 Settembre 1786 SN

Riportandomi alla precedente scrittale con capitan Iseppo Florio in data 4 corrente e replicate il giorno 7 con capitan Calesari che spero anco e due le siano giunte, serve la presente per occluderle la di carico delli fagotti 45 uvapassa del peso di ... grosse venete 22.000, caricati sopra il trabacolo del capitan Francesco Vianello a di lei consegnazione. Le spedisco pure l'importare della medesima con di contro quanto le devo, acciò avendosi ella determinate di tenerla per suo conto possa vedere il suo costo, e quanto le resto ancor debitore. Come le scrissi questa non copre per l'intero il vuoto per pieno per li 120 botte Moscati, e migliara 12 uvapassa che doveva spedirle ma che per le botte mi fù da lei levata la commissione. Deve dunque il suddetto capitano esser rimborsato oltre il nollo della suddetta uvapassa di correnti ... 22 per intero saldo del suo nolleggio. Gli qui per non usarmi un dispiacere non fece protesti, ricercò pero da mè ch'io le scrivessi di costà per questo restante essere rimborsato. Ella dunque favorirà contargli anco questo resto, poichè anco chè l'uvapassa dovesse essere esitata per mio conto, non credo di dovere ch'io debba esser soggetto ad aggravii maggiori. Col desiderio de' suoi riscontri, e comandi, passo umilmente a segnarmi.

9. Col medesimo al signor Alberto Raffai

Venezia Signor Alberto Raffai Stimatissimo Cefalonia 12 Settembre 1786 S.N.

Sbrigatasi finalmente dal carico il capitano Franco Vianello, e pronto alla partenza, serve la pnte per confermare la di già scrittavi con capitano Calesari con cui vi ho spedito le botte 12 Moscati, e nello stesso tempo avvisarvi come col suddetto capitano Vianello vi spedisco le rimanenti botte 28 per compimento delle quaranta, nonché fagotti quarantacinque uvapassa di perfetta qualità, del peso grosso veneto ... 21.680, e come meglio dall'annessa di carico. Per vostro proprio conto vi spedisco una botta sola di Moscato Liatico bianco, non avendomi permesso l'anno scorso di Moscati, e la pocca buona qualità loro di fame per le due che mi ordinaste. Qui rimase una delle vostre botte, che non era buona per azzardar di costà piena spedirla per il chè dopo aversi qui sfondata, e perduto molto Moscato mi convenne qui trattenerla. Nella summa delle botte quarante vi hò posto circa botte 15 Cosanichi. Questi li hò creduti migliori di qualità delli Moscati di questo anno, mi convenne con sommo travaglio, e pericolo farli condurre dalla parte di Argostoli altra pertinenza dell'isola, e nell'acquisto possa since || {since} sinceramente asserirvi che hò rissentito qualche discapito. Siavi però di avviso ogni buon riguardo. Occluso ritoverete il conto delli generi che vi spedisco. Riuscindo questi come io spero di qualità buona, vi raccomando l'interesse della compagnia. Rapporto al divario in cui siamo circa li soldi da voi, costà dattimi prima della mia partenza per Sinigaglia penso che colla mia venuta in codeste parti resterete persuaso di quanto vocalmente sarò per esporvi. Intanto riverendo cordialmente il signor Gio. Battista e signor Antonio. Resto a vostri comandi.

10. Con capitano Francesco Vianello al signor Giacomo Antonio Lazzaroni

Venezia Signor Giacomo Antonio Lazzaroni Stimatissimo Cefalonia 12 Settembre 86 S.N.

Mi riporto alla precedente scrittavi con capitano Calesari con cui vi hò spedito le botte 5 di vostra ragione ed otto per mio conto, come dalla replicata di carico qui vedrete. Serve la pnte per accompagnarvi col pnte capitano Francesco Vianello le rimanenti botte 7 per adempimento di vostra commissione, nonché una botta Vino uvapassa di mio conto. Spero che li Moscati riusciranno bene, mentre nell'anno troppo scarso, hò procurato acquistare della robba migliore. Il Vino uvapassa che vi spedisco sarà perfetto. Sappiate però che da qui solo spedito mi costa zecchini ventiquattro crescenti, mentre per farlo hò impiegato quasi due migliara e mezzo di uvapassa. Voi dunque nell'esitarlo procurate il possibile mio vantaggio. La botta in cui è posto e del signor Torre,

farete dunque il piacere vuota che sia consegnarla al medesimo. Vi spedisco anco il conto dell'importo delli Moscati, ed oglio che hò spedito di vostra raggione. Qui mi rimase la cassetta colle bozze che doveva spedirvi piene di spirito di vino. La scarsezza de' vini sue che anco questo genere costi il triplo più del consueto, hò pensato dunque di trattanerle e risserbarla per l'anno venturo chi crederò non abbia ad essere così infelice. Suppono vi siano giunte le due mie precedenti con capitan Florio, e Calesari. Nell'avanzarmi vostre notizie, e comandi raguagliatemi vi prego della risoluzione presa dal signor Torre, rapporto all'uvapassa che col pnte Vianello gli spedisco. Riverite cordialmente tutti del vostro negozio, io poi con tutto l'affetto mi dico.

11. || Col medesimo al signor Bortolo Lazzaroni

Venezia Signor Bortolo Lazzaroni Stimatissimo Cefalonia 12 Settembre 1786 S.N.

Colla partenza da qui per codeste parti di capitan Calesari vi hò scritto altra mia, ed accompagnata polizza di carico per fagotti trentauno uvapassa diretta alla vostra consegnazione, ed a quella del signor Prina. Ora nel spedirvi la replicata vi avverto come sopra il pnte capitan Francesco Vianello hò imbarcato altri fagotti sei di mia raggione alla vostra, e sua consegnazione diretti, del peso come dall'annessa di carico. Ne farete anco di questa l'esito al miglior vantaggio possibile. Col suddetto Vianello hò spedito al signor Raffai le rimanenti botte, ed uvapassa per l'adempimento della compagnia, nonché il conto del costo, ed peso di ogni cosa spedita. Riuscinto la qualità de' vini come io spero vi prego a procurare il vantaggio della compagnia. Rapporto alla differenza che corre tra il suddetto Raffai, e me per il soldo costà contatomi prima della mia partenza per Sinigaglia, già al medesimo hò scritto, e scrivo a voi, ed al signor Curti che colla mia venuta in codeste parti spero di persuadervi di quanto vocalmente sarò per esporvi. Intanto pregantovi di continuarmi il vostro compatimento riverindovi cordialmente per parte ancora de' miei figli con tutto l'affetto mi segno.

12. Col medesimo al signor Francesco Prina

Venezia Signor Francesco Prina Stimatissimo Cefalonia 12 Settembre 86 S.N.

Accuso la ricevuta di grata vostra 19 dello scorso Agosto qui giuntami col capitan Rosada diretto per Samo. Ebbi piacere di gentile la vostra salute. Spero vi siano giunte le mie lettere speditevi col Florio, e Calesari. Colla seconda ci avvisavo come con il suddetto capitan Calesari hò spedito alla vostra consegnazione, ed a quelle del signor Bortolo Lazzaroni fagotti 31 uvapassa, e come dalla

di carico al suddetto signor Lazzaroni spedita. Ora con capitano Francesco Vianello alla vostra e sua consegna spedisco altri fagotti sei uvapassa. E di queste, e dalla parte farete l'esito al maggior mio vantaggio. Qui annessa vi pongo la replicata di carico di capitano Calesari, e la parte per li suddetti fagotti sei. Del ritratto dalla medesima vi scriverò l'uso che ne dovete fare in seguito. Col parte Vianello spedisco al signor Torre l'uvapassa che vi hò scritto. Suppono che all'arrivo di questa egli siasi di già con voi, e signor Giacomo Lazzaroni dichiarato se intenda o no, tenerle per suo conto. Voi procurate di darmi sù ciò avviso, e mandarmi vostri comandi. Riverendo cordialmente voi e ciascuno di vostra degnissima famiglia per parte anco de' miei figli, con tutto l'affetto sono.

P.S. 13 detto || {13 detto} Nel giorno d'oggi hò segnato cambiale prima e seconda per lire de' piccoli seicento e sessanta a favore del signor Gio. Battista Albrizzi speciale sopra il ponte di Barrateri. Deve e spere estinta a tutto il mese di Novembre prossimo venturo. Vi raccomando però l'accettazione della medesima e il pagamento a tempo opportune e di nuovo salutandovi caramente mi dico.

La cambiale è segnata a di 2 Settembre 1786 S.V. Cefalonia per lire de' piccoli venete 660 c<irca>.

13. Copia di lettera scritta alli qui sottoscritti con capitano Antonio Brunelli

Venezia Signor Bortolo Braretti Stimatissimo Cefalonia 19 Settembre 1786 S.N.

Spediti al signor Francesco Prina effetti da essere esitati per mio conto, gli scrissi anco che dal ritratto delli medesimi quando li abbia venduti, debba a voi contare lire de' piccoli 390, per tante vi devo a raguaglio del conte che mi esibiste.

Avvanzandovi però le notizie, sarete per ripetere il vostro saldo dello stesso, e mi accrediterete per pareggio, e saldo. In attenzione de' vostri riscontri con tutto il piacere mi dico.

Simile al signor Marco Virgombello per £ 460

Simile al signor Pietro Ralli per ^^ 900

Simile al signor Anzolo Dittura per ^^ 260

Da riscuotersi da detto signor Prina

Simile al signor Tommaso Pedrinelli per £ 1.500 a conto di maggior somma, da esser riscosse dal signor Alberto Raffai.

Simile al signor Pietro Perini per ogni mio avanzo da esser riscosso dal signor Giacomo Antonio Lazzaroni a conto di maggior somma dovutagli.

14. Al signor Demetrio Conomo con lo stesso

Venezia Signor Demetrio Conomo Stimatissimo Cefalonia 19 Settembre 86 S.N.

A tenore del mio impegno di additarvi da chi doveste ripetere il vostro avanzo per li premi di sicurtà già maturati come dal vostro conto esibitomi, hò dovuto anche parlare con mio nipote acciò concorrer dovesse per la sua porzione al pagamento di manto per conto Fratelli Cicelli vi devo. Ebbi dallo stesso risposta, che indirizzati a voi vari effetti da esser esitati per conto suo, così sarebbe per scrivervi che dal ritratto de' medesimi dobbiate pareggiare il nostro conto per ogni saldo. Vi avanzo però anch'io le notizie in conformità per ogni vostro lume. Intanto riverindovi caramente per parte anco de' miei figli sono a vostri comandi.

15. Al signor Francesco Prina con lo stesso capitano Brunelli

19 Settembre 1786 S.N.

Riportandomi ad altre scrittevi con precedenti incontri, serve la pnte per caramente riverirvi, ed occludervi la replicate di carico per li fagotti sei uvapassa speditivi con capitano Francesco Vianello. Vi avviso come il giorno 13 corrente rilasci ai prima e seconda di cambio a peso vostro per lire de' piccoli 660, a favore del signor Gio. Battista Albrizzi speciale da medicine al Ponte di Barratteri pagabili entro Novembre venturo, nonché altro ordine al signor Dr Spiridione Gini per effettivi ...

16.12. Ora devo dirvi come scrissi al signor Bortolo Brazzetti di ripetere da voi £ 390. Al signor Marco Virgombello £ 460. Al signor Pietro Ralli £ 900. Al signor Anzolo Dittura £ 260. Esitata però che abbiate l'uvapassa speditavi con capitano Calesari, e capitano Vianello vi compiacerete fare li suddetti contamenti alli medesimi facendovi fare la necessaria ricevuta per saldo di ogni loro avere, e mi addebitarete di tutto in conformità. Vivo ansioso di avere vostri caratteri. Scrivetemi dell' esito e riuscita delli generi costà spediti. Avanzate i miei saluti alla degnissima vostra famiglia, ed signor Bortolo Lazzaroni per parte anco de' miei figli con chi sono a' vostri comandi.

16. Al signor Alberto Raffai con lo stesso

Venezia Signor Alberto Raffai Stimatissimo Cefalonia 19 Settembre 1786 S.N.

Il giorno 12 del corrente vi hò segnato altra mia speditavi con capitano Francesco Vianello sul di cui trabacolo hò imbarcato le rimanenti botte, ed uvapassa per conto della compagnia. Serve la pnte per occludervi la replicate di carico e conto ed avvisarvi come del signor Tommaso Pedrinelli

vi saranno ricercate lire di piccolli 1.500, da esser computate a conto di quanto gli devo. Mi farete dunque il piacere dal ritratto della mia terza porzione degli effetti per conto compagnia spediti fare il contamento suddetto al medesimo addebitando la mia partita e facendo che lo stesso signor Pedrinelli vi faccia la debita ricevuta. In attenzione de' vostri riscontri e comandi mi segno.

17. Al signor Giacomo Antonio Lazzaroni con lo stesso

Venezia Signor Giacomo Antonio Lazzaroni Stimatissimo Cefalonia 19 Settembre 86 S.N.
Il giorno 12 corrente con mia lettera vi accompagnai la di carico delle botte 7 Moscati di vostra ragione, e botta una Vino uvapassa da essere per mio conto esitata. Qui occlusa ritroverete la replicata polizza e conto che vi spedisco. Devo dirvi come hò scritto al signor Pietro Perini di rispettare da voi ogni mio avanzo e ritratto delle robbe speditavi per conto vostro, e degli || {degli} effetti per conto mio spediti. Quando però abbiate questi esitati, vi compiacerete contare al medesimo tutto il soldo che averete di mia ragione, facendovi fare la debita ricevuta, e addebitando voi la mia partita. In attenzione de' vostri riscontri, e comandi sono.

18. Al signor Cristo di Zuanne con lo stesso capitan Antonio Brunelli

Venezia Signor Cristo di Zuanne Stimatissimo Cefalonia 19 Settembre 1786 S.N.
Serve la pnte per caramente riverirvi, ed occludervi la replicata di carico dell'uvapassa per conto mio speditarvi con capitan Francesco Vianello. Come nella precedente vi scrissi esitata queste vi rimborserete di quanto vi devo, accreditando la mia partita. Col desiderio de' vostri riscontri mi segno.

Simile al signor Erede d'Iseppo Rubbi.

19. Al signor Gio. Torre Stimatissimo con lo stesso

Venezia Signor Gio. Torre Stimatissimo Cefalonia 19 Settembre 1786 S.N.
Con replicate mie antecedentemente speditele l'avvisavo e della spedizione che doveva fargli dell'uvapassa e l'effettuazione del carico della medesima sopra il trabacolo del capitan Francesco Vianello. Con lo stesso incontro le hò spedita la di carico della medesima ed il conto del costo, e spese della medesima. Le accompagno ora la replicata polizza ed il replicato conto a di lei lume. Ella mi favorisca de' suoi comandi, e notizie, mentre sarò sempre disposto a dirmi.

20. Al signor Silvestro Valier con lo stesso

Signor Silvestro Stimatissimo

Se fino ad ora io non hò risposto alla grata sua 12 dello scorso Agosto, ella non attribuisca questo a dimenticanza, o negligenza. L'anno critico al massimo grato per cui dovessi assogettarmi a pensieri molteplici, disturbi che abbiamo incontrato con parecchi di questi nostri signori concittadini, furono motivi che non permisero trattenermi, e scriverle con mente serena. Ora chè finalmente mi sono in qualche parte alleggerito dagli affari correnti le dirò, come ripatriando sono andato a Santa Maura per procurar di riddur quelli subbaffittuali alla sottocrizione del nuovo contratto costà concertato. Per quante raggioni io abbia potuto produrre. Loro non vollero acconsentire all'annullazione del primo. Li ridussi però ad una dichiarazione sottoscritta da noi, di cui tengo io una delle auttentiche, con cui sciolgono noi dell'obbligo di manutenzione, che sebbene malamente al solito estesa, pure credo che ci esima da || {da} ogni responsabilità, e come meglio ella vedrà dall'annessa copia della medesima che le occludo. Qui abbiamo avuto delle novità. Ci hanno spicato un commando in relazione ad ordini dell'estra<ordinari> carica, con cui ci vogliono obbligare al ressiduo debito in cassa pubblica nella fiscal camera di Santa Maura per li otto dacietti, ed al ressiduo delle ratte avvenire. Unitamente al di lei signor Fra...llo abbiamo creduto rispondere al medesimo com' ella vedrà e dalla copia del command<ant>e e della risposta che le spedisco. Fin ora altra novità non è corra su questo particolare. Non restami che caramente riverirla.

Cefalonia 19 Settembre 86 S.N.

21. Copia di lettera spedita all'Erede d'Iseppo Rubbi con capitan Domenico Rosada

Venezia Signor Errede d'Iseppo Rubbi Cefalonia 26 Novembre 1786 S.N.

Oggi capitomi la grata sua 26 Ottobre passato coll'annesso conto della vendita dell'uvapassa speditale. Io non posso che contentarmi di quanto hà ella operato in mio vantaggio nell' esito della medesima. Per il di lei avanzo di £ 122.7 alla mia venuta in codeste parti che credo sarà sollecita io la rimborserò pontualmente. Aggradisco le notizie circa li prezzi correnti dall'uvapassa. Intanto pieno di affetto esibindomi e suoi commandi. L.B.L.M.

22. Collo stesso al signor Giovanni Torre

Venezia Signor Gio. Torre Stimatissimo Cefalonia 26 Novembre 1786 S.N.

Doppo aver firmata altra mia che le spedisco con questo capitano Rosada per costà diretto, in cui l'avviso che da codesto signor Gio. Antippa le saranno consegnate 6 delle candiate dal 18° delle 19 qui rimastemi di sua ragione, mi vedo ora capitare Stimatissima sua 18 del passato Ottobre. Io credo che le espressioni in essa contenute stano detate da tutt' altro sentimento, che di quello ricerca la ragione, e l'onesta moderazione che la distingue.

Ella si lagna ch'io non le abbia spediti li Moscati, e per trovar ella ragione di addossarmi una colpa, cerca di dar altro sendimento all'espressioni della sua lettera 5 Agosto ch'io conservo, e che sarà pur anco registrata nel di lei copia lettere. Ella non quella non mi ammonisce di procurar ne' Moscati la possibile buona qualità, di che ella doveva star sicuro, che io avrei procurato ogni di lei vantaggio, ed interesse, ma mi comette espressamente e queste sono le precise espressioni / che se conosceste che li Moscati non riuscissero bene, e fosser soggetti a patire nel viaggio, niente m'importerà me ne tralasciate la provvista, nel qual caso servir potrete ad altri le mie botti a nollo, onde mi abbiano a ritornare / mi comette || {mette} dico di non aver da provvederli, quando io conoscessi che la qualità non avesse ad essere di lei aggradimento. Ora domando io a lei, doppo tale comando potevo io spedire Moscati in un' anno così critico, in cui per la cattiva qualità de' frutti non potevamo prometterci della loro riuscita, e spedirli a lei. Io certamente credo di aver bene interpretato il di lei sentimento, e non dovevo mettermi all'azzardo di qui imbarcare li suddetti vini, perché al caso che non fossero buoni, dovessero restar per mio conto. Io hò provveduto anco per altri, né fui legato con le restrizioni da lei prescrittemi, e se questi pur anco avessero così meco trattato, anche per li medesimi avrei tralasciato la spedizione. Io devo lagnarmi di lei che doppo aver avuta la di lei commissione più di un mese prima della suddetta sua lettera 5 Agosto per provvederle li Moscati, doppo aver io scritto da Venezia a mio figlio che procuri l'acquisto anco di questi, mi vedo poi legar le mani colla suddette sua. Che se io non avessi acquistato prima che mi capitasse la lettera stessa anco l'uvapassa, io non avrei nemen di questa fatta le spedizione, ma l'acquisto era fatto, ed io non potevo qui trattenerle. In tal caso le avrei spedito tutto il suo soldo, ad onta che le canavazze da lei addossatemi ancora siano tutte invendute. Da questo ella può comprendere se li Moscati che hò spediti per mio conto siano stati da mè acquistati col di lei soldo, o nò. Confesso di non aver troppi modi, o soldo che mi avvanzi, e sò di essere un povero uomo, non hò però mai col soldo altrui procurato nessun mio vantaggio, né per comodar me stesso, hò

trattenuto mai quello degli altri. Ella da mè avvanza sole £ 142.8 le quali al mio arrivo le faranno contate pontualmente ed ella perciò non può dire che queste abbiano bastato per la compra de' Moscati costà per mio conto spediti. Se avrò ad esser soggetto a discapiti, o a pagamento di vuoto per pieno, col mio arrivo dirifraremo ogni cosa. Intanto pronto a suoi comandi. L.B.L.M.

23. Copia di lettera spedita al signor Alberto Raffai con capitano Inglese – e Lazzari

Venezia Signor Alberto Raffai Stimatissimo Cefalonia 9 Gennaio 1786 M.V.

Mi trovo alla grata vostra 16 Ottobre passato, colla quale mi accenate il felice arrivo in codeste parti delli capitani Calesari, e Vianello, e del ritiro delli 12 cavi col primo speditivi, e loro acquisto, e di aver ricevuta, per anche l'uvapassa tutta della compagnia. Rapporto però alli cavi col Vianello speditivi nulla mi dite, né della qualità loro, né dell'acquisto e solo il signor Lazzaroni mi accennò la vendita senza specificazione la riuscita. Voglio sperare per altro che nemeno in questi vi siano stati disgrazie, e che il prezzo non già stato inferiore del primo. Di questo, e dell'esito dell'uvapassa attendo da voi le notizie per totale mia quiete. Hò piacere che il mio ope || rato rapporto all' acquisto de' Cosanichi non abbia meritato la vostra disapprovazione. Ciò che per conto compagnia vi hò spedito, come per le notorie critiche circostanze di questo anno, da noi tutti non si è potuto riscuotere nemeno parte di quanto si aveva in esborso anticipatamente per la raccolta de' generi, così ci hà convenuto prenderlo tutto a danaro contente, e quel ch'è peggio, per aver speranza di ricuperare quanto ci devono, siamo obbligati di nuovamente far degli esborsi per l'anno avvenire. Con tutta la mia ristrettezza io non posso ch'è farlo, assicurandomi sempre che per parte ora non mancherete per il rinnovamento della compagnia, e come da me riteranno sempre in vista gli vantaggi della medesima così voi non vorrete ch'io soggiaccia a discapiti particolari. Spero in breve aver il piacere di rivedervi personalmente. Avanzate i miei rispetti alli signori Lazzaroni, e Curti. Concambio a' saluti delli signori Rotta, e Carobbio vostri aggenti. Intanto per parte anco de' miei figli. V.B.L.M.

24. Collo stesso al signor Bortolo Lazzaroni e capitano Lazzari 14 dello stesso mese

Venezia Signor Bortolo Lazzaroni Stimatissimo Cefalonia 9 Gennaio 1786 M.V.

Rispondo a due gratissimi vostre 16 Ottobre, e 8 Novembre passati capitatemi per via del Zante. Colla prima mi accennate la consegna, e vendita delli cavi 12 costà giunti col capitano Calesari dalla capitano signor Raffai, e la vendita, con ch'è il ritiro dell'uvapassa speditivi di mia ragione col

suddetto Calesari, e Vianello. Colla seconda vostra mi avanzate la notizia della vendita delli Moscati tutti, eccettuati quelli costà giunti con capitan Brunelli. Non mi specificati però la riuscita di quelli spediti con capitan Vianello, e loro vendita. Suppono per altro che anche la qualità loro sia stata buona e che il prezzo sia stato come quello de' primi. Per l'uvapassa mia io credo che fino a quest'ora ne abbiate fatto l'esito, e però di ogni cosa attendo vostri graditi riscontri.

Hò scritto al signor Raffai che l'anno critico, oltreché non mi permise riscuotere nemen parte di quello, avevo impiegato per l'acquisto de' generi, mi obbliga anzi a' nuove prestanze per vedere di recuperare li miei crediti anteriori. Che però voglio credere che non sarà per allontanarsi dalla consueta compagnia anco per l'avvenire. Siete anche voi avvertito delle circostanze mie, ed il signor Curti, al quale avanzo i miei più cordiali saluti, e del vostro amore io mi prometto ogni cosa. Avrò il piacere di rivedervi presto in persona se così a Dio piace. Vi avanzo intanto i miei saluti, unitamente a quelli de' miei figli, e pronto sempre a vostri comandi. V.B.L.M.

25. Collo stesso al signor Silvestro Valier

Venezia Signor Silvestro Valier Stimatissimo Cefalonia 9 Gennaio 1786 M.V.

Credo a quest'ora le sia giunta la mia lettera speditale con capitan Rosada, entro la quale eravi occlusa a copia di quanto riscuoteva la pubblica cassa di Santa Maura per di otto dazieti quanto correvano per conto pubblico. Ora col avanzarle i saluti di tutti noi, voglio farle nota una mia premura.

Qui si hà per certo che codesto signor Antonio Ferro Causidico sia mancato di vita. Sopra questo, e sinché viveva io avevo costà acquistata la carica di Pesador de' comestibili in quest'isola, e l'hò comprata la carica dalla ved<ov>a del q. signor Dr Zuanne Coraffà appresa da essa nel suo pagamento di dotte. Quando veramente sia successo la morte di questo signore io vorrei procurare di acquistar la carica stessa dal pubblico e porta in nome e sopra la vita di mio figlio Anastasio. Se pur ella vuol concorrere all'acquisto di questo ufficio io avrò piacere di averla per compagno. Si quanto ella sia propenso a favorirmi, perciò al suo amore mi raccomando. Intendo sono.

26. Collo stesso al signor Spiridion Gini e con capitan Lazzari 14 dello stesso mese

Venezia Illustrissimo Signor {Signor} Padron Colendissimo Cefalonia 9 Gennaio 1786 M.V.

Un' affare il di cui esito favorevole sarebbe di somma premura fà ch'io le avrecchi il presente disturbo. Corre qui voce che il signor Antonio Ferro sia già mancato di vita. Ella sà che sopra lo

stesso era disposta dal pubblico la carica di Pesador de' comestabili di questa isola, ufficio ch'io poi hò acquistato da cotesta ved^{<ov>}a del q. Dr Zuanne Coraffà da lei appresa pagamento di dotte, e le sono noti li disturbi tutti perché si verifichi questo mio acquisto, né quali l'ebbi per mio difensore. Ora vorrei di nuovo attesa la morte di questo sogetto, acquistare il carico medesimo e parlo in testa di mio figlio Anastasio. Sò che costà vi sono degli altri concorrenti per questo tra quali credo che vi sia anco il signor Silvestro Valier. Esso hà molto rapporto colli ministri del Mag^{<istrat>}o a cui spetta la disposizione, e particolarmente col signor Angeli Nod^{<ar>}o del Mag^{<istrat>}o stesso. Non sò se fino a ché le pervenga questa mia si siano già eseguiti gl'incanti, e la successiva deliberazione. Quando ella dunque ella sia nel caso di agire o faccia la sua offerta, oppure quello che credo il migliore ella esibisca il 10 per cento di più di quanto fù offerto, quando però l'offerta mia, e l'aggiunta da farsi non eccedino li zecchini cento più, o meno. Ella procuri il maggior mio vantaggio, e se può aversi per meno, ella procurerà di farlo, regolandosi quando ella sia nel caso colla offerta altocci. Scrivo al signor Alberto Raffai, perché al caso possa somministrarle fino alla summa delli suddetti zecchini cento o qualcosa più se abbisognasse. Prenda ella a cuore le mie premure, e si assicuri per parte mia tutta la possibile riconoscenza. Le unisco la fede di battesimo di esso mio figlio. Esso unitamente agli altri le avvanza i suoi rispetti. Mi continui il suo compadimento, e mi creda sempre.

27. || Collo stesso cosidetta alla lettera del signor Raffai

9 Gennaio 86 M.V. e capitan Lazzari 14 di detto mese

Per certo mio interesse hò scritto all'Illustrissimo signor dr Spiridion Gini che da voi gli saranno somministrati zecchini cento, o qualcosa più se abbisognasse dagli avvanzi che voi avrete di mia ragione. Essendo dunque voi dal medesimo ricercato pregovi somministrargli quanto vi ricercasse, dandosi il caso ch'esso signor Gini non abbia ad avere bisogno di tutta la summa. Il corrisposto notarete a mio debito facendovi fare la ricevuta, e nuovamente sono. Al caso di somministrarlo detto soldo ad altri non lo date che al signor Gini medesimo 8.

28. Al signor Gio. Torre Con capitan Lazzari

Venezia Signor Gio. Torre Stimatissimo Cefalonia 22 Gennaio 86 M.V.

Privo di grati sue, credo a quest'ora le stano state consegnate se delle botte di suo ragione qui rimastemi, da codesto signor Gio. Antippa, ed altra dal signor Giacomo Antonio Lazzaroni. Per

non trattenere le rimanenti tredici, capitatami altra occasione di fargliene tutte ricapitare senza alcun dispendio, sei le saranno consegnate dal signor Bortolo Rizzotti, altre sette dal signor Bortolo Lazzaroni in Frezzaria, che unite queste alle prime sette di già spedite compiscono l'intero numero delle venti. Col piacere di avere sue notizie del ricupero delle medesime che con bastimento di quest'isola capitano Inglessi furono spedite I.B.L.M.

29. Al signor Alberto Raffai, con capitano Iseppo Florio

Venezia Signor Alberto Raffai Stimatissimo Cefalonia 10 Settembre 87 S.N.

Dicesi, che questa sera passa con il suo pien carico il capitano Iseppo Florio. Non manco dunque farvi noto aver ricevute le vostre lettere con l'arrivo in queste parti de' bastimenti, alle quali con maggior quiete risponderò a parte a parte. Se le giornate continueranno senza pioggia anche il vostro capitano Vianello per li 12 sarà alla vela, e sarà il secondo che partirà da questo porto. Con nave veneta capitano Biondo che carica di Gottoni e sale è approdata in quest'isola, e che si credeva dovesse subitamente rimettersi in viaggio per codeste parti, non hò mancato scriverle. Queste però qui si trattiene per caricare al quanta uvapassa, così che credo che la pnte sarà per arrivarle prima della precedente. Le dirò dunque che il giorno 23 Agosto S.V. cioè alli 3 corrente settimana ebbimo una buona pioggia. Questa trovò dell'uvapasse nelle are in una non scarsa quantità, per cui sopraggiunta in seguito dell'altra pioggia, pocco si spera. Questo accidente fece che il prezzo dell'uvapassa si è fatto molto alto. Dove si sperava in quest'anno atteso l'abbondante raccolto di non paragra più di zec<chi>ni sei, non vogliono darla a meno di otto in oro, e molti non || {non} vogliono vendere a questo prezzo. I capitani de' bastimenti che vollero acquistare per farsi il loro pieno carico furono i primi ad esibire un tal prezzo, ed hanno acquistata varia summa. Per meno non si può avere un grano, e le piogge che si succedono l'una all'altra fanno tanto più incarire questo genere. Lo stesso giorno che qui piovette fece dirotta pioggia anco a Zante, dove l'uvapassa ebbe più danno della nostra, e si dice che trovò nelle are da quattro milioni circa Moscati ve ne sono, e come si spera dovranno riuscire di buona qualità, mentre sono molto forti. Questo è quanto io credo avanzarvi, e come sono sicuro che sarete usualmente informato da altri. Vi prego avanzare i miei saluti alli signori Lazzaroni, e Curti alli agenti vostri, e rimanenti, con che V.B.L.M.

30. Collo stesso al signor Antonio Bonatoi 10 Settembre 87 SN

Con nave veneta capitano Biondo qui pervenuta da Cipro, e che si credeva dovesse subitamente rimettersi al suo viaggio, non hò mancato scrivervi la novità cor<ren>ti. Quella qui si ferma per supplire al suo carico con uvapassa, onde giacché si dice che questa sera parta il capitano Iseppo Florio non manco scrivervi la pnte. Vi dirò dunque che alli 3 cor<ren>te fece qui pioggia, e che guastò una buona parte dell'uvapassa. Che fù questa venduta a zecchini otto in oro, ad ora che la pioggia di quando in quando non manca, stanno saldi a non vendere. Al Zante similmente piovebbe e si dice che si sia bagnata da quattro milioni circa. Per di 12 cor<ren>te sarà il nostro Vianello pronto alla vella quando il tempo lo permetta. Viene con il suo pien carico, e con qualche cosa di più. Fate noti i miei saluti al signor Giacomo Antonio ed informatelo di quanto vi scrivo, giacché per ristrettezza di tempo io non posso scrivergli. Riverite gli amici e V.B.L.M

31. Al signor Giacomo Antonio Lazzaroni con capitano Franco di Lorenzo Vianello

Cefalonia 12 Settembre 87 S.N.

Serve la pnte per caramente riverirvi, e nello stesso tempo occluderci la polizza di carico di botte candiate 14 imbarcate sopra il trabacolo del capitano Franco di Lorenzo Vianello, dieci che sono di vostra ragione, e le altre 4 di mia specialità. E l'una e l'altra partita spero che riuscirà di vostra, e mia soddisfazione. Vi raccomando dunque nella vendita procurare il maggior mio vantaggio, e come fosse cosa vostra propria. Collo stesso capitano Vianello vi spedisco li trè fagotini uvapassa come li desiderate seguiti colla sola lettera I. Procurate il ricupero anco de' medesimi e li godrete per amor mio. La vostra botta Vino uvapassa, e le rimanenti botte cinque di vostra ragione che devono esser empiute Moscati saranno imbarcate sopra il trabacolo del capitano Biasio Florio, unitamente ad altre mie che diriggo a vostra consegna. Il conto saravvi spedito a maggior mia quiete, ed allora risponderò a dovere anco alla gradita vostra || lettera. I miei figli corrispondono a vostri saluti. Avvanzo i miei al signor vostro Genero, e rimanenti del vostro negozio, con chè pronto sempre a' vostri comandi vi B.L.M.

32. Al signor Alberto Raffai, con lo stesso capitano Vianello

Cefalonia 12 Settembre 87 SN

Mi riporto alla di già speditavi con capitano Iseppo Florio in data 10 corrente, con cui vi raguagliavo rapporto l'ascendente de' prezzi dell'uvapassa attesa la pioggia, sopraggiunta, in tempo, chi buona

parte della medesima si trovava esposta nell'ara. Confermandovi però la suddetta serve la pnte per caramente riverirvi, ed avvisarvi, come sopra il trabacolo del capitan Francesco di Lorenzo Vianello hò imbarcato le botte candiote quaranta Moscati della compagnia, ed uvapassa fag<ott>i 50 del peso grosso veneto ... 23.330 pur della compagnia, si li primi, che le seconde di ottima qualità, per cui dovrò sperare che riescano di vostra, e mia soddisfazione. Le due botte vostre Liatico Moscato saranno imbarcate sopra il trabacolo del capitan Biasio Florio, come opportunamente sarò per spedirvi la polizza di carico. Quelle di notante gli effetti che vi spedisco con capitan Vianello qui a vostro lume la occludo. Con maggior quiete sarò per spedirvi il conto del costo e spese di ogni cosa. Ora solo vi dico che l'uvapassa viene a costare a zecchini d'oro nove e mezzo il migliaro porta qui a Bordo, acciò capitandovi occasione di vendere possiate regolarvi. Nel ricuperare una botta Moscato dalla barca sopra il trabacolo per innavertenza de' marinari la botta stessa andò in fascio, senza chè si sia potuto ricuperare niente di Moscato. Come questo danno a rigore và a peso del capitano così sebbene egli abbia procurato di aggiustarsi con mè, e poner il danno per metà, io non hò voluto aderire ad alcuna cosa, dicendogli che la cosa la rimetto in voi che avete più interesse. Però voi intendetevi col medesimo al suo arrivo, ed allora nel pagamento de' nollì fate con lui qui patti o agevolezza che vi piace, rimettendomi per il mio interesse a quello farete voi. La botta bisogno rifarla del tutto. Al capitan Francesco suddetto hò consegnato un fagotino uvapassa segnato A.R. quale ricupererete, e godrele per amor mio.

P.S. fino ludeni prossimo non sarò in caso poter follare li Liatici, se dunque il capitan Florio non potrà fermarsi per riceverli, caricherò sopra altro bastimento, e sarò per spedirci anco due botte Vino uvapassa acciò lo esitate per mio conto. L'uvapassa hà sormontato la summa delli m<edesim>a 20. Come però avevo Marcato 50 fagotti col vostro nome, ed estimati per la compagnia così questi riuscirono del peso suindicato. Sono col B.L.M.

33. Al signor Erede d'Iseppo Rubbi, con lo stesso capitan Vianello

Cefalonia 12 Settembre 87 S.N.

Signore in risposte di grate vostra 2 dello scorso Agosto con l'annesso conto delle cere ed altre robbe costà per mio conto ed ord<in>e consegnati a mio nipote, vi dirò aver ricevuto a dovere ogni cosa, solo non essere restato troppo contento della qualità della cere so<ddet>e comp<iment>o posta nella cassa noghera e la rimanenza nella cassa alveo colle rimanenti robbe. In questo dunque credo che usarete con mè quella convenienza nel restringere il conto che merita l'affare. Perché

abbiate || {te} ad essere rimborsato di quanto vi devo, e perché io appoggi bene il mio interesse, vi spedisco col presente capitano Francesco di Lorenzo Vianello uvapassa di questo nuovo raccolto di perfetta qualità, intieramente asciutta fagotti 53 del peso grosso veneto ... 25.370 con la marca P.C. a rosso, perché di questa ne facciate l'esito a maggior mio vantaggio. Vi avverto che questa viene a costare posta qui a Bordo zecchini nove e mezzo in oro al migliaro, oltre poi le altre spese che in contrarete voi sul ricupero della medesima. Per il rimanente soldo che dalla vendita vi avanzasse oltre il vostro rimborso, vi darò in seguito quelle istruzioni che crederò opportune. Vi occludo anco la polizza di carico a vostro lume. Procurarete vendere l'uvapassa a primi buoni prezzi, e scriverò anco alli signori Polacco, e Trabuco Sansali, acciò per parte loro si diano l'opera e procurino il suo smaltimento. Da questo capitano Francesco Vianello mi sono yalso di zecchini d'oro cinquanta. Questi pregovi al suo salvo arrivo contarli ponendoli a mio debito. Io spero di farvi già altra rimessa o di soldo, o di effetti da essere per mio conto esitati. Però pregovi a voler supplire all'obbligo mio, tanto più che dalla robba che vi spedisco credo che il vostro interesse possa esser coperto. Allo stesso capitano hò fatto l'or<din>e a voi diretto, e l'ho posto in lettera che a voi dirigo. Sono sempre.

Allo stesso col medesimo capitano Vianello, data 12 settembre S.V. Con altra mia del giorno d'oggi speditavi con lo stesso capitano Francesco di Lorenzo Vianello vi avviso della spedizione di fagotti 53 uvapassa. Serve la pnte per accompagnarvi l'ordine di cui vi hò dato cenno della precedente mia di voler contare al suddeto capitano al suo salvo arrivo zecchini d'oro cinquanta quali ponerete a mio debito. Effettuate vi prego a questo mio impegno, e coll'attenzione de' vostri riscontri. V.B.L.M

34. Al signor Cristo di Zuanne collo stesso Vianello

Cefalonia 13 Settembre 87 S.N.

Serve la pnte per caramente riverirvi, e nello stesso tempo avvisarvi come hò consegnato al pnte capitano Francesco di Lorenzo Vianello una cassetta con otto mezze bozze Rosoli d'erbe come li desiderate, e l'hò seg<nat>a col vostro nome C.Z. a rosso. Sarete dunque per ricuperarla. Per l'importo della stessa mi avete dato un tallaro e due piasore e messa, ma queste erano di cattivo conio. Non vi affanate perciò perché io non pretendò altro pagamento per questi, anzi vi prego a volerli godere per amor mio. I miei figli vi avanzano i loro saluti. Circa l'interesse de' gottoni sborsato ch'io sia de' miei affari riguardanti i Moscati, spedirò persona mia nel golfo di Lepando,

acciò l'interesse sia fatto a dovere. Così non vi rimetto per ora il soldo per le cere avute col costo mezzo, risservandomi ben di farlo per via dell'interesse medesimo continuatemi la vostra amicizia, mentre sarò sempre disposto a vostri comandi, e V.B.L.M.

35. Con capitan Biasio Florio. Al signor Giacomo Antonio Lazzaroni

Cefalonia 16 Settembre 87 SN

Col capitan Francesco Vianello che parti il di 14 corrente da questo porto con il suo carico, vi hò avanzate le dieci botte Moscati di vostra ragione nonché altre quattro mie per essere da voi esitate, e come per la speditavi polizza con lo stesso. Con capitan Zuanne Vianello partito il giorno stesso vi accompagnai la replicata, ed ora con capitan Biasio Florio vi avanzo le botte cinque Moscati di vostra ragione la vostra botta Vino uvapassa. Vi spedisco pure per mio conto, e da essere esitati come sopra Moscato botte cinque, Vino uvapassa || botte trè, e Liatico Moscato bianco botte due, e come meglio per l'annessa di carico. Al vostro amore raccomando il mio interesse, né dico di più. Il conto di quanto per conto vostro hò spedito lo avvanzarò con capitan Scarpa, con cui vi spedirò anco le due vostre cassette col spirito. Vi verranno contate £ 155 da certo Pietro Fedeli. Mi farete perciò il piacere riceverle dal medesimo ponendole a mio credito. Ricordatevi, che nella vendita delli Moscati, Vino uvapassa, e Liatici che vi hò spediti, e vi spedisco per mio conto, voi dovete trattenermi le botte e tenerle in salvo per l'anno venturo. Intanto augurandovi ogni bene, riverindo ciascuno di voi anco per parte di miei figli con tutto l'affetto. V.B.L.M

36. Con lo stesso al signor Alberto Raffai

Cefalonia 16 Settembre 87 S.N.

Con capitan Francesco di Lorenzo Vianello che solamente il di 14 parti da questo porto unitamente a quattro altri, a causa di venti contrari, vi hò dato raguaglio di quanto per conto compagnia col medesimo vi hò spedito, e v'inclusi la di carico, e replicata con capitan Zuanne Vianello. Ora pure col pnte capitan Biasio Florio vi spedisco la terza polizza, ed assieme altra in cui vedrete la spedizione dalle botte due Moscato Liatico di vostra ragione e due botte Vino uvapassa di mio conto a voi diretto, ed imbarcati tutte quattro sopra il trabacolo del capitan Florio Stesso. Vi raccomando l'esito del Vino uvapassa che spero abbia a riuscire perfetto. Il conto di ogni cosa saravvi spedito con capitan Scarpa. Intanto vi avvisai che l'uvapassa costò qui posta a Bordo

solamente zecchini nove e mezzo in oro il migliaro per regola vostra capitandovi a vendere. Vi hò già detto allora quanto costà mi ritrovavo che sarei per trarvi due cambialette per zecchini 50 pagabili da voi per mio conto entro Dicembre venturo. Vi hò replicati gli avvisi da Sinigaglia, ed ora pure vi avverto, pregandovi dell'acchetto dalle medesime ed estinzione ponendole a mio debito. Pregovi nella vendita che farete del Vino uvapassa di mia ragione trattenere le botte, e riserbarmele per l'anno venturo. Intanto riverindo cadauno de' vostri di negozio con tutto l'affetto
V.B.L.M

37. Con lo stesso al signor Pietro Fedeli

Cefalonia 16 Settembre 87 S.N.

A tenore di quanto restassimo intesi, vi spedisco col trabacolo capitan Biasi Florio fagotti ventitrè Cibibo di Moscato della miglior qualità mi sia riuscito ritrovare del peso di ... grosse venete 8.432 segnari P.F., e ben condizionati. Quando avessi voluto prenderne di qualità inferiore a quella che vi spedisco, io ne avrei ritrovato di più, ma non hò voluto comprarvi robbia che non fossa mercantile, e pagarla a prezzi alti, come ci convenne di fare, a motivo delle grandi ricerche di tal genere. Hò supplito però coll'acquisto di tanta uvapassa del pnte raccolto asciutta, e di perfetta qualità del peso grosso veneto ... 10.020 che in venti due fagotti segnati con detta marca vi spedisco col suddetto capitan Florio. Hò segnata la polizza a chi presenterà come mi commissionate, e qui occlusa ve la trasmetto con cui sarete per ricuperare quanto vi si spedisse. Così facendo hò procurato il vostro intere || sse, e vi assicuro da uomo d'onore che così avrei fatto, se avessi acquistato per mio solo conto. Nel conto di costo, e spese che in calze della pnte vi segno £ 155 in avanzo di £ 1.564 come io non potei prender un'esatta misura per impiegare solo il vostro, così vi porterete dal signor Giacomo Antonio Lazzaroni in castellana a Santa Maura Formosa, a cui scrivo che debba da voi riceverle per pareggio di ogni nostro conto. Intanto esibindomi nuovamente a vostri comandi desiderando solleciti vostri riscontri. V.B.L.M
Reg<istrat>o il conto nel libro conti.

38. Al signor Apostolo Stavro in Santa Maura con ...ra Colliri

Cefalonia 12 Settembre 87 S.V.

Poiché siamo privi di diretta occasione per codeste parti, presentandomi si sicura occasione per Prevesa, perciò diretto al signor Niccolò Papatrandafilò le spedisco il caratello con aceto, li due

mastelli che da Venezia qui me li spendirono, due sacchi mandole ben condizionati un faggoto con uvapassa ... 237 una scatola con ... 30 robbe dolci per le signore e un'involto con l'erba corallina. Tuttocio le sarà spedito dal signor Papatrandafilu sudetto una zara, miele giorni sono con certo Gianopulo l'hò spedita in Prevesa al sudetto amico per spedirgliela. Della ricevuta di ogni cosa avrò piacere essere informato. Con prima occasione poi ella mi rispedisca il caratello, e li due sacchi, ma mi faccia il piacere farmi poner entro alli medesimi un pocco di sale. Elle mi hà scritto che costà vi è totale mancanza di vini neri nuovi, e che s'io trovassi buoni vini potrei costà fare il mio interesse. Anche una buona parte dell'isola nostra in tal genere è sgraziata, e particolarmente la pertinenza di Livatò, dove non ne fanno neppur da bere. Mi trovo però avere fino ottanta barille di buon Moscato, e Cosanichio nuovo.

Quando dunque ella potere impiegassi accio lo potessi costà con vantaggio esitare, io lo spedirei volentieri. Procuri dunque con cotesti venditori da vino di far qualche cosa, ch'io dietro a sue relazioni prenderò la rissuluzione più vantaggiose. Le occludo il conto di quanto le hò spedito da Sinigaglia, Corfù, ed ora con questo incontro per Prevesa. Le mandole non hò potuto averle più a buon mercato, e già di giorno in giorno vanno crescento di prezzo a motivo delle ricerche dal Zante, e della scarsità di tal genere. L'uvapassa ora gliela spedisco, poichè già ero sicuro di avere in seguito sua commissione, ed allora con difficoltà poteva trovarla. Hò pagato il nollo fino a Prevesa delle suddete robba. Tuttociò che le spedisco è segnato A.S. Mi provveda un pocco di bottarghe per il valore di un zechino. Intanto.

39. Με τον αυτόν πατρώ Κολίρι του σινιόρ Νικολέτου Παπατραντάφιλου.

Κεφαλονιά 12 Σεπτέβρη 87 Ε.Ν.

Κι πάλλην ηβρίσκομε στενεμένος να σας δόσο πέραξιν πέβοντά σας δια τον signor Απόστολο Σταύρο ένα καρτέλο ξίδι δύο μαστέλους, δύο σακιά αμύγδαλα, ένα φαγότο με σταφίδα μια κασέλα κ' ένα ινβόλτο με λεβιθόχορτο . Όλλα αυτά, περικαλό σας να τα λάβετε ομού με την έσωθεν από του πατρώ Κολίρι, και τα γράψετε του signor Σταύρου να στείλει να το παρελάβη σας έπεσα κ' ένα βάζω με μέλι δια τον αυτόν signor Σταύρο, κ' περικαλώ να μου δόσετε είδισιν εις την περιλαββίν του αυτού πραγμάτου. Το αυτού πατρώ Κολήρη επλέροσα το νάβλο κ' εστω προς ίδισίν σας. Ζητώ συνπάθιον εις τόσσαις πείραξαις, κ' επηθημώ να με προστάξετε εις ότι μπορό να σας δουλέψο.

Μνέσκο πάντοτε εις τούς ορισμού σας.

40. Con Capitan Bortolo Scarpa al signor Giacomo Antonio Lazzaroni

Cefalonia 25 Settembre 87 S.N.

Riportandomi nelle precedenti mie avanzatevi con capitan Francesco di Lorenzo Vianello, e capitan Biasio Florio, colle quali vi accompagnavo li Moscati di vostra e mia ragione. Serve la pnte per caramente riverirvi, occludervi la replicata polizza capitan Florio ed accompagnarvi il conto di quanto hò speso per le vostre provviste. Con questo capitan Bortolo Scarpa vi accompagno le due cassette con lo spirito del migliore che abbia potuto avere, sebbene per la scarsità di Acquavita, io abbia dovuto pararlo e prezzo piuttosto caro. Posso però assicurarvi di aver procurato ogni possibil vostro vantaggio. Avanzate da mè £ 72 per il conto suddetto £ 250 somministrate da voi a mio nipote Partido, e non io che altro. Esitando gli effetti che vi spedisco di mia ragione vi rimborsarete di ogni vostro avere pareggiando così tra noi ogni conto, e di più dal netto ritratto conterete al signor Pietro Perini £ 3.000 de' piccoli, facendovi fare la debita ricevuta. Riscuotetemi dal signor Pietro Fedeli £ 155 che mi deve di avanzo, e scusate a continuati disturbi che io vi arrecco. Sarei a pregarvi di solleciti riscontri per mia quiete. Vi ringrazio del prezioso Vino cipro che mi spediste. Amatemi, e sono B.L.M.

41. Con lo stesso al signor Alberto Raffai

25 Settembre 87 S.N.

Riportandomi nelle precedenti trè mi avanzatevi con capitan Francesco di Lorenzo Vianello, capitan Zuanne Vianello, e capitan Biasio Florio con occluse di carico di quanto per conto compagnia sopra il primo hò caricato e similmente sopra Florio di vostra, e mia ragione, serve la pnte per caramente riverirvi, ed accompagnarvi il conto del da mè speso per la provvista Moscati uvapassa e Liatici di vostra ragione avanzate £ 393.7 delle quali mi darete debito. Inoltre doppo la vendita de' generi della compagnia e dal netto ritratto di quanto a mè si appartiene pregovi in Dicembre venturo estinguere le due cambiale di cui già varie volte vi hò fatto cenno ascendenti alla summa di Scudi Romani cento l'una a favore del signor Giacinto Sarach', l'altra a favore Gabriel q. Moisè Trieste. Doppo esitata come sopra la robba, conterete al signor Tommaso Pedrinelli de' piccoli £ 1.000 al signor Marco Virgomberlo 1.150.10 in vece di £ 1.209 ch'egli deve avere, e ciò perché deve abbonarmi £ 50.10 per valor di corde ... 46 mancate dal peso delle speditemi, ed al signor Angelo Dittura £ 87 facendovi fare da medesimi la debita ricevuta. Sperarei che i Moscati dovessero riuscire, giacché il frutto era buono, e non si è mancato della debita

attenzione per il vantaggio della compagnia come non mi serve la memoria, così non sò se le due cambiale siano per Scudi Romani, o per piccole venete. In tal caso saranno tuttedue per £ 1.100. Col desiderio de' solleciti vostri riscontri, riverindo ciascuno del vostro negozio, come pure li signori Lazzaroni, e Curti, con tutto l'affetto V.B.L.M. Spedisco alla signora una scatola con dolci segnata A.R.

42. Con l'oltre stesso Signor Capitan Scarpa al signor Erede d'Iseppo Rubbi

25 Settembre 87 S.N.

Credo già a quest'ora felicemente arrivato in codeste parti il capitan Francesco di Lorenzo Vianello, da cui avrete recuperati li fagotti 53 uvapassa di mia raggione a vostra consegna diretti. Con questo capitan Bortolo Scarpa a voi dirigo altri fagotti 9 del peso di ... 4.030 delle quale uvapassa come della pmd procurerete l'esito al possibile maggior vantaggio, mentre si l'una partita che l'altra è di robba ottima. Esitata chè abbiate questa voi vi rimborserete di £ 3.971.9 facendo quel calo che voi vorrete per la cattiva qualità della cassacere sodetto comp<iment>o che mi avete spedita, nonché delle £ 1.100 che per mio ordine avrete contato al suddetto capitan Vianello, intutto £ 4.071.9 di vostro avere. Dagli avvanzi miei come spero che vi saranno, così avrete la bontà di contare al signor Bortolo Brazzetti £ 922. Al signor Do<meni>co Ricco a tre... £ 516.9 facendovi fare da medesimi la ricevuta per saldo di quanto devono da mè, avere notando poi li suddetti pagamenti a mio debito. Il desiderio di comparir puntuale fà ch'io vi dia questi disturbi. Qui occlusa troverete la di carico delli suddetti fagotti 9. Desidero aver vostri solleciti riscontri, unitamente a' vostri comandi. Sarò sempre quale con tutto l'affetto V.B.L.M.

43. Con lo stesso al signor Pietro Fedeli

25 Settembre 87 S.N.

Vi occludo la replicata di carico di quanto per conto, e rischio vostro hò imbarcato sopra il trabacolo capitan Biasio Florio diretto a vostra consegna. Il conto di quanto hò spero ve l'hò inviato in lettera col suddette Florio, da cui vedrete il mio avanzo di £ 155. Come in quella, così ora vi dico aver a contare il d<et>to soldo al signor Giacomo Antonio Lazzaroni di Malvasia al Ponte dell'Angelo a signore Marco. Voi dovete darmi solleciti riscontri del ricupero di ogni cosa, ed avvanzarmi nuovi vostri comandi. Con tutto l'affetto V.B.L.M.

44. Con lo stesso al signor D(omenic)o Ricco 25 Settembre 87 S.N.

Avete una forte lagnanza meco, ed io lo confesso per avervi ritardato finora il pagamento delle £ 516.9 da mè dovutavi, e che dovevano esservi contate il Luglio decorso. Li pochi giorni della mia dimora in codeste parti, e le varie occupazioni che mi tenevano distrutto, fecero ch'io partissi senza eseguire un mio dovere. Chiedendovi però scusa del mio trascorso, vi dò avviso come hò commissionato cotesto signor Erede d'Iseppo Rubbi di dovervi contare le suddette £ 516.9 di vostro avere, esitati ch'egli abbia effetti di mia ragione a lui trasmessi. Potete dunque intendervi col medesimo per il tempo della riscossione. Fatemi certo del vostro compatimento con vostri riscontri, mentre V.B.L.M.

45. || Con lo stesso al signor Marco Virgombello 25 Settembre 87 S.N.

Per il vostro avanzo di £ 1.209 per il vostro conto, hò già scritto al signor Alberto Raffai di rimborsarvi, quando abbia esso esitato certi effetti di mia ragione. Devo però avvisarvi che dal peso delle corde qui mancarono ... 46 per le quali voi dovete sentirne il discapito, e però della suddetta summa dovete abbonarmi £ 50.10 sicché restate credite di sole £ 1.158.10 delle quali vi farete rimborsare secondo il mio or<din>e facendo al signor Raffai ricevuta di saldo. Attendo vostri riscontri e V.B.L.M.

46. Con lo stesso al signor Angelo Dittura 25 Settembre 87 S.N.

Doppo la vendita di vari generi spediti al signor Alberto Raffai perché siano esitati, hò scritto al medesimo che debba contarvi il valor di £ 87 che da mè avanzate. Procurate dunque la riscossione, e paregiate ogni nostro conto. Col desiderio de' vostri riscontri V.B.L.M.

47. Con lo stesso al signor Tommaso Pedrinelli 25 Settembre 87 S.N.

Serve la pnte per caramente riverirvi, nonché avvisarvi, come doppo la vendita da farsi di effetti spediti al signor Alberto Raffai, hò dato commissione al medesimo di dovervi contare £ 1.000 de' piccoli, a conto di quanto vi devo. Riscoso a detta summa ponete la a diffalco, e datemi avviso. Col desiderio de' vostri comandi V.B.L.M.

48. Con lo stesso al signor Bortolo Brazzetti 25 Settembre 87 S.N.

Per l'estinzione delle £ 922 che vi devo, hò scritto a cotesto signor Erede d'Iseppo Rubbi di avervi da fare il pagamento doppo aver venduta dell'uvapassa che per mio conto gli hò spedito. Intendetevi dunque col medesimo per il tempo della riscossione, ed allora paregiate il mio dare. Sono a' comandi vostri.

49. Con lo stesso al signor Pietro Perini 25 Settembre 87 S.N.

Unitamente alla cara vostra ebbi il conto del legname che mi spediste con capitano Milatovich, e capitano Francesco di Lorenzo Vianello. Quando si debbano ringraziar gli amici per la spedizione di rotta pessima, da mè certo avrete molti ringraziamenti. Come del primo legname io non posso lamentarmi, così di tutto quello hò avuto col suddetto capitano Vianello non sò che farne, essendo tutto di qualità molto trista. Le tavole marcie, li rulli non corrispondenti alle oncie 5 e 6 parte di questi guasti, e gli altri storti in modo che si rende impossibile il loro esito. In somma io fui favorito molto bene da voi. A questo nel conto mettete a mio debito il valore delle 66 antenelle, e le ponete ad un prezzo da far raccapricciare, quandomi || { mi } diceste che queste le spedite da essere esitate per conto vostro. Io dunque le hò poste in salvo, ed aspetterò di essere informato da voi quanto debba esitarle / capitandone l'occasione / poiché certamente io non mi sento in caso appropriarmi, come voi vorreste un capo che non si smaltirà per molto tempo, né a' prezzi come voi notate. Oltre alle £ 1.170 da mè contatevi a conto di quanto vi devo, hò scritto al signor Giacomo Antonio Lazzaroni, che esitando generi di mia ragione che gli hò spedito, debbe ancora contarvi £ 3.000. V'intenderete dunque con il medesimo per il pagamento da farvi doppo venduto come sopra. Vi torno a giurare da galantuomo, che trà le antenelle non se ne trovano dieci che possano essere vendute con vantaggio, aggiungendo al costo delle medesime nollo, dacio, affitto, ed altre spese di sbarco e portadura, come per le medesime mi convenne pagare. Insomma rifletete, e scrivetemi cosa debba fare delle medesime. Coll'attenzione però de' vostri riscontri anco per la sped<izion)>e del legname per Santa Maura, pronto a vostri comandi sono.

50. Con lo stesso capitano Scarpa al signor Demetrio Damugliano 25 Settembre 87 S.N.

Con precedente incontro di capitano Biondo per costà direttovi scrissi, avvisandovi come io non ebbi li pacchetti cordelle setta che il signor Zaborra dice avermi spedite a Sinigaglia. Per quante ricerche io abbia colle fatte anco alla posta non fù possibile ritrovare questi pacchetti, però pregovi

nuovamente far noto questo al signor Zaborra per mio sgravio, non intendendo io essere responsabile per verun conto, al calore di detto genere. Con più gli avanzarete che nell' involto panni non hò ritrovate le para due calze castor che diedi a lui commissione involgere entro lo stesso. Con questo capitano Bortolo Scarpa vi spedisco una sacchetta bien condizionata segnata D.D. con entrovi ... 50 carobbe buonissime che ricuperarete, e goderete. Alla scadenza della vostra cambiale mi porterò dal signor Pignator per la sua estinzione, e vedrò se sarà caso poter riscuotere il valor della medesima. Col desiderio de' vostri riscontri, e comandi riverindovi per parte anco de' miei figli. V.B.L.M

51. Con capitano Pietro Sbutega e replicata con capitano Scarpa suddetto al signor Demetrio Damugliano 26 Settembre 87 S.N.

Oggi capitomi la cara vostra 28 Agosto decorso. Da essa intesi la vostra a mè cara salute, ed il destino delle cordelle setta che il signor Zaborra doveva spedirmi a Sinigaglia. Dice ch'io non ricercai colla delle medesime. Io però posso assicurarvi che hò fatto anzi delle diligenti per qui sir[...]ni per sapere se erano capitate, ma indarno. Voi dice che le aspetate da Rimini per spedirmele. Questo genere come erami da altri commissionato, ed io per la loro mancanza non hò || potuto in allora effettuare la commissione, così ora non mi servono a nulla. Tratenetele dunque a conto del suddetto signor Zaborra, col darne a lui li dovuti raguagli, con di più che nell' involto panni da esso datoci, entro non potei ritrovare le due para calze castor che gli avevo ordinate. Scriverò a vostro signor Fra<te>llo rapporto alle seppe, ma ora è la stagione avanzata, il paese s'è provvisto, onde non sò se gli tornerà conto il spedirle. Con capitano Bortolo Scarpa vi hò spedito una secchetta carobbe se<gnat>a D.D. Ricuperatele dunque, e godetele. In attenzione de' vostri riscontri, e comandi, riverindovi anco per parte de' miei figli con tutto l'affetto V.B.L.M

52. Copia Lettera scritta alli signor Eredi d'Iseppo Rubbi per via di Trieste

Prossimo Novembre 87 S.V.

Accuso la grata vostra da di 18 dello scorso [...] pervenutami con nove inglese qui approdata vedo dalla medesima il ritiro dell'uvapassa di mia ragione speditavi con capitano Francesco di Lorenzo Vianello, e la vendita di fagotti 10 della medesima a per 8 lo staro. Devo dirvi che procuriate anco l'esito della rimanente e migliori prezzi che vi si presentano senza lunghe dimore. Sono persuaso che avrete tutta la premura in favorirmi hò nottato a vostro credito li zecchini 50 da voi dati al

suddetto capitano Vianello ad est<inzion>e di quanto gli doveva. Ansioso di nuovi vostri riscontri, e comandi con tutto l'affetto vi B.L.M.

(52a) Copia di lettera scritta al signor Demetrio Damuliano con il medesimo incontro

All'arrivo di queste parte del capitano Pietro Veglianiti hò avuto la cara vostra 29 dello scorso settembre. Trovai occlusa la di carico per la cassetta cordelle setta che mi spediste quale da mè fui ritrovata a dovere. Avete fatto bene assicurarla, e però addebitatemi per la spesa che avete incontrata per la medesima 2 col desiderio di ulteriori vostri comandi con tutto l'affetto vi b.l.m.

53. Copia di lettera al signor Cristo di Zuanne con capitano Signor Cristo di Zuane Stimatissimo

Cefalonia 24 Novembre 1787 S.V.

Privo totalmente di grate vostre, serve la pnte per caramente riverirvi nonché avvisarvi come li bombasi qui corrono da parà 18 a 16 la per e meno de' 16 non si possono avere. Per il consaputo acquisto de' medesimi hò spedito persona a posta in Morea, ma come fin ora dal medesimo non ebbi veruna risposta, così sopra questo non posso darvi nessun raguaglio. Dubito però attese le turbolenze in quella penisola che non saremmo per riuscire, o se si potrà riuscire, i prezzi non saranno ragionevoli. In tal caso mi sarà forza impiegare il di lei soldo, e quanto potrò del mio in altro genere che si possa sperare guadagno, ed oppurtamente avrete di ogni rissoluzione presa gli avvisi. Intanto protestandomi a' vostri comandi, riverindo il signor vostro nipote con tutto l'affetto V.B.L.M.

54. Col capitano oltre stesso al signor D<emetri>o Damugliano 29 Novembre 87 S.V.

Riportandomi a precedente mia primo cor<ren>te speditavi per via di Trieste, in cui vi avvisavo della ricevuta di grata vostra unitamente alla cassetta cordelle speditami con capitano Velianiti. Serve però la pnte a significarvi come finalmente mi è riscuotere le £ 182 venete di p<icco>li per la cambiale da voi giratami era a peso di questo signor Eustachio Pignatoli, e per le suddette voi mi darete debito. Col desiderio di nuovi vostri comandi sono.

La suddetta cambiale fù riscossa in tanto oglio col discapito di £ 16 venete.

55. Col capitano Stesso al signor Alessandro Lazzaroni q. Euaristo 29 Novembre stesso

Signore sono col piacere di grata vostra 15 Ottobre decorso S.N. Vedo la riuscita de' Moscati spediti in compagnia al signor Raffai, nonché la consegna da voi fatta al medesimo a per 46 tempo

6/m sconto in libertà, come mi dite. Sto piacere che siano tutti riusciti sani, che ciò può ben credere il signor Raffai se io procuro l'acquisto di robba buona. Avrei voluto ch' mi aveste data novità se pur l'uvapassa che in compagnia Raffai hò spedito abbia avuto buon esito. Dalla gentilezza vostra perciò attendo in seguito tale notizia. Desidero d'impiegarmi in vostri comandi. I miei figli corrispondono a' cortesi vostri saluti, ed io con tutto l'affetto V.B.L.M.

56. Con capitano Zorzi Lazzari al signor Cristo di Zuanne 24 Gennaio 87/8 S.V.

Privo di grate sue, serve la pnte per caramente riverirla, nonché confermarle le precedenti mie spedite. Con le stesse lo avevo significato di aver spedito persona mia a Morea per la compra del bambaso integri. Attesa però la continua esit<azion>e e sorpettosi tumulti di quelli abitanti non si fidò lasciare il soldo per il genere stesso, oltreché allora andava a prezzo che non tornava il conto provvedere. Ora nuovamente spedisco co[...]à la stessa persona, e soldo, e se mi riesce trovare detto genere lo imbercherò anche sopra la polacca del capitano Crassàn Antippa diretta per Ancona, sopra il qual bastimento prenderò anch'io l'imbarco per quelle parte, per poi traddurmi in codesta dominante. Quando poi non riesca trovare detto genere, ed a prezzo confacente, rivolgerò le mie attenzioni in altro genere che crederò vantaggioso. Ella stia sicura della premura che hò di comparire. Con capitano Dom<eni>co Vianello che frà pochi giorni partirà per codeste parti avrà nuovi e più precisi riscontri. Intanto pieno di stima sono.

57. || Παλεά Πάτρα Προς τον τίμιον κυρ Ιωάννη Μαντζαβίνο Κεφαλονιά 26 Ιανουαρίου 88

Με τον γηρησμόν εδώ του πατρο Παναγή Πεχατόρου, ο οποίος μου ομολόγησε ταις χάρες όπου έλαβε από την αφ<εντια>ας ατός μου ήπε, ότι αγαπούσετε να εκάναμε ανάμεσόν μας κάπιαν συντροφίαν εις πραγμάτιας Βενετίας και Σινιγάγιας, δια να έχουν αυταίς να πουληθούν από την αφ<εντια>ας δια λογαριασμόν της συντροφίας και το σολιδ' να ιμπιεγάρετε εις άλλαις πραγμάτιας του τόπου σας δια κείνον διάφορον. Όντας ιμπορούσα εφώ να απλωθώ και εις άλλα έξω από εκείνα τα βάρη εις τα οποία κ' πραγμάτια μου με έχει ομπληγάδον, εγώ βέβαιος μήτε καλλήτερην συντροφίαν ιμπορούσα να επηθημίσω, ήτε έδιοχνα το κέρδος, όμως δεν ιμπορό να έχω να κάμο περισσότερον. Όντας περάλτρο και αφ<εντια>ας ιμπορείτε και αγαπάτε να έχετε από αυταίς ταις πραγματίαις της Ιταλίας, εγώ πέρνο την υπόσχεσιν να έχω να ταις προβεδέρο αλλά δια μόνον λογαριασμόν ιδικόν σας, κ' με τα κάτωθεν πάτα 1. Είναι πολλά πράγματα τα οποία πρέπει να τα αγοράσει τινάς με σόλιδ' εφετίβο, κ' άλλα όπου τα πέρνομε σε παρτίδα. Διά τα πρότα

κατά τους λογαριασμούς πρέπει κ' αφ<εντίας>ας να μου μετράτε το σόλιδ' όλλον τον μίναν τον Σεπτέβριον, κ' δια τα δεύτερα, όλλον τον μίναν τον Μάρτιον. Ήγουν από όθε θελίσετε να σας προβεδέρο δια ειδικόν σας λογαριασμόν το μισό να πλερόνετε τον Σεπτέβριον, κ' το επίλυπο τον Μάρτιον. 2. Να μου δίνετε τα ότι έξοδα θέλει τρέξουν εις κομέρικα, και εις άλλα δια το αυτό πράγμα. 3. Να μου απερνάτε δια προβεστιον μου τριας τα εκαθεν εις εκείνο όπου θέλει σας προβεδέρο, κ' ετούτο το περισσότερο δια ταξίδια κ' άλλαις έξοδες όπου πρέπει να ινκοντράρο. Όντας λυπόν και αφ<εντίας>ας συντρέχετε κ' ευχαρηστηθήτε εις ότι σας γράφω, θέλει μου το φανερόσετε με γραφήν σας κ' επιδή τα περιστατικά του κόσμου δεν μας δίνουν τελείαν την ελπίδα, ότι να καλοσυνέψουν, κ' να αναπαυθούν η σύνχες όπου τρέχουν αναμεταξή τα βασέλια, πρέπει δια το εφέτος να λάβετε υπομονήν, κ' εις άλλον κερόν θέλει πάντοτε ήμε έτιμος να σας δουλεύσο, όντας λάβουν τέλος η ακαταστασίεις. Τούτο είναι εκείνο όπου ημπορό να σας γράψω, δια να σας φανερόσο την ευχαρειστησήν μου εις ταις δουλεψέ σας. Μνέσκο με όλλην την αγάπην. Την αυτήν γραφήν εσηλα με την πουλάκα του κυρίου Κρασσά Αντύπα.

58. Lettera scritta al signor Demetrio Conomo in Venezia Sinigaglia li 27 Luglio 1788

Con cordinario, senza cara vostra serve la presente per caramente riverirvi omisis.

Vi o scritto anco per i nave che per dimani decio caricare cioe principiaremos se il tempo permete sopra la chechia capitan Adamo Vulovich nominata Oro fiama in questa vada di Sinigaglia caricata da me Panagin Cicelli per mio conto e a con Isegnacione di me medemo o a chi per me sara in Cefalonia a farete la sicurtà per i merci caricate da me e apreciate per ducati tre mille e vi aviso di farla un ora avanti stante che ano caricato in essa molta merci cioe Corfioti || Cefalonioti, e Zantioti, e se potete dichiarire nela polizza che compresi sono ducati trecento per Zante a consegnacione del Niccolo Cazzaiti alarimenti farete due polizze una per me per £ 2.700 e altra per merci caricate da me a conssegnacione di Nicolin Cazzaiti a Zante per £ 300 tanto vi serva a pronto a vostri comandi. Vi prego di risposta per mia quiete in Cefalonia la polizza o le polizze le consegnarete al signor Alberto Rafai a signor Cancian e con piena stima V.B.L.M

59. Κοπία από γραφί οπο εστίλα το signor Νικόλί Κατζαίτι με Μεταξά Καλίνικο είς Ζακύνθο 20

Ιουλίου κ' με P.S. 30 του αυτού 1788 Σινιγαγία

Ζακύνθο προς τον ιγαπημένον signor Νικόλί Κατζαίτι Σινιγαγία 20 Ιουλίου 1788 E.N.

Δεν ιξεύρο πως κ' τι πρότα να σου ιπο κ' να σου φανερόσο οπου εμελε να γράφο μία ευδομαδα κ' να ίμε κ' ίσίχος μα βανο αρχώ καθός σου ιματαγραψα με κύριον Βιρίν οτί ί αναποδία του φίλου μας Κατρίβα έκαμε μία ταραχί είς τι φίερα ο οπίος ίνε εδο παρον είς τί φίερα οπου οσα δίζορδίνα μας προξίνισαν ετουτι ίτον ι προτι ετία κ' δευτερί του (Κλασομίτι) επιδί αν του Κατρίβα ίτον 25.000 χιλιάδες σκουδα ίνε κ' αυτουνου άλες χιλιάδες 6.000. (αφίνο οπίσο) Ο signor Μεταξάς ίχε μου ίπί ναν του εβρο μία πετρα ρος μαβρο κ' όταν έκανα το κολετο το εδίο σας εβαλατίν μέσα και εμίνε μπλο ιδίκί σας οξο κ' τίν έδοσα του αυτό Μεταξα κ' ί αφο δοσιτου τί μαβρί, κ' επαρε εκίνι το μπλο οπου ίνε εδίκίσας με τους εφεδίτορου σας απέρασα κ' απερνο οπος καλίτερα ίμπορεσα και ίμπορεσο προτον σας λέγο πως δία του Τζουζέπε Αντονίο Αντζαρί και πεδί του όταν ακουσαν πως δεν εστίλες και πλεροσίς αφρίζαν οσαν τους σκίλους και αρχίσαν να φονάζουν να φοβερίζουν μία προτεστα κ' αλα και βλέποντας το πολί κακο του, ίσίχασα κ' τους επρέροσα δία να μίν κάμουν μεγαλίτερί σαλσα κ' εδου από τιν νοτα οπου σας πεβο οκλουζα βλέπετε τι έλαβα εδίκον σας κ' τι επλέροσα οθεν εμίναν οξου όλες ί χοντρες παρτίδες, ίγουν Βορί ε Φουτζίο, Λετζή, Φοντανας, Σίμπαουδ, ουνταστρίνες, ι Τρίεστίδες ί Κουκίνι Ροσιτί οπου δεν τους εχείς είς τί νοτα ο Μαργαολίς, ετουτους ολους τους εχο εος το παρον ίσίχους μα εψες ί Κουγγίνι Ροσιτί ίθελαν να προτεσταρουν τίν καμπίαλε κ' επεσα με το σπαθί είς το χερί κ' δεν αφίσα κ' αγρίκα τον τροπον οπο ίποσχεθίκα εγο εγραψα του Κονομου είς Βενετία να ατζεταρί δια ... 600 λέτερες εδίκες μου δία ολον τον Γεναρί κ' ακομα αποκρίσί δεν μου εστίλε εκαμα κ' αλο ριπίεγο οτί να τραβίξο τες καμπίαλες του ανίψίου μου του Αντζουλου δία το Γεναρί ο οπίος εφετο φερμαρί είς Βενετία κ' ετζί έχουνε δία αυτόν κ' εμενα οπου τες τραβίξο και τον ανίψίο οπου τες ατζεταρί και εος το παρον ίβρισκομε ετζι μα ί ουτος ί ουτος ετζί πρεπί να γενί κ' κανοντας το λογαρίασμον ίνε ο αριθμός είς ... 1.000 τζιρκα οθεν αδελφε τίραξε σε τί ίμπενία εμπίκα κ' μίν αφίσίς να σκομπαρίρομε ολίμας μονον πριν του κερου ναν τα μπασετε εκί οπου με τα ταυτα τελίονοντας τίν ίποθεσίν θελί σας γράφο.

Δια οσα μου εγραψες να σας προβεδερο κ' να ξοδιάσο το ονομα σας εγο αδελφε δία τίν ταραχίν οπου εσταθί μανκο δεν σε εμελετίσα μόνον το επείρα είς το ονομα μου ίδου οκλουζος ο λογαρίασμος το τί κοστίζι κ' ο αλος δία τίν ντουανα. Ο Θεος με εφορίσε κ' δεν εδοσα κανενος από τες γραφεσας επίδι μα τον Θεον με εβαναν είς φιλακίν περίσοτερο δεν ίμπορο να σας ίπο τίν σκαρλατίνα τίν ίχα παρμενί από του Κοέμ ανταμα μα Σκορδίλι δία ναν τίν μίρασιτα αυτό ομος δεν ίμπορεσα ναν τίν λαβο.

(αφίνο οπίσο) Ο Κατρίβας δεν επλεροσε τον Προτοψαλί κ' επροχθες ίτον είς λογία αβαντζαδα λεγοντας πως με τι σολδία να πλεροσί είς παρον οπου εκίνος αβαντζαρί από τίν αφ<εντιασας>. (αφίνο οπίσο) Ίδου οκλουζα ί πολίτζα δεκαρίκο οπου εφορτοσα απανου είς τίν κεκία κυριον Αδαμο Βουλοβίκ ονομαζομενί Ορο φίαμα κ' εγραψα εις Βενετία του Κονομου να τοκαρί σίκουρτα δία λογαρίασμο σας είς ... 300 τίν πίεγγίαρία οπου ίχες είς του σουντας τείνες δία τον ... Αναστασίο από Κορφους είς του || σουντες τείνες επλεροθί κ' εγίεγνυ περαρίσα το χαρτί οπου του ίχετε, κ' δια τίν προβεξίον σας θελίσας τίν μπονίφικαρι κ' να σας δοσί κρεδίτο. P.S. 29 του τρεχοντος σίμερον με τίν ποστα ελαβα γραφίν από signor Δίμίτρί Κονομο είς αποκρίσίν τίς εδικής μου κ' μου λεγί πως δία τίν φίλιαν σας κ' δίατί του ίποσχομε κ' εγο πως θελί ανζιταρί τες καμπίαλες μου δία το Γεναρί δία ... 500 κ' επίτα με αυτίν μου λεγί πως ελαβε από τίν αφ<εντιασας> μία δε καμπίο α φαβορ εδίκον σας κ' επίγο του καμίναρβίες δία ... 2.000 κ' δία αυτη να dos πονερο α ουζο, εδοξασα τον Θεον επίδι με αυτό το προπονιμεντο τους εγλίκανα εις μερος κ' εδιαμίρασα τες αυτες ... 6.000 κατά τίν σομα του κάθε ενός. Κ' δία τα ρεστα τους ετραβίξα αλες δία το γεναρί καθος από τίν οκλουζα νοτα καταλιπτος βλεπιτα κ' θελί παιχίσετε να εμποσιτε είς Βενετία είς τον κερο τον αριθμον του καθενος ίγουν signor Κονομου κ' Τζητζελί. Κ' τόσον εις εδίσίν σας τα...ε κομπίαλε οπου ίχετε οξου τες ερίκουπιραρίσα ολες σολδάδες κ' τες εχο είς τα χέρια μου. Κ' αυτές θελετε γραψετε μου είς τίν Κεφαλονία να σας τες παψο, σας ματαλιγο οτί κάθε λογαρίασμο κ' νοτα σας τα πεβο εδο οκλουζα είς πλίκο. Κ' το εκονσινίαρίσα του signor Μεταξά Καλίνίκου δία να σας το κονσίνιάτί είς χίρα σας.

P.S. 31: Του τρέχοντος καθος ανοθεν σας λεγο οτί εγεψα του signor Κονομου να τοκαρί σίκουρτα δία ... 300 δία κοντο εδίκοσα κ' βλέποντας τίν σουμα εις τον λογαρίασμον επο ίνε 74.294.12 δία τουτο σίμερον του εγραψα να καμί ακομα δία αλα ... 400 οπου γίνοντε όλα ... 700 οπου ίνε δία τίν αρ<εντιασας> ...εστε προς ίδίσίν σας.

60. Venezia signor Demetrio Conomo con il signor Anzolo Cicelli Sinigaglia li 31 Luglio 1788
In risposta di grata vostra vedo la rimessa vi futata dal amico Cazzaiti per lire de piccoli 6.000 le quali o dsposto a uso con lettere di cambio a peso nostro ripartitamente a sei e creditori che sono Bori, e Fucio, Sibaud e compagni, Lucca e Fratelli Lazzi, Fontana e Ambrosini, Cugini Rosseti e Borgnis, Margavoli e compagni. Queste sono le disposizioni fate per la suddetta suma di ... 6.000 piu vi o trato <lett>era pagabili in Genaro 1789 per altra 7 de piccoli 30.482 e sono trate ad ordine S.P. Al signor Margavoli e compagni, al signore Lucca e Frattelli Lazzi, a cugini Rosseti e Borgnis

a Fontana e Ambronisi, in quale a uso e ancco a favore del Georgio e Giusepe Vutersteiner ma gia compreso di ela dotta suma di ... 6.000 dunque voi per quale amicicia che mi fate vedete e che conservata per l'amicco Cazzaiti e per il compatimento che dimostrata per me farete gracia acetare e che vivete sicuro e qureto che a tempo vi saranno fate le rimessa, se voglio in servirvi comandatemi con piena liberta e riverendovi caramente con piena stima V.B.L.M.

P.S. Con altra mia vi ò scritto di farmi toccare sicurta sopra la chechia nominata Oro fiamma capitan Adamo Vulovich sopra mercancia caricata da me per ... 2.900 e per Niccolin Cazzaiti per altre merci caricate da me e a sua sonsegnacione in Zante con il medesimo bastimento per ... 300 ora che formai il di lui conto vedo che le merci sono per l'importar di ... 700 dunque voi agiungerete per esso Cazzaiti altri ... 400 in tutto ... 700 tanto vi racomando e vi serva.

61. Venezia signor Demetrio Conomo con l'ordinario Sinigaglia li 3 Agosto 1788

Con altra mia in data 27 e 31 scrivato: In risposta di cara vostra omisis e vi ordinava di farmi toccare sicurta sopra la chechia nominata Ora fiamma capitan Adamo Vulovich sopra merci caricata da me per conto mio proprio per e a consegnacione di me medema in Cefalonia per ... 2.700 e per il signor Niccolo Cazzaiti per afare merci caricata da me e a conssegnacione del suddetto Cazzaiti per e..ari ... 300 con il medemo || bastimento omissis. Ora incontrando meglio i miei conti vi dicco che per mio conto a voi di ... 2.700 di farla per ... 3.300 e per Cazzaiti anci di ... 300 farete per ... 700 gia nel bastimento che vi dicco capitan Vulovich tanto vi serva le polizze di sicurta le conossegnarete al signor Alberto Rafai a signor Cancian omissis.

62. Venezia Signor Francesco Carara e compagno Con capitan Domenico Vianello
Cefalonia 22 Agosto 88 S.V.

Riportandomi alla precedente scritavi colla mavregana del capitan Anastasio Gorgorini con cui vi dare avviso di aver ricevute le vostre lettere e cose tutte nella polizza indicate restami con la pnte di caramente riverirvi, et avvisarvi che la di cambio tratta a peso di Capitan Niccoletto Lichiardopulo, presto non avendo voluto accettarla, fù da me in oggi prottestata, come per l'annessa copia di protesto rileverete l'altra a peso delli signori Focca e comp<agn>i fù accettata dal signor Valier, e sarà alla scadenza effettuata. Il capitan Francesco Vianello tuttavia carica, e sarà anco lui presto di partenza. Li prezzi de' generi sono cari all'eccesso come rileverete. Riverindovi caramente per parte anco de' miei figli con tutto l'affetto V.B.L.M

63. Venezia Signor Alberto Raffai con il capitan suddetto 22 Agosto 88 S.N.

Partendo il capitan Domenico Vianello col suo carico non manco colla pnte di caramente riverirvi, ed avvisarvi come anco il capitan Francesco Vianello tuttavia stà caricando, e sarà pronto anco lui in pochi giorni alla partenza. La mia tardanza a capitare in quest'isole non essendo qui che soli trè giorni fa ch'io non abbia potuto con la solita solleccitudine sbrigare questo carico. Spero però che non tarderà molto. Li generi cari all'eccesso, e Dio ce la mandi buona.

64. Signor Giacomo Antonio Lazzaroni Capitanio suddetto 22 Agosto 88 S.V.

Riportandomi alla di già scrittavi con la martegana del capitan Gorgorini. Serve la pnte per caramente riverirvi ed avvisarvi come tuttavia carica il capitan Francesco Vianello, e non pottete e... come la di sopra.

65. Venezia Signor Agostin Secchio con capitan Francesco di Lorenzo Vianello

Cefalonia 27 Agosto 88 S.V.

Serve la pnte per caramente riverirvi, ed avvisarvi come sopra il trabacolo del capitan Francesco di Lorenzo Vianello diretto per codeste parti hò imbarcato a vostra consegnazione una schizza con perre 15, formaglio pesano nette ... 100 e mercata P.C., quale all'arrivo di detto capitanio sarete per ricuperare. Non hò potuto averlo meno di soldi 16 la ..., onde qui vi noto il costo, e spese del medesimo

- formaglio ... 100 a ... 16 la £ 80. -
- dacio <registrata> a 6 per 1004:16
- schizza per riponerlo1:10
- batello e tarchir.....1:10

£ 87:16

Più per consegnatevi pezze due formaglio.....7:10

£ 95:6 quali dittalcando dal vostro avere come

dal conto115:5

= 19:19 restata cred<it>e

di £ 19.19 quali arri || vando in codeste parti sarò per contarvele. Intanto avrò piacere de' vostri riscontri, con ché esibendomi sempre a' vostri commandi, con tutto l'affetto
V.B.L.M.

66. Con lo stesso alli signori Polacco, e Trabucco Cefalonia 27 Agosto S.V. 88

Hò il piacere di spedirvi con le pnte i miei saluti, ed avvisarvi come col trabacolo del capitano Francesco di Lorenzo Vianello, con cui vi pervenirà questa mia, vi spedisco un fagotino uvapassa segnato P.T. quale recuperato che l'avrete goderete per amor mio.

Vi avviso inoltre come al signor Raffai spedisco di compagnia fagotti 69 pieni di buona uvapassa oltre a questa che è segnata A.R. spedisco per solo conto mio al signor Erede d'Iseppo Rubbi fagotti 30 segnati P.C.I., al signor Raffai fagotti 20 segnati P.C.R., al signor Demetrio Conomo fagotti 10 segnati P.C.O., al signor Francesco Cicelli e figli fagotti 17 segnati P.C. Tutta robba nuova e dipinta, senza magagna di sorte. All'amor vostro raccomando dunque che abbiate la premura possibile per la vendita di questa uvapassa ed a vostro lume dicovi che costà tradotta costa per 9.1/2 lo staro. Di più vi dico che l'uvapassa tutta della Morea fù venduta a piastre ottanta al migliaro al Zante si computano 5 miglioni scarsi, e qui resterà da un milione e mezzo c<irc>a. Avrò piacere de' vostri riscontri, e comandi. Intanto con tutto l'affetto V.B.L.M.

67. Con lo stesso al signor Erede d'Iseppo Rubbi Cefalonia 27 Agosto S.V. 88

Col mezzo della favorita vostra hò ritirato all'arrivo qui del trabacolo di capitano Francesco Vianello la cassa meni da voi caricata, non chè di quattro Rosoli canavazza a mia consegna spediti. Il conto che ebbi per mezzo di cotesto signor Bonaldi le di 14 Luglio scorso ascende a pnte venete £ 930.7. Nella vostra lettera però vedo un divario poichè mi addebitate con la stessa di £ 1.106.3, onde incontrate le summe del conto, vedo che vanno bene, così chè se avete preso equivoco, voi lo regolate. Con lo stesso capitano Francesco Vianello spedisco a vostra consegna fagotti 30 di buona uvapassa segnata P.C.I. del peso come dall'annessa di carico, che ritirate l'avrete, e venduta a' migliori prezzi che vi riesca, vi rimborsarete del vostro avere nelle suddette £ 9.307 nonchè di altre £ 330 per le quali vi hò tratto cambiale a peso vostro, ed a favore di cotesto signor Valentin Cardina. Del rimanente vi darò avviso come lo dobbiate disporre. La robba che vi spedisco è buona, nuova, senza alcuna magagna, e per vostra regola costà tradotta viene a costare ... 9.1/2 lo staro. All'attenzione vostra raccomando il vantaggioso esito di detta uvapassa col darmene gli opportuni riscontri. Pronto sempre a' vostri comandi V.B.L.M.

68. Con lo stesso al signor Demetrio Conomo Cefalonia 27 Agosto 1788 S.V.

Signore il tempo non mi permette allungare per dare una precisa risposta alle favorite vostre con questi bastimenti giuntemi. Vi dico solo che sono vi molto obbligato per l'acchetazione fatta delle cambiali trattevi per l'interesse del commun amico, quale sono persuaso che non mancherà di effettuare a tempo debito si per suo, come per nostro discarico. Risservandomi però di scrivarvi con altri incontri più preciso vi || {vi} dico come a vostra consegnazione hò imbarcato sopra questo trabacolo del capitan Francesco di Lorenzo Vianello per costà diretto fagotti dieci pieni uvapassa di questo raccolto, del peso come dall'annessa di carico, quali ricuperarete, ed esitarete al possibile maggior mio vantaggio. Li fagotti sono marcati P.C.O. robba, nuova, e di perfetta qualità, quale esitata del netto ritratto mi accreditarete in conto. Vi sia noto che l'uvapassa costà tradotta viene a costare ... 9.1/2 lo staro. Onde nella vendita vi possiate regolare. Coll'attenzione de' vostri riscontri, e commandi, riverindovi per parte anco de' miei digli V.B.L.M.

69. Con lo stesso alli signori Francesco Cicelli, e figli Cefalonia 27 Agosto 88 S.V.

Hò il piacere di essere con grate vostre giuntemi con quest'incontri. Dalle stesse compresi la vostra salute, non che l'acchetazione delle di cambio per i pagamenti da farsi per il commune amico signor Cazzaiti, quale voglio credere che sarà le opportune rimesse. Al vostra consegnazione diriggo faggotti 17 uvapassa nuova e di perfetta qualità, segnati P.C. quali all'arrivo del pielego di capitan Francesco di Lorenzo Vianello sarete per ricuperare, ed esitare al possibile maggior mio vantaggio. (Servindovi che costà tradotta l'uvapassa costa ... 9.1/2 lo staro.) Dal netto ritratto di detto genere vi trattenirete li zecchini cinquanta che per mè nel prossimo Ottobre dovrete esborsare nonché pagarete. La porzion mia dell'ultime rata dovuta al signor Paganoni, accreditandomi del rimanente seppur vi resta come spero. Tutti noi, come della vostra famiglia stiamo bene. Vi riveriamo tutti con cordialità. In attenzione de' vostri riscontri, con tutto l'aspetto V.B.L.M.

70. Con lo stesso alli signori Francesco Carrara, e compagno Cefalonia 27 Agosto 88 S.V.

In risposta di grata vostra con capitan Vianello giuntami, vi dirò come sopra il suo trabacolo hò imbarcato botte 20 Moscati, fagotti 24 uvapassa, e soli caratelli due di miele, non essendo stato possibile il poter ritrovarne di più, della qualità, e peso come dall'annessa di carico. Attesa la qualità de' generi voglio sperare che li Moscati abbino a riuscire di vostra soddisfazione. L'uvapassa è perfetta robba nuova, ed il miele pure del più perfetto. Attesa le mie occupazioni per

ora non posso spedirvi il conto dell'importar di detti effetti, lo farò però con prossima altra occasione, dopo di aver fatto li dovuti riscontri con questa dogana di uscita. Servavi pero che abbiamo dovuto comprare il tutto a prezzi alti, attesa la poca quantità de' generi, e che l'uvapassa costà tradotta, viene a costare c<irc>a ... 9.1/2 lo staro. Rapporto alle cambiali che mi spediste, quella a peso dalli signori Valier, e compagni fù accettata dal signor Valier, e alla scadenza procurerò l'estinzione della medesima dello stesso. Per l'altra del capitano Lichiardopulo, questa come preceden || temente vi hò scritto in data 22 corrente con capitano Domenico Vianello, fù da mi di medesimo protestata, e spedita la copia della scritta. In seguito leverò le carte necessarie, e sarò per spedirvele. Poiché nella stessa cambiale era annotato che al bisogno potrei rivolgermi al signor Valier, così facendo discorso con lo stesso, mi disse che procurerà alla fine dell'entrante Sett<embr>e darvi li suddetti zecchini 50. S'egli effettua avrete le notizie, altrim<ent>i sarò in necessità farvi tratta di quanto potessi avanzare da voi. Intanto vi assicuro che non hò mancato usare la possibile attenzione per ben servirvi nell'acquisto de' generi che vi spedisco. Mi sarà caro il sapere da' vostri riscontri la riuscita loro. Intanto esitindomi ad ogni vostro comando con tutto l'affetto V.B.L.M.

71. Con lo stesso al signor Giacomo Antonio Lazzaroni Cefalonia 27 Agosto 88 S.V.
Riportandomi alla di già scrittavi con capitano Domenico Vianello, serve la pnte per avvisarvi, come dall' annessa di carico rileverete quanto per conto vostro hò spedito con questo trabacolo del capitano Francesco Vianello. Oltre alla robba di v<ostr>a raggione, spedisco pure a vostra consegna di ragion mia botte quattro Moscati, e una botta Liatico segnata P.C.L. quali vorrete accettare ed esitare per conto mio. Oltre a quanto stà scritto nella polizza hò consegnato al capitano il vostro barile con del più perfetto oglio, e la canavetina di spirito, quella che voi mi favorisse col Vino cipro, di cui vi restò sommamente obbligato (e due fagotini uvapassa col vostro nome che ricuperarete e goderete per amor mio). Con altra occasione spedirvi il conto distinto dell'importar delle robbe speditevi, non permettendomi per ora il tempo di ciò fare. Sono persuaso che attesa la qualità loro di Moscati debbano riuscire di vostro aggradimento il che mi sarà il piacere sentirlo da voi. Coll'attenzione de' vostri comandi, riverendo cadauno della stimatissima famiglia vostra, e ag<en>ti di negozio, con tutto l'affetto V.B.L.M.

72. Con lo stesso al signor Bon. Calvi Cefalonia 27 Agosto 88 S.V.

In adempimento di vostra commissione vi restano spedite col piego di capitano Francesco di Lorenzo Vianello le botte sei di vostro raggione: 5 piene di Moscato ed una di vino uvapassa, quali all'arrivo di detto bastimento sarete per ricuperare. Mi riusci pure trovare il miele, di cui hò empito il vostro caratello, e imbarcato sopra il medesimo del peso come dall'annessa di carico. Voglio sperare che la robba riuscirà di vostro aggradimento mentre come la qualità sua era delle migliori, così non hò risparmiata anco fatica ed attenzione per ben servirvi. Incontrate che averò le partite di uscita con questa dogana formerò il conto del costo, e spese di d<et>ti generi, e con prossima altra occasione sarò per spedirvelo. Intanto mi sarà caro aver vostre notizie, e comandi. Resto con tutto l'affetto e V.B.L.M.

73. || Con lo stesso al signor Alberto Raffai Cefalonia 27 Agosto 88 S.V.

Spero giuntavi la precedente mia con capitano Domenico Vianello. Sbrigatosi dal suo carico anco il capitano Francesco Vianello, vi dico come dall'annessa rileverete quanto per conto vostro, e per conto compagnia hò imbarcato sopra lo stesso. Sono botte 62, uvapassa, fagotti 69, miele caratelli 3 della qualità e peso come dalla di carico. Inoltre per conto mio vi spedisco botte sette Moscato ed uvapassa fagotti 20 e questi, marcati P.C.R. e le botte P.C. solamente quali cose acetarete, ed esitandole vi rimborsarete dell'importo delle cambiale tratte a vostro peso, accreditandomi del rimanente. Hò consegnato allo stesso capitano un fagotino uvapassa ed una scatola robbe dolci per la signora Maria di peso grosso ... 33, e marcato il tutto A.R. Procuratene però il ricupero, acciò non vi succeda come l'anno passato. Come non hò potuto sbrigarmi dell'incontro con questa dogana di <registrata> così non posso di presente formarvi il conto del costo, e spese delli generi che vi spedisco. Risservandomi però con altra prossima occasione, vi avverto come li generi li abbiamo dovuti acquistare a caro prezzi, e che l'uvapassa costà tradotta costa ... 9.1/2 lo staro. Voglio sperare per altro che li vini debbano riuscire di tutto vostro aggradimento poichè la qualità loro di qui è perfettissima. L'uvapassa è della più perfette, e tutta robba buona, come avrete occasione di riscontrare. È superfluo ch'io vi raccomandi il maggior vantaggio nella vendita, poichè io sono troppo persuaso della vostra premura. Coll'attenzione de' vostri riscontri, e comandi, riverendo cordialmente cadauno di vostra casa, e negozio, con tutto l'affetto V.B.L.M.

74. Con lo stesso al signor Bortolo Brazzetti Cefalonia 28 Agosto 88 S.V.

Fino dalli 24 corrente S.N. con la suddeta mavregana capitan Anastasio Gorgoroni vi dicevo aver all'arrivo di questo capitan Francesco Vianello recuperato il collo carta strazza, e casse due con carta da scrivere, e carte da gioco, avvisandovi fin d'allora che per la pessime sua qualità, come delle carte, questa la trattengo per conto vostro, non potendo per verun conto smaltirsi niente di questo. Il medesimo ripeto a voi anco colla pnte, avvanzandovi anco le mie lagnenze per essere stato così mal scritto, avendo in essa massime parte di commissione. Vi serva d'avviso però per prendere quelle deliberazioni che crederete più opportune a vostro interesse. Riverindovi per resto con B.L.M.

75. || Con capitan Lizza al signor Alberto Raffai Cefalonia 30 Agosto 1788 S.V.

Vi scrissi già precedentemente con capitan Francesco di Lorenzo Vianello, sopra il di cui bastimento hò caricato tuttociò che doveva per conto compagnia, per solo vostro conto e per mio, come dall'annessevi di carico. Vi avanzo presentemente anco il conto del vostro dare e la replicata polizza. Gli effetti con fù possibile averli per meno giacché la scarsità loro non determinò i proprietari rilasciarli a prezzo più vantaggioso. Voglio sperare però che debbano riuscire, e la vendita loro debba essere di commune utilità. Esitati che abbiate gli effetti di mia ragione e della mia terza porzione delli effetti della compagnia vi trattenirete l'importo delle cambiali trattevi, nonché mi farete il piacere contare al signor Bortolo Brazzetti £ 190, al signor Marco Virgombelo £ 874.5 ed al signor Pietro Perini £ 3.000 facendovi rilasciare da medesimi le necessarie ricevute. Essi già si abocheranno con voi. Vedete pure dal conto che v'inserisco che avanzo da voi zecchini 28.19.13. Di questi pure mi accreditarete. Io intanto starò in attenzione de' vostri riscontri, né quali mi conotarete la riuscita, e vendita de' generi. Vendendo i Moscati, trattenete le botte di mia ragione. Resto col B.L.M.

76. Con lo stesso alli signori Francesco Carara, e compagni Cefalonia 30 Agosto 88 S.V.

Riportandomi alla precedente scrittavi con capitan Francesco di Lorenzo Vianello, con cui vi hò spediti gli effetti di vostra ordinazione. Serve la pnte per caramente riverirvi ed accompagnarvi la replicata di carico degli effetti stessi. Vi trasmetto pure il conto di costo, e spese delli medesimi e se per la scarsità de' generi non abbiamo potuto averli a prezzi più vantaggiosi, sperò però che per la qualità loro abbiate ad esser contento. Per mè certo posso assicurarvi di non aver risparmiata

attenzione per ben servirvi. Dal conto che vi spedisco, vedete il mio avanzo di presente v<enet>e 2.532. Di queste al giungervi la pnte farete il piacere consegnare al signor Pietro Perini £ 1.430 accreditandomi del ressiduo finché abbiate da mè notizia se da questo signor Valier mi vengano contate le £ 1.100 che doveva darmi il capitan Lichiardopulo per es<tinzion>e della trattagli a suo peso. Desidero aver in seguito vostre notizie. Intanto resto col B.L.M

77. Con lo stesso al signor Bon. Calvi Cefalonia 30 Agosto 1788 S.V.

Mi riporto alla precedente scrittavi col trabacolo di capitan Francesco Vianello, sù cui ho imbarcato le vostre botte con le Moscati ed uvapassa cioè vino. Serve la pnte per accompagnarvi la replicata di carico, nonché il conto del costo, e spese degli effetti tutti qui d'ordine vostro provvisti, e come sopra spediti. La scarsità de' generi, ci costruisse a pagarli a prezzi generosi, sicché non vi meravigliate se li vini costano un pocco cari. Vi resto per saldo £ 12.10 queste ve le rimbosserò alla mia venuta. Avrò intanto piacere de' vostri riscontri, con avvisi della riuscita de' vini e loro esito. La qualità loro mi fà sperare che debbano riuscire perfetti, ed esitarsi a prezzi vantaggiosi. Intanto resto col B.L.M.

78. Con lo stesso al signor Giacomo Antonio Lazzaroni Cefalonia 30 Agosto 1788 S.V.

Riportandomi alla precedente speditavi con capitan Francesco di Lorenzo Vianello, su cui hò imbarcato le botte 15 vini di vostra ragione, li due caratelli miele, il caratello oglio, e la cassetta spiriti, nonché 5 botte di mia ragione. Serve la presenta per caramente riverirvi, occludervi la replicata di carico di tutto il speditovi, nonché inviarvi il conto || {conto} di costo espese degli effetti di vostra ragione. Non vi meravigliate se il prezzo de' Moscati è un pocco alto. La scarsità di detto genere, e la sua buona qualità furono due forti motivi, perché li proprietari avessero mise più elevate, e fù quasi miracolo che si abbino potuto ridurre a darlo a prezzo per questo anno conveniente. Sono un pocco cari, ma spero che debbano riuscire buoni. Almeno la qualità loro ci fa stare con questa speranza. Hò scritto a cotesto signor Perini che venduti che abbiate li sudetti 5 cai vini di mia ragione, quatto cioè Moscati ed uno Liatico, gli contarete £ 1.100. Voi dunque se tanti avrete di mio avanzo, tutti glieli darete più, o meno, quanto mi dovete. Dal conto avanzo zecchino 1 £ 13.1 voi dunque mi accreditarete, e riverindovi V.B.L.M.

79. Con lo stesso al signor Demetrio Conomo Cefalonia 30 Agosto 88 S.V.

Nuovamente sono col piacere di scrivervi accompagnandovi la di carico replicatamente delli fagotti 10 uvapassa speditivi col trabacolo di capitan Francesco Vianello. Esitata questa il N.R. come vi scrissi lo passerete in conto, dandomi vostre notizie a lume, e V.B.L.M.

80. Con lo stesso al signor Erede d'Iseppo Rubbi Cefalonia 30 Agosto 88 S.V.

Si<gno>re serve la presente per caramente riverirvi ed accompagnarvi la replicata di carico delli fagotti 30 uvapassa di mia ragione a vostra consegna spediti col trabacolo di capitan Francesco di Lorenzo Vianello. Come con la precedente mia con detto incontro inviatarvi vi scrivevo, voi procurarete della medesima l'esito al possibile maggior mio vantaggio, servindovi che costà tradotta, l'uvapassa viene a costare ... 9.1/2 lo staro. Esitata che l'abbiate, non solo vi rimborserete delle £ 930.7 che vi devo giusto il conto degli effetti del vostro negozio somministratimi, ma bensì anco delle £ 330 per le quali trassi cambiali a vostro peso, ed a favore di cotesto causidico signor Valentin Cardina. Dal mio avanzo poi, esitata che l'abbiate come dico, favorire contare al signor Angelo Dittura £ 359, al signor Tommaso Pedrinelli £ 1.200, al signor Andrea q. Vittorio Mestre £ 909.7, al signor Gerolamo Murer £ 193.10. A questi tutti hò già scritto che debbano indendersi con voi, acciò a tempo debito possano avere da voi ognuno rispettivamente la summa dovutagli, col rilasciarvi le debite ricevute. Favoritemi de' vostri riscontri e V.B.L.M.

81. Con lo stesso alli signori Francesco Cicelli e figli Cefalonia 30 Agosto 88 S.V.

Mi riporto nella precedente scrittavi con capitan Francesco Vianello de di 28 correte. Serve la pnte per caramente riverirvi, ed ocludervi la replicata di carico di fagotti 17 uvapassa di mia ragione a vostra consegna diretti, ed imbarcati sopra il trabacolo di detto Vianello. Vendita che l'abbiate a prezzi migliori possibili, vi rimborserete come vi scrissi delli zecchini 50 che per mè dovete pagare in Ottobre venturo, pagarete al signor Paganoni la metà a mè spe<dit>e e dell'ultima rata che gli dobbiamo, nonché contarete a cotesto signor Demetrio Damugliano il valore di ... 5. Se da cusarina fattami avere da Verona per mezzo del signor Zaborra col farvi rilasciate del medesimo la necessaria ricevuta di saldo. Ogni mio avanzo della vendita di detta mia uvapassa trattenetelo fino a nuovo ordine. Resto col B.L.M.

82. || Con lo stesso al signor Pietro Perini, e compagno Cefalonia 30 Agosto 88 S.V.

Hò il piacere di avvanzarvi i miei saluti, ed avvisarvi, come hò scritto al signor Alberto Raffai ch'esitati che abbia effetti di mia ragione spediti gli debba contarvi presente £ 3.000. Così pure al signor Giacomo Antonio Lazzaroni, che debba contarvi altre £ 1.100 che tante credo poter avanzare da lui, quali £ 4.100. Le ponerete in credito della mia partita per il legname che mi spediste. Altre £ 1.430 vi saranno contate dalli signori Francesco Carrara e compagno di Malvasia in calle del Ridotto, quali ponerete a diffalco nella partita del legname che servi per il signor Stavro. Di tutto fate le debite annotazioni accreditando le suddete mie partite, ed avvisandomi a lume. Sono col B.L.M.

Simile al signor Bortolo Brazzetti dal Raffai per	£ 190
Simile al signor Marco Virgombelo dal Raffai per	£ 874
Simile al signor Gerolamo <u>Murer</u> dall'Erede Rubbi per	£ 193.10
Simile al signor Andrea q. Vittorio Mestre dal Rubbi per	£ 909.7
Simile al signor Tommaso Pedrinelli dal Rubbi	£ 1.200
Simile al signor Angelo Dittura dal Rubbi	£ 359
Simile al signor Demetrio Damugliano da Francesco Cicelli, e figli per	£ 165

83. Con lo stesso al signor Domenico Tironi Cefalonia 31 Agosto 88 S.V.

Serve la presente per caramente riverirvi, ed avvisarvi come con il signor Caralambo Avierino vi rispedisco il schioppo da voi preso per essere questo offeso.

Lo diedi a chi mi aveva dato commissione di provvederglielo, ed egli andando per la prima volta a caccia, si de che sotto la prima mira veniva fuori del fumo, lo visitò, e vide una trenetta da dove si vede offeso. Voi sapete che io in buona fede l'hò preso, e l'hò dato senza alcuna prova. Mi spedirete però altro, se vi capita occasione sicura. Intanto V.B.L.M.

84. Με πατρό Θεοδωρή Τρηεζοχήλη προς τον signor Μεταξά Καλινίκο

Κεφαλονιά 1788 Σεπτεβρη 2 Ε.Π.

Αποκρένομε είς την ηγαπημένη δοσμένη 28 τού απερασμένου. Ιδα το ότι μου γράφετε να σας γράψω αν έδοσα τά σολομά. Διά αυτά σάς λέγο, ότι την ίδιαν ημέραν οπού η ά<φεντιάσ>ας εμισέψατα επίγα απάνου είς το καράβι με τους μπακάλιδες κ' ανίξαμε τρια βαρέλα οπου ήταν είς αδιάν κ' τα ηβρίκαμε πράμμα μαρκαντίλε, τα άλλα δεν ημπορέσαμε, διότι η δαλαβούνη δεν

ηθέλισαν νά μας κάμουν αδιάν να τα ανίξομε. Με το θάρρος όμως πη και τα επίλυπα να είναι όμοια εις την κβαλιτά, ός καθός με εβεβεόσετε πός είναι πράμμα καλλό, έτζη τα εξεφόρτοσα όλλα κ' έκαμα παζάρι με τους αυτους μπακάλιδες όντας το πράμμα βρεθή όλλο καλλό να μου δόσουν γρ<όσ>ια 36 το βαρέλη, κ' τα άσπρα του Χριστουγενών. Δια περεσότερον δεν εστάθη τρόπος. Ανίγοντάς τα λιπόν την άλλην ημέραν ηβρίκαμε βαρέλια 14 ψάρη καλό μερκαντίλε κ' τα έδοσα προς το παζάρι όπου εκάμαμε 7 εβρέθικαν με πολλά τζαγγούρα, κ' παλίδα από σαλαμούρα, κ' δύο τελείος αχαμνά, κ' σχεδόν δια πέταμα. Επολέμισα να τούς τα δόσο αλλά θέλουν να δόσουν εις αυτά μόνον γρόσια 26 το βαρέλη, κ' να μου κάμουν ός λένε χάρη. Εγώ δεν ετόλμισα να πάρο κανένα αρμπίτριο δίχος θέλιμάσας, κ' η άφ<εντιάσ>ας λυπόν γραψετέμου με πρότο ινκόντρο τη εχω να κάμο. Δια βεβαιωσιν εις αυτό όπου σας γράφω διά τά αυτά 9 βαρέλια παλίδα, όντας χρειαστή κ' το γνορήζετε διά καλλά καμομένο ιμπορό να σας στήλο φίνε από ετούτην την ντουάνα, όπου ομπρός εις τούς αγγέντιδες εγενε το ινκόντρο. Ας έχω απόκρισίν σας ογλείγορα εις τη εχην να κάμο, διατή εδώ ήλθε κ' ένα μπαστημέντο από Λιβόρνο με ζάχαρες κ' καφέ, κ' με μερεκό ψάρη, αλλά ος λένε διά αυτά τα μέρη, κ' ός ίπαν πός εδώ ακαρτερούν κ' άλλο. Ταύτα προς όρας, κ' αναμένοντας αποκρισήν σας με όλλην την αγάπην σιμιούμε.

85. || Con capitan ... alli signori Francesco Cararra, e compagno Cefalonia 5 Settembre 88 S.V. Credo a quest'ora vi saranno pervenute le mie de di 27 e 30 Agosto, speditevi con capitan Domenico Vianello, e capitan Francesco Vianello. Confermandovi però le precedente, serve questa solamente per occludervi le suddete di protesto fatta avanzare a questo capitan Lichiardopulo per la non accetazione della cambiale. La voi girata a mio favore per zecchini 50. Troverete annessa anco la sua risposta. La cambiale l'ho trattenuta, perché se l'effettua, e salda il signor Valier come mi promette, possa consegnarla a lui. Privo di altre novità, resto coll'esibirmi a nuovi vostri commandi, e caramente salutandovi V.B.L.M.

86. Με πατρό Θεοδωρή Τρηεζοχήλη Ζακύνθο Προς τον ηγαπημένον signor Μεταξά Καλίνικο Κεφαλονιά 1788 Σεπτέμβριν 22 Ε.Π.

Εις απόκρισιν της ηγαπημένης 6 Αυγούστου την οποίαν λέγο πως να είναι δοσμένη εις τας 6 του τρέχοντος, εχάρικα καταπολλά δια ταις καλέσας ηγίαις. Ευχαρηστώ δια τα ροδακινα, κ' πιατα, τα οποία πιάτα ακόμι δεν ελαβα, κ' ος μου ηπε ο εδώθεν signor Χαραλάμπις Μακρίς τα ακαρτερή με το μενάγιο. Βλέπο το τη μου γράφετε διά τα 9 βαρέλια σολομά παλίδα από τα 23 όπου εδώ μου

επαράδοσε ο κύριος Βουλοβικ πως να μην τα δόσο ολεγότερο από τα γρόσια 30 η αλλέος να τα παραδόσο του ανωθεν Μακρή. Η άργιτα της αποκρισίν σας, οπού την επροχθές μόνο έλαβα το αριθμο του σαλουμιού από Λιβόρνο, κ' η έξοδα οπού έπρεπε να ινκοντράρο διά να σιγιρίσο τά αυτά βαρέλια, με επαρακίνισαν κ' τα έδοσα τού μπακαλιδόνε από γρόσια 28 με στέντα, κ' τα αλλα 14 από γρόσια 36 ος σας έγγραψα. Όντας λυπόν ο αυτού νικοκίρις δεν ευχαρηστηθή θέλει εγώ πλερόσο εδικόν μου γρόσια 18 το περισσότερο εός τα γρόσια 30 κ' ιδού οπου κατωθεν ρεγιστράρο του λογαριασμόν με την ομπλιγατζιόν μου δια το παγαμέντο. Δια δε οπου μου γράφετε να μάθο αν τα βαρέλια σολομό, οπου ηλθαν από Λιβόρνο επουλήθικαν από γρόσια 44 σας λέγο πως δεν είναι αλιθια. Ο νικοκίρις έγίρεψε γρόσια 36. το βαρέλει κ' οι εδώ μπακάλιδες δεν του έδοσαν παρά γρόσια 34 κ' έτζη αυτός δεν τα έδοσε εις ένα σακί καλλά ραμένο κ' μαρκάδο P.C. Έβαλα ένα βατζέλη αμίγδαλα γιάλινα, τά οποία θέλει λάβετε με το παρόν καΐκι οπού σας πέβο την παρόν μου, κ' το κοφινάκι οπου μας εφραβορίρετε τα ροδάκινα γιομάτο γλικά διά τα αρχοντόπουλα, κ' τα αμίγδαλα θέλη τά γοδέρετε διά αγάπιν μου. Έλαβα από τον άνωθεν signor Χαραλάμπι Μακρή τη σταγόνα, κ' νταμιγγιάνα. Όλλοι του σπιτιου μου σας ακριβοχερετούν, κ' με ολλην την αγάπην σιμιούμε.

Λογαριασμός || {λογαριασμός} εις τα βαρέλια 23 σολομά οπου ελαβα από signor Μεταξά Καλίνικο

- δια βαρέλια Νο 14 από γρόσια 36 –	γρόσια	504
- δια βαρέλια ^^ 9 από γρόσια 28 –	^^	252
	γρόσια	756

Μπατέρο δια νουάνα εντράτα απρετζιάδα από σκούδα 12 το βαρέλη προς τρια τα έκατεν γινόντε σκούδα Νο 276 £ 2.760 είναι £ 82:12 κάνουν

γρόσια 19:32

δια τις φακινγς να τα βαλουν εις το μαγαζή

20:32

ρεστάρουν γρόσια 73.548

87. Venezia signor Gio. Van-Autgarden

Cefalonia 10 Settembre 89 S.N. con capitan Iseppo Florio, Calesari

A varie grate vostre, e particolarmente all'ultima de di 13 con P.S. 14 dello scorso, rimarcui la dispiacenza vostra per il luttuoso accidente accadutomi in Sinigaglia, del ché vi ringrazio di cuore. Sebbene ripatriato, il mio stato però non ebbe punto di miglioramento ad onta di ogni possibile medico aiuto. Si dice che oggi possano partire il capitan Calesari, e capitan Iseppo Florio io loro

pieleggi carichi di Moscati, ed uvapasse, E questo anno non possiamo contare un frutto abbondante, abbiamo così anco la disgrazia di non averlo avuto tutto sono. Il giorno 13 dello scorso vecchio stile piovette abbondantemente e così per qualche giorno successivo. Erano ancora molte uve passa al sole, e queste patirono molto, talché si conta un terzo di frutto bagnato nell'universale dell'isola. La nostra pertinenza fu' più fortunata, mentre all'ora della pioggia poca uvapassa era nelle are. La scarsità del frutto portò anco la consegnanza che li proprietari sostengono il frutto, e già si sono fatti e vari prezzi. Il pubblico pare fissato a zecchini 9.1/5. La camera fiscale però ritira i pagamenti del dazio sul raguagli di zecchini 11. Pochi però effeso la fortuna di acquistare piccole partite al primo prezzo, frà quali il capitano Florio due piccole. Il capitano Francesco Vianello carica tuttavia, e in pochi giorni ancora sarà di partenza. Il prezzo mite dell'uvapassa bagnata mi fece ordito di tentare la caricazione di migliara 15 c<irc>a in fagotti numerati, e segnati, per distinguerli dalle altre partite, tutte di qualità perfetta, come avrete occasione di riscontrare. Dietro a' vostri avvisi il frutto costà dovrebbe valere, attesa la totale mancanza del genere. Riguardo a' Moscati, questi dovrebbero riuscire, poiché doppo le piogge abbiamo avuti eccessivi caldi, propri alla maturazione delle uve. Hanno certo una gran forza. Gli otto bastimenti che sono qui al carico potranno levare per costà un milione e trecento migliara di uvapassa c<irc>a e Moscati 950 botte c<irc>a tutte le partite dell'uvapassa non saranno però della qualità migliore. Vi ringrazio dell'acettazione della trattavi, di cui vi rimborserete coll'esito degli effetti di mia ragione che vi saranno da || {da} mè diretti col suddetto capitano Vianello. In seguito sarò per raguagliarvi di ogni novità succedesse. Intanto.

P.S. Il capitano Andrea Panà qui ancorato carico di sale per cotesta dom<inant>e hò fatto acquisto di migliara 100 uvapassa e la carica per costà al prezzo di zecchini 10.

88. Venezia Signor Alberto Raffai

Cefalonia 10 Settembre 89 S.N. Con capitano Iseppo Florio, Calesari

Alle care vostre pervenutemi con capitano Vianello, vi ringrazio della dispiacenza mostraste per l'accidente accadutomi in Sinigaglia. Io però mi ritrovo senza alcun miglioramento confinato in un letto ad onte di ogni medico aiuto. Il capitano Francesco Vianello partirà con il suo pien carico da qui a qualche giorno, sopra il di cui pielego vi saranno imbarcate le migliara 25 uvapassa tutta asciutta, e della miglior qualità, come avrete motivo di riscontrare, nonché le botte 48 Moscati e botte 2 Liatico di compagnia. Le piogge come hanno danneggiato il frutto dell'uvapassa, di cui

nell'universale dell'isola si conte un terzo di bagnata, così hanno portato sommo giovamento per la maturazione delle uve. Devo però confessarvi la mia dispiacenza nell'aver riscontrate le botte non corrispondenti alle sagome in segno tale che vi è botta più grande di secchi 12 e 13 di quello mostri la sagoma, sicché in pienovi è un divario del 20, o più per %. Come sono sicuro che da voi non dipenda un tale sbaglio, e non vorrete avvantaggiarvi sopra il mio manifesto discapito, così sottostarete al peso del di più per le vostre porzioni nell'importar del Moscato non dispiacendovi che nel conto abbia ad adebitarvi del di più della tenuta delle botte stesse, e come sarovvi manifestamente provare. Di più nella vendita da farsi del suddetto Moscato intendo che sia fatta a orna, e non a sagoma, appunto per il divario nelle sagome, onde vi sia di preciso avviso. Rapporto al miele che mi commissionaste, come gli avvisi giunsero troppo tardi a mio figlio, tempo in cui avrebbe dovuto acquistarlo a prezzi maggiori degli altri compratori, così a scanso di ogni mal pensamente ha fatto di meno, tanto più che si trattava di piccola summa e che sola questa non bastava forse a' vostri bisogni. Hò aggradita l'acchetazione da voi fatta della trattavi da Sinigaglia, del valor della quale sarete rimborsato. Intanto a vostri comandi sono.

89. Venezia signor Giacomo Paganoni Cefalonia 10 Settembre 89 S.N.

Con capitano Francesco di Lorenzo Vianello mi giunsero le botte 40 di compagnia, che sopra il di cui pielego devono essere imbarcate. Devo però confessarvi la mia sorpresa nell'aver rimarcate le botte stesse di tenuta maggiore di molto di quello indichi la sagoma rispettiva, talché vi è un divario del quasi 20 per %. Io suppongo che il sbaglio non dipenda da voi, e che perciò sarete contento che vi addebiti nel conto del di più che tengono le botte stesse, non volendo giusta che la maggior tenuta cada a solo mio peso. Inoltre nella || vendita da farsi del suddetto Moscato questa intendo debba farsi a orna, e non a sagoma, e a pronti contanti, non intendendo che il mio sia dato a tempo. In questa conformità scrivo anco al signor Lazzaroni che deve essere assistente alla vendita stessa. Il miele non ve lo spedisco, perché giunta a mio figlio troppo tardi la notizia dell'acquisto avrebbe dovuto farlo a prezzi più alti degli altri. Hà pensato dunque a r...re di ogni mal interpretazione farne di meno e li vostri caratelli quando così vi piaccia scrviranno per l'anno venturo. Resto B.L.M.

90. Venezia signor Bortolo Lazzaroni Cefalonia 10 Settembre 89 S.N.

Sensibile molto alla dispiacenza vostra per il luttuoso accidente accadutomi in Sinigaglia, devo non ostante dirvi che il mio stato continua lo stesso, con poca speranza di miglioramento. Da miei figli sarà imbarcato sopra il pielego del capitan Francesco Vianello tuttociò che fù stipulato nel contratto di noleggio, si de' Moscati che uvepasse. Devo però dirvi con mia dispiacenza che le botte delli signori Raffai, e Paganoni, non corrispondono nella tenuta alle rispettive loro sagome, ma vi è il divario del quesì 26 per %. Hò a loro scritto sù tal particolare, e così essendo voi a mio nome farete la vendita sì dell'una partita che dell'altra a orna, e non a sagoma, non intendendo che il mio interesse sia così sacrificato. Inoltre li Moscati che spedisco al signor Paganoni per la mia parte saranno da voi disposti a pronti, non a tempo, mentre intendo non esser soggetto a qui discapiti che portebbero sopravvenire. La ristrettezza del tempo non mi permette maggior lunghezza di lettera. Lo farò però con altra occasione. Intanto pronto a vostri comandi, riverindovi per parte anco de' miei figli. Con tutta la stima sono.

91. Al signor Gio. Van Autgarden con capitan Domenico Vianello 12 Settembre 89 S.N.

Mi riporto alle scrittevi con capitan Florio, e capitan Calesari il giorno 10 correte. In esse vi raguagliava rapporto al frutto dell'uvapassa quale in questo anno non è frutto sano a cause delle piogge, sebbene anco l'asciutta non fù solleggiata some si doveva per rimore della pioggia stessa, sicché non sarà meraviglia se si ritroverà umida. Sebbene il pubblico prezzo appaia fatto a zecchini 9.1/5, e siasi con questo fondamento presentata la pubblica fede in camera fiscale, pure i prezzi furono vari, e si dovette pagarla più cara. Questo cond...r del dazio uvapassa per u...co ritira i pagamenti sul ragguaglio di zecchini 11. Il capitan Panà fece acquisto di migliara 100 a zecchini 10 per quanto si dia. Ieri però il signor Nicolin Focca fece acquisto di migliara 300 a zecchini 10 in oro da essere estratta tutto Ottobre. Io veda dunque ché dovrà aver smercio questo frutto. Come le scrissi verrà in codesta dominante un milione e trecento migliara c<irc>a di uvapassa e 950 botti c<irc>a Moscato. Questi dovrebbero riuscire, mentre per le uve passò bella la stagione col capitan Vianello già prossimo alla partenza vi saranno spediti gli effetti promessivi. Intanto pieno di stima V.B.L.M.

92. || Al signor Gio. Van Autgarden con capitan Francesco di Lorenzo Vianello

15 Settembre 89 S.N.

Signore riportandomi all di già scrittavi con li capitani Calesari Florio e Domenico Vianello, vi dico come dall'annessa di carico vedrete la spedizione fattavi di fagotti 118 uvapassa e Moscati 20 con la marcata P.C.C. al giungervi delle quali merci, e al primo buon prezzo voi ne farete l'esito, accreditandomi per la metà del ricavate, l'altra metà essendo come sapete dal capitan Vianello che le traduce. Le uvapassa vanno crescendo, e si ricerca a zecchini 10. Io hò fatto il mio acquisto a zecchini 9.1/3 oltre le solite spese di dazio, ed altro. Li Moscati qui imbarcati costano zecchini 5.1/3 il che vi sia di regola. Esitando gli effetti, e rimborsandovi di quante mi favoriste. Del rimanente mio avanzo con capitan Scarpa, vi dirò cosa ne dovete farne. Se li fagotti verranno di cattivo aspetto, ciò deriva non perché l'uvapassa sia bagnata, ma del peso loro, e perché l'uvapassa in quest'anno e umidetta. Potendo assicurarvi essere tutta la partita asciutta, e della qualità migliore. Resto col B.L.M.

93. Al signor Giacomo Paganoni con il suddetto 15 Settembre 89 S.N.

Dall'occlusa di carico vedrete la spedizione da me fattavi delle botte 40 di compagnia a vostra consegna. Nelle prime lettere, vi scriveta che le botte dissentono dalla sagoma il 20 per % c<irca> perché mi capitano due vostre botte, che appunto così si rimarcano, ma confrontando poi li bigonzi in pieno, col mio acquisto, viddi esser solo il 6 per %, e di tanto hò addebitata la compagnia si nel costo, che nel dazio. I nostri doganieri pretendono che costà nuovamente debbano esser sagomate le botte, onde ve lo avviso per regola. Il mio avanzo tanto nel conto che vi spedisco, come se vi sarà dalla vendita che intendo come vi scrissi sia fatta per pronti, e a orna, lo consegnarete al signor Bortolo Lazzaroni, e cui scrivo della disposizione. Pronto a vostri comandi V.B.L.M

94. Al signor Alberto Raffai con il suddetto 15 Settembre 89 S.N.

Partido il capitan Francesco di Lorenzo Vianello, con lo stesso vi spedisco fagotti 51 uvapassa, botte 48 Moscati e botte due Liatici di compagnia, come dall'occlusa di carico, e conto rimarcarete. In oltre vi spedisco botte sette Moscati di mia ragione che esitarete al maggior mio vantaggio. Esitati gli effetti, e rimborsandovi di quanto dovete avere, il mio avanzo lo disporerete secondo sarò per scrivervi con capitan Scarpa. Vi aveva scritto che le botte erano maggiori della sagoma il

20 per % c<irca> poiché mi capitò alle || mani una vostra botte che conteneva sei_chi_dodeci più della sagoma confrontando però la tenuta col mio acquisto hò notata la differenza del solo sei per cento, e di tante hò addebitata la comp<agnia>, non dobitendo che voi vogliate il mio discapito. La mia disgrazia non hò permesso che in questo anno si facciano dolci per il consueto pegno della mia amicizia. Venendo però costà nella prossima. Invernata qualcuno de' miei figli, allora potrà fare il suo debito. Vi avviso come l'off<ert>e della dogana si attrova aggravata rapporto a' bigonzi, e pensa di scrivere per il confronto. Vi sia di regola. L'uvapassa speditavi posso accertarvi essere della miglior qualità, e l'hò potuta avere a prezzo minore degli altri come potete rilevare. Il dazio non corrisponde all'acquisto, ma abbiamo contesa col cond...re del dazio stesso, e intanto siamo stati obbligati a fare il pagamento a seconda di quante vuole il daziere, come potete rimarcare anco da capitan Biasio Florio. Nel conte vedrete £ 44 per spesa straordinaria questa fù data per sortire, ne' Moscati, un prezzo avvantaggioso, e vi serva. Intanto riverindovi per parte anco de' miei figli con tutto l'affetto V.B.L.M.

95. Al signor Bortolo Lazzaroni con lo stesso 15 Settembre 89 S.N.

Hò pensato dirigere a vostra consegna fagotti 33 uvapassa bagnata, ma buona, botte sei Moscati, 2 botte liatici e botta 1 Vino uvapassa perché ne facciate l'esito a mio conto. Vi serva che l'uvapassa mi costà zecchini sette comprese le spese, il Moscato zecchini 5.1/3 e il Liatico £ 8 il secchio. A primo buon prezzo voi ne farete l'esito, ed io con capitan Scarpa vi dirò come dovete impiegare il mio avanzo. Ritirarete il mio avanzo anco del Paganoni, e dal signor Prina per una botta Liatico che gli hò spedito. Come vi scrissi la verdità de' Moscati col Paganoni debba esser fatta a pronti, e non a tempo. L'ora non mi permette il maggi<oramente> di lungarmi. Mi comprometto dalla vostra amicizia, e con tutto l'affetto riverindovi per parte anco de' miei figli V.B.L.M.

96. Al signor Francesco Prina con lo stesso 15 Settembre 89 S.N.

Vi rimetto con capitan Francesco di Lorenzo Vianello la vostra botta Liatico, quale col mezzo dell'annessa di carico ricuperarete. La sua tenuta è di ... 57. Il costo a £ 8. Il ... importa £ 456 comprese tutte le spese. Il valore stesso farete il piacere contarlo al signor Bortolo Lazzaroni. Col desiderio de' nuovi vostri comandi, riverindovi per parte anco de' miei figli con tutto l'affetto V.B.L.M.

97. || Al signor Bortolo Milan di Vic<enz>a con l'oltrastesso Cefalonia 15 Settembre 89 S.N.
Con capitano Francesco di Lorenzo Vianello dirigo al signor Domenico Bretagna la canavetta Rosoli da voi ordinatami, perché recuperata sia dello stesso ve ne faccia della medesima la rimessa. Il valor delle stesse è di £ 138. Essendo tutta robba fina, e di tante mi accreditarete. La disgrazia successami non mi permette aver altro il piacere di rivedervi, qualcuno però de' miei figli sarà per venire all'aperta della stagione, quale considerarete come mè stesso. Col desiderio de' vostri comandi V.B.L.M.

98. Al signor Domenico Bertagna con lo stesso Cefalonia 15 Settembre 89 S.N.
Incaricato dal commune amico signor Bortolo Milan della provvista di una cassetta Rosoli al vostro indirizzo, voi dunque sarete per recuperarla dal capitano Francesco di Lorenzo Vianello, a cui l'hò consegnata segnata B.M. Scusando del disturbo anco per parte mia con tutto l'affetto V.B.L.M.

99. Al signor Gio. Antonio Zaborra con lo stesso Cefalonia 15 Settembre 89 S.N.
Con capitano Francesco di Lorenzo Vianello dirigo al signor Demetrio Damugliano la canavetta Rosoli da voi orditami, perché recuperata sia dallo stesso ve ne faccia della medesima la rimessa. Il valor della stessa è di £ 138. Essendo tutta robba fina, e di tante mi accreditarete. La disgrazia successami non mi permette aver altro il piacere di rivedervi, qualcuno però de' miei figli sarà per venire all'aperta della stagione quale considerarete come me stesso. Col desiderio di vostri comandi V.B.L.M.

100. Al signor Demetrio Damugliano con lo stesso Cefalonia 15 Settembre 89 S.N.
Dopo la mia disgrazia ripatriate in Cefalonia senza punto migliorar di salute, hò il piacere nuovamente scrivervi per indirizzarvi una cassetta Rosoli segnata G.A.Z., di ragione del signor Antonio Zaborra di Padova così da lui commissionato al giunger però di capitano Francesco di Lorenzo Vianello a mi la hò consegnata, voi ne farete il ricupero avvisando l'amico, e spedendogli l'annessa per lui. Io poi non sò se sia giunta al signor de' Corradini la robba spedita sotto il di lui riverito nome da Sinigaglia, e se di questa ne sia stato fatto l'esito da voi come rest<ammo> intesi. Raguagliatemi per mia quiete, e regola, ed il soldo trattenetelo in vostro potere, unitamente al valor de' legni 100 pagabivi, e non rimessimi. Il genere delle uvepasse in questo anno è ricercato.

Dovrebbe anco costà valere. Pregandovi di continuarmi la vostra amicizia, riverindovi per parte anco de' miei figli con tutto l'affetto V.B.L.M.

101. || Alla signora Lugrezia Tommasovich con lo stesso

M<arte>di 15 Settembre 89 S.N.

Credo le sia nota la disgrazia successami a Sinigaglia di colpo apopletico, che mi hò reso imperfetto di tutta la parte sinistra. Non sono punto migliorato di salute, e Dio Signore mi dia forza, e pazienza. Al capitan Francesco di Lorenzo Vianello hò consegnato una pezza mezza le da di b<ozz>a 30 c<irc>a come restammo intesi, come pure un fagotino uvapassa segnata I.T., quale goderete per mio amore, e la robba sarete per ricuperarla doppo avuta la sua pratica. Per il valore della stessa v'intenderete con quello de' miei figli che costà sarà per venire. Intanto.

102. Con capitan Bortolo Scarpa al signor Alberto Raffai 22 Settembre 89 S.N.

Al capitan Scarpa hò consegnato una scatola dolci per la signora Maria segnata A.R. Quale hò a lui raccomandata, e saprett dallo stesso ripeterla. Li tempi favorevoli scorsi doppo la partenza di capitan Vianello, mi fanno supporre essere stato il suo viaggio breve, e felice. Attendo graditi vostri riscontri per la riuscita de' generi, ed esito loro. Il capitan Vianello potrà informarvi della capacità delle botte. Oltre l'assorbire esse l'avvantaggio della misura con cui noi acquistiamo, ancora mi mancò dell'acquisto il 6 per %, e questo solo hò notato di più sul conto compagnia sicché le botte erano discutenti dalla sagoma il 16 per % c<irca>. Credemi che la cosa è così, e voi potete con l'incontro accertarvene. Credo però che voi non abbiate preso in mala parte l'addebitamento in conto compagnia, del suddetto crescimento, poiché non vi conosco capace di volere il mio danno. Per mio conto farete il piacere contare al signor Pietro Ralli p<resente> venete £ 540. Facendovi da lui rilasciare le debite cauzioni. La mia terza parte nell'acquisto di compagnia e le botte 7 Moscati di mia ragione a voi spedite credo che basseranno all'est<inzione> del somministratomi soldo, e del pagamento della cambiale a voi tratta. Attendo vostri riscontri ed occludendovi la replicata di carico del sudetto capitan Vianello. Riverindovi per parte de' miei figli con tutto l'affetto V.B.L.M.

103. Con lo stesso al signor Gio. Van Outgarden Cefalonia 22 Settembre 89 S.N.

Accompagnato da felici tempi, favorevoli al suo cammino, suppono costà arrivato il capitano Francesco di Lorenzo Vianello. Da lettera con esso speditavi, e di carico, avrete rimarcato gli effetti speditivi. Dall'esito di medesimi che crederò vantaggioso, voi vi rimborsarete delle favoritemi £ 3.300 per l'esti<nzion>e delle cambiali a vostro peso tratte, e del loro conveniente supporto com'è di ragione. Inoltre dal mio avanzo favorirete contare al signor Pietro Perini p<resente> venete £ 3.500, ed al signor Tommaso Pedrinelli purvenute p<resente> £ 660, a quali due scrissi doversi a voi rivolgere per ripetere le summe predette, e da' quali vi farete rilasciare le debite cauzioni. Ogni altro mio residuo resterà presso voi fino ad altro mio ordine. Le uvasse si mantengono a zecchini 10 in oro con ricerche. Il capitano Scarpa costà traduce quantità di questa non però tutte di qualità buona, essendo la maggior parte partita dalla pioggia. Vi occludo la replicata di carico di capitano Vianello. Scusandomi de' disturbi che vi arreco, a certo della mia costante gratitudine, e servitù. Riverindovi per parte anco de' miei figli con tutto l'affetto V.B.L.M.

104. Con l'oltrastesso capitano Scarpa al signor Giacomo Paganoni

22 Settembre 89 S.N. Cefalonia

Supponendo già arrivato il capitano Francesco di Lorenzo Vianello, con cui vi hò spedite le botte 40 di compagnia attendo con prima occasione i vostri riscontri per l'esito delle medesime. Intanto accompagnandovi la replicata di carico delle botte stesse, e riverindovi per parte anco de' miei figli con tutto l'affetto V.B.L.M.

105. Con lo stesso al signor Francesco Prina 22 Settembre 89 S.N.

Serve la presente per caramente riverirvi, ed occludervi la replicata di carico delle botta Liatico speditavi con capitano Francesco di Lorenzo Vianello. Questo per li tempi favorevoli scorsi lo suppono arrivate da molti giorni. Come vi scrissi, il valore del Liatico stesso lo passerete in potere del signor Bortolo Lazzaroni ascendente in £ 456. Coll'attenzione de' vostri riscontri, e comandi riverindovi per parte anco de' miei figli con tutto l'affetto V.B.L.M.

106. Con lo stesso al signor Pro Florio 22 Settembre 89 S.N.

Serve la pnte per caramente riverirvi, ed avvisarvi, come con avendo avrete occasione di empire le quattro botte oglio che voi avete, e abbisognandone cot... al capitano Bortolo Scarpa, così le hò

consegnate al medesimo da cui sarete per averle, unitamente all'affitto solito dassi per esse per tutto il tempo che vi mancheranno così d'accordo con il medesimo. In attenzione de' vostri riscontri, e commandi V.B.L.M.

107. Con lo stesso al signor Bortolo Lazzaroni 22 Settembre 89 S.N.

Li tempi favorevoli scorsi doppo la partenza di capitano Francesco Vianello mi fanno supporre felice, e breve essere stato il suo viaggio. Con lo stesso vi accompagnai effetti di mia ragione da essere da voi per conto mio esitati, e qui replico la di carico delli medesimi. Riscuoterete inoltre il mio avanzo dal signor Paganoni £ 174.16 da vostro zio signor Giacomo Antonio e £ 456 dal signor Prina per Liatico speditogli. Esitati poi che abbiato li suddetti miei effetti col possibile mio vantaggio come spero, voi avrete la bontà di contare a mio nome alli fagotti.

- Al signor Pietro Tironi	£ 407
- Al signor Pelegrin Tironi	£ 450
- Al signor Gerolamo Murer	£ 304
- Al signor Zuanne Marretto	£ 1.529
- Al signor Francesco q. Sebastian Piutti	£ 730
- Al signor Andrea q. Vittorio Mestre	£ 302
- Al signor Giacomo Antonio Zopetti	£ 1.471
- Al signor Gio. Domenico Ricco	£ 328
	£ 5.521

a quali tutti hò scritto doversi rivo<lgere> a voi per ripetere il pagamento esitati gli miei effetti come sopra. Voglio sperare che l'esito dell'medesimi debba sopravvanzare in valore alle assegnatevi in pagamento. Tuttavolta se per impensate combinazioni questi non arrivassero alla || {alla} summa precedente e fosse necessario che voi rimettente del vostro qualche piccola summa, vi prego a farlo, e colla venuta costà di qualcuno de' miei figli sarete rimborsato. Il capitano Scarpo costà traduce 350 migliaia di uvapassa c<irca> ma non tutta di qualità buona. Voi dunque a prima occasione di qualche vantaggio esitate l'uvapassa speditavi. In attenzione de' vostri riscontri, e commandi. Riverindovi per parte anco de' miei figli V.B.L.M. Dalli suddetti vi farete fare le debite ricevute a mia cautela. Vedi avanti P.S. alla precedente lettera con capitano Scarpa stesso.

108. Con lo stesso al signor Pro Tironi 22 Settembre 89 S.N.

Per il vostro avere di p<resen>te v<enet>e £ 407 vi rivolgerete da cotesto signor Bortolo Lazzaroni in Frezzaria, a cui hò scritto farvene i pagamenti esitati che abbia gli effetti di mia raggione a lui spediti. Voi dunque ad opportuno tempo riscuotendo parr<eggiate> il conto, e pronto a vostri comandi V.B.L.M.

-	Simile al signor Gio. Domenico Ricco per	£ 328
-	^^ al signor Giacomo Antonio Zopetti per	£ 1.471
		(... e vedete avanti)
-	^^ al signor Andrea q. Vittorio Mestre per	£ 302
-	^^ al signor Francesco q. Sebastian Piatti per	£ 730
-	^^ al signor Zuanne Marretto per	£ 1.529
-	^^ al signor Gerolamo Murer per	£ 304
-	^^ al signor Pellegrin Tironi per	£ 450
-	^^ al signor Pietro Ralli del Raffai per	£ 540
-	^^ al signor Tommaso Pedrinelli dal signor Gio. Van Outgarden	
	per conte per	£ 660

109. Con lo stesso al signor Pietro Perini 22 Settembre 89 S.N.

Con capitano Francesco di Lorenzo Vianello hò ricevuto il legname da voi speditomi, per il quale non mi sono trovato del tutto contento, non essendo di mia soddisfazione. Li rulli di ... 5 e 6. Inoltre rimano che li scorzi li ponete a ... 11 % e così faceste pur l'anno scorso, quando gli altri costà mercanti li pongono a ... 9.1/2 franchi a Bordo, come opportunamente saroyvi rimarcare, sicché raggion vuole che abbia ad essere regulate il conto nuovo, e rissarcito sia nel vecchio. Da le<gnanza> del signor Damugliano intendo che vi abbiate appropriati li legni 100 di mia raggione esistenti in sacca da mè pagati, e che li abbiate spediti al Zante con altri 300 di vostra raggione. Dovendo il signor Damugliano spedirmene altri, voi dovrete sottostare alla spesa del nollo, mentre come ben sapete, io li avrei tradotti qui senza nollo in Agosto scorso, e siavi di avviso. Hò scritto al signor Gio. Van Outgarden che esitati abbia effetti di mia raggione a lui diretti, abbia a contarvi lire de' presenti 3.500 a c<on>te del legname speditomi, e di tanti alla riscoognone mi accreditarete. Vi ringrazio delli prosciuti che mi spediste. Erano per verità eccellenti. Col desiderio de' vostri comandi V.B.L.M.

110. || Con l'oltrastesso capitano Scarpa al nobile signore di Corradini

22 Settembre 89 SN Cefalonia

Al signor capitano Bortolo Scarpa per costà diretto, hò consegnato una cassetta con entrovi il miele, e sapone da V.S. Illustrissime comandatomi. Sopra la cassetta stessa hò posto l'indirisco come nell'occluso foglio. Crederò che l'uno, e l'altro capo possa incontrare il di lei aggradimento mentre procurai di sciegliere della miglior rotta. Il costo di dette robbe qui sotto segnato avrà la bontà consegnarlo a cotesto signor Damugliano. Vorrei in seguito incontrare maggiori suoi comandi, mentre in ogni occasione procurerei di dimostrarvi, quale hò l'onore di essere.

- Miele ... 45	£ 36
- Sapone ... 50	£ 52.10
- Zarette trè	£ <u>n</u> .15
- Cassetta	£ 3.10
- Dazio registrata 6 per %	£ 5.5
	£ 97.10

111. Con lo stesso al signor Demetrio Damugliano 22 Settembre 89 S.N.

Dalla cara vostra pervenutami per via di Zante intesi la bramata vostra salute non che la dispiacenza vostra per la mia disgrazia. Ringraziandovi de vero cuore, sono rassegnato al volere di Dio, e sia fatta la volontà sua. Compresi dalla stessa vostra l'arbitrio presosi dal signor Perini appropriandosi li legni 100 di mia ragione che dovevano essermi da voi spediti. Giacché voi mi dite che con prima occasione sarete per spedirmi altri, così io scrissi allo stesso signor Perini che per il suo arbitrio sarà soggetto alle spese de' nollì per li medesimi al signor segretario Corradini spedisco una cassetta con miele e sapone per il valore di £ 97.10. Queste ve le farete contare come gli scrivo, e mi accreditarete, unitamente al valore delle robbe speditevi da Sinigaglia, e che credo da voi esitate. Per altrui relazione la cassa in cui queste erano riposta l'avete recuperata, e già anco dalla vostra compresi che il giorno dietro doveva esservi date. Riverindovi intanto per parte anco de' miei figli. Con tutto l'affetto V.B.L.M.

P.S. alla lettera scritta al signor Bortolo Lazzaroni con capitano Scarpa il di 22 Settembre correte.

P.S. 24 detto Per non essersi lo Scarpa sbrigato non è ancora partito. Hò aperta la lettera per dirvi il sospendere il pagamento al signor Giacomo Antonio Zopetti nelle £ 1.471 poiché il lino speditomi non è di qualità come mi promisa. Invece delle suddette £ 1.471 voi quando esso voglia

gli darete solamente £ 1.335. Altrimenti non gli date niente, fino all'arrivo costà di qualcuno de' miei figli. Se riceverà il pagamento nelle suddette £ 1.335 fatevi fare ricevuta per saldo di ogni suo avere da mè. Riverindovi sono.

112. || Con capitan Scarpa al signor Giacomo Antonio Zopetti 24 Settembre 89 S.N. Cefalonia Coll'arrivo in queste parti di capitan Francesco Vianello hò avuto il lino, ed altro da voi speditomi. Devo però dirvi che il lino non corrisponde alla qualità che mi prometteste, e però non è di dovere che io l'abbia a pagare al prezzo da voi stabilito. Io hò fatto ribasso sopra lo stesso di soldi cinque per libra, così chè quando voi vogliate starvi, potete rivolgervi dal signor Bortolo Lazzaroni per contarvi £ p<resente> venete 1.335 e farete a lui ricevuta per saldo di ogni vostro avere da mè. Quando non vi contentiate resterà il lino a vostro carico, e disposizione. Credevo di non essere così trattato da voi, essendomi difato della vostra puntualità, ed esattezza. In attenzione de' vostri riscontri V.B.L.M.

113. Per via di Zante Venezia Signor Gio Van'Autgarden Cefalonia li 16 Novembre 89 Per via di Zante nuovamente ieri mi capitavano le stimatissime sue in copia 6 dello scorso Ottobre con P.S. 20 stesso. Dalle stesse rilevai la riuscita delle b<ott>e 14 Moscati a lei diretti e la venditta loro e cattuatto le b<ott>e due diversio. Atesa la qualità di Moscati non era presumibile che le partitta tutte avessero tanti guasti ne si...sa cosa in colpar anco li rimasti qui Moscati per la maggior parte sono andati a male. Si di il corente (a per 8.1/2) prezo delle uve passe e la vendita fatta come ella di notarmi dal signor Cornet tempo v/m al pagamento. Li corenti prezi fù in Levante di tal genere non corispondono certamente con cotesti essendosi pochi giorni sono esibiti al Zante 7:1/2 al migliaro ne volevo vendere come accertano lettere di cola venute. Raporto alla partitta speditale ella procuri / come sono persuaso / il possibile maggior vantaggio in caso di vendite del che atendente in seguito gradite di lei notizie. Riverindo la per parte anco d' mi figli con tutta la stima sono.

114. //Venezia// Copia di lettera scritta al signor Demetrio Damuliano per via di Corfù, e replicata per via di Zante //3 Dicembre//
Contatimi da questo nobile signor Gio. Tipaldo caritato tallari veneti quattro per essere questi rimessi al nobile signor Zorzi Scordili che costà si attrova però farete il piacere contare d...ai tallari

al medesimo ponendoli a mio debito: con che desiderando vostri avvisi sul proposito riverindovi e ...

115. //Venezia// Copia di lettera scritta al medesimo come sopra //14 detto//

In data 3 corrente con due replicate mie vi avvisavo dover contare a cotto cotesto nobile signor Giorgio Scordili tallari veneti quattro per altri tanti qui avvuti. Ora nuovamente pregovi contare alla persona che vi presenterà questa mia di cui formo replicata lire de' piccoli cento sessante ponendole a mio debito, e fatto un pagamento l'altra non la computate per nulla. Attendendo vostri riscontri dell'effettuazione. Riverindovi caramente e ...

116. //Venezia 26 Febbraro 1789/90// Copia di lettera scritta al signor Gio. Alberto Raffai con capitano Simon Calesari

La vostra lettera de' 26 Novembre passato solo due giorni fà capitatami per via di Corfù mi fà notto aver voi ricevuto li generi spediti vi il Settembre scorso, la vendita di parte di questi, ed i vostri lamenti per essermi spiegato che le botti erano capaci di più della sagoma. Magnificate in modo una tal cosa come se io avessi qui preso la tromba e manifestata ad ognuno la vostra maniera di meco così operare. Se dal confronto del mio acquisto non quello che hò spedito non avessi rimarcato il divario non mi sarei certamente lagnato, ma lagnandomi con qualche confidente non hò creduto che questo potesse essere così solleccito nel darvene le notizie amplificando le mie lagnanze. Io non hò avuto riguardo di scrivervelo, e già presentemente tengo in mio potere una botta vostra segnata a foco che certamente indica questo svario se non così sorprendente almeno di || qualche riflesso e similmente altra del signor Paganoni sicché dunque hò testimoni certi di questa alt<erazion>e. Voi sapete che sono un povero uomo ne posso sentire discapiti, se dunque mi sono lagnato non vi deve fatte tanta impresione. La suddetta vostra lettera mi fà certo che non volete meco più negozi. Sebene questa siami pervenuta in tempo ch'io sulla fede della continuazione di negozi mi trovi esposto con qualche summa, tuttavolta io non ambisco, né pretendo di obbligarvi tanto più che i prezzi a cui costà si vendono i generi certamente non ci fà desiderare più a lungo la continuazione. I cattivi Moscati si vendono a prezzi vilissimi, quelli che si caratterizzano per buoni, non si pagano come meritano, ecco dunque che bisogna di scapitare. Non mi accennate se l'uvapassa l'abbiate venduta, doppo la data della medesima vostra lettera non ne viddi comparire altra di data posteriore. Crederò non ostante che li effetti di mia porzione in

vostro potere esistenti potranno col loro smaltimento supplire a quanto vi devo. Così non vi resterà motivo di lagnanza per difetto come hò ben motivo di secco voi lagnarmi per la risposta che deste al signor Ralli che quando non v'incassate di quanto vi devo noi non siete in stato di essere per mè esposto in altre summe. Se costà reggevano i prezzi de' generi al raguaglio del loro costo in queste parti, e non a discrezione non avreste, avuto il motivo di così esprimervi, poiché potevo avere avanzo anco per il pagamento del signor Ralli. Se voi l'aveste fatto eravate sicuro che come ne' tempi passati vi soddisfacevo per l'intero, così sareste stato soddisfatto anco in quest'anno. Ringrazio però il Signore che il Ralli persuaso della puntualità mia come mi scrive non ha fatto che avvisarmi della vostra recedenza. Costà invio con mio figlio munito di necessaria procura. Con esso ristringerete ogni conto corrente tra noi, facendo le necessarie reciproche cautele. Resto col B.L.M.

117. //27 febbraio 89/90// Al Demetrio Damuliano incontro oltrestesso

Pervenutami la gradita vostra 16 corrente S.N. due giorni sono per via di Zante. Vedo quando mi scrivete rapporto alla scarlatina che fù da voi venduta e la difficoltà del smercio delle telle, e calze setta in vostro potere esistenti. A mio figlio che costà si porta potrette vender conto di quanto per mio conto tenete, facendovi abbonare quanto avete per me pagato. Io vado deteriorando di salute. Voi intanto amatevi, e credetemi per sempre vostro buon amico quale con tutto l'affetto V.B.L.M.

118. //detto// Al signor Bortolo Lazzaroni col medesimo

All'unica gradita vostra 28 dello scorso Novembre ieri l'altro solo capitatami per via di Corfù dicovi aver veduto quanto mi scrivete rapporto a generi speditivi, vendita loro, e pagamenti da me ordinativi. Ringrazio vi dell'attenzione avuta in favorirmi, e già a voce sarete raguagliato de' miei sentim^{enti} da mio figlio che munito di procura costà invio, e che col medesimo ristringerete ogni conto. Sento i lamenti delli signori Raffai. Se avessero badato alle circostanze di mia salute non avrebbero lamenti che in ultimo non concludono a niente. Se non vogliono continuare il negozio pocco dispiacere possono farmi, poiché come costà si vende non si ritrae guadagno. Bastami che non si lamentino di difetto. Pregovi di continuare la vostra amicizia a detto mio figlio, da cui sarete certamente corrisposto in affetto, e stima. Resto a vostri comandi B.L.M.

119. //detto// Al signor Gio. Van Autgarden col medesimo

Entro gradita vostra 9 Novembre con P.S. 15 Febbraro corrente S.N. vedo unito il conto della vendita dell'uvapassa in vostro potere esistente di soli fagotti 9 a ... 8 per pronti, e delli rimanenti fagotti 109 a ... 7.1/2 con soprapeso di ... 15 per fagotto pur per pronti contanti. A raguaglio de' prezzi qui corsi in tal genere, non mi aspettavo un discapito di tal fatta tanto più che sapeva aver spedita robba asciuta, ne' conoporcata con bagnata avendo spedita questa in separata partita al signor Lazzaroni da cui fù venduta subit<amente> per pronti a ... 7. Non ostante non devo lagnarmi che della mia cattiva sorte essendo ben persuaso della vostra bontà, ed attenzione in favorirmi. Al mio figlio e procure che costà invio hò incombenzato di rendervi le dovute grazie per i disturbi soferti, e potete secco lui restringere ogni conto. La mia salute.

120. //detto// Al signor Gio. Torre col medesimo

La gradita vostra de' di 16 corrente S.N. come mi fà certo della continuazione del vostro compatimento verso di mè così mi avvisa dell'interesse insolidario col q. signor Silvestro Valier per il ca<pita>le da voi fatto ipotecare a p...a ca<uzio>ne per li dazietti già terminati di Santa Maura. Come voi non foste fatto partecipe a niente dal suddetto q. signor Valier così posso assicurarvi non aver mai avuto dal medesimo nessun lume posteriore al contratto solo chi col signor Reich abbonatore aveva cominciato litiggio per risaramenti. Hò parlato con questo Pietro Valier suo fratello. Disse mi che deve tener le necessarie carte, ma ché il pnte incontro essendo alla vella non gli da' tempo per rintraciarle, onde ritraeve i lumi necessari a fronte del signor abbonatore, e pieggi per redintegrarvi al caso di difetto del cap<ita>le esposto. Si muniremo in seguito delle necessarie fedi dalla fiscal camera di Santa Maura per i contam<en>ti in quella fatti per ragione di detti dazietti, onde vederne il difetto se vi fosse, e con posteriore incontro voi averete ogni cosa. Voi averete lettera dal signor Valier stesso riguardante questo affare, onde voi possa esser ccerto che tanto lui quanto io non saremo per recedere di reintegrarvi de' discapiti che foste per soffrire, essendo ben il signor Valier in positura di rispondere per la sua parte, ne' debba io solo essere da voi impetito. Costà si porta mio figlio. Esso avrà il piacere di unirsi a voi, anzi come per l'avanti favoriste mè del vostro compatimento. Così pregovi a continuarlo presso di lui. Col desiderio.

121. || Lettera scritta alli signor Lepori, e compagno d'Arona (per uso Millano) li 27 Febraro
1789/0 S.V. dal Cefalonia per la via di Venezia

L'accadutomi immedicabile accidente nella scorsa fiera di Sinigaglia come hà portato il gravissimo sconcerto di mia salute, così influì massima<lment>e a sconcertare ogni mio interesse. Reso inabile nell'agire, e nel procurare la riscossione di quello che avevo affidato, non mi fù possibile ne meno fare le necessarie rimesse per soddisfazione d'ogni mio interesse, come per la Dio grazia hò, sempre fatto negl'anni antecedenti. La continua necessità di avere persona a me vicina per procurarmi l'alegerimento de' malestis<sim>i accidenti che tutt'ora accompagnano la mia malatia fù una delle più forti cag<io>ni perché il mio negozio resti in qualche mono arrenato da miei assistenti, sicché pocco smercio de' generi da voi presi potesse esser fatto. Cagioni queste per cui / con mio sol...no dolore non posso anco in quest'anno dimostrarmi con voi così puntuale come fù il mio solito. Pronto ad una total soddisfazione di quanto vi devo senza rilascio di sorte non cerco dalla notami benignità vostra che un congruo respiro, onde col mezzo di questo e riscuotere possa, e smaltire la maggior parte degli effetti rimastimi invenduti. A tal fine fatto proc<eder>e un de' miei figli costà lo invio. Io rimetto alla vostra discrezione sacò lui convenendo a tenore delle istruzioni a lui date. Mi conosceste sempre puntuale. Vi connobbi sempre propensi in compatirmi. Il mio stato pnte merita la vostra condiscendenza, sicuri che saranno da mè puntualmente adempiti gl'impegni che si prenderà con voi il mio figlio, e proc<eder>e a lui dunque in Venezia. Dirigente i vostri sentimenti che sperar voglio analoghi alle mie brame perché possa esso con confidenza portarsi ad unirvi, intanto pieno di affetto V.B.L.M.

- Simile alli signori Guglielmo Fuccio
- Alessandro, e Giaccinto Sarach
- Fontana, e Ambrosini (Foligno)
- Rossetti, e Balcone (Millano)
- Gaudenzio Azari, e Colliva (Domo d'Ossola)
- Gabriel q. Giacob Trieste (Padova)
- Moisè q. Giacob Trieste (Padova)
- Gio. Battista Zabora (Padova)
- Gio. Antonio Zabora (Padova)
- Bortolo Milan (Vicenza)
- Carlo Vitto gneri (Millano, ora Ditta Zanoja, e Pinotini)

- Lucca, e Fratelli Lezi (Foligno)

122. Al signor Gio. Van Autgarden Cefalonia 27 Agosto 1790 S.V.

//Con capitan Filippo Vianello e capitan Simon Calesari//

Rispondiamo alle grate vostre pervenutevi con li bastimenti qui giunti, ed a tenore della di carico speditavi abbiamo ricuperate quanto ci spedite eccetuale botte 7 di meno dalle conotate nella medesima Assevera il capitan Vianello con essergliele state imbarcate ad onta della sua sottoscrizione, per il ché quanto le abbia ricevute, egli stesso sarà tenuto alla redintegrazione del loro costo. Vi avanziamo l'infausta notizia della morte del nostro buon genitore successa fino dalli 16 dello scorso Giugno S.V. Noi continuando la ditta in suo nome se prendiamo l'impegno di soddisfare ad ogni impegno tanto suo, come a quelli incontrate da nostro fratello Demetrio come suo proc<urar>e. Desideriamo intanto da nostri buoni padroni, ed amici la continuazione del loro compatimento e comandi, sicuri che in noi ritroveranno la stessa pontualità del defondo, e la stessa premura d'impegnarci per bene servirli. Rapporto a frutti di questo anno, non possiamo che chiamarci contenti. 'E ben vero che ne' principi di queste mese piovete in qualche parte dell'isola, ma non trovò tutte le uvepasse nelle are a motivo della tardanza della maturazione. Gli eccessivi caldi avuti in seguito, e che tutt'ora ci molestano diedero aggio perché queste fossero ben governate, e solegiate, talché fù fatto quasi l'acquisto della medesima tutta per Ponente a zecchini 11.1/3, e già la rimasta invenduta non la lasciano a tale esibizione, pretendendo un prezzo più vantaggioso. Al Zante piovete, piovete pure in Morea. Al Zante fù fatto l'acquistate di quasi trè milioni a zecchini 12, dalli signori co<mpagni> Macri, Sargiut, e Vutto, ma non vogliono venderne altra alli ricercatori, quando non aumentino. In Morea prima della pioggia fù venduta a ...e 80 il migliaro doppo la pioggia a 75. In somma il genere vi esce ricercato da per tutto. La pocca quantità che dobbiamo alla vostra direzione spedire, l'abbiamo di solo nostro conto, non avendo voluto il capitano essere interessato. Noi lo licenziamo di buon grado, mentre avendoci riuscito di acquistare tutta robba asciutta, e di perfettissima qualità, speriamo un vantaggioso esito nella medesima riguardo avendo anco a prezzi qui corsi sul genere di qualità inferiore Moscati || {Moscati} costà verranno pochi e per la scarsezza de' noleggi, e per l'ostinazione de' proprietari venditori, e mala fede loro, che doppo averli impegnati non li vogliono dare. Veramente il frutto non potrà ch'esser buono, attesa la buona sua maturazione. Tutti li caricatori ci troviamo imbrogliati, e temiamo che dovremo in parte essere soggetti al vuoto per pieno, quando non si

condiscenda per parte nostra e pagarli a prezzo esorbitante, e già qualche duno arrivo a pagargli fino ad un zecchino di più per botta. In tale critica circostanza si troviamo, dopo essere esposti con anticipati esborsi per tale genere.

29 suddetto li Moscati incariscono di giorno in giorno. Mancando dal loro impegno i venditori e dietro le traccie degli altri caricatori, siamo costretti anco noi pagarli a prezzi alti. Se qui il discapito è certo, speriamo almeno ch'essendo robba buona possano riuscire, e che costà si vendino con vantaggio.

123. Al signor Giacomo Paganoni, e compagno Cefalonia 27 Agosto 1790 S.V.

//Con capitan Filippo Vianello e capitan Simon Calesari//

Siamo con cara vostra pervenutaci con capitan Francesco Vianello, da cui col mezzo della di carico abbiamo recuperato le botte 42 che ci spediste per li Moscati, e Liatici. Siamo però in un gran contrasto con questi venditori, mentre dopo aver avute fino dallo scorso Inverno anticipati esborsi, ora non vogliono darli chi non contento del prezzo fatto, chi supponendo maggiori vantaggi vendendolo chiaro ne' mesi venturi. Intante li bastimenti stanno ancorati, né partiranno per ora se non Calesari, e Florio avendo piccole summe, ed un Vianello. Gli altri tardiranno alcun pocco, e Dio voglia che vengano col loro intiero de' Moscati. Siamo risolti fare protesti, e implorare ... Vi diamo l'inafausta notizia della morte del nostro buon genitore successa il di 16 dello scorso Giugno, che Dio Signore gli dia eterno riposo. Conservando la stessa ditta di Panagin Cicelli, noi procureremo con tutta pontualità supplire anco agl'impegni precisi da nostro fratello Demetrio come suo Proc<eder>e pregando intante i nostri buoni padroni, ed amici continuarci il loro compatimento, e l'onore de' loro commandi, mentre ritrovando in noi la pontualità del defonte procureremo anco con tutta la possibile attenzione incontrare le premure di quelli che ci voranno favorire. La mala fede de' venditori de' Moscati ci obbliga a pagare più del stabilito li Moscati e Dio voglia che anche con questo mezzo possiamo supplire agl'impegni.

29 suddetto. Per le continue ricerche de' Moscati questi di giorno in giorno aumentano di prezzo talché per suplire bisogna sottostare a questi, e far fatica per averne. Dietro le traccia degli altri caricatori che ad ogni prezzo comprano, compriamo anco noi per dar l'intiero carico al capitan Vianello che tutt'ora riceve al suo bordo li suindicati vini.

124. Al signor Gio. Van Outgarden Cefalonia 4 Settembre 1790 S.V.

//Con capitano Zuanne Vianello e replica con capitano Domenico Vianello 5 corrente//
Riportandomi alla precedente scrittale con capitano Filippo Vianello, e capitano della medesima con capitano Calesari, dicole come le uvepasse in giornata qui ebirone a zecchini 12 migliaro. Hò saputo da mio fratello Demetrio che per soli a ... 1.200 ella abbia fatto toccar sicurtà di ritorno sopra effetti che saranno caricati in Cefa<lonia> da Panagin Cicelli sopra il pielego nominate Cristo di signor Domenico e Madonna del Rosario capitano Francesco di Lorenzo Vianello. Ella però avrà la bontà quando così sia di aumentare la sicurtà stessa di ritorno fino alla summa di ... 2.200, compresi i primi ... 1.200 di sopra per effetti caricati come sopra da Panagin Cicelli sopra il suddetto pielego del capitano Francesco Vianello nominate come sopra, a consegnazione in Venezia di chi si voglia. Il suddetto capitano Vianello a Dio piacendo col suo intiero carico sarà di partenza di ritorno da qui a due giorni. Sopra esso pielego imbarcheromi anch'io ed avrò il piacere di riverirla. Intante pronto a di lei comandi V.B.L.M.

125. Al signor Giacomo Paganoni, e compagno Cefalonia 6 Settembre 1790 S.V.

//Con capitano Francesco di Lorenzo Vianello//
Parte il capitano Francesco di Lorenzo Vianello sù il di cui pielego hò imbarcato le botte quaranta Moscati di compagnia nonché le botte due Liatici di vostra special raggione. Il delirio avrete nel genere de' Moscati fù la ragione che ci venne a costare più dell'anno passato, a motivo de' prezzi alti a quali siamo stati copreti a pagarli. Credo però che ne rimarrete contento, poiché la qualità de' medesimi ci dà speranza che debbano costà riuscire. Annessa troverete la polizza di carico, ed il conte del costo e spese Moscati e Liatici, dal quale rissulto da voi cred<er>e di venete £ 141 s.e. Corpetto a volermi in pagamenti fatti da cotesto signor Gio. Van Outgarden di varia summa di soldo, che devo poi sollecitamente a lui incassare, non posso chi scrivervi che la vendite de' Moscati debba esser fatta per pronti, onde allo stesso signore facciate passare la mia porzione rissultante dalla vendita da farsi, nonché il pocco mio avanzo da voi. Già anco stesso signor Van Outgarden hò scritta in conformità, cioè che da voi con tutta la possibile sollecitudine sarà incassato di tutta la mia porzione per la vendita degli effetti di mia raggione a voi spediti. Avrò poi il piacere di conoscervi, e riverirvi, giacché hò preso l'imbarco sopra il pielego del suddetto Vianello. Pronte a' vostri comandi V.B.L.M.

126. Al signor Gio. Van Outgarden Cefalonia 6 Settembre 1790 S.V.

Imbarcati sopra il Capitan Vianello Francesco di Lorenzo botte 50 Moscati di compagnia con lo stesso, nonché fagotti 54 uvapassa di mia sola ragione occludo le di carico a vostro lume perché ritirate in vostro potere li suddetti effetti a vostra consegna diretti. Si spesa attesa la buona qualità di frutti che li Moscati debbano riuscire, anzi devo avvertirvi che nella vendita da farsi de' medesimi sia sempre presente il comp<agn>o Vianello, avendo esso così voluto che fosse copresso nella sc<ritt>a della nostra compagnia. Circa l'uvapassa io certamente hò robba tutta asciutta, ebbi però la cattiva sorte che fù imbarcata la prima in bastimento e che il peso superiore a quella sopraposto gli causerà qualche danno. Al signor Giacomo Paganoni e compagno spedisco botte 40 Moscati, de' quali sono porzionario in un quarto e come desidero che possa con lui sbrigarmi, hò scritto al medesimo che debba farne la vendita per pronti, onde rimettere a voi l'equivalente mia porzione, nonché £ 141 che per la provvista delle sue porzioni da lui avanzo. Al giungere però il capitan Vianello fate far || {far} a lui cenno, ritirando dal medesimo ogni mio avanzo e tenerlo presso di voi. Io come vi scrissi avrò il piacere di vedervi imbarcate sopra il pielego del sudetto capitan Vianello. Resto a' vostri comandi col B.L.M.

127. Al signor Pietro Perini e compagno Cefalonia 29 Marzo 1791 S.N.

// Con Capitan Calesari, e rep<lica>ta con capitan Iseppo Scarpa 1 Aprile 91 S.V.//

Serve la presente per caramente riverirvi, ed avvisarvi del mio felice ripatriamento. Da lettera di mio nipote fil...e Angello sono fatto certo di avervi esborsato l'importo del legname che mi avete consegnato sotto li 17 dello scorso Dicembre e mi sarà grato sentirne avro da voi il medesimo. La pnte vi sarà consegnata dal signor Michiel Partido, Qui vi annotto la quantita del legname che mi abisogna in Agosto venturo. Sono persuaso che sarò favorito dela vostra gentilezza, potendo star certo che si per questo come per l'altro convenuto sarete pontualmente soddisfatto. Il legname stesso sarà ben consegnato allo stesso signor Partido, e dello stesso a quel tempo vi sarà richiesto unitamente al conto del suo valore. Mi abbisognano come vedrete rulletti trenta da piedi 16 di quelli di sette comuni. Procurate di favorirmi anco di questi mentre devono servire per uso mio proprio. Vi raccomando che il sortimento sia buono così pure li scorzi. Attendendo vostri graditi riscontri con tutto l'affetto V.B.L.M.

- Tavole albeo dal b...lo: 1. N° 100
- Dette ^^: 2. ^^ 300

- Dette ^^: 3. ^^ 200
- Scorzi albeo trenta --. ^^ 100
- Rulli piedi 22 ... 6. ^^ 15
- Detti piedi ^^ 22...5. ^^ 15
- Detti ^^ 22...4. ^^ 10
- Detti ^^ 16...6. 0.5 ^^ 30

N° 1.070

128. Al signor Michiel Partido ... Cefalonia li 18 Marzo 1791 S.V.

// Con capitan Calesari, e replicata con capitan Iseppo Scarpa 1 Aprile 91 S.V.//

Al nostro cugino Andrea che con capitan Calesari costa si porta consegna la presente onde sicura vi possa pervenire. Speriamo di sentire da voi il vostro felice arrivo fino a codesta dominante, e la vostra salute. Noi stiamo bene fin ora in salute, ma con un massimo timore che attesa la peste di Patraso, qui pur per il continuato commercio con quella piazza, non abbiamo a contraere la stessa malattia Dio Signore ci liberi. Per valermi delle vostre esibizioni vi prego a provvedermi la Padova in partita se potette, o pure a pronti / e sarete qui immediatamente rimborsato coll'arrivo della robba / di braccia quindecim panno blù carico di Schio alto nove quarte e del costo di lire dodici al braccio. Similmente di brazia quindecim di panno nero da Schio di alteza nove quarte, e del prezzo dalle lire dodici al braccio. Dazzene due berette di castor caffè soprofine, e dozenna una sottofine del colore medesimo di quelle così dette padovane. Se voi ripatriarete in Agosto ma le portarete, altrimenti consegnarete ogni cosa al capitan Vianello. Qui occlusa ritrovarete lettera per il signor Pietro Perini ad esso scrivo per il legname che mi abbisogna in Agosto venturo, e gli spedisco la notte. Prima di consegnargliela legettela a vostro lume che se per || {per} sorte egli in allora non avesse legname sufficiente o non volesse darlo / il che non spero / voi unitevi con nostro cugino Angello, e o in vostra partita, o in sua come meglio potrete combinarvi, fattemi la provista pagabile entro Dicembre venturo che sarà pontualmente sodisfatto. Nella suddeta notte vederete che vi scrivo per rulli 30 di oncie sei, oppur di cinque di soli piedi sedeci di lunghezza. Questi sono legni dei sette communi, ed il signor Perini ne deve avere, e costono l'uno ... 2 c<irc>a pero provedettelli, e in caso non ne trovaste di quella sorte, guardate se vi sono rottami di rulli in codesti negozi di legname sia di la rise, o di albeo della suddeta lunghezza, e di prezzo modereto, cioè che si possano aver per pocco. Vi occludo lettera anco per capitan Lorenzo, onde possa ricevere a tempo debito

il sudetto legname, e portarmi tuttocio che gli hò lasciato ordine in scritto, e che pur nuovamente qui gli ripetto colla sua lettera sono persuaso che mi porterà ogni cosa, e procurate che eseguisca quanto gli scrivo.

- Tavolle del Bolo	1.	N° 100
- Dette ^^	2.	^^ 300
- Dette ^^	3.	^^ 200
- Scorzi ^^		^^ 400
- Rulli da piedi	22...6.	^^ 15
- Detti ^^	22...5.	^^ 15
- Detti ^^	22...4.	^^ 10
- Detti ^^	16...6. 0. 5	^^ 30
		N° 1.070

129. Al signor Gio. Van Autgarden con capitano Iseppo Scarpa Cefalonia 12 Aprile 1791 S.N.
 Mi si presenta nuova occasione del capitano Giuseppe Scarpa, onde spedirvi la pnte, confermandovi la mia salute, ed i doveri che vi professo. Le cortesi vostre esibizioni, e la certezza che hò di poter effettuare con li generi che in Settembre venturo saranno a vostra consegna diretti, mi fanno ardito pregarvi, onde per gli ultimi del venturo Giugno vi compiacciate contare alli signor Francesco Cicelli e figli che saranno gli espositori zecchini di oro cinquanta, o al più cento secondo che da essi vi verrà detto. Dico forse cento, quando loro non riesca riscuotermi da altra parte zecchini 50. Della somma che sarete per esborsare a medesimi fatevi fare la debita conzione a mio nome, e passatela a mio debito, pronto a sottostare al debito supporto mercantile fino alla restituzione. Sono persuaso che dalla gentilezza vostra sarò favorito, come in altri incontri hò sperimentato gli effetti in mè del vostro compatimento. Se la mia debole servitù può essere a voi impiegata, non la risparmiate, mentre io sarò sempre a' vostri comandi, con ché V.B.L.M.

130. Alli signori Giacomo Paganoni e compagno con il suddetto capitano Scarpa
 12 Aprile 91 S.N.

A varie lettere scrittevi non ebbi il piacere di aver vostre risposte. Suppono che queste non vi siano pervenute, o che li vostri affari ve l'abbino impedito. Qui giunto non omisi di dar la debita commissione per il miele da voi raccomandetomi e per maggior cautela hò già data anticipata

caparra a conto del medesimo. Vi compia- || cerete contare alli signori Francesco Cicelli ei figli che saranno gli esibitori della pnte zecchini d'oro cinquanta per gli ultimi del venturo Giugno tempo in mi devono passare alla fiere, onde effettuare certe mie commissioni. Per l'anticipato esborso che voi farete non voglio che sentiate verun pregi<udizi>o pronte a sottostare al supporto mercantile che vi si conviene. Sono persuaso che mi compiacerete a derindo alle mie brame. Per la stessa summa fatevi fare dalli suddetti signor Cicelli a mio nome la debita ricevuta a vostra cauzione. Col desiderio di graditi vostri riscontri, e comandi V.B.L.M.

131. Al signor Bonomo Calvi con l'oltrastesso capitan Scarpa

Cefalonia 12 Aprile 1791 S.N.

Vi partecipo il mio ripatriamento, e la mia salute desiderando sapere il simile di voi. Vi compiacerete poi contare alli signori Francesco Cicelli e figli che saranno gli esibitori della pnte di consaputi zecchini di oro sessanta per gli ultimi del venturo Giugno, tempo in cui devono passare alla fiera, onde effettuare certe mie commissioni. Sebbene siate in dovere di corrispondergli per gli ultimi del venturo Luglio, io per l'anticipato esborso non voglio che sentiate verun pregiud<izi>o pronto a sottostare al supporto mercantile che vi si conviene. Sono persuaso che mi compiacerete aderindo alle mie brame. Per la stessa summa fatevi fare dalli suddetti signori Cicelli a mio nome la debita ricevuta a vostra cauzione. Esibindomi a vostri comandi col desiderio di avere vostri riscontri V.B.L.M.

132. Al signor Demetrio Damugliano con lo stesso capitan Scarpa Cefalonia 12 Aprile 91 S.N.

In risposta di cara vostra 15 dello scorso Febbraro pochi giorni sono capitatami con l'annessa speditavi dal signor Zaborra. Io non posso significarvi rapporto al notovi affare dello stame, se non sé che tutti li sei pacchetti erano del solo peso di ... 8.7 e può ben esser sicuro il signor Zaborra che nemmeno io sono in caso d'ingannarlo, come non lo è pur egli stesso, ma che può esser scorso qualche sbaglio nella quantità dello stame posto né suddetti pacchetti. In cosa, di così poco rimarco, credo per ora non moltiplicare a voi i disturbi, risservandomi alla mia venuta di dicifrare la cosa. Dal conto nostro corrente vedo il mio avanzo di £ 162 circa queste vi compiacerete contarle alli Francesco Cicelli e figli a quali hò data commissione il ripeterle facendovi la debita ricevuta. Avrò piacere di essere dà voi riscontrato, onde accreditarvi a pareggio. Se vaglio in servirvi fate conto della mia servitù, mentre a vostri comandi V.B.L.M.

133. Alli signori Francesco Cicelli e figli con lo stesso capitano Scarpa

Cefalonia prossimo Aprile 1791 S.V.

Mi riporto alla di già scrittavi con il nostro Andrea Partido pochi giorni sono con capitano Callesari per codeste parti. In essa vi raguagliava della nostra salute, e de' nostri fondati timori che qui pure v'introduca la peste che infesta tutto il regno della Morea. Le sgraziate notizie che si ricevono giornalmente da quel Regno, e dal Zante, hanno portato l'effetto delle vigilanze, ed attenzione che più si presero, onde allontanare se sia possibile tal flagelo, e Dio Signore ci preservi mentre la nostra isola non può esser guardata come si deve. In essa vi scriveva della provista di certo legname da farsi a mio nome dal signor Perini, e già vi hò anco spedito la notte che qui pure ve la inserisco, avvertendovi che quando il signor Perini non volesse darla che mi promise, voi me la provedeste pagabile tutto Dicembre vostro. Anco al cugino Partido che per via di Livorno costà si è portato hò scritto a ciò a tempo debito la imbarchi sopra il trabaccolo del capitano Vianello, e o in vostra partita, o in sua come meglio v'intenderete sia questo provisto supposto che il signor Perini non voglia darlo. Hò scritto anco allo stesso e vi sia di regola. Nel scrid<et>to lagname hò notato 30 rulli da ... 6.05 ma di soli piedi 16 di lunghezza che devono servire per mio uso, e voi procura || te di trovarli, quando il Perini non ne avesse da altro negozio. Qui vi occludo nota distinta di questo devo a Sinigaglia, onde colla vostra andata alla fiera suppliate a mio nome, facendovi fare le debite ricevute a saldo, o a conto, secondo i rispettivi pagamenti.

-	Alli signori Zanoia, e Pinotini come accolteri del negozio Carlo Vitto Gneri		£ 416.2
-	Alli signori Jacob Trieste seconda ratta		£ 310.0
-	Al signor Gabriel q. Jacob Trieste		£ 329.12
-	Alli signori Gaudenico Azzari, e Olcira		£ 253.12
-	Alli signori Rossetti, e Balione		£ 216.9
-	Alli signori Fontana, e Ambrosieri		£ 976.4
-	Alli signori Giacinto e Aless... Sarach	Saldo 89	£ 297.6
-	Alli medesimi per effetti prov...e	90	£ 342.10
			£ 639.16
-	Alli signori Lepori, e comp<agni> seconda ratta		£ 411.0
-	Alli signori Lucca, e fratelli Lezi		£ 1.068
			£ 4617.15

Il soldo equivalente per tali pagamenti dovete ripeterlo

- Dal signor Bon Calvi	zecchini d'oro	60	£ 1.380
- Dal signor Giacomo Paganoni	^^	50	£ 1.150
- Dal signor Van Autgarden	^^	50	£ 1.150
- Dal signor Demetrio Damugliano	^^	—	£ 162
- Avvanzo mio da voi c<irc>a			£ 890
			£ 4.732 Qui

occluse troverete lettere a sigillo volante per quelli, da quali voi dovete ripetere il necessario soldo, onde far li suddeti pagamenti. Attendendo vostre notizie, resto con tutto l'affetto, e V.B.L.M.

134. Al signor Gio. Torre con lo stesso capitano Scarpa Cefalonia prossimo Aprile 1791 S.V. La vostra lettera in cop<ertur>a 16 febbraio 1789/90 con la P.S. 19 Marzo 1791 ci giunse in questi giorni a sigillo volante accompagnata dai signori Francesco Cicelli e figli occlusa in altra loro. Ci date cenno dell'attare dazietti Santa Maura in Nov<embr>e 89 terminati, ricercando da noi fedeli di pagamenti in quella fiscal camera e bilanci per l'impresa stessa. 'E ben vero che il povero nostro padre unitamente al signor Valier presero seco voi degli impegni, quali per la morte e dell'uno e dell'altro non sono ben noti a noi e per quanti eccitamenti abbiamo noi dati a questi signori Valier fratelli del defonto signor Silvestro, onde illuminarci sopra un' affare che può interessarci non abbiamo ancora avuti altri lumi, salvo ché a voi garantirono il capitale esposto in zecca, che questi ebbero delle contropieggierie per parte dell'abbotatore di detti dazietti, e l'affare così imbrogliato per la lontananza de' luoghi non ha potuto fin ora essere decifrato. Bilanzi noi né abbiamo avuto, non possiamo dunque compiacervi col darli a voi. Ebbimo la premura di avere le fedeli da Santa Maura per i pagamenti fatti in quella fiscal camera ma non sapevamo che bisognava essere accompagnate a Corfù, e da collà al competente magistrato. Ora la peste che intercetta il commercio trà queste isole, e che assoggetta ad una rigorosa quarantana non permette che persona si porti per Santa Maura, e da collà a Corfù, onde avere li legali documenti che voi reputate necessari. Interrogati li signori Valier se pur essi per parte vostro ebbero qualche cenno di questo affare, con sorpresa rimarcammo di non sicché conviene credere che vi pensiate rendere noi soli responsabili di un' affare, che è tanto poco noto a noi, e in cui non abbiamo avute la benché minima ingerenza. Onde ricevere e voi, e noi una qualche contezza sopra il medesimo si rendeva necessaria la partecipazione per parte vostra verso questi signori Valier, da

quali con maggior precisione potete avere de' lumi. Speriamo in Ottobre venturo avere quelli un di noi la fortuna di vedervi in codesta dominante per conferire sopra un tal punto, e per conciliarsi il vostro compatimento, come godevamo quello del deffonto vostro signor Giovanni. Intanto offerendoci a vostri comandi con tutta la stima V.B.L.M.

135. Ζακύνθο Προς τον signor Νικολή Κατζαΐτη Κεφαλονιά 1791 Απριλίου 15 Ε.Π.

Με τον παρόν κύριον Παναγιότι Κουβαρά σάς πέβω τάλαρα της ρεγγίνας Ν° 121 κ' παράδες δέκα, όπου κάνουν βενέτικες £ 1.211. Κατά τον λογαριασμόν όπου μού επέψετε, κ' δια παρέγγιο. Δια τόσσες θέλει μού δόσετε κρέδιτο. Σάς πέβω κ' ταίς οκλούζες δια Βενετία, ταίς όποίας περικαλώ με καλό σας καταβό διο να ταίς δόσετε. Αγάπώ να σάς προφθάσι κ' παρόν μου, όμος ή μεν κ' ήξενε μεσινμένη θέλει λάβετε την καλόσυνην με πρότο άλλο ινκόντρο να πέψετε ταίς γραφέσμου. Περικαλώ να λάβω ίδιοτην διά την περιλαβήν τής παρούσησμου κ' τούς σολδίους όπου σάς πέβω. Προσκινίματα εις όλλο το αρχοντεκώ, κ' έκ καρδίας λέγομε.

136. Venezia Signor Bonomo Calvi Cefalonia 24 Agosto 1791 S.V. con capitan Biasio Florio.

Rispondento alla grata vostra pervenutami con capitan Francesco Vianello il di 9 corrente. Godo sentirvi in ottimo stato di salute. Vididi il contam<en>to da voi fatto per mio conto alli signori Francesco Cicelli e figli come per la cop<ertur>a della ricevuta speditami e colla spedizione di Moscati sarete rimborsato. Vi perveniranno anco da altri le notizie delle disgrazie di questo anno ne' frutti. Le abbondanti, e dirotte piogge di questo anno guastarono li frutti tutti, e qualch'è peggio siamo stati costretti a pagarli a prezzi eccessivi. Dio volesse almeno che avessero un buon esito. Per oggi otto spero chè il nostro Vianello sarà alla vella, quando non lo trattenesse la scarsezza dell'uvapassa che a gran fatica si trova, e al prezzo di zecchini 22.1/2 al migliaro. Intanto pieno di affetto V.B.L.M.

137. Venezia Signor Giacomo Paganoni, e compagno

Cefalonia 24 Agosto 91 S.V. con lo stesso Florio

Con l'arrivo di capitan Francesco Vianello hò ricevuto le care vostre, per mezzo delle quali hò ritirato dal medesimo il gruppo con li zecchini 360 per gli acquisti di vostra ragione speditimi, e tutto il botame, li caratelli, e un Rosolo di canavazza. Le disgrazie di questo anno che pur anco dagli altri vi veranno fatte note, come oportanono un grandissimo danno in tutti questi generi,

così abbiamo dovute sottostare comprando a prezzi così esorbitanti che pare cosa incomprensibile. Le molteplici commissioni del Ponente sfodrate sul raccolto del pocco frutto rimasto, fecero che l'uvapassa si compra a zecchini 22.1/2, e di giorno in giorno aumenta. L'eccessivo prezzo, e la scarsezza del genere mi mise in necessità di provvederne solo migliara 10 c invece di 15 che doveva essere di compagnia e questa sarà imbarcata sopra il Vianello, assicurandovi però che è della migliore dell'anno. Li Moscati saranno tutti, ma Dio voglia che possano riuscire come desideriamo. Il miele pure vi sarà imbarcato, anzi l'aspetto di giorno in giorno che mi venga portato, avendo spedito li caratelli a Samo pertinenza di queste isola onde siano empiti. Vi acereditai delli zecchini 50 per questo esborsati a conte, e vi serva. Frà pochi giorni sarò anch'io costà di ritorno col nostro Vianello. Intanto pronto a vostri comandi sono.

138. Venezia Signor Lorenzo Vianello Cefalonia 24 Agosto 1791 S.V. con lo stesso Florio
In risposta delle care vostre pervenutemi con vostro figlio capitano Francesco, vi dico aver ricevute tuttociò che per mia commissione mi avete con lo stesso spedito, e non aver mancate che due sole botte delli 25 di compagnia, che hò rimpiazzate di mie. Li Moscati saranno imbarcati tutti, di ché riuscita però possano essere Dio lo sà mentre l'anno pioveso portò loro un grandissimo danno. Il genere poi delle uvapasse è in gran delirio. Di quella pocca migliore dell'anno hò fatto acquisto di sole migliara 20 c di compagnia invece della maggior summa che doveva essere di compagnia e ciò con l'assenso del suddetto vostro figlio. Questa corre a zecchini 22.1/2 al migliario con quotidiano aumento. Figuratevi se era anno da ingolfarsi in tale negozio. In generale non viene costà là metà del frutto nolleggiato e tra questo vi sarà del patito non pocco. Speriamo oggi otto essere pronti alla vella. Ora abbiamo caldi eccessivi, ma infruttuosi. Rivedendoci parleremo con più preccisione di danni casionati dalle piogge. Intante a vostri comandi sono.

139. Venezia Signor Gio. Van Autgarden Cefalonia 24 Agosto 1791 SV con lo stesso Florio
Ebbi le replicate vostre lettere col pielego di capitano Francesco Vianello dalle quali hò rimarcato l'esborso da voi fatto alli signori Francesco Cicelli e figli di zecchini d'oro settanta per mio conte, de' quali vi hò accreditato con l'aggio loro come mi scrivete in correnti ... 259 ... 14. - . Questi con gli effetti che saranno a vostra consegna spediti sarete rimborsato come pure del loro supporte. Invece però di migliara 50 uvapassa, non verranno che sole 20 mentre la scarsezza del frutto, e l'eccessivo suo prezzo non permise acquisti di qualche maggior considerazione. In

giornata corre zecchini 22.1/3 con speranza di maggior aumento, e ad ogni momento si sfodrano commissioni per il Ponente. Li Moscati saranno tutte le botte 25 ma Dio voglia che possano riuscire, mentre le piogge hanno loro recato un gran danno. Partindo altri bastimenti pr<ecedement>e del suddeto Vianello sarete nuovamente raguagliati. Intanto a vostri comandi VBLM.

140. || Venezia Signor Torre Cefalonia 24 Agosto 1791 S.V. con capitan Iseppo Florio

La presenta vostra con P.S. 3 Agosto corrente S.N. a sigillo volante pervenutarci ci cagiono sommo rammarico, vedendola concepita in termini così poco convenienti alla gentil vostra maniera di scrivere. Sarebbero bene fondate e le legnanze, e le minaccie, quando non avessimo data risposta alla precedente vostra 19 Marzo con nostra prossimo Aprile scaduto S.V. trasmessavi con l'urca del capitan Iseppo Scarpa che in allora parti da questo porto per codesta dominante. In discolpa dunque del nostro procedere, non possiamo che spedirvi copia della suddeta nostra, alla quale pur in presente ci rimettiamo. Ci sorprende però essere presi di mira soltanto noi in cui affare in cui il signor Valier dovrebbe prima essere impetito, onde da lui possiate avere i lumi necessari, e li documenti analoghi alle vostre ricerche. Se i nostri nuovi tentativi presso lo stesso signor Valier avranno luogo, potremo procurarci qualche lume, onde farvene partecipe a voce. Intanto a vostri comandi V.B.L.M.

141. Venezia Signor Giacomo Paganoni, e compagno

Cefalonia prossimo Settembre 1791 S.V. con capitan Francesco Vianello

Dall'occlusa di carico vedrette esser dirette a vostra consegna ... 60 Moscati, e fagotti 21 uvapassa. Della miglior qualità possibile effetti tutti delle rispettive compagnie, nonché caratelli sei miele di vostra sola ragione a tenore della vostra comissione. L'esorbinante pubblico prezzo stabilito ne' Moscati, al quale abbiamo dovuto sottostare fà che questi in quest' anno siano più cari dell'anno scorso. Nell'uvapassa hò potuto avvantaggiare la compagnia mentre l'hò comprata a prezzo molto più vantaggioso degl'altri, e ardisco dire d'aver trovato della robba eccelente. Il miele meno delli zecchini trenta due non hò potuto averlo, e credo non rimarete scontento si per la qualità, che per prezzo. Come hò fatto il possibile per dare ogni vantaggio alla compagnia resta pur a voi il procurare nella vendita il medesimo onde incoragirci venturi. La ristretezza di soldo per li esorbinanti prezzi mi hanno posto nella necessità di valermi qui di buona parte del mio

avvanze da voi, sicché non vi dispiacerà sé al nostro costà arrivo sarete in necessità di esborsare quanto qui mi abbisogno valerme unitamente al consueto sapporto mercantile. Non restami ora che il desiderio di potervi riverire personalmente, con ché pronto a vostri comandi V.B.L.M.

142. Venezia Signor Bonomo Calvi Cefalonia prossimo Settembre 1791 S.V. con capitano
Francesco Vianello

A vostra consegnazione dirigo le candiotte quindici Moscati che di compagnia mi dirigeste per empirle. All'arrivo però del capitano Vianello sopra il di cui trabacolo l'hò imbarcate, voi col mezzo dall'oclusa di carico sarete per ricuperare, ed esitare a miglior vantaggio della società vostra. Questo anno come tutti i generi si vendetero a prezzi esorbitanti così fù anco delli Moscati, non vi paia dunque sbrano se il valore de' medesimi sormonta alla vostra aspetatione. Attesa la poca buona qualità dell'uvapassa non hò adempito la vostra commisione. Riuscitomi però di ritrovarne un poca di buona in un piccolo sacchetto l'hò posta e l dirigo a voi onde la godiate per amor mio. Vi raccomando il comune vantaggio nella vendita. Hò avuto la disgrazia di perder dalla riva una delle vostre candiotte hò rimpiazzato con altra botta mia, e vi serva. Pronto a vostri comandi e col desiderio di personalmente riverirvi V.B.L.M.

143. Venezia Signor Gio. Van Outgarden Cefalonia prossimo Settembre 1791 S.V. con
capitano Francesco Vianello

Coll'annessa di carico dirigo a vostra consegnazione botte 25 Moscati, e fagotti 45 uvapassa della più scielta dell'anno di comp<agna> col Vianello, cioè nelli Moscati 2/5 per Vianello e nell'uvapassa mettà per ciascheduno. Di mia ragione sola vi spedisco altre botte cinque Moscati di quali come de' prossimi voi ne farete l'esito al possibile vantaggio. Per l'uvapassa non abbiate tanta premura di venderla, quando i primi prezzi non fossero di un vantaggio corrispon || dente alla qualità della medesima. Io l'hò comprata a zecchini 20, e zecchini 2.1/2 che hò trà dazio e saccoria ammonta a zecchini 22.1/2 d'oro, e vi serva. Colla vendita de' miei effetti vi rimborsarete delli zecchini 70 e supposito loro che vi devo. Intanto col desiderio di riverirvi personalmente. Pronto a vostri comandi V.B.L.M.

144. Venezia Signor capitan Lorenzo Vianello Cefalonia prossimo Settembre 1791 S.V.

Con capitan Francesco Vianello

Dall'occluso conto che vi trasmetto vedrete la provvista fatta per conto della compagnia delle botte 25 Moscato, e di uvapassa fagotti 45 diretti al signor Van Outgarden come abbiamo stabilito. Io certamente hò procurato il possibile vantaggio nella compra ma l'hanno critico non hà permesso di procurare il di più. L'uvapassa è della migliore certamente dell'anno, e l'hò avuta a zecchini due il migliaro meno degli altri. Abbiamo anco fagotti 16 di una patita che col dazio, et altre minute spese degl'officci ci viene a costare zecchini 16 al migliaro oltre la saccaria. Col consenso di vostro figlio l'abbiamo posta in comp<agn>a, e col medesimo giusto li vostri ord<inazio>ni li abbiamo qui liquidati li vostri conti. Spero di riverirvi personalmente intanto a vostri comandi V.B.L.M. P.S. spedita al signor Van Outgarden nella suddetta lettera col suddetto capitan Vianello in detta data. Alla vostra consegna dirigo fagotti 16 uvapassa della partita in compagnia col Vianello e della quale ne procurerete l'esito a miglior vantaggio. Nuovamente V.B.L.M.

145. Con nave olandese per via di Zante diretta a con<segnazio>ne del signor Niccolin Cazzaiti

Cefalonia Fratelli Carissimi. La<zzareto> Vecchio di Venezia 31 Ottobre 1791 S.N. N° 4 Riportandomi alla di gratia scrittevi per via di Trieste con la barca di p<adro>n Ana<stasio> Partido sotto piego di nostro cugino Michiele, e replicata con nave foresta per via di Zante, diretta all'amico signor Cazzaiti. Con esso vi raguagliava del mio felice arrivo, e della riuscita e vendita Moscati degli altri. Ora preparatevi a sentire delle nostre disgrazie. La partita del Paganoni fù venduta in monte per pronti a ... 42.1/6. La partita Van Outgarden con Vianello a ... 34 in monte m/6. Le nostro 5 e ... in monte m/6 e col dibattito di ... 7 sopra le summa. La partita Boncalvi malamente né fin ora io se ol<tre> il cap<ita>le ci rimetteremo anco nella spese. Anche nella nostra uvapassa abbiamo avuto discapito in confronto di quanto faceva la piazza mentre invece di ... 21 pronti, fù venduta a ... 20.m/6 della partita bagnata furono venduti fagotti 8 a ... 14 pronti la bagnata non la voglio vedere. La partita del Paganoni fin ora è intata, né potrà vendere senza il mio consenso. Doppo aver fatti 20 giorni in canale, ieri sera passai a questo Lazzareto vi è anche nostro cugino Andrea. 'E ven<uti> ieri capitan Gradisca. Se si sono lettere non l'hò ancora avute, si è pure mia lettera da voi spedita da Santa Maura ma non l'ebbi. Se capitaranno a tempo risponderò alle medesime altrim<enti> con altro primo incontro. Datemi sollecito avviso della riuscita de' Moscati costà rimastici, mentre anco capitando incontro di nolleggio. Io non prenderò

alcun impegno senza precisi vostri riscontri e per la quantità, e qualità di medesimi primo nov<it>e. In questa mattina hò ricevuto la vostra lettera 10 Settembre scorso per via di Santa Maura. Godo della vostra a mi tanto cara salute, e procurate di conservarvela. Le lettere con gradisca ancora non l'ebbi. Vi confermo il sopracontenuto. Resto col B.L.M.

P.S. 5 Novembre. Hò avuto vostra lettera 19 Settembre S.V. per via di Santa Maura. Intesi da quella l'ottima vostra salute e le disgrazie che tutt'ora seguitano, sicché disperate di raccogliere li bombasi. Il ved<ervi> sollecito di scrivermi da altre parti, ed il non vedere nessuna lettera vostra con capitan Gradisca è un'enigma che non sò di lucidare. Il capitan Scarpa non è ancora arrivato. Attendo come mi dite il sapere col medesimo la riuscita delli Moscati rimastici a mia regola. Di novità abbiamo che l'uvapassa bagnata a Trieste fù venduta a zecchini 32.1/2. La qui portata dal Gradisca secondo la sua relazione è tutta pessima. Il degrado peso della uvapassa costà veduto, porterà del discapito molto a chi hà dovuto acquistarle a prezzo esorbitante. Iddio ci assista e riverite cordialmente tutti, mentre con fraterno amore V.B.L.M.

Replicata la presenta con la P.S. per via di Zante con foresto accompagnata al signor Cazzaiti.

146. || Al signor Bortolo Milan di Vicenza 25 Novembre 91

Arrivato due giorni sono a questa Dom<inant>e hò ricercato al signor Bertagna se tenga ord<inazion>e da voi di ricevere le presente venete 1.085.2 sono per la seconda ratta di quanto vi devo a tenore del grazioso accordo. Rispondendo mi esso di nò, a voi mi rivolgo onde ricevere vostre ins<truzioni> a mio lume. Intante V.B.L.M.

147. Cefalonia Fratelli Carissimi Venezia 8 Dicembre 1791 S.N. N° 10

Col signor Nicoletto Peristiano

Al r<ispendan>do Diacono Ardavani hò consegnata altra mia di questo mese servira di risposta alle care vostre giuntemi col Lussignano, e capitan Scarpa. La medesima fù dallo stesso consegnata al signor Nicoletto Peristiano che per via di Trieste ripatria. Giacché lo stesso ancor qui si ritrova formo la pnte, la quale pur sotto piego del suddetto Diacono diretto a suo zio signor Antonio Melissinò verrà spedita come la suddetta mia. Riportandomi però alla precedente che in poche righe vi hò scritto non avendo potuto estendermi maggiormento. Vi dirò come ieri coll'arrivo di capitan Madalena del Zante hò ricevuto cara vostra 26 Ottobre scorso S.V. Quando fù la mia allegrezza sentendo di vostra salute, altrettante lo fù il mio rammarico per l'infauste notizie de'

tremuoli tanto dannosi al Zante. Iddio Signore preservi anco codesta isola da simil flagello, onde del tutto non si renda infelice. Io certamente stò con somma agitazione e fino a tanto che abbia posteriori vostre relazioni. Anco il suddetto capitano Madalenna portò dal Zante fagotti trecento uva passa che unita all'altra qui condotta dal Lussignano e Scarpa fa una gran somma capace d'intieramento sbigottire tutti quelli che hanno genere guasto e di qualche discapito a quelli che ne hanno di passabile. Della compagnia Paganoni ancora abbiamo invenduti fagotti 18. La rimanente come vi scrissi fù tutta venduta. Fatto un raguaglio della perdita Moscati avremo un danno di uva passa zecchini d'oro 80 e l'uva passa non può compensare tal perdita. In anno però così critico non ciamo grazia a Dio de' più sfortunati. Rapporto alli vini costà rimasti con piacere intesi la riuscita loro. Trovando incontro di nolleggio non mancherò far sì che siano caricate le botte 24 già intese a metà col nostro compagno di Riva del Carbono. Procurerò se sarà possibile spedirvi il legname, ed altro. Hò avute lettera dal signor Niccolin Manessi con commissione di riscuotere dal q. signor Arrigo zecchini 13 a lui pagati da nostro cugino Andrea di suo ordine e di provedergli certi medicinali che importano molto più della suddetta somma. Direte però allo stesso, che per mancanza di tempo non posso rispondergli che ieri subitamenti mi son portate da chi agisce per detto q. Arrigo, che prima di darmi il soldo vuole informarsi di mia persona / del ché hà ragione non conoscendomi, nè avendo nessun avviso dal signor Manessi / ch'egli a prezzi che se gli'indicano non può spedire tal commissione ch'io guarderò la differenza trà l'indicate e la ricerca. Se il di più non potrà ammontare che a piccola somma, io volentieri la esborserò in aggiunta alli zecchini 13 quando mi vengano contati. Ma che se la somma sarà di rilievo maggiore, io certamente non mi prenderò nessuna libertà di spendere tanto, quanto forse non sarà di suo genio, non mai per motivo di diffidenza / che Dio mi guardi di avere con persone amiche / ma per sola delicatezza di sentimento. L'uva passa buona a ... 20 senza compratori, altra a ... 17 detta di mezzana qualità. La terza qualità per niente ricercata. Coll'arrivo del signor Angelo Cazzaitti hò saputo di certa procedura costà fatta a quattro di noi, onde procedere si possa || circa l'affare Moscati. Questo signor Aravandinò hà recuperato carte, e soldo da chi l'aveva, e l'altra sera mi avisò di andare seco lui dal signor Cardina. Ci andammo infatti, e fatte quattro chiacchiere che gli furono ben pagate restamo d'accordo di avere di oggi le ore 20 per consultare col signor Golino. Credevo così di essere in istato di raguagliarvi rapporto a tal particolare dell'opinione del difensore, ma l'ora delle 20 fù tramutata alle 3 della notte, sicchè come mi conviene consegnare la parte differirò con altra occasione darvi qualche cenno di quante si potrà discorrere. Abbiamo

discorso con capitano Domenico Vianello detto l'orbo onde indurlo al nolleggiato di vini. Solo dimani a Rialto potremo avere la decisiva risposta, e se non saremo con lui, saremo imbrogliati, mentre per così poco carico non troveremo così facilmente altro incontro. Capitano Calesari si attende a momenti carico di sassi, è diretto per costà nolleggiato dalli signori Antippa, Aravandinò, e per quante si dice anco dal signor Elia Cazzaitti. Se potremo accomodarci col Vianello, prima delle feste esso partirà sicuramente. V'invio la copia della parte che come dicesi dovrà valere farsi in Pregadi li 10 corrente rapporte alle meni di transito. Dio voglia che abbia effetto un così profitevole progetto alla legnante mercatura.

148. Al signor Zuanne Pasquali di Cefalonia con capitano Radosich Venezia 24 Febbraro 1791/2 M.V.

Hò il piacere col mezzo della pnte avvertirvi aver spedito alla mia casa una scatoletta con suste, e sfere consegnatami del signor Adalberto Hocrndl fù vostro maestro. La rimanente vostra commissione non hà potuto esso eseguirla, mentre avendo esso ordinate le casse in Germania non gli sono fin ora capitate. Hò dato al medesimo £ 44 cioè per le due suste £ 32 e per le sfere £ 12 come da conto che conservo sald...o. Favorirete dunque contarle alla mia casa. Intante col desiderio de' vostri comandi V.B.L.M.

149. Al signor Francesco Beretta di Cefalonia con lo stesso Radosich Venezia 24 Febbraro suddeto

Per adempire la vostra commissione datami hò imbarcato sopra il trabacolo di capitano Antonio Radosich casse mezza noghera di piedi 5 N° 5 a consegna mia piene di quarti, e ottavi del peso, e costo come dal conte che vi sarà consegnate. Hò creduto bene spedire piuttosto casse che cassoni per ovviare al possibile alle rotture che succedono, è perché il nollo non porta divario. Aggiungete che le casse si possono vendere più facilmente. Che se queste non le voleste, potrete consegnarle alla mia casa, e vi sarà abbonato il loro costo. Riceverete pure dalla mia casa le Riome sei carta da scrivere della migliore che hò potuto ritrovare in questa stagione, e della simile hò pur spedito per uso mio. Li ottavi saranno forse più piccoli di quello li vorreste, ma come mi commissionaste che il tutto fosse scarsetto, così di maggior capacità non si fanno, quando non si voglia il quarto, e l'ottavo giusto. Aggradite il mio operate, e assicuratevi della mia attenzione in servirvi. Avrò il piacere sentirne gli avvisi da voi. Intante con tutto l'affetto V.B.L.M.

150. || Al signor Niccolin Zulatti in Vostizza con contro<scrit>to Radosich

Venezia 24 Febbraro 1791/92 M.V.

Privo totalmente di vostri riscontri, hò intanto eseguito varie delle vostre commissioni quali hò diretto alla mia casa, onde siano consegnate alla vostra. Le manifatture di oro non l'hò spedite né ancora fatte, risservandomi di portarle meco. Rapporto a libri non hò potuto ritrovare le opere di Franc<hclin>, e le memorie del Duca di Sully, possono ben venire, ma come nelle commissioni questi signori librai non sono punto discreti, così non hò voluto azzardare di spendere il doppio di quanto possono costare senza vostra pressaputa. Ricordatevi di aver qui un buon amico. Comandate gli mentre con tutto l'affetto V.B.L.M.

151. Al signor dottor Gerassimo Policalà con lo stesso Radosich

Venezia 24 Febbraro suddeto

Entro in cassa spedita alla mia casa hò posto la di lei ordine cioè li 6 occhialetti, li paia 2 occhiali, il filo d'oro, ed ars...do e il cabarè da 8 quali cose tutte le saranno consegnata unitamente al conto dello speso. Io hò procurato servirla con tutto il risparmio, ed attenzione, avvanza alla £ 20 ... 13 raguaglio fatto trà l'importo delli zecchini cinque da lei datimi e di quanto hò speso. Li tovaglioli Fiandra qui sono cari, sicché hò desistito di acquistarli. Ella intante si accerti ch'io sarò sempre.

152. Al signor Giorgio Tipaldo con lo stesso Radosich Venezia 24 Febbraro sudetto

Hò il piacere di rispondere alla grata vostra con cui mi commissionaste ... 2 di china buona per uso vostro. E questa, e il tabarino in una capace scatola l'hò questa in cassa che diriggo alla mia casa. Io hò procurato servirvi con tutta la premura come se fosse stata robba per uso mio. Devo però avvertirvi che se il raso nero del tabarino non è della qualità consimile a quello della signore Costandacato, considerate che quello è raso foglio, e queste è operate, e li rasi in opera non possono riuscire di qualità migliore. Hò spedito anco il conte della scuffiara a vostro lume, e si la notte dello speso che il sudetto conto lo riceverete dalla mia casa. Anco la china è cara, e devo dirvi che a vostro esempio hò preso altre .. 2 per uso mio, e già confronterete il suo costo col conte dello speciale che pur spedisco, onde siate persuaso che vi hò servito senza interesse, come mi è di dovere. Ricuperarete pure li due linicoli che vi hò fatto ristampare. Conservateci, e credetemi.

153. Al signor Panagin Cicelli con capitano William Davie Inglese 29 Febbraro 1791/2

V<enezi>a

Dò risposte alle vostre lettere pervenutemi per via di Zante con nave imp<erial>e di date 21, e 28 Novembre scorso. Non bastavano i miei ramarichi per luose nostre a questa parte, ma hò dovute sentire anco li rimanenti a codesta parte, si riguardo alla vostra salute, che alli guasti di vini, ed alle ristretezza di soldo. Se voi siete stuffo, io non lo sono meno, ma per lavarsi se sia possibile con l'aiuto di Dio da nostri impegni, bisogna che ogni uno pazienti per parte sua || Se per l'addietro ero stuffo di stare qui, ora più lo sono che finalmente si siamo sbrigati di caricare il trabacolo nollegiato. Essa doveva partire questa settimana, ma lo ritarda l'affare della sua patente. Ancora sono invenduti 7 fagotti uvapassa li prezzi sono in totale decadenza, e suppono che per terminar l'imbroglio si dovrà perdere non poco dal capitale. Sò che avete notizie del nolleggio da noi fatto, non mi scrivete però nulla. Rimano le vostre angustie per il questo di vini, e per la difficoltà di trovarne senza il con. Io prima non hò potuto spedirvi soldo, hò consegnato un gruppo con zecchini 100 al capitano del trabacolo come vedrete dall'annessa di carico. Però se vi giunge la pnte prima del suo arrivo, procurate trovame costà, e coll'arrivo soddisfarete botte 24 vini devono essere indispensabili, poiché sono di compagnia le altre sei che hò di fermo procurate che si trovino, e fate il possibile, onde poter supplire a qualche impegno. Suppono che il Calesari già arrivato, ed avrete recuperato il buttiro, ed il pacco speditovi. Oltre a quanto appare dalla polizza di carico hò pur consegnato a capitano Radosich un pacco segnato N° 10 P.C. con entro tagli trè di cambeloti fetta di b...a 120. Nelle botte 20 che vi spedisco del Paganoni, non fate la menoma mutazione, mentre sono marcate a fuoco, e si sono trattenute la sagoma e la numerazione. Le altre 4 che devono formare, l'intiera compagnia le seguarete P.C.C. Le lei che dovranno essere di nostra ragione marcatele P.C., e dirigetele al signor Gio. Van Outgarden. Rapporto a voi hò saputo e per parte vostra, e per parte del cugino Andrea che abbiate incominciate, anzi e quest'ora terminata l'unzione mercuriale. Io non sò sù che indicazione quando voi non siate conscio che la malattia dipenda da un vizio venereo. Io vi spedisco medicinali onde non ostante il vostro ristabilimento come lo desidero, e spero, possiate continuare nella buona staggione una medicatura latteia aiutata dalle decozioni raddolcenti. Procurate di stare in regola mentre da quella dipende la maggior e più proficua parte della medicatura. Hò saputo che il signor Cazzaiti vi hà spedito li merci ar...o speditemi voi la notte di quante gli dobbiamo, onde posa qui avere a tempo opportuno il suo. Già qui per suo conte hò esborsato £ 512. Inoltre mi spedirete una notte di quanto può abbisognare per

essere provvisto qui, e in fiera per il negozio, ma procurate che sia del solo necessario, mentre potendo, qui si possono fare delle aggiunte, e spedite questa notte replicata, e potrete dame una anco alla partenza del signor Niccolin Cazzaiti. Così pure rapporto a legname. Egli mi scrive che gli sappia dire cosa penso di fare se fermarmi per la fiera, o ripatriare prima. Io se da una parte considero la vita miserabile, e oziosa che devo fare vorrei partire, quando penso che fin ora non si è potuto stabilere nulla riguardo all'anno venturo, che qui abbiamo degl'impegni per Luglio, che per la fiera abbisognano soldi, che si aspettano questi ... vini, che la rimanenza dell'uvapassa obbliga e qualche attenzione, e che necessariamente desidero che qui sia alcuno di noi, mi farà bilanziare alla mia dimora. Io sento tutto il peso delle spese, e della mia lontananza, voi siete angustiati d'altra parte. Dio voglia che si possono terminare questi imbrogli li nostri 50 || {50} rulli hanno nella lima questo segno V tagliato nel legno, quelli del zio V.V., quelli del Partido V. in banda. Trà li moralli doppi ve ne sono 15 di Laresa, devono perciò essere nostri 10, e 5 del Partido. Sicché avvertite di trovarli, e di farveli dare. Procurate di avere li scorzi degli ultimi da scaricarsi, mentre saranno migliori. Vi spedisco una cassetina da Rosoli che farete empire, e mi spedirete col suo conte sono questi del signor Cristo Zuanne, e già le bocetine hanno i biglietti di chi qualità devono essere, ma non fate fallo. Speditemi col trabacolo ... 2 di bombaso filato fino 6 berette con paveri, 6 schiette, e ... 2 di bombaso tagliato dalla Maltesa e porto in una scatola robbe di commissione, e che pregovi eseguire.

Siamo alli 2 Marzo. Vi confermo il di sopra. Il trabacolo per nostro delirio non può partire, mentre ancora non hà avuta la sua patente. Si spera che l'avrà dimani e per essendo di partenza. Avrete dal Partido due crivelli da form...to da me qui pagati, e che gli spedisce col trabacolo per carità scrivetemi al ricap...o della Croce di Malta e Sant'Antonino cioè alla spec...a. Conservatemi, e sono.

154. Al signor Niccolin Cazzaiti del Zante. Coll'oltras<stesso>

Capitan William Davie 2 Marzo 1791/2 Venezia

Εἰς ἀπόκρισιν εἰς ταῖς ἠγαπημένες οὐοὺ ἐλάβα, ἐχάρικα κατὰ πολλὰ εἰς τὴν ἠγίαν σας τὴν οὐοίαν περικαλῶ πησίσετε νὰ εἶναι ὡς ἐπηθημῆτε. Περιπλέον ἔδοσα τοῦ signor Πέτρου Τιρόνι ταῖς £ 500 διὰ λογαριασμὸν σας, καὶ τοῦ εἶπα, τὸ ὅτι μού εσιμιόσετε. Επίρα καὶ τὰ βιβλία τοῦ signor A...ου Stat..., ἐξόδεσα £ 12. Ἀλλά μὴν ἠξεύροντας πῶς ὁ ξάδελφόσμου εἶχει νὰ στείλῃ ἰατρικά μου ἔμεναν ὀπίσω, κ' θέλει πασχίσω νὰ ἔβρο κανέναν με ἄλλο ἰνκόντρο οὐοὺ νὰ στήλῃ πράγμα, εἰς

αυτά τὰ μέρη διά να σάς τὰ στήλω. Εγώ στοχάζομε να καθίσω εός την ερχάμενην φίερα εἰς τούτα τὰ μέρη, διότι εἰ περήστασες τού κερού ἔτζη τάφεραν τὰ πράγματα, περικαλῶ την ἔσωθεν με πρότο σιγούρο ικόντρο να πέψετε εἰς τί αδότιμου, διότι πολλά μού πρεμίρη. Τούς ταπινούσμου χερετεσμούς εἰς ὄλλο το τήμιο ἀρχοντεκίν, κ' ἕκ καρισάς λέγομε.

155. Copia di lettera scritta da Cefalonia al signor Gio. Van Autgarden con capitano Antonio Radosich li 28 Aprile 1792 S.V. con annessa di carico

Col mezzo dell'occlusa di carico sarete per ritirare botte sei vini bianchi che alla vostra direzione vengono da mè spediti col trabacolo di capitano Antonio Radosich. Dell'medesimi ne farete la vendita al possibile vantaggio intendendovi con il costà mio signor Anastasio a cui passerete il N.R. dello medesimi. Qui posti a bordo vengono a costare £ 28 <vene>te la barilla. Persuaso del vostro compatimento anco nell'occasione del presente disturbo che vi ..., esibindomi a vostri comandi passo a B.L.M.

156. || Lettera scritta alli signori Zanoja, e Pinotini in Sinigaglia, e consegnata al signor Niccolin Cazzaiti dal Zante li 8 Luglio 1792 Venezia

Signori a diffalco di quante vi devo, ed a tenore del grazioso vostro concordato vi occludo nella pnte cambiale a debito di questo signor Salomon Costantini per presente v<ene>te 416...2, della quale ne procurerete la riscossione. Intanto per detta summa avrete la bontà di accreditarmi, facendone ricevuta al signor Niccolò Cazzaiti, per mezzo di cui mi servo, onde le pnte unitamente alla di cambio vi possa pervenire sicura. In attenzione de' vostri graditi riscontri, e col protestarmi vi nuovamente obbligato all'accordatemi respiro al pagamento hò il piacere di B.L.M.

- Simile con annessa di cambio a peso suddete signor Costantini spedita al signor Moisè q. Jacob Trieste per presente v<ene>te £ 319.6
- Simile con annessa di cambio a peso come sopra al signor Gabriel q. Jacob Trieste per presente v<ene>te 289.16
- Simile con annessa di cambio a peso come sopra alli signori Gaudenzio Azzari, e Oliva per presente v<ene>te 253.12
- Simile con annessa di cambio a peso come sopra alli signori Rossetti e Balcone per presente v<ene>te 216.9
- Simile con annessa di cambio a peso come sopra alli signori Fontana e Ambrosini

- per presente v<ene>te 976.4
- Simile con anessa di cambio a peso come sopra alli signori Antonio Lepori, e comp<agne>
per presente v<ene>te 411.0
 - Simile con annessa di cambio a peso come sopra alli signori Lucca e Fratelli Lezaj
per presente v<ene>te 1.065.0
 - Si aggiunsono le presente v<ene>te delli signori Zanoja e Pinotini 416.2
£ 3.947.9

157. Ανκόνα Signor Κύριον Χαράλάμπι Τζιζόνια Βενετιά 8 Ιουλίου 1792

Κατά την ορδινία σας επροβεδέρισα ταίς δύο Καμιτσιόλες κόκκινες, κ' ταίς 12 σκούφιες 6 κόκκινες, κ' 6 καφέ, ταίς οποίας επαράδοσα τού signor Μικέλη Ινκλέσση, κ' ταίς έβαλε μέσσα είς κασσέλα του οπού έχει, διά αυτά τά μέροι, κ' από αυτόν θέλει ταίς λάβετε. Η μία από ταίς καμιτσιόλες είναι καλείτεροι, αλλά κ' ακριβότερη και δεν έστάθη κάζω να ιμπορέσω να ταίς λάβω δια όλιγότερον. Επαράδοσα κ' τού signor Αποστόλη Λευκόκιλου μία κασσελίνα με ταίς τέσσαρες μπότες νέρα τής τζήλας, κ' από αυτού θέλη ταίς λάβετε, περικαλόντασας να έχω είδινσίν σας αν έλάβετε το αυτό άλλο πράγμα. Σας γράφω κ' την έξοδα κ' θέλετε δόσει τά άσπρα τού έξαδέλφου μου signor Άνδρέα Τζητζέλλη όπου απερνά είς Σινιγάγια, κ' οπού του || {τού} αυτού παραδόσιν κ' την παρόν. Επηθημώ να λάβω και έτερες προσταγέσας, διότι πάντοτε θέλει ήμε με όλλην την άγάπην.

Έξοδα

Διά δύο καμιτσιόλες στάμε κόκκινες	£ 43
Δια Ν° 6 σκούφιες κόκκινες φίνες	35
Δια Ν° 6 έτερες καφέ φίνες	29
Δια Ν° 4 μπότζες νέρο τής τζήλας	12
Δια την κασσέτα	3

Βενετικές £ 122

158. Ανκόνα Signor Στέλιο Καλιγά Βενετιά 8 Ιουλίου 1792

Του signor Μικελάκι Ινκλέσση επαράδοσα ένα πακέτο με ταίς πέντε σκούφιες οπού μου εγράψετε, το κανούλη και την ρόδα, τά οποία όλλα από αυτού θέλει περιλάβετε διά ταίς πιστόλες δεν εστάθη κάζω να ταίς έβρω καθώς ταίς ήθέλετε κ' είς την έξοδα οπού μου εσιμιόσετε. Ήβρα ένα ζευγάρη,

άλλά ακατέβατα, ήθελαν τζεκίνια πέντε ε...είμισι, όστε όπού ταίς άφισα διότι είς το παζάρη δεν ήμεστε κατά την παραγωγή σας. Είς τά αυτά πράγματα όπού σάς εψόνισα, εξόδεψα ώς κάτωθεν. Επηδής κ' δεν ήβρα σκούφια, πεδιαρήστικι, μέτζο φίνα, έτζη έπίρα μία φίνα. Τα άσπρα ημπορείτε να τά δόσετε τού εξαδέλφου μου signor Αντρέα Τζητζέλλη, οπού απερνά είς την Σινιγάγια. Αν ήμπορό είς τίποτες άλλο να σάς δουλέψω, προστάζετε με όλλην την ελευθερίαν, διότι πάντοτε θέλει ήμε.

Έξοδα

- δια ένα κανούλη φίνο	£ 20
- δια μία ρόδα φίνα	14
- δια 2 σκούφιας φίνες κόκινες	11.13
- δια 2 ετερες φίνες καφέ	9.13
- δια 1 έτερι φίνα κόκκινι πεδιαρίστικη	5.0

Βενέτικες £ 60.6

159. Ζάκυνθο Με κύριον Βιτζέντζο Κράνοτικ προς τον signor Νικολή Κατζαίτη

Βενετιά 28 Ιουλίου 1792 Ε.Ν.

Από την έσωθεν δε κάρικο βλέπετε πώς άπάνου είς το Μπρέκ του κυρίου Βιτζέντζου Κράνοτικ, έμπαρκάρισα το κασσόνι με πράγμα, το άλλο με το τετράποδο, την κασσέτα με τα γιαλιά, το λαμπικό, κ' την πιναία, όλλα μαρκάδα είς το ονόμά σας, κ' θέλετε τά ρικουπεράρι με τον καλόν του έρχομόν είς αυτά τα μέρι. Δεν ημπόρεσα να βάλω το σακέτο με τα σκάγια είς το κασσόνι, διατί το ήχα ιμπαρκάδω, λυπόν λείπη. Σικουρτά δεν πίανο καταπώς δεν ηθελίσετε, κ' ό θεός να τον καταβοδόσι. Διά την ζηλήν οπού μού έγραψετε δεν εστάθη κάζω να βρεθεί τρόπος να την μπαρκάρω είς το παρόν ινκόντρο, διατή δεν είχε τόπω, κ' άλλω διά ταίς όρες δεν είναι. Ηβλέπω πώς δεν ήβρέθικαν μιρλέτα, κ' πρέπει ύπομονή. Το ότι έξόδιασα τώ έχω γραμένω κ' θέλει με άλλεσμου σάς δόσω την ήδισην καταλεπτώς. Επηθημώ να άκούσω είς Κεφαλινίας το καλό σας αρίβο είς Ζάκινθον. Θέλει με κάμετε δουλευτήν είς όλλο σας το τήμιο άρχοντικώ, κ' έκ καρδίας λέγομε.

160. || Ven<ezi>a signor Giacomo Paganoni, e compagno Cefalonia 18 Agosto 1792 S.V.

Dal Canal di Corfù li 29 corrente S.N. con la nave del capitan Marrucato non hò mancato scrivervi accusandovi le infauste notizie collà carrite dalle gran pioggie què sucesse e, a tal che il frutto delle

uvepasse hà avuto un danno rimarcabile, ne si può paragonare nella qualità a quella dell'anno scorso, cioè buona. Io dunque in vista a tal qualità, e all'esorbitante prezzo delli zecchini venti in oro che qui vogliono, nonché alla difficoltà di poter ritrovar soldo senza il supporto del dodici per cento onde farne l'acquisto mentre il qui spedito da voi non basta onde poter supplire a tutte le vostre ord<inazio>ni come anco prima della mia partenza vi hò fatto rimarcare, così dò passata all'uvapassa riguardo il vostro conto, restringendomi all'acquisto de' Moscati, e miele mig<liore> due e non più attesa la scarsità del genere, seppure non mi mancarano di parola anco per questo capo ad onta delle capare date. Il volervi dare raguaglio delli deliri che qui corrono riguardo a prezzi, e alle qualità sarebbe un voler impazire senza proposito. In Morea per lettere avuta corre a ... 130, a Vostizza ... 135, al Zante di una qualità inferiore alla nostra a zecchini 22 sia tutto questo a vostra notizia. Florio, e Calesari caricano li Moscati paiono buoni da noi non si mancherà di usare tutta la possibile attenzione in servire la co<mpagna> mentre l'interesse è comune. Ieri serra siamo arrivati in salute. Salutandovi caramente V.B.L.M.

P.S. siamo alli 23 corrente S.V. Mi riposto alla scritavi dal Canal di Corfù con capitano Martucato in cui alla sfugita vi davo raguagli delle disgrazie successe in quest'anno in quest'isola delle pioggia cioè per le quali i frutti arrivarono ad un asserid... eccessivo, e la seconda lettera per via del Zante dei 18 corrente che qui sopra in cop<ia> avette, confermandovi quanto con essa vi hò esposto vi soggiungerò che hò pensato non spedirvi l'uvapassa. Attesa la pocca buona qualità della medesima ed il prezzo di zecchini 19.1/2, e 20 in cui presentementi corre attese le grandi ricerche per il Ponente, oltreché non avendo soldo sufficiente mi avrebbe convenuto ritrovarlo con un sapporto non conveniente alla mercanzia, ma che pur qui corre in uso del 10 al 12 per %, sono sicuro dunque di aver fatto bene sul tal proposito, anco rapporto a mieli vi è una somma disgrazia la loro scarsezza e la ricerca li fecce assendere a zecchini 45 il migliaro primo costo, e nonostante si trovano gl'introprendenti e acquistano. Io ero quasi persuaso che mi desserò la burla anco per questo, né posso avere che un solo barile già a questo prezzo per altro che non avrei avuto coraggio di acquistare senza immaginarmi il vostro pregiud<izi>o. Li caldi eccessivi sopraggiunti in questi ultimi tempi doppo le piogge hanno fatto che beni moscati ricevano una maggior maturazione ma nello stesso tempo hanno avuto un callo incredibile sicché chi ne faceva botte dieci non vendemiava quattro, e al conto abbiamo dovuto far tutti degli straordinari sforzi per averne anco a piccole partite, ed a quel prezzo che volevo i venditori senza che potesse militare per essi il pubblico prezzo stabilito. Insorzero anco vari dalla pertinenza di Livatò a scorando per la città e

ville hanno fati degli acquisti inbroducendo il rial<zamen>de del prezzo per imbotarli come dicono questi Moscati e navigarli co' loro bastimenti per il Mar Nero muniti che sono con bandiera russa ora che si è fatta la pacie in quelle parti. Insoma tutte le imprevedute circostanze insorzero onde eccitare il delirio in questi venditori, e la scarsità in tutti li generi. Ciò che vi scrivo potette già riscontrarlo anco dalle esposizioni delli stessi capitani che costà si portarano dovendo sottostare a prezzi alti nell'acquisto dei generi, Dio volesse che almeno costà riusciscero onde non sia il total nostro eccidio, ma temo che massimamente nell'uvepasse dovrà costà esservi le'gual ne prezzi in vista massime alla rimanenza di vecchie che costà si altrovano, oggi il vostro capitan Francesco hà cominciato il suo carico. Vorei sperare che presto dovesse essere di partenza quando li tempi continuando così sereni ci diano tempo di poter far traddure i vini dalle ville. Varie nostre partite sono ancora da folare e da questo potrette comprendere che non sono stato di più facili al taglio onde conciliare nelle uve una mos...r qualità Dio Signore ci assista. Si discore che non verrà a || Venezia tutta la quantità de' Moscati nolleggiato. Io però non posso darvi per ora una precisa notizia mentre a queste ore le mie ricerche sarebbero sospette, la pnte ve la invio con capitan Florio e replicata con capitan Calesari che questa serra fanno vella. In attenzione di vostri riscontri. Riverindo il signor Giacomo e rimanenti del vostro negozio con tutto l'affetto vi B.L.M.

161. //Venezia// Signor Gio. Van Outgarden

Cefalonia 23 Agosto 1792 S.V. //Con capitan Calesari e replicata con capitan Iseppo Florio// Nel darvi la notizia del mio felice arrivo in questa parte doppo il penoso viaggio di giorni 18 devo anchi io vendervi partecipe delle stravaganti ricerche del genere di uvapasse e delli prezzi eccessivi che le accompagnano, la qualità non troppo buona, e il prezzo delli zecchini 19.1/2, e 20 per migliapo non è che troppo comune né a meno si può acerne le ultime lettere del Zante avvisano essersi collà stabilito prezzo a zecchini 22.2/3, lettere ch'ebbi dalla Morea mi rende avvertito che a Patrasso fù venduta a ... 130 e Vostizza a ... 135. Sebbene avrette avuto questi riscontri dei fonti più genuini non ostante hò creduto di mio dovere accenarvi a lume. Con capitan Vianello vi spediremo uvapassa e li pochi Moscati si della prima che delli secondi vi raccomando al loro giungere la pronta vendita a prezzi che saranno di maggior vantaggio, Riservandomi di darvi con li rimanenti trabaccoli notizie in allora cor...vi. Hò il piacere di B.L.M.

162. //Venezia// Signor capitano Lorenzo Vianello Cefalonia 20 Agosto 1792 S.V.

//Con capitano Callesari, e replicata con capitano Iseppo Florio//

Dal Canal di Corfù in nome de' vostri figli hò scritto accenandovi con poche righe il mio stato di salute, e le disgrazie di quest'anno in questa isola, le uvepasse a zecchini 20 il migliaro, a di una qualità non troppo buona mi hanno costretto con l'assenso però di vostro figlio capitano Francesco Minorare dalla summa delle comp<agnia> migliaro 5 sicché invece delli migliaro 30 non ponremo che migliara 25 e vi serva. Anco li Moscati attese le ricerche anco per il Mar Nero, e la scarsità dei medesimi arivarono ad un esorbitante prezzo. Si spera che possano riuscire buoni attesa la buona stag<ione> e li caldi eccessivi che ora proviamo. Oggi si lei cominciato a caricare sop<ra> il vostro bastimento speriamo in breve essere apportata di dargli la sua spedizione sebbene potrebbe tardare attesa la tardanza del signor Busichi che ancora non è venuto. In tanto salutandovi caramente con tutto l'affetto vi B.L.M.

163. Venezia signor Giacomo Paganoni, e compagno Cefalonia 27 Agosto 1792 S.V.

//Con capitano Lazzari e replicata con capitano Antonio Radossich li 30 Agosti suddetto//

Mi riporto alle scrittevi con capitano Calesari, e capitano Florio partiti l'altro ieri in esse vi esponero le nostre angustie riguardo a vini, ma queste tutto giorno si fanno maggiori. Il frutto scarseggia ricerche senza fine, i prezzi rialzano, ed i venditori ad onta delle loro promesse si apigliano al più offerte. S'imagini quale deve essere la costituzione di questi si trova obbligato a formare carico, e spedizione di un tal genere. Anche la uvapasse vanno alzando di prezzo. Ora esibiscono fin zecchino ventiuono. Ieri entrò in porto, un vassallo foresto per caricare uvapassa diretto qui al signor Inglessi e cominciano così di buon ora per maggiormente portar deliri ne poveri compratori. Il capitano Francesco carica tutta via e presto sarà di partenza ora massimamente ché con capitano Scarpa è arrivato un suo caricatore. Florio partì con botte 30 di meno il capitano Lazari || con altre botte 40. Dicono che anche il Taratovich partiva con molto meno del uso nollegiato. Credo che dalla summa della 80 botte di compagnia potrà esser manchante di cinque a sei né è possibile ritrovarlo. Io certamente farò ogni sforzo quanto mi riesca averlo senza un prezzo, però ché oltrapassi l'esorbitante corrente altrimenti mi contenterò farne a meno. Siavi il tutto a lume, e regola riservandomi di scrivarti con il sudetto capitano Vianello e spedirti li conti relativi all'acquisto, riverindo intanto cadauno del vostro negozio hò il piacere di B.L.M.

P.S. Oggi diede fondo in questo porto il Scarpa. Sono col dispiacere di non aver avuti vostri caratteri. Panagin Cicelli

164. Venezia Signor Pietro Perini e compagno Cefalonia li 30 Agosti 1792 S.V.

//Con il signor Niccolino Aravandinò//

A tenore della commissione vostra consegnò al presente signor Niccolin Aravandinò che di ritorno si traduce a codesta parte la sola carta che hò potuta ritrovare, che indica il debito del signor Spiro Corafà segnato in un solo conto, senza ulteriore legalità, o altro pubblico requisito. Potete assicurarvi che hò rivangato con tutta l'attenzione nelle carte del povero mio padre, onde trovare qui lumi che m'indicaste rapporto al detto affare, ma spesi indarno il mio tempo. Questa sola carta dunque ci rispedisco, che però credo superflua. Riveridno li signori vostri figli distintamente ed esibindomi a vostri comandi hò il piacere di B.L.M.

165. Venezia Signor Giacomo Paganoni, e compagno Cefalonia 3 Settembre 1792 S.V.

//Con capitan Francesco Vianello di Lorenzo//

Dall'annessa di carico rilevarete ch'io spedisco alla vostra consegna cavi N° 75 di Moscati nuovi, ché sono di compagnia col Vianello a noi a tenore della sociale serra nonché botte tre di Moscati Liatici due bianchi, ed uno nero come la serra stessa, e metà trà noi due. Per distinguere questa botte vi dirò ché il nero e N° 47 N° 315200 bigonzi 38, li bianchi sono N° 35 N° 329588 bigonzi 4 e N° 38 N° 329549 bigonzi 4 sicchè allo scenico ne saprete far distinguere queste dalle altre. Vi ocludo pure il conto del costo, e spese si degli uni, ché degli altri, e se lo troverete più caro dell'anno scorso non dipende questo da noi aquisitori ma dalle scarseza del genere, e dalla mala fedà da' || venditori, ché non costretti dal publico prezzo (a mantenere) la data fiduciaria loro parola cercano i maggiori loro vantaggi e astringono noi, a pagarlo al prezzo ché più loro agrada onde mantenerne l'impegno nostro della spedizione, e caricazione di detto genere. Quante siano state le peripezie da noi sofferte, onde poter averne la quantità sufficiente, non sono da ridirsi bastivi il far sapere, ché ad onta del prezzo eccessivo a cui siamo stati astretti a pagarli. Molti di noi non abbiamo potuto supplire per l'intiero, a tal ché Florio, Lazzari, Taratovich, e questo nostro Vianello portano meno delli loro nolleggiati voi a Florio mancarono botte 30, a Lazzari botte 40, a Taratovich botte 40, a Vianello tredici. Circa la qualità de vini questi dovrebbero in questo anno riuscire mentre dopo le piogge abbiamo provato eccessivi caldi, e le uve dovrebbero aver

aquistata una bona maturazione nella scielta del genere, e nell'attenzione del lavoro posso assicurarvi non aver in niente ommesso, onde la compagnia fosse bene servita. A voi tocca col ritiro del genere quanto riesca come speriamo procurar nella vendita, il possibile vantaggio de' vostri compagni onde animarli anco per l'avvenire e servirli, e sono persuaso ch  la onest  vostra anco in questa occasione vorr  farsi maggiormente conoscere. Io gi  vi h  scritto non avervi fatto l'acquisto dell'uvapassa per le ragioni addotevi, cio  per la non sua perfetta qualit , per l'eccessivo suo prezzo, e perch  non vi dava conto ch  io levassi soldo col suporto dal 10 per % onde farne l'acquisto. Rifletendo voi a tali convenienze sono persuaso, ch  resterete contento di quanto o creduto bene operare a maggior vostro vantaggio. Riguardo al miele ch  dovr  dirvi doppo aver avuta la tavola ch'io l'aver  in preferenza di altri per  al prezzo corrente di zecchini 45 per migliaro mi si d  la burla n  mi si accorda ch  un solo barile a tal prezzo. Alla consegna anco di questa tenue summa lo ritrova di una non buona qualit , sicch  ricuso di riceverlo. Ora siamo in una qualche contesa. Mi fanno credeva ch  l'aver  di buono, ma come il capitan Francesco   di partenza n  posso per cos  piccola cosa tratenerlo, cos  avendolo velo spedir  con capitan Scarpa ch  qui si ferma ancora per qualche giorno, e per cui vi spedir  pare li replicati conti, e polizze. Se non h  potuto servirvi anco per il miele la colpa asicuratevi non e mia, n  da miei fratelli, ma della mala fede di questi nostri proprietari, ch  non avvesiscono di ritirare le loro parole. Quando si tratta migliorare anco in piccole cosa la loro borsa. Qui abbiamo avuto da giorni 8 Maestrali fortunosi sicch  ad onta ch  li bastimenti fossero da qualche giorno pronti alla partenza. Non hanno potute scioglier dal porto. Col riverirvi caramente V.B.L.M

166. //Venezia// Signor Capitan Lorenzo stimatissimo Cefalonia 3 Settembre 1792 S.V.

Con capitan Francesco Vianello

Mi riporto alla di gi  scritavi con precedenti incontri. Questa serve per caramente riverirvi, ed avvisarvi come alla direzione del signor Paganoni h  inviato botte 75 Mocati di compagnia ed al signor Van Outgarden botte 10 e uvapassa fagoti 57 pur di compagnia. Da quali generi procurarete || ancor voi farne l'esito al maggior vantaggio onde in anno cos  critico, e con prezzi coss  accidenti a quali abbiamo dovuti acquistare non si rissenta cost  se non guadagno ne meno discapito. Li vostri figli potranno vendervi conto di quanto si h  dovuto patire per ritrovar li Moscati a quante ricerche erano per li medesimi fino si hanno imbotati per navigarli chiari in Mar Nero ora ch  si   fatto la pace, e questa insorgenza, e stato il nostro delirio. Aggiungete ancora la scarsit  di questo

genere. Per parte nostra nulla si è ommesso onda procurare che le compagne sino bene servite a voi mi racomando. Dio Signore voglia, ché la roba riesca come promette. A vostro figlio capitano Francesco hò consegnata la polizza e conti, quali abbiamo tra noi ristretti. Non restami, ché riverire cadauno della vostra famiglia. Attendere vostre lettere ed essere per sempre.

167. //Venezia// Signor Gio. Van Outgarden Cefalonia 3 Settembre 1792 S.V.

Con capitano Francesco Vianello

Alla vostra consegna dirigo Moscati botte 10 uvapassa fagotti 57 della migliore del raccolto, di cui e delli Moscati ne farete l'esito per conto mio, e Vianello, al possibile maggior vantaggio ché vi riuscirà ritrarne. Vi spedisco pure due botte Moscato Liatico bianco di mia particolar ragione segnate P.C. ché come spero sarà per i uscire eccellente così vorrei credere ché costà sine debba esitarlo con vantaggio, attesa la scarsità di un simil genere, e in anno così critico per vini. I prezzi delle uvapasse li avrete saputi, ora qui si compra a zecchini 22 Dio voglia, ché anco costà li prezzi non sino dissimile a questi onde non rissentire quel discapito ch'io temo. Confido molto nella vostra benevolenza di cui in seguito ancora procurerò vendermi meritevole. In attenzione de' vostri graditi riscontri e comandi hò l'onore di B.L.M.

168. Venezia Signor Giacomo Paganoni e compagno Cefalonia 4 Settembre 1792 S.V.

Con capitano Taratovich

Doppo aver date le spedizioni a capitano Francesco Vianello, e che credevo che anco per parte del signor Zuanne Bosichi dovesse esser sbrigato, massime doppo i discorsi tenuti tra esso e lo stesso capitano. Con somma mia sorpresa vedo che renitente il caricatore ad adempire agl'impegni precisi, convien allo stesso capitano, quando non potessero accomodarsi terminare la sua stalia, ch'è ancora di sei giorni. Quanto sia il mio rammarico per tal tardanza io non ve lo posso esprimere, mentre da questa non può provenire che discapito. Io però non hò colpa veruna, mentre per parte mia lo stesso capitano è sbrigato da quattro giorni addietro. Vi avanzo di questo le notizie, onde non abbiate a dolervi, e V.B.L.M.

169. Venezia Signor Gio. Van Autgarden Cefalonia 15 Settembre 92 S.V.

Con capitan Gabriel Scarpa

Suppono arrivate a quest'ora il capitan Francesco Vianello, attesi li buoni tempi scorsi, doppo la sua partenza. Vi occludo la replicata di carico di quando collo stesso a vostra consegnazione hò diretto. Colla vendita degli effetti speditivi vi compiacerete contare alli signori Pietro Perini e compagno presente venete £ 3.300 per le quali hò scritto al medesimo || {medesimo} rivolgersi a voi. Io temo che le uvepasse costà non avranno un prezzo conforme al loro esorbitante costo. Mi raccomando alla vostra bontà onde a primi buoni prezzi ne facciate l'esito, assicurandovi che il genere è del migliore dell'anno. Col desiderio de' vostri riscontri, e comandi hò l'onore di B.L.M.

170. Venezia Signori Giacomo Paganoni, e compagno Cefalonia 15 Settembre 1792 S.V.

Con capitan Scarpa

Riportandomi alle precedenti scrittevi, e massimamente a quella speditavi con capitan Francesco Vianello, restami avvisarvi colla pnte come sopra il pielego di capitan Gabriel Scarpa hò imbarcato un barille miele diretto a vostra consegnazione del peso, e costo come infra. Vi hò gia scritte le ragioni per cui non hò potuto eseguire appunto le vostre commissioni, e come siete molto ragionevole, così pesandole troverete non mancanza di premura in servirvi, ma bensì deliri incontrari, non mai presumibili, cattiva qualità, e scarsezza de' generi, estrema loro valuta, e mancamento ad impegni datimi. Cose tutte che come vi saranno note anco per altre parti, così non dubiterete della verità loro. Hò fatto un conto di avviso di quanto posso avanzare da voi, non pressumendo che possano avvenire discapiti nella vendita de' generi a vostri spediti.

- Cioè £ 1.943.9 per il mio 8 Moscati
- ^^ 774.0 per mia porzione Liatici
- ^^ 661.17 avanzo Moscati da voi
- ^^ 389.19 coste e spese del miele

£ 3.763.5 per le quali vi dirò aver scritto a varia cui devo, che debbano rivolgersi a voi, onde ripeteme le rispettive summe che loro devo.

e sono. Al signor Tommaso Pedrinelli	£ 472.0
Al signor Giacomo Antonio Zopetti	£ 489.0
Al signor Giacomo Giacomuzzi	£ 367.0

Al signor Alberto Pezzi, e figli	£ 550.0
Al signor Francesco Piatti	£ 750.0
Al signor Domenico Bertagna per il signor Bortolo Milan di Vic<enz>a	£ 1.085.2
	£ 3.713.2 le quali

dietro la vendita degli effetti speditivi, vi compiacerete contare alli rispettivi nomi, lasciandovi dalli medesimi le rispettive ricevute, onde farmi poi dalli stessi riconoscere. Che se per fatalità non ricavaste dalli speditivi generi la summa indicata e mi vorreste far il piacere supplire per il di più, come vi resterei molto obbligato per il favore, così sarei pronte al mio ritorno che non credo molto lontano supplire a quanto per mè sarete in esborso, unitamente al supporto che vi si conviene, ed ad ogni altra summa di cui vi fossi debitore. Voi però datemi cenno a lume. Il costo del miele e questo.

Miel sporco ... 396

Jara 42

Netto ... 354 a ... 20 la ... £ 354

Trasportar al Molo ^^ 1.5

Dacio 6 per % ^^ 21.4

Prov<igio>n 2 per % ^^ 7.1

£ 383.19 delle quali vorreste accreditarmi. Annesse troverete le di carico di queste barille, e degli effetti speditivi con capitano Vianello. Vorrei supporre che questo abbia fatto un viaggio felice, e breve attesi || {attesi} li buoni tempi, e favorevo li scorsi doppo la sua partezza. Vorrei sperare solleciti, e consolanti vostri riscontri. Non mi defraudate di questi. Col desiderio di nuovamente rivedervi nella prossima primavera, e d'incontrare vostri comandi, hò il piacere di B.L.M.

171. Venezia Signor Tommaso Pedrinelli Cefalonia 15 Settembre 1792 S.V.

Con capitano Scarpa

Per il vostro avere di presente venete £ 472 per gli effetti consegnatimi, avrete la bontà rivolgermi dalli signori Giacomo Paganoni, e compagno a cui hò dato cenno che colla vendita degli effetti a lui spediti debba farvene il contamento. In attenzione dei vostri graditi riscontri, e comandi hò il piacere di B.L.M.

Simile al signor Giacomo Antonio Zopetti per presente v<ene>te £ 489

Simile al signor Domenico Bertagna per il signor Bortolo Milan	£ 1.085.2
Simile al signor Francesco Piatti	£ 750.0
Simile alli signori Alberto Pezzi, e figli	£ 550.0
Simile al signor Giacomo Giacomuzzi	£ 367.0
Al signor Pedrinelli come sopra	£ 472.0
	£ 3.723.2
//Per le quali summe hò scritto alli signori Giacomo Paganoni e companio//	
Simile al signor Pietro Perini e compagno da riscuotere	
dal signor Van Autgarden presente venete	£ 3.300.0
	£ 7.013.2

172. Venezia Signor Cristo di Zuanne Cefalonia 15 Settembre 1792 S.V.

Con capitan Scarpa

Se colla pnte ch'io vi scrivo, non v'indico dove abbiate a rivolgervi per ripetere qualche piccola summa da porsi a conto ed a diffalco di quanto vi devo ciò non proviene da trascuranza, o da cattiva volontà di supplire a miei impegni, ma bensì dall'incertezza in cui sono della riuscita, ed esito de' generi che hò costà spediti, onde col ritratto de' medesimi possa supplire a miei impegni. Dietro però le notizie ch'io mi abbia procurerò che anche in questo anno non abbiate di mè a legnarvi, mentre molto mi preme concambiare colla puntualità alla somma bontà da voi dimostratami. Che se le fatali combinazioni e la mia cattiva sorte mi porterà de' discapiti nell'esito de' generi, colla prossima mia venuta procurerò di fare ogni sforzo possibile, onde almeno non passi diffetivo del prò dovutovi, rimettendo in anno migliore pagamento a diffalco. Le nostre disgrazie ne' frutti vi saranno note. Oltre la pessima qualità loro abbiamo dovuto pagarli all'eccesso. Niente di riscossioni, perché scarsi li frutti stessi. Proviamo per due anni consecutivi una sorte molto funesta. Compatindo voi le mie convenienze, vorrete continuarmi il solido vostro compatimento, mentre procurerò sempre di dimostrarmi pieno di riconoscenza, e stima, con cui passo a B.L.M.

173. Zante Al signor Niccolin Cazzaiti Venezia 20 Luglio 1793

Con capitan Madalenna

Rispondo più diffusamente al gradito vostro foglio pervenutami con capitan Radimiri in tempo, ch'io mi trovavo in questo la<zzaret>to subito avuta la pratica hò consegnato alli signori Francesco Cicelli, e figli presente venete £ 4.226.13 intiero saldo di quanto vi dovevo dare per le provviste da voi fattemi in scorsa fiera di Sinigaglia, e per le quali hò ritirato ricevuta, il ché vi serva. Con piacere poi hò incontrata l'occasione di poter incontrare i vostri commandi nelle piccole provviste, di cui mi com || {mi com}missionaste. Hò procurato di avvataggiarvi dove hò potuto in riguardo al rialzamento di prezzi in tutti questi generi. In cassa dunque mezza noghera di piedi 5 e imbarcato sopra la nave di capitan Francesco Madalenna hò riposto tutto ciò si conteneva in detta vostra commissione, ecceutuato il rismo di carta che per non averla in casa col tempo dell'imbarco ve la spedirò da Cefalonia. Vi trasmetto i rispettivi conti a lume e qui poi in calle avrete il conto del costo, e spese. Mi lusingo di avervi scritto con quella premura ch'esigono i miei doveri, e mi dispiac que non essere stato da voi impiegato in cose maggiori. A Cefalonia mi darete il contento di ricevere vostre notizie della ricevuta. L'occlusa collà pregovi trasmettere con primo incontro alla mia casa. Riverite cadauno della degnissima vostra famiglia, con chi abbracciandovi caramente V.B.L.M.

Nella stessa cassa hò riposte varie cose di vostra ragione lasciate qui da mio cugino, e invece delle lei p<ezz>e incolade ve ne sono 5 non potendo l'altrastarci.

174. Sinigaglia Signor Francesco Cicelli e figli Venezia 20 Luglio 1793

In riscontro del gradito vostro foglio 14 corrente hò avuto piacere di servirvi arrivate fino a Rimini, da dove spero che felicemente sarete arrivate in codeste parti. La mia salute è buona, ma mi trovo agitate, non essendo il signor Paganoni in questi momenti in caso di darmi quante mi occorre per supplir anco in quest'anno verso codesti signori. Dovrà però esserlo prima della nostra partenza, onde non aver il dispiacere di rimaner impontuale. Alla vostra cordialità raccomando unire li signori Zanoja e Pinotini, Mosè q. Jacob Trieste, Gabriel q. Jacob Trieste, signori Gaudenzio Azzari, e Oliva, signori Rossetti, e Balcone, signori Fontana, e Ambrosini, signori Lepori e compagno, signori Lucca e Fratelli Lezi, ed assicurarli che avrò tutta la premure di mostrarmi sempre grato alla benigna condigudenza accordatami ne' pagamenti, e che sarò quando vogliano soggetto a pagar loro anco il prò conveniente per il tempo che oltre passaste la scadenza del mio

pagamento. Come li hò conosciuti ben disposti in prima, così voglio sperarli anco in avvenire, sicuri che non sarò per abusarmi della loro tolleranza. Ripartitamente a loro non scrivo mentre credo più operativa la vostra esposizione e se volessi, mi mancherebbe quasi il coraggio di farlo. Dalla vostra amorevolezza attendo solleciti riscontri su tale proposito. Questo doppio pranzo mi sono portato a Sant'Alvise per dar un'occhiata al legname. Mi fanno sperare che nella entrante settimana potremo avere porzione. Se sarà così daremo principio al carico. Raccomandandovi quanto vi scrissi confrattemo affetto passo a dirmi.

175. || Con capitano Filippo Vianello, e replicata con capitano Iseppo Florio Venezia

Signor Gio. Van Autgarden Cefalonia 11 Settembre 1793 S.N.

Questa sera parte capitano Filippo Vianello con carico di vini Moscati ed uvepasse. Mi trovo nel dovere di avvanzar le notizie del mio arrivo in queste parti. I nostri frutti abbondanti, e cari. Li vini li abbiamo pagati più dell'anno scorso, ad onta di cui ubertoso raccolto. Le uvepasse tutte di buona ragione ma un poco rossigne, mentre avendo tardata la maturazione non si poteva altre ritardarne il taglio. Il primo prezzo che fù esibito dal signor Strami per mezzo di questo signor Domenico Corafà fù di zecchini 14, ma non potete averne un grano. Coll'arrivo di bastimenti da Venezia tutto ad un tratto ascese a zecchini 17, e 18, e sù tal prezzo furono fatti gli acquisti. Il signor Cariddi acquistò a zecchini 17. Il signor Strani similmente e tuttavia caricano i loro rispettivi bastimenti. Al detto signor Carridi hò fatto avere tuttocio ch'ella per lui mi hò consegnato, e credo ch'esso sarà per renderla avvertita. Se le relazioni qui avute possono avere credenza, si sà che l'uvapassa di Lepando fù venduta a piastre quaranta al migliaro a Patrasso hanno esibito p<iast>e 60, ma nessuno vendette. Il Regno della Morea si computa aver fatto cinque milioni e mezzo. A Zante il signor Scrida acquistò a zecchini 18. Altre relazioni per ora non abbiamo. Col capitano Scarpa che presto sarà di partenza le spedirò dieci migliara di uvapassa e botte cinque di Moscati Liatici bianchi. Intanto pronto a' suoi comandi hò il piacere di B.L.M.

176. Con capitano Vianello, e replicata con capitano Florio suddeti

Venezia Signori Giacomo Paganoni e compagno Cefalonia 11 Settembre 1793 S.N.

Questa sera parte capitano Vianello, e si crede pure capitano Florio, con cui vi spedirò replicata della presente. Doppo 19 giorni di viaggio a motivo di bonaccie, e tempi contrari giuste qui con capitano Scarpa felicemente il nostro dottor Anastasio con cui abbiamo le vostre lettere ricevute, e li gruppi

due che li consegnaste quali furono trovati a dovere, e per il valore de' quali vi abbiamo accreditato. Col mezzo della di carico abbiamo ritirato dal capitan Scarpa le botte 54 vuote, li cerchi, e vinchi che ci spediste. Li frutti in questo anno furono molto tardivi, abbondanti però, e buoni ma a prezzi nulla corrispondenti alla qualità. In questa abbiamo dovuto patire la crisi annuale, nulla reggendo il confronti di due vostra quattro voti. L'uvapassa arrivò fino a zecchini 18.1/2, la maggior parte pero si acquistò a zecchini 17, prezzo che fù stabilito anco per gli acquisti del Ponente in due carichi che si effettuano presentamente. In tal prezzo hò || {hò} acquistato la partite la della compagnia e vi serva. L'uvapassa è bella, un pocco rossigna però a motivo della tarda sua maturazione che non permetteva maggior dilazione al taglio. Il nostro capitan Scarpa dimani terminerà il carico de' vini, l'uvapassa si v'è prontando, sicchè per li 15 speriamo che possa essere in caso di Cevare le sue spedizioni. Più presto non si poteva fare. Riguardo a' mieli con dispiacere devo dirvi che la somma scarsità del genere, e le ricerche fino dall'inverno scorso, non permisero il poterne avere, aggiungete anco il prezzo eccedente. Mi capitò una partita di Maina, ma non hò voluto acquistarlo, mentre non perfetto di qualità, né paragonabile al nostro, e mi sarai meritamente guadagnati i vostri lagni, massime ch'è colla lettera avute con capitan Scarpa vi lagnate della qualità di quello dell'anno scorso, quando era pur di questa isola. Nella summa delle botte hò aggiunte le quattro vostre qui rimaste dell'anno scorso, e due mie, sicché si compirono le 60. In queste così sono 15 di mia ragione. Null'altro avendo per ora, non restami che B.L.M.

177. Alli signori Giacomo Paganoni e compagno con capitan Giuseppe Scarpa Venezia

Signori Giacomo Paganoni, e compagno Cefalonia 15 Settembre 1793 S.N.

Riportandommi alla precedente scrittavi con capitan Florio 11 corrente e replicata con capitan Filippo Vianello, nonché alle altre ieri speditevi con capitan Veroria, e Santo Vianello non mi rimane per ora avvisarvi, come per l'annessa di carico aver diretto a vostra consegna, e imbarcato sopra l'urca di capitan Giuseppe Scarpa le botte 60 Moscati e fagotti 22 uvapassa del peso come per la stessa di carico. Questa è di una qualità buonissima, come lo è generalmente il genere in questo anno, e mi riuscì averla a zecchini 17 quando molti altri arrivarono a pagarle fino a zecchini 18.1/2 primo costo. Avrei voluto anche né Moscati farvi avvantaggio dall'anno scorso, ma dove non concorre la libera volontà del compratore, ed è costretto a rimettersi a quando prescrivono altri insigniti di autorità, bisogna rimettersi. Riuardo all'abbondanza del frutto si speravano prezzi più miti, ma s'ingauamo. Dio volesse che almeno riuscissero di qualità buona,

come ci fà sperare la buona staggione sopra essi scorsa. In tal caso stà anco a voi il dar loro prezzo analogo al loro costo, né contenervi nello stesso limite di quello dell'anno scorso, quando vogliate darci corraggio di potervi anco per l'avvenire incontrare vostri commandi. Alla vostra onestà raccomando il mio pocco interesse nella vendita de' vini, ed uvepasse, e dal ritratto di queste mi farete il piacere far i qui appiedi contamenti, come sarete da' rispettivi soggetti a quali scriverò ricercate. Ritirarete dal signor Van Autgarden le botte cinque che mi deste col competente affitto come scriverò allo || stesso. Vivo ansioso di aver solleciti vostri riscontri. In attenzione dunque di questi e vostri commandi, riverindo il signor Bonetti, e cadaun' altro del vostro negozio, passo a B.L.M.

Occluso troverete pure il conte del costo, e spesa degli effetti speditivi. Avanzate £ 24.9 delle quali vi rimborsarete.

Seguono i pagamenti che devono da voi farsi per mio conto.

Al signor Giacomo Giacomuzzi	£ 720.0
Al signor Giacomo Antonio Zopetti	£ 980.0
Al signor Francesco Domenico Mainenti	£ 440.0
Al signor Tommaso Pedrinelli	£ 550.0
Alli signori Fratelli Venerando	£ 320.0
Alli signori Alberto Pezzi, e figli	£ 1.060.0
Al signor Santo Antonio Chinuglià	£ 527.0
Alli signori Francesco Cicelli, e figli, o a chi, per loro	£ 687.0
	£ 5.284.0

178. Al signor Gio. Van Autgarden con capitan Iseppo Scarpa

Venezia Signor Gio. Van Autgarden Cefalonia 15 Settembre 1790 S.N.

Colla scorta dell'annessa di carico ritirarete all'arrivo dell'urca di capitan Giuseppe Scarpa fagotti 25 uvapassa del peso grosso di ... 12.180 e di botte 5 Moscati Liatici bianchi di tenuta botti 19 ... 3 de' quali generi farete la vendita al maggior vantaggio che vi riesca. Dietro l'esito de' medesimi vi rimborsarete delle £ 4.400 somministratemi, loro prò, e premio di sicurtà toccata, ad oltre vi compiacerete contare per mio conto a codesto signor Pietro Perini e compagno presente £ 1.500 delle quali mi addebiterete. L'uvapassa mi costa zecchini 17 primo costo, oltre le spese di dazio, ed altre consuete. Nella vendita de' vini tratenirete le botte 5 che farete tenere alla ditta Giacomo

Paganoni e compagno unitamente al loro relativo nollo. Vi avverto che per la serra di nolleggio col Scarpa è obbligato pagare al valor che costà si vendesse il vino delle botte 5 tutto il di più di ... 15 che potesse mancare dalle suddette botte 5, accordatogli per sommo straordinario. Sicché al caso regolatevi. Coll'attenzione de' vostri riscontri, e commandi, scudandomi delli disturbi che vi arreco, passo con tutto l'affetto a B.L.M.

179. Con capitan Scarpa al signor Giacomo Giacomuzzi Cefalonia 15 Settembre 1793 S.N. Signore dietro l'esito di effetti spediti alla ditta Giacomo Paganoni e compagno tiene ordine di rimborsarvi di presente venete £ 720 per le quali rilasciarete ri<cevut>a. Ristringheremo il conto al mio costà ritorno. Colla stessa ditta potrete dunque intendervi, e darmi poscia notizie e lume. Resto col B.L.M

Simile al signor Zopetti per	£ 980	Simile al signor Pezzi per	£ 1.060
Simile al signor Mainenti	£ 440	Simile al signor Chinaglia	£ 527
Simile al signor Pedrinelli	£ 550	Simile alli signori Francesco Cicelli e figli	£ 687
Simile al signor Venerando	£ 320	Simile al signor Perini dal Van Outgarden per	£ 1.500

180. || Per via del Zante al signor Giacomo Paganoni, e compagno

Cefalonia 18 Novembre 1793 SN

Nel di 11 poi alli 13 corrente v'inviai altre due per via di Zante. In esse vi connotava. La mia sorpresa, e dispiacenza per la tardanza dell'arrivo di capitan Scarpa e tanto più, quanto chi da lettera qui pervenuta da costà al signor Pangali di data 26 Ottobre scad<ut>o si potete comprendere che costà vociferossi esser esso capitano obbligato all'ancora nel Porto di Curzola a motivo di una falla, che non gli permetteva proseguire il viaggio, servi almeno riparare in qualche parte al male sopraggiuntogli. Tale notizia qui di vulgatasi, come mise in agitaz<ion>e tutti gl'interessati nel carico, così ricercando se da burrasca, o altro gli possa essere avvenuto ciò che fù detto, si venne in qualche traspiramento che prima della partenza di detto bastimento anzi sotto il carico in questo porto questo facesse non pocca acqua, cosa che non poteva esser manifesta in allora a noi, che a tutti altro pensando che a questo, tutte le nostre cure erano rivolte a sollecitamento eseguirne il carico degli effetti, e dar la spedizione al naviglio. Dietro alle nostre indagini siamo in qualche speranza di poter comprovare tal cosa in forma legale, che se ciò potrà combinarsi avremmo sempre una raggion sufficiente di reclamare vostro in signor Scarpa parcinevole di detto

bastimento, che col contratto // di cui ne tenere copia // ce lo promette stagno, e sufficiente al carico di nolleggiati effeti. Intanto siate avvertito se vi riesce, e potete di opporvi in tuttociò ch'esso capitano potesse pretendere per spese se avesse fatto, o in priva di fortuna, anzi procurare ogni nostro rissarcimento, se caso mai la tardanza sua avesse portato discapito nella qualità, o né prezzi si de' vini che dell'uvapassa o in tutt'altro in cui potessimo esser scoperti. Intanto noi si adopreremo di decifrare se sarà possibile, se veramente esso bastimento da di qui non fosse stagno, e ne avrete i più solleciti riscontri. Io voglio credere non ostante che a quest'ora possa essere arrivato, sicché pregovi con primo darmi solleciti avvisi a lume, intanto che con tutto l'affetto V.B.L.M.

Simile al signor Gio. Van Outgarden de di 18 come sopra e per la stessa direzione raccomandate al Zante al signor Caralambo Florio, e a lui spedite con il signor Spiro Spinelli e da collà spedite in Venezia con capitano Madalenna.

Siamo alli 22 corrente la probabilità si fa maggiore di poter comprovare che il bastimento del capitano Scarpa facesse acqua sotto il carico. Se ciò ché persone vi dissero privatamente vorranno deporlo sotto un'esame, a cui procureremo di obbligarli, spero che manifesteremo una verità che dal capitano Scarpa si voleva tenere occulta. Non hò tempo di scrivere al signor Van Outgarden. Pregovi di leggerli questo periodo. La pnte la invio a Santa Maura, onde vi sia con primo incontro spedita.

Inviata copia della precedente col suseg<na>te periodo a Santa Maura al signor Apostolo Stavro con il trabacolo di capitano Gerasimo Mauro e dallo stesso signor Stavro spedita in Venezia con la chechia di capitano Nadal Milinovich, come per responsiva Stavro 21 Novembre S.V.

181. Venezia Signori Giacomo Paganoni e compagno Cefalonia 10 Dicembre 1793 S.V.

Mi approfitto d'incontro foresto carico di uvapassa che si portà a Trieste sopra cui per piloto s'imbarca un mio patrioto di nome Demetrio Stravolemo a cui consegno la pnte con gli esami di testimoni pienamente comprovandi l'insufficienza del bastimento di capitano Scarpa al carico qui fatto, onde colla scorta di questi si possa o ostare a spese che il capitano avesse incontrato, o astringerlo al redicetesso reticente di danni che si possa aver sofferto per la sua mala fede. Io preventivamente vi aveva accennate che speravo somprovare un tal fatto, e per via di Santa Maura con capitano Nadal Milinovich, e per via di Zante ultimamente con capitano Madalenna vi saranno pervenute le mie lettere. Da vocali avvisi di persone da costà provvenienti con nave olandese qui

ancorata abbiamo saputo che dello Scarpa avesse fatto vela da porto quieto per codesta dominante. Siamo però in totale inscienza se abbia esso ultimate il suo viaggio o se attesa l'... imperfezione del bastimento ancora non si sia fatto vedere. Io hò avuto la mala sorte di non aver alcun vostro raguaglio. Se siete in caso di volervi delle carte che vi spedisco, le cui replicate vi spedirò per via di Zante con primo incontro che mi si presenti, avvertite pure il signor Van Outgarden, anzi fatte gliene cenno, sicché possa regolarsi anco per gli effetti a lui spediti. Intanto attendendo ansiosamente vostri riscontri, passo a BLM.

La suddetta lettera occlusa in altra del signor Michiel Partido alla direzione delli signori Papiolachi e compagno in Trieste fù consegnata al suddetto Demetrio Stravolemo diretto per quella parte, e partito solo li 16 corrente Dicembre.

182. //Con capitan Anzolo Vianello di Lorenzo spedita la replicata con il conto, e replicata polizza con ag<iun>ta presento Settembre con capitan Giaco Dubritovich//

Venezia Signor Gio. Van Outgarden Cefalonia 26 Agosto 1794 S.V.

Dalla qui occlusa di carico vedrete come nel pielego di padron Anzolo Vianello hò imbarcato botte dieci numeratte, e mancatte, nell'oposto fondi, così pure altre botte cinque Liatico Moscato ancor queste marcate, e numerate come sopra, e fagotti 23 uvapassa del peso come nella di carico rimarcatte il tutto marcato a mio nome, ed a vostra consegna diretto. Gia non serve che vi raccomandi il mio maggior vantaggio nella vendita, avvertindovi che la fezze delli Liatici non intende che siano date due per uno giaché in tal modo io vero a risentire un notabile discapito non avendo essi vini tempo di deponere, e per conseguenza si estra e una gran quantita di chiaro non de posto per mancanza di tempo, e questo compreso per fezza, e tanto per vostra regola. Circa il costo vi dirò che il Liatico mi viene a costare £ 11 al sechio comprese le spese, il moscato zecchini d'oro otto c<irc>a e l'uvapassa a zecchini d'oro 18 istesamente, servavi per cio d'avviso. Con altro incontro vi spediro il conto per esteso. Non so capire come doppo una disgrazia in quest'isola di mesi sette continuati senza una sol goccia d'acqua e ne pure rugiada s'abbia potuto aver del frutto per suplire alli carichi de' bastimenti. Seguita che sara la vendita delli generi detratto il vostro avvere pagarete alli qui annotati la summa anotatta dandomi debito. Se vaglio servirvi comandatemi, e vi b.l.m.

Pagarete alli signori Pietro Perini, e compagno lire de' piccoli £ 2.760. Vi farete di fare la debita ricevuta.

183. //Con capitano Anzolo Vianello di Lorenzo Replicata con ag<i>giunt</i>a prossimo Settembre
speditagli con capitano Giacomo Dubritovich inserita in essa conto, e replicata polizza//
Venezia Signor Gio. Battista Costa Cefalonia 26 Agosto 1794 S.V.

Arivato a questa parte il nostro Demetrio abbiamo de esso ricevuto li zecchini d'oro cinquanta ad esso dati per conto nell'acquisto delle botte dieci vini Moscatti di nostra compagnia. Questi anco furono provisti con ogni possibile attenzione e crederò che dovranno riuscire a vostro gradimento. Vi spedisco pure la botta di Liatico nero ed ancor questo spero che vi sara di genio, se pero tutto vi occorre siete il padrone si servirvene, se poi il tutto non vi abbisogna detrato quello che volete il rimanente procurerete d'esarlo con il mio possibile vantaggio. Le gran seccure che da già sette mesi oprimono la nostra isola senza mai vedere ne pure rugiada ci fa maravigliare come in quest'anno si fece frutto per poter suplire alli impegni de' carichi dalli bastimenti. Vi spedirei il conto per esteso se la disgrazia di dover esser deficiente di agiuto non mi costringesse a dover a tutto tendere in soli due, onde ci manca il tempo di dover a tutto supplire dovendo tendere alle cose più premurose. Sin tanto per vostro lume li Moscatti ci costano circa zecchini d'oro otto comprese le spese. Il Liatico nerro in onore ponendolo a £ 12 e tutto quello che umanamente si puo fare a vostro riguardo per la gran scarsità delle uve nerre, vi averto pero riguardo alla fezza di detto Liatico, giacche delle altre volte ebbi a contendere, che non è di giusto di doverla dare due per uno, e per cio non è di giusto di doverla dare due per uno, e per cio non intendo che abbia ad essere così conteggiata se non la sola fissa, o pure quando così non comodarà alli compratori lo lascierete ben deponere, e poi mi farete la vendita. Occlusa vi spedisco la di carico. Il nolo stabilito con il Vianello nel nolleggiato e di .. 5.3/4 per ogni botta di secchi 56 e così pagarette, ch'io con la mia venuta costà sarò per suplire alla mia porzione con voi. Se vaglio servirvi comandatemi Vi b.l.m.

184. //Replicata con capitano Dubritovich prossimo Settembre//

Venezia Germano Carissimo Cefalonia 26 Agosto 1794 S.V.

Dalla grata vostra pervenutami con il Rovignese ho con piacere sentita la vostra salute che prego il Signore ve la conceda anco nell'avenire. Con il pnte incontro di padron Anzolo Vianello hò scritto al Paganoni dovervi contare per conto nostro lire piccole £ 400 da queste a suo tempo pagarette il tremestre al principale di Constantino, ed il rimanente lo tenirete per le spese che avette incontrate, e che incontrerete, e con la mia venuta ristringheremo ogni conto. Hò pure con lo stesso Vianello ò spedito al Constantino una cassetta dolci, ed un fagotino uvapassa quali

procurarete ricuperarglieli con il mezo di qualche faute dandomi debito della spesa. Noi per la Dio grazia se la passiamo ottimamente così speriamo nel Signore sia di voi. Al signor Pietro Perini hò dato ordine di consegnarvi rulli da ... 6 piedi 30 N° 36 quali mi farete piacere di spedirmeli con primo solecito incontro. Scusatemi delle tante seccatte. Riverite li vostri padroni di casa, nonché le finestre a mio nome. Addio.

Pregovi portarvi dal mio casselere, e dirgli che nel cassetin della cassa noghera che gli hò restituita hò entro lasciato tre risme carta scriver, e perciò ve la farete dare, e la terette presso voi fino la mia venutta.

185. //Con capitano Anzolo Vianello di Lorenzo//

Venezia Signor Giacomo Paganoni, e compagno Cefalonia 26 Agosto 1794 S.V.

Gia con l'altra mia scritavi vi accenava il ripatriamento del nostro Demetrio di aver ricevuto da esso la grata vostra non che il gruppo indicatoci colla summa di soldo in essa vostra segnato e di tanto vi hò acreditato. Ora con la presente vi || {vi} lo avviso, come anco della di carico occlusa vederete, come sopra il pielego di capitano Anzolo Vianello hò imbarcato alla vostra direzione le botte ottanta Moscati, e migliara quindici c<irc>a uvapassa che il tutto spero vi sarà di agradimento avendo certamente cercata ogni miglior via per ben servire in un anno così critico la compagnia, qui oggi sono sette mesi che non abbiamo avuta pioggia e ne pure rugiada e siamo tutti sorpresi come si fece quel pocco fruto che nell'isola si è radunato, vi dirò bene che quando in quest'anno non riuscirano perfeti non sò qual tempo si possano trovare de' migliori, la scarsita di aggiunto fa che in due soli debbano attendere a tutto per cio si guarda di attendere a quello ché è più premuroso, addunque per ora non mi avanza tempo di potervi spedire il conto per esteso, vi dico però per vostra regola come li Moscati costano c<irc>a zecchini otto, e l'uvapassa 18 comprese le spese, e con primo altro sarò per spedirvi in conto esteso. Seguita la vendita de' generi farete piacere contare alli sotto annotati le sume che vi indicherò facendovi rilasciare le debite ricevute. Se nelle vostre botte rimarcarete qualche mudanza non mi incolpate perche non solo al loro arrivo la maggior parte mi arrivarono mal concie come lo rileverete dal capitano ma anco senza numero, e bolo così che mi convene impazire, io però le mie tutte la hò pure spedite in mano del signor Van Autgarden e con la venuta del nostro Demetrio con esso rimetterete tutto a dovere, non piu torna il conto però di farle aggiustare da cotesti mascalzoni. Attendiamo vostri solleciti avisi per l'arivo

e riuscita de' generi. Non vi {ra}raccomando il mio vantaggio nel prezzo essendo troppo bene persuaso della vostra onestà, ed amicizia. Se voglio servirvi comodatemi addio.

//Replicata con conto, e polizza con capitano Giacomo Dubrilovich prossimo Settembre//

Al signor Giacomo Antonio Zopetti p<resen>te	£ 779
Al signor Giacomo Giacomuzzi	£ 560
Alli signori Fratelli Venerando	£ 250
Alli signori Pezzi al lievvo	£ 1.110
Alli signori Fratelli Prina q. Francesco	£ 870
Al signor Pietro Tironi	£ 520
Al signor Francesco D° Manenti	£ 450
Al signor Domenico Tironi	£ 160
Al signor Iseppo Tizian	£ 940
	riscuotendo da questo il mio viglietto
Al signor Francesco Bonomo	£ 100
	medesimamente da questo
Al signor Domenico Bertagna	£ 500
Al signor Michiel Partido	£ 400
Al signor Giovanni Maria Ruberti	£ 835
Da questo vi farete fare ricevuta di avere contate le dette lire la ditta Panagin Cicelli per conto della Francesco Cicelli, e figli	£ 1.274

186. //Copia di lettera scritta al signor Francesco D° Manenti con capitano Anzolo Vianello 26 Agosto 94 S.N.//

Alla ditta signori Giacomo Paganoni e compagno hò dato ordine che con la vendita de' miei generi vi debba contare lire p<resen>te £ 450 per saldo del vostro avere da mè, addunque procurate a suo tempo. La scossione paregiando la mia partita, e dandomi avviso per mia regola. Pronto a vostri comandi vi b.l.m.

Simile a Giacomo Antonio Zopetti

Simile a Domenico Bertagna

Simile a Giacomo Giacomuzzi

Simile a Gio Ma Ruderti

Simile alli Fratelli Venerando

Simile alli Alberto Pezzi, e figli

Simile alli fratelli Prina q. Francesco

Simile a Pietro Tironi

Simile a Domenico Tironi

Simile a Iseppo Tizian

Simile a Francesco Bonomo

187. || //Con capitano Anzolo Vianello Replicata con capitano Giacomo Dubritovich prossimo

Settembre// Venezia Signor Agostin Zennaro amatissimo Cefalonia 7 Settembre 1794

Dalla qui occlusa di carico vedrette come sopra il trabacolo di capitano Anzolo di Lorenzo Vianello hò imbarcato barili 9 Cibibo diretto a vostra consegnazione e marcati con la marca della mia ditta di Panagin Cicelli, se nel bastimento avessimo avuto luoco vi avrei anco di più spedito, e se trovavo piazza in qualche altro trabacolo vi spediro ancora quanto mi sara possibile trovare, vi dico pero che in quest'anno è carotto a motivo della pocca buona raccolta nel isola, perche da gia mesi sette a questa parte siamo privi di piova, figuratevi addunque se le tere possono produrre frutti. Il prezzo del medesimo comprese le spese qui ed il nollo è di £ 185 per ogni migliaro. Pagarette per cio al padron Lorenzo Vianello per prezzo del suo nollo ducati corenti undeci ponendoli a mio debito. Il datto Cibibo siete in liberta disporlo a vostro piacimento cioè se lo volete per conto vostro siete padrone, se volete che resti meta per cadauno pure siete padrone in somma senza complimenti disponette a vostro piacimento e con la mia venuta costa si contegiaremo. Se in un altro anno avette piacere di fare acquisto in detto genere fatemi avertito sin d'adesso perche prima possa caparare qualli che lo radunano dandogli del soldo in prevenzione, e poi per poter prendere quelle misure convenienti per l'imbarco, onde su cio comandarette per restare servito. Pregovi da miei rispetti alla signora vostra consorte. Carimenti alla famiglia tutta del signor Maestro Grazioli. Comandatemi ove posso servirvi e con afetto sono.

188. Venezia Signor Lorenzo Vianello Cefalonia 26 Agosto 1794 S.V.

La tardanza del nostro arivo a queste parte ci fece anco tratenere qualche giorno più di quello io m'imaginava tutto cio si siamo sbrigati con la possibile sollecitudine tutto che soli. Intanto del computo che hò fatto dalla nostre polizze credo rimanerervi qualche pocco di ressiduo, onde voi terette conto di quanto riscuoterete e con la mia venuta a Dio piacendo sbrigaremo ogni conto. Dal vostro figlio Anzolo vedrette come hò suplito a quanto mi avette datto costi, ed ogni spesa per mi

fatta, e per cio paregiato ogni conto nostro. Se posso servirvi comandatemi che sarò sempre pronto a vostri comandi, tanto l'avisò. Addio.

Altra simile spedita al medesimo in data 27 corente con il trabacolo capitan Marassi dandogli avisò darmi credito di £ venette 31.16 per la cusidura, stivadura, e portadura degli sui fagotti uvapassa.

189. //Con capitan Anzolo di Lorenzo Vianello//

Venezia Signor Agostin Zenaro Cefalonia 4 Settembre 1795 S.N.

Dall'annessa di carico vedrete come sopra il pielego di padron Anzolo di Lorenzo Vianello hò imbarcato a vostra direzione e consegnazione fagotini 10 uvapassa, ché spero riuscirà di vostro agradimento, e caratelli due, e bariletti 37 Cibilo, ché anco questo voglio credere vi sarà per piacere tutto ché abbia io rimesso barili, e li due caratelli non furono sufficienti di levare che sole ... 9.380 || netto di jarra li due barili sono senza marca avendo li presi il capitano senza darmi avisò, e perciò sopra uno de fondi è segnata la jarra di ogni uno. Il peso dell'uvapassa è di ... 1.684 peso grosso netta. Quanto alli limoni assicuratevi ché tentai ogni possibile per averne, ma la qualità e tanto fin ora minuta, e scarsa di sugo ché né pure per usava in ... occorenza non abbiamo nell'isola. Voi però con vostro solecito avisò partecipatemi come vanno li prezzi di questo genere per mia regola ché in allora sé tornerà a conto. Tentarò di fare l'acquisto per spedirveli servindovi però di avisò ché io starò in attenzione di vostri riscontri prima di espormi all'acquisto e poi avrò piacere di essere da voi raguagliato per l'arivo, e ricevi mento di quanto vi spedisco per mia quiete. Il prezzo dell'uvapassa e del Cibibo sarò per spedirvelo con altro incontro ora non avendo tempo, vi serva però ché vi costa meno dell'anno scorsco. Se avete cosa a comandarmi fatelo liberamente mentre mi sarà sempre grato il potervi servire amico tratiamoci con libertà e senza complimenti mentre vi assicuro ché sarete corisposto con buon animo, e sincerità pronto a vostri comandi V.B.L.M.
Panagin Cicelli

Per saldo nollo dell'uvapassa ... 9 £ 1 ... 7, e simile per il Cibibo ... 42: £ 1.6 in tutto ... 51.2.13 lo passarete alla ditta signori Giacomo Paganoni, e compagno per conto mio.

190. //Con capitano Anzolo di Lorenzo Vianello//

Venezia Signor Gio. Battista Costa Cefalonia 24 Agosto S.V. 1795

Dall'occlusa di carico

Ecco al fine effettuato il carico delle botte dodici Moscato di nostra compagnia quale spero nel sig... a riuscirà di vostro agradimento avendo prestata l'assistenza, ed attenzione possibile per ben servire la compagnia. Vi raccomanto però che anco voi faciate in modo ché possa aver coraggio in seguito di continuare la medesima premura. Il costo viene del essere circa al prezzo dell'anno scaduto, quando crederimo ché dovesse costarci a meno, ma quando si è alla condizione di dover pagare alli proprietari la robba a quella ché vogliono, essendo essi ché fanno il prezzo di questo genere. Questo assolutamente è modo ché noi dovremo sempre avere a carro prezzo li Moscati. Il conto esteso non potendo ora spedirvelo per la ristrezza del tempo mi risservo con la partenza di capitano Roco Macachiodi. Vi raccomando di soleciti vostre avvisi per mia quiete e pronto a vostri comandi V.B.L.M. Panagin Cicelli

Passarebbe il saldo del nollo consist<ent>e in c<orren>ti ... 88:3:13 alli signori Giacomo Paganoni, e compagno.

191. //Con capitano Anzolo di Lorenzo Vianello//

Venezia Signor Giacomo Paganoni e compagno Cefalonia 24 Agosto 1795 S.V.

Dall'annessa di carico vedrette quando hò imbarcato per conto compagnia e per conto vostro sopra il pielego di padron Anzolo Vianello. Vi dico però che l'esorbitante gradeza del bottame ché in quest anno avete spedito appertò non solo l'impossibilità di poter imbarcate tutte le nostre botte della compagnia, ma mi rimasero dieci anco di mia ragione qualimi convene prender piazza sopra capitano Roco Macachiodi, addunque di quelle della compagnia sopra esso Vianello hò imbarcato N° 94 ad una con il Liatico bianco come già vela segno separata nella detta di carico le altri sei || {sei} della compagnia le hò imbarcato sopra il detto capitano Roco unitamente 4 di mie. Il Liatico nero non essendo ancora io legiato a dovere non hò creduto di nostro vantaggio il tratenere il bastimento per imbarcarlo e perciò mi sono tratenuto una delle vostre candiote la quale già non potevo usarla ne meno per Moscato per la sua infelice qualità e vechiezza a governata ché sarà se potrò aver piazza sopra esso Roco ve la spedisco, se poi non potrò aver l'imbarco mi resterà qui dove voi comandarete sé volete ché questo sia per conto e rischio vostro non la venuta del nostro Demetrio, Riuscindo ve lo spedirò a quello ché viene ora per costarvi, se poi volete ché resti per

conto a rischio mio tanto e tanto lo prenderà seco il detto nostro Demetrio ed arivando costà sarete preferito volendo fare l'acquisto e riuscindo la robba di vostro agradimento. Potete accetarvi in onore ché a riguardo del vostro bottome io mi trovo scoperto in ... 108 di nollo a voi sarete per fare quello credette rimetendomi nella vostra onesta. La qualità dei Moscati voglio sperare ché sarà per agradirvi il conto del costo, e spese non lo potendo ora fare per la ristrezza del tempo ve lo spedirò con il suddetto capitan Roco per vostra regola però vi dico ché circa al prezzo del anno scorso l'uvapassa viene a costare di solo acquisto a zecchini dodeci il migliaro p<rim>o <cost>o. Hò imbarcata anco le trè botte raccomandate della quali trè vi è una di mia ragione per la quale mi darete credito per il solito affitto, questa è marcata a bianco P.C., ed a rosso G.P.C. e nel oposito fondi S.P. come sono anco le altre due segnate al detto oposito fondi vi averto però ché queste vengono direte a cotesto signor Spiridion Pilarinò giovine del Giulianati e vi serva l'aviso. Pregovi di suplire al nollo delli ... 1.000 procurando mi però la riscossione di ... 19.1/2 per le botte trè, e ... 22 £ 5 ... 7 per migliara 4 e per 150 uvapassa di ragione di detto signor Pilarinò già con il suddetto capitan Roco spedindovi il conto vederò di ordinarvi anco certi pagamenti per conto mio non potendo ora. Se a fortuna mi sono dimenticato di qualcosa scrivervi rimediardò con altro primo incontro. Pregovi di vostri soleciti avvisi per mia quiete sopra l'arivo del bastimento a riuscita de' generi, persuaso già come sono non credo il raccomandarvi il far né prezzi acciò possa anch'io poter dire di aver qual cosa guadagnato. In atenzione di vostri riscontri V.B.L.M. Pregovi riverire ognuno di vostri nel negozio. Panagin Cicelli

Signor Zenaro per conto nollo Cibibo, e uvapassa cor<ren>ti	54:2:13
Signor Costa per Moscato	88:3:13
Signor Pillarino per Moscato, e uvapassa	44:3:13
	184.4.15

192. //Con capitan Anzolo di Lorenzo Vianello//

Venezia Signor Gio. Van Outgarden Cefalonia 24 Agosto 1795 S.V.

Dall'annessa di carico vedrete quanto hò imbarcato per conto mio sopra il pielego di padron Anzolo Vianello a vostra consegnazione. Hò preso piazza d'imbarco anco sopra capitan Roco Macachiodi botte quatro di mia ragione, ed a vostra consegnazione non || avendola potuta levare il detto capitan Vianello il nollo di quanto sopra esso Vianello hò imbarcato. Hò dato ordine alli signori Giacomo Paganoni e compagno di dover suplire riservandomi di ordinarvi con il

sop<radet>to capitan Roco di fare qualche pagamento per mio conto in tanto servavi d'avviso come li Moscati mi costano più di zecchini d'oro otto acquisto a spese qui e l'uvapassa a zecchini d'oro dodici di puro costo, vi raccomando il mio maggior vantaggio nella vendita come pure d'avere vostri solleciti avvisi per l'arivo del bastimento, e ricupero è qualità de generi per mia quiete e pronto a vostri comandi V.B.L.M.

193. Aggiunta di lettera scritta con capitan Andrea Rocco Macachiodi al signor Giacomo

Paganoni e compagno

Siamo li 29 corrente l'oglio raccomandatomi non mi fù possibile ora trovavvello come già vi potette accertare anco dal Vianello, ma nel seguente raccolto vi farò la provista inserto troverete il conto del costo, e spese de' generi speditivi, per inaspettata combinazione l'uvapassa l'abbiamo pagata a zecchini 11 quando credevamo con sicurezza di pagarla a 12 come già di sopra ve lo accenavo. Per non entrare in rilevanti dispiacenze con il qui signor Pillarino fratello: di coteste signor Spiro mi è convenuto passarvi le polizze a nome mio, ed a vostra direzione per la tre botte nottevi come già vedrete dalla di carico, avendo però in qui rilasciata ricevuta per esse che facilmente verra spedita da questo a cotesto signor Pillarino, e perciò farete gracia ricuperarla, o pure farvi da esso signor Pillarino fare la debita cauzione a mia cautella pregandovi nel tempo stesso di dispensarmi assolutamente altra volta da tali comissioni riuscindomi impossibile il potervi più servire perche oltre il pregiudicio che si risente si incontra delle dispiacenze insofribili nella vostra d'aviso solamente ieri l'altro consegnatami mi ordinate di ricevere esse tre botte ed imbarcarle sopra il Vianello al prezzo medesimo con voi accordato per nollo, io certamente questo non posso assentirlo mentre vi e ben notte che in altra mia compagnia mi sono accordato al prezzo di nollo corrente ... 6.1/2 per ogni botta di l'52. Addunque perche intevi dette darmi pregiudicio maggiore. Di quello risento, e di voler che ancor queste godano la stesa agovolezza della nostra compagnia dando a me discapito senza vostro vantaggio, e poi dico che quando queste vengono ad essere nella condizione dell'altra mia compagnia intendo di aver fatto un servizio, e per cio nessuno deve dolersi. Dal mio avanzo farete piacere di pagare alli qui sotto le summe anotate facendovi fare le debite ricevute, avendo pure ad essi scritto a voi rivolgersi per il rimborso loro, e di così avervi comissionato. In attenzione di vostri solleciti avvisi V.B.L.M.

Alli signori Pietro Perini, e compagno piccole	£ 2.000	Al signor Pietro Tironi	£ 274
Alli signori Fratelli Prina q. Francesco	£1.140	Al signor Michiel Partido	£240

Alli signori Fratelli Venerando	£460	Al signor Giacomo Giacomuzi	£184
Alli signori Giacomo Antonio Zopetti	£460		£698
Alli signori Francesco Bonomo	£280	si aggiungono	£6.610
Alli signori Alberto Pezzi, e figli	£1.865		£ 7.308
Alli signori Gio. Maria Ruberti	£405		
	£ 6.610		

Non avendo per fortuna sufficiente il mio avanzo per supplire alli pagamenti ordinativi, ed al nollo intiero del Vianello pregovi in amicizia di dover in tutto effettuare adebitandomi in quel di più che sarete per aggiungere de vostro pronto con la venuda del nostro Demetrio di dover supplire unitamente al solito prò per quel tempo sarete del vostro scoperto, e di cio a voi mi raccomando.

194. || Venezia Signor Alberto Pezzi e figli Cefalonia 10 Settembre 1795 S.N.

Alli signori Giacomo Paganoni, e compagno hò dato ordine di dovervi con la vendita di miei effetti speditigli contare lire piccole mille ottocento sessanta cinque £ 1.865 e queste per pagamento a saldo del vostro avere da me farete per cio il dovuto saldo nella mia partita incassata che avrete la della suma, e rilasciando la debita ricevuta a detti signori Paganoni, e compagno in attenzione di vostri riscontri V.B.L.M.

Similli scritte a tutti di contro anotatti

195. Aggiunta di lettera scritta al signor Gio Batista Costa col capitan Andrea Rocco

Siamo li 24 Agosto suddetto. Ocluso trovarete il conto del costo, e spese Moscati in esso conto non è anotata la piccola spesa della ribatitava delle botte e cerchi per esse serviti perché non hò potuto fin ora avere il conto de botter, ma gia e di poco rilievo, v'includo anco la replicata. Attendo come sopra vostri solleciti riscontri. In attenzione de quali ... (Zenaro)

196. Aggiunta di lettera scritta al signor Agostin Zenaro col capitan Andrea Rocco

Anesso trovarete il conto del costo, e spese del Cibibo col uvapassa, ed anco la seconda poliza, per li effetti speditivi, rimarcarete nel conto uvapassa ... 1.684, e nella polizza ... 1.674 ma fù preso un equivoco onde per non fare depennare in esse polize hò regolato nel conto. Amico caro vi ripetto di attendere vostri solleciti avisi riguardo al prezzo de' limoni per poterveli spedire se vi sarà caso con primo incontro che capiterà li barilli e caratelli con il Cibibo speditivi non torna il

conto farli desfare perche riescono d'infinito disturbo il farli rimettere, oltre la spesa che si può risparmiare. Coll'arivo di padron Anzolo Vianello ricuperarete una scatoletta di queste nostre robbe dolci speditavi di godere in segno d'amicizia ed è marcata A.Z. Io spero di presto avere il piacere d'abbracciarvi. Pronto a vostri comandi V.B.L.M.

197. Aggiunta di lettera scritta al signor Gio. Van Austrarden con capitano Andrea Rocco
Siamo li 30 corente. Dall'anesso conto vedrete il costo e spese delli effetti speditivi che non so per quell' inaspettata accidente. Abbiamo goduto qualche vantaggio in essi sopra li prezzi. Dall'anesa poliza vedrete anco le botte quatro imbarcate sopra capitano Andrea Rocco le quali a voi dirette. Suplirete pero al nullo delle medesime raccomandomi di vostri solleciti avvisi. Siete pregato capitandovi lettere a noi dirette, ò a nome della mia ditta, ò separatamente in nome di qualcuno di mia famiglia di spedirle con sicuro incontro. Pronto nuovamente a vostri comandi V.b.l.m.

198. Venezia Signor Giacomo Paganoni e compagno Cefalonia 14 Settembre 1796 S.N.
Col arrivo del nostro Demetrio ci fù consegnata la grata vostra dalla quale vediamo le dispiacenti circostanze che vi affliggono assicurandovi d'essere a parte secco voi del ramarico Dio Signore pero rimetta la calma primiera delle cose a vostra quiete. Non predo a giustificarmi perche sarebbe un affettazione, bensì la mia coscienza niente mi riproveva, ne sarei stato capace d'esporre il vostro signor Gaetano che molto stimo, ne verso il suo compagno, ne appreso qualunque si sia per dover fare una trista figura. Ho ricevuto con esso nostro Demetrio il tutto da voi speditoci e vi hò accreditato come per vostra lettera in piccole venette £ 8.976.16. Dal occlusa di carico vedrete come sopra il pielego di || {di} signor Tomaso Zotti hò imbarcato le botte sessanta Moscati di nostra compagnia quali mi convene acquistare da questi signor Mercanti che dall'inverno scaduto ebbero la comodità d'acquistarli dalli proprietari in vista anco oltre l'essere certi di aver negozio, della scarsità del genere fattasi vedere dal momento del suo fiorire. La qualità non dovrebbe esser cattiva quando la dirotta pioggia caduta qualche giorno prima della vendema non avra ad essi a portato pregiudicamento. Io certo procurai di essere dei più tardivi nel far vendemiare le partite che mi furono vendute così che hò precipitato giorni quatro doppo tutti li altri. Oltre l'aver possibilmente cernite le partite stesse. Trovando un gran divario dalla somma acquistata a quella spedita non credo che ve n'abbiate a male se amichevolmente sono a prepararvi nelle candiotte della compagnia

di far che dal vostro hano del negozio venga fato un incontro per veder se li bigonzi corispondono alla summa del Moscato che in esse vi fu posto pregandovi di darmi aviso se per fortuna si trovera qualche divario per mia quiette. Il prezzo del genere in quest'anno sara qual cosa meno dell'anno scaduto, ma le spese da anno in anno aumentano, cosi che queste sono qualcosa più del passato, il conto per ora non posso spedirvello perche perderei molto tempo e non mi conviene tratenere la partenza del bastimento, e con altro incontro ve lo spedirò, riservandomi di ordinarvi anco dal mio avanzo di far costa delli pagamenti quali pregovi effettuare con sollecitudine perche non abia ad avere delle dispianzenze da cotesti signori che da me devono avere. Le candiote speditemi in quest'anno non potevano essere di peggior qualità, cosi che ci conveni non solo passare tutta la piena della stiva per la manica neanche la mita del corridore perche il capitano non hà inteso (voler) risponsabilita per empirle in terra. Figuratevi addunque qual discapito in spandimento di roba tanto ec. Segue agiunta della presente lettera.

199. Venezia Signor Agostin Zenaro Carissimo Cefalonia 14 Settembre 1796 S.N.

Dall anessa poliza di carico vedrette come sopra il pielego di capitan Tomaso Zotti. Hò imbarcato migliara venti, e libre quatrocento cinque carobe, e queste in sostituziune del Cibibo che spedirvi doveva perche in quest'anno le piogge non hanno {permesso} permesso che di tal genere se ne faccia, come gia lo vedrette col fatto che in veruno dei bastimenti viene tal genere a riserva di qualche marinere che non so se abia trovato qualche migliaro ch'io hò rifiutata per la sua pessima qualità ed esorbitante prezzo che arrivarono a ricercarmi tallari venti il migliaro oltre le spese tutte a peso mio. Sopra detto trabaccolo vi hò imbarcato anco l'uvapassa di vostra comissione posta in fagotini N° 15 della piu perfetta di quest' anno asciutta, se il genere dell uvapassa non si fosse guastato dalle piogge ve ne avrei spedito qualche summa ma gia vedrette la qualita di quest'anno, ed allora dirette che abbia fatto bene a non spedirvela basta che solamente vi dica come li vostri 15 fagotini è la piu ecelente qualità di quest'anno. Delle carobe vengono con li altri bastimenti ma non tutte sono di qualità buona onde voi regolatevi come credette per nostro maggior vantaggio cose carobe ci vengono a costare franche di tutte le spese in bastimento £ 60 il migliaro. Oltre il nollo e le altre spese costà ed il calo che potranno avere e vi serva. L'uvapassa vi costa a tallari venti quatro il migliaro oltre le spese tutte. Vi dò questa notizia perche ora non hò tempo di spedirvi il conto e con altro bastimento ve lo spediro. Il nostro Demetrio fece un buon viaggio per giorni dieci, di salute sta bene e distintamente vi riverisce unitamente alla vostra signor Consorte. Vi

prega salutare il vostro giovine Salvatore con li altri vostri uomini. Procurate darmi vostri solleciti avvisi dell'avviso del bastimento, e ricupero degli effetti, e caramente vi b.l.m. Segue aggiunta della presente.

200. || Venezia Signor Gio. Van Autgarden Cefalonia 14 Settembre 1796 S.N.

A vostra consegnazione hò imbarcato sopra il pielego di capitano Tomaso Zotti (botte) candiotte diciotto ed una mezzanella vini Moscati, nonché uva passa fagotti 25 il tutto di mia ragione, e come meglio dall'anessa polizza. Supongo che sia scorso un errore per la poca cura delli miei sovrastanti ma non ne sono sicuro ed è che in vece di botte diciotto s'abbiano imbarcate diecinueve ma non essendo certo di questo, e riuscendo impossibile il fare l'incontro nel bastimento così non la hò posta nella polizza, supongo che il capitano posto che sia nato l'equivoco non sia uomo capace di negarla ma ve la sbarcheva e di ciò hò fatto inteso anco esso capitano. Il costo delli Moscati è quello del anno scorso circa. L'uva passa ci costa tallati dieciette di puro costo oltre tutte le spese vi serva perciò d'avviso non potendo ora spedirvi il conto per non ritardare la partenza del bastimento. Mi raccomando alla vostra attenzione pregandovi di non fidarvi delle parole de' signori Malvasiotti: desidero vostri solleciti avvisi per l'arrivo del bastimento, e riuscita de' generi. Pronto a vostri comandi V.B.L.M. Segue aggiunta dalla presente lettera.

201. Venezia Signor Gio. Battista Costa Cefalonia 14 Settembre 1796 S.N.

Coll'arrivo qui del nostro Demetrio abbiamo ricevuto la grata vostra ed unitamente le botte dodici della compagnia che mi accenate, avendovi pure dato credito delle piccole £ 1.700 ad esso nostro Demetrio consegnate. Dall'anessa di carico vedrete d'aver imbarcato sopra il pielego di padron Tomaso Zotti le dette botte dodici piene Moscato della possibile miglior qualità mentre le piogge ci pregiudicarono molto e in qualità, ed in quantità. Io certo fui delli ultimi che diedi principio alla vendema mentre li altri principiarono quattro giorni avanti di me, perciò voglio sperare che avendo lasciate le uve per tal tempo esposte nelle viti abbia avuta maggior forza di quelle vendemiate prima tutto ciò parlando senza maschera bisogna temere, e quello che mi consola è che le nostre partite sono da luoghi montuosi, e non dovrebbero esser de' malanno. Il conto mi riesce impossibile ora spedirvelo perché bisognerebbe trattenere il bastimento per più di un giorno cosa che potrà portare del pregiudicio. Servavi però d'avviso come ci vengono costare circa al prezzo dell'anno scorso li Moscati. Al capitano suddetto hò consegnato il fagotino uva passa marcato a

vostro nome che vi acerto è della miglior qualità di quest'anno perche la gran pioggia tutte le hà guastatte, a riserva di qualche cosa che appunto per essere cernita ed in conseguenza pocca sie potuto ricuperarla nelle cose. La goderette per cio per amor mio ed incolparete il tempo e non la mia volonta se la qualità non corrisponde al vostro desiderio. Attendo ansioso vostri avisi per l'arivo del bastimento, e del ricupero della mercanzia per mia quiete. Pronto a vostri comandi V.B.L.M. Segue aggiunta della presente lettera.

202. Aggiunta di lettera scritta alli signori Giacomo Paganoni e compagno

Dall'annessa lettera vedrette come dalla consorte del signor Vucina non hò potuto avere che soli sechi 50 Moscato per il motivo che in essa troverete nella dichiarazione fattami fare per parte d'essa signora Vucina io pero non hò creduto di giusto perdere il di più den nolo che importa la candiota come piena e se non avesse cognizione del personagio || {gio} del Vucina non avrei accettato la sola summa di 50 ma essendo più che certo che non accentandoli questi non si avrebero più avuti cosi le hò credato di prendere il piu e lasciare il meno. Il prezo del nollo per le candiotte 60 che formano botte 66 e 3:AI: ascendente a correnti ... 400 £ 4.12. Lo passarete in pottere del signor Antonio Vianello, come pure il nollo della botta Vucina ... 7.4.3 che in tutto formano corenti ... 404 £ 2:11 avendo avertito il medesimo Vianello a voi rivolgersi, ramemorandovi pure l'agravio che mi rimane per il di più del nollo che resto scoperto lasciandovi in libertà d'operare, non la venuta del nostro Demetrio, con la vostra solita onestà, non essendo giusto ch'io ne riscenta tutto il peso del discapito. Attendo ansioso vostri riscontri per la arrivo del bastimento e riuscita de' generi per mia quiete, stimo superfluo il raccomandarmi a voi essendo pienamente persuaso. Pronto a vostri comandi V.B.L.M.

Farete grazia di pagare per conto mio al sudetto signor Vianello corenti ... 97 £ 4:3:10 per suplimento del nollo fra noi accordato adebitando per tal summa la mia partita, avvedo di cio avertito il Vianello medesimo.

203. Aggiunta di lettera scritta al signor Agostin Zenaro

L'importar del nollo consistente in correnti ... 144.18. Lo passarete in mano del signor Antonio Vianello consegnate che vi saranno le mercanzie a dovere come per la poliza di carico li sudetti ... 144 e soldi 18 importano piccole venette £ 693.14.

204. Aggiunta di lettera scritta al signor Van Outgarden

Il prezzo del nollo consistente in correnti ... 182 £ 1.6. Lo passarete nelle mani del signor Antonio Vianello, avendo dato avviso ad esso. A voi rivolgersi consegnate che vi saranno a dovere le mercanzie come nella di carico ancora avanti.

205. Aggiunta di lettera scritta al signor Gio. Battista Costa

Il prezzo del nollo consistente in correnti ... 90 £ 3.12. Lo passarete in potere del signor Antonio Vianello avendo così il medemo avvertito. A voi rivolgersi consegnate che vi saranno le mercanzie a dovere come per la di carico.

206. Venezia Signor Nicolin Aravandinò Cefalonia 14 Settembre 1796 S.N.

Dalli vostri signori figli furono caricate sopra il pielego di padron Tomaso Zotti botte venti della capacità di bigonzi settanta uno, sechi dieci, quando dovevano imbarcare botte tenuta di bigonzi ottanta per coprire la piazza, voi pero a tenor del nostro accordato passarete nelle mani di cotesto signor Antonio Vianello la summa del nollo ascendente in correnti ... 139 £ 5. Importar delli bigonzi ottanta che formano botti venti una, e sechi 28. Avendo di cio avvertito esso Vianello, pronto a vostri comandi V.B.L.M.

207. || Venezia Signor Antonio Vianello Cefalonia 14 Settembre 1796 S.N.

Fu caricato per la Dio grazia sopra il vostro pielego tutto quel carico che per l'anata infelice si hà potuto e avuto il coraggio di caricare, per cio siete avvertito che con l'arivo del pielego stesso che Dio lo salvi, e consegnate le mercanzie a dovere procurarete dalli qui sotto le anotate summe di nollo per saldo del nostro accordato, a padron Tomaso ho consegnato una barilla Moscato che spero riuscirà di vostro agradimento quale goderete per amor mio. Pregovi di darmi solecito avviso dell'arivo del bastimento, e se vi sarà possibile della riuscita de' generi. In attenzione di riscontri V.B.L.M.

Dall' signor Giacomo paganoni e compagno correnti	408 £ 2 : 11
Dall' signor Gio. Battista Costa	90 : 3 : 12
Dall' signor Gio. Van Outgarden	82: 1 : 6
Dall' signor Agostin Zenaro	144: - :18
Dall' signor Nicolo Aravandinò	139: 5 : -

Dall' signor Zuanno Antippa

12: - :12

Più dalli signori Giacomo Paganoni e compagno

97: - : 12

correnti 1.675: - : -

P.S. Al vostro capitan Tomaso furono occorse per le spese della spedizione, et altro come per la notte consegnatali tallari venetti cinquanta cinque, e £ 7 quali abbonarete nel conto nollo al signor Gio. Van Outgarden, come ad esso hò dato ordine e vi serva. Addio.

P.S. Al signor Gio. Van Outgarden

Occorsero per le spese della spedizione al suddetto capitan Zotti tallati N° 55 e £ 7 come vedrete dall'inserta ricevuta dal medesimo, questi adunque abbonarete nel conto nollo al Vianello. Avendolo io di cio fatto avertito e vi serva.

208. Venezia Signor Giacomo Paganoni e compagno Cefalonia 22 Settembre 1796 S.N.

Fino dalli 14 corrente abbiamo spedito il pielego sopra cui hò imbarcato le botte 60 Moscati di nostra compagnia, e voglio sperare che il suo viaggio sarà felice, e solecito. Anesso vi spedisco il conto del coste, e spese de' Moscati medesimi avendo procurato, nelle circostanze ritrovatomi, il possibile maggior vantaggio, e nel prezzo, e nella qualita spero che sarete per agradire il mio operato e di cio ne attendo vostri soleciti a mia quiete e lume. Dal mio avanzo farete grazia di pagare alli qui sottoscritti le annote summe facendovi fare la debita ricevuta a mia cautela dandomi pure aviso dell'effettuazione per passare a debito loro il contamento. Pronto a vostri comandi V.B.L.M.

Al signor Giacomo Giacomuzi

£ 145

Al signor Pietro Tironi

£ 158

Al signor Francesco Bonomo

£ 370

Alli signori Fratelli Venerando

£ 579

Al signor Michiel Partido

£ 527

Al signor Prina q. Francesco

£ 1.260

//in tutto £ 3.073 avisandovi che se il mio avanzo non fosse sufficiente per suplire a tutti questi pagamenti sono a pregarvi in amicizia di suplire de vostro e con la venuta del nostro Demetrio sarete rimborsato del di più che sarete per esborsare unitamente al conveniente suporto, e di cio nuovamente vi prego//

209. || Venezia Signor Gio. Van Outgarden Cefalonia 22 Settembre 1796 S.N.

Fino dalli 14 corrente e partito il pielego di padron Tomaso Zotti sopra il quale hò imbrcato le botte 18 e mezanella :1: Moscati, e fagoti 25 uvapassa a vostra consegna e per mio conto dalla vendita de' quali generi vi rimborsarete del vostro avere, e dal rimanente mio avanzo pagarete alli signori Pietro Perini, e compagno £ 1.500 ed alli signori Pezzi al lievvo £ 2.000. Facendovi fare la ricevuta da medesimi a mia cautella, avendo pur essi avisati di cio. Spero che il mio avanzo sia suficiente per supplire a detti pagamenti, ma se per mia fatalità succedesse in contrario sono a pregarvi di supplire alli medesimi e con la venuta del nostro Demetrio sarete rimborsato di quello che per accidente rimettere del vostro unitamente al suporto. La disgrazia dell'uvapassa non mi diede coraggio di potervi spedire maggior summa. Avendo creduto piuttosto pentirmi di non averla spedita, che intrigarmi in genere cativo nelle presenti circostanze. Mi raccomando nella vostra benevolenza, e pronto a vostri comandi V.B.L.M.

210. Venezia Signor Alberto Pezzi, e figli Cefalonia 22 Settembre 1796 S.N.

Al signor Gio. Van Outgarden hò data ordine che colla vendita de' miei effetti ad esso spediti debba contrarvi per conto mio lire piccole £ 2.000 quali ponerete a mio credito, riservandomi con la venuta del nostro Demetrio di rimetervi il rimanente a saldo del nostro conto. La disgrazia de' frutti in quest'anno mi hanno disanimato il poter farne più generosa spedizione e per tal motivo non hò ordinato l'intiero vostro pagamento accertandovi però che non avrete da soffrire alcun altro discapito che la sola dilazione di poco tempo per il vostro rimanente avanzo in saldo del suddetto vostro avere. Abbiate la bonta di compatirmi ditale ritardo e non l'atribuito a mia causa ma alla fatalità d'essersi guastati li nostri frutti, e levatomi perciò il coraggio di tradicarli. Prono a vostri comandi V.B.L.M.

211. Venezia Signor Pietro Tironi Cefalonia 22 Settembre 1796 S.N.

Arrivato il nostro Demetrio a questa parte ci consegno li schioppi da voi presi ove in quello da caccio si hà rimarcato essere la lana aggiustata con tasselo da crepatura avuta, cosa che ne da voi, ne da esso nostro Demetrio fù costa osservata, vedendolo adunque così imperfetto non hò creduto di adoperarlo riservandomi di rimetervelo con la venuta di detto nostro Demetrio accio vediate anco voi l'erore preso. Fra tanto a cotesto signor Giacomo Paganoni, e compagno hò dato ordine che colla vendita de' miei effetti ad esso spediti debba contarvi £ 158 a conto quali a suo tempo

procurarete accreditandomi per tal summa, e con la venuta come sopra del nostro Demetrio vi sarà fatta la restituzione del suddetto schioppo e paregiare pure a saldo la nostra partita corrente attendo vostri avvisi per la riscossione della summa suddetta e pronto a vostri comandi V.B.L.M.

212. Venezia Signor Pietro Perini e compagno Cefalonia 22 Settembre 1796 S.N.

Al signor Gio. Van Autgarden hò dato ordine che colla vendita de' miei effetti vi debba contare per mio conto lire piccole £ 1.500 e queste a conto del legname datomi l'Agosto prossimo p...to. L'aversi guastati i frutti di quest'isola mi hanno levato il coraggio di trafficare maggior summa di quella spedita e però ponerete a conto la sudetta summa delle £ 1.500 e con la venuta del nostro Demetrio vi rimettevo il vostro avanzo a saldo del conto nostro. Scusate della dilazione e pronto a vostri comandi V.B.L.M.

Simile per saldo signor Giacomo Giacomuzzi

Simile per saldo signor Francesco Bonomo

Simile per saldo Fratelli Venerando q. Giuseppe

213. Venezia Signor Gio. Battista Costa Cefalonia 22 Settembre 1796 S.N.

Fino dalli 14 corrente hò dato la spedizione al pielego di padron Tomaso Zotti sopra cui hò imbarcato le botte 12 Moscati di nostra compagnia come vedrete anco dall'inserto conto del costo, e spese dalli medesimi. Il suo viaggio spero sarà solecito, e felice mentre con mio sommo discapito lo hò spedito quando se lo avessi trattenuto per qualche giorno lo avrei caricato di generi sotto nollo e mi avrei avvantaggiato, in vece che sono rimasto scoperto in ... 100 c<irc>a e questo lo fecci per non pregiudicare li effetti delle compagnie, io ne sono contento d'aver così operato, e voglio credere che anco voi agradirete la mia premura in servirvi a costo del mio interesse. Dalla vendita che sarà fatta passerete tutto il mio avanzo nelle mani del signor Michiel Partido facendovi fare dal medesimo la ricevuta, e dandomi aviso a mia regola, avvedo di ciò fatto avvertito anco detto signor Partido a voi rivolgersi. Attendo ansioso vostri solleciti avvisi e pronto a vostri comandi V.B.L.M.

214. || Venezia Germano Carissimo Cefalonia 11 Settembre 1796 S.N.

Come siamo stati da costà intesi eccovi le lettere con li conti dirette alli signori Paganoni, e Costa fatti in due prezzi l'uno alli zecchini 7.1/3, e l'altro alli zecchini 7.1/2, così pure li hò fatti a vostro

fratello. Io supongo che dalli nostri parenti Cicelli verano posti alli zecchini 7 onde voi procurate costa di accetarvi e se la mia congetura si verifica cioe che detti nostri Cicelli li abbiano posti alli zecchini 7. Consegnate quelli conti che vi parevano se poi per fortuna, che non lo credo, essi li ponerano più delli zecchini 7. Allora voi regolatevi come vi parerà più proprio, a vertendovi che se anco voi crederette di presentare li vostri conti a tenor, ed uguaglianza di quelli di essi nostri Cicelli cioe posto che essi dovano li conti a zecchini 7 e voi farette lo stesso, coi consegnarete li miei quelli che sono di zecchini 7.1/3, se poi, essi li ponerano a piu delli 7 consegnarete li miei delli 7.1/2 onde servavi d'aviso. Al signor Gio. Battista Costa hò ordinato di pagarvi tutto il mio avanzo che si troverà avere della vendita che sarà fatta delli Moscati quale credo amonerà e <irc> £ 900 parimenti. Al signor Paganoni hò ordinato che contar vi debba £ 527, onde voi procurarete la riscossione dandomi debito e con la mia venuta ristrigeremo ogni conto e paregiaremo reciprocamente, cadate bene di non prender equivoco nel consegnare li suddetti conti essendo cosa, come ben vedette molto decisiva per cio non ve l'abbiate a male se mi torno spiegare dicendovi che se voi vorette consegnare li vostri conti al prezzo stesso che li ponerano li nostri Cicelli conseguarete li miei col il di più, cioe se loro davano a zecchini 7. Voi consegnarete quello delli 7.1/3 e se poi per fortuna loro li ponerano a piu di 7 che non credo, consegnarete quello delli 7.1/2. Insoma io da di qui non posso che sugerirvi, e voi costà vi regolarete secondo la circostanza. Noi tutti stiamo bene e vi salutiamo. Procurate di star sano. Addio.

215. Registro di lettera scritta alli signori Giacomo Paganoni e compagno in data Gennaro S.N. con il signor Andrea Cicelli per via Trieste //1797//

Con molta mia sorpresa mi vedo privo di grate vostre cosa in voi insolita mentre ogn'anno erravate solleciti nel darmi avviso della riuscita, e vendita de' generi a mia quiete. Ma come in quest'anno siete stati così trascurati non posso comprendere perciò mi sono afflito a sto in agitazione vedendo un tal silenzio. Da lettera del mio signor Partido vedo come voi gli negaste il pagamento ordinatorvi, io pero non vedendo motivo che ciò possa succedere lo prendo per un mal'inteso fra voi e Partido e non mai sono certo che da voi dia stata data un assoluta negativa di disporre alli pagamenti ordinatorvi il mio avanzo anzi crederò che a quest'ora abbiate suplito a tutti que' pagamenti che il mio sarà stato suficiente com'è di giustizia e dovere.

216. Simile al signor Gio. Battista Costa

In risposta alla grata vostra 15 Novembre spirato. Con somma dispiacenza hò rilevato d'essersi ritrovate nella nostra piccola compagnia delle botte 12 le due versie e l'una dell'... , ma vi dico il vero che non mi dispiace tanto la perdita quanto mi accorra il vedervi dare pocca giustizia alla mia premura, ed attenzione per ben servire la compagnia in vitta anco al certo discapito che hò risentito di £ 100 di vuoto per pieno per non tratenere il bastimento quando poteva tratenendolo guadagnare da più di altri ... 100 in effetti che mi pregavano ponere sotto nollo. Voi confessate d'essere rimasto contento per la qualità e distinzione della partita in confronto di tutti ma però in vista a questo non avette rifletuto di non aportarmi discapito perché intendo bene che li guasti debbano avere un degrado, ma dopo una divisione in trè qualità che li buoni abbiano da perdere questa è dura condizione io sò che dal buono si deve risarcire la perdita del cativo, ma voi signori fatte tutto il contrario e parmi de bolmente che così non va di bene. Il mio lagno lo ripongo in seno dell'amico, ed esso avrà riflesso alle mie giuste convenienze e farà giustizia.

217. Simile al signor Gio. Van Outgarden

Accuso la ricevuta delle grate vostre la prima in data 27 Settembre p...to colla quale mi date avviso dell'arrivo del capitano Zotti, e di aver adempita la sicurtà all'1.1/2 per 8, l'altra replicata della prossima con P.S. in data 10 Ottobre, e la terza copia della detta poscritta con aggiunta in data 18 Ottobre detto colle quali mi accenate il ricupero de' generi e la vendita delli Moscati, e la disgrazia della botte nel scarico, quale supono sarà andata a peso del capitano, e non a mio discapito, quando però non sia cena qualche particolarità che mi assogetti a questo danno. Avvendo saputo da questo signor Demetrio Pignator d'aver da voi avuto avviso della vendita della sua uvapassa mi scovi di ramarico il non vedermi avvertito del destino della mia per prender regola anco per li pagamenti ordinativi e non scomparire non potendo tollerare che veruno pensi sinistramente de' fatti miei, tutto che la disgrazia ne' generi spediti mi giusti fiché. Voglio però sperare che con primo incontro avrò vostri riscontri a mia quiete, e lume. Mi sorprese al sommo il da voi scritomi che in detta uvapassa si vedeva ne' fagotti il dano inferito dalla pioggia al genere cosa che non può essere mentre la stessa era tutta d'una qualità e delle asciuta di quest'anno, ma è cosa di conseguenza che li primi fagotti che in bastimento si stivano portando tutto il peso dell'altra paiono più inferiori di qualità, ma non però in effetto è tale.

218. || Copia di lettera scritta al signor Agostin Zennaro con capitano Tomaso Zotti li 19 Settembre 1797 Venezia

Arrivato alla fine dopo un penoso e lungo viaggio alla patria hò ritrovato li generi tutti vendemmati e ridotti, vedendo che il bastimento che costà spedisco è delli ultimi così non hò avuto coraggio d'avanzarmi nel genere del Cibibo che di poca summa pensando che la quantità con li altri bastimenti venuta possa apportar del discapito invece di vantaggio, hò però sostituito in vece un poca di uvapassa essendo il genere di buona qualità, perciò con capitano Tomaso Zotti vi spedisco fagotti 24 uvapassa, li 10 di vostra ragione come mi ordinaste, e li altri 14 per mio conto. Sono marcati A.Z. delle quali procurate la vendita con possibile mio vantaggio. Qui sotto vi annotto il peso distinto d'ogni genere. L'uvapassa costo e spese fino all'imbarco importa ... 18 circa il migliaro, il Cibibo parimenti a £ 120 il migliaro onde siavi di regola, il netto ricavato si della mia porzione Cibibo, che dalli fagotini 14 uvapassa ponerete a mio credito.

P.S. Anessa vi spedisco la di carico della quale vedrete il quantitativo dell'uvapassa, e Cibibo l'importo del nollo delli suddetti generi non vi hò comissionato d'esborsarlo accio lo teniate presso voi, e con la venuta del nostro Demetrio vi conteggiarete, siavi però d'avviso come per il Cibibo perche in barili si pagò correnti ... 6 il migliaro, e per l'uvapassa ... 5 per correnti il migliaro.

219. //Simile al signor Simon Ruffini con capitano suddetto//

Hò creduto di dover fare un esperimento coll'inviarvi con il trabacolo di capitano Tomaso Zotti fagotini N° 12 uvapassa di mia ragione del peso grosso veneto ... 1.723. Questi fagotini se credete che si possa fare un esperienza spedindoli fuori alla vostra famiglia per vedere se il genere potrà in contrare per essere al caso altro anno di fare una maggior quantità, e procurare questo piccolo ramo di commercio, al caso poi che voi siate certo che questo non sia affare per le vostre parti procurarete la vendita di detti fagotini costà al possibile miglior mio vantaggio, il costo, e spese della medesima viene ad ammontare a zecchini veneti 8 <irc> il migliaro di peso grosso, costà però il genere si vende a peso di staro in libre sotile, il netto ricavato lo ponerete a mio credito e ...

220. //Simile signor Gio. Van Outgarden con l'incontro detto in data 20 Settembre suddetto//

19 Settembre 1797

Dall'occlusa di carico vedrete come sopra il trabacolo di capitano Tomaso Zotti hò imbarcato di mia ragione, ed a consegna vostra botta candiate venti Moscato chiaro netto di feccia, e

fagotti 40 uvapassa, la tardanza del nostro Demetrio per l'infelice viaggio da esso fatto di giorni 24 oppotò la conseguenza di dover chiari ficare li Moscati perche quasi affatto chiari, vi potette figurare quanti discapiti di semo, spandimento, sovrastanti ed altre spese che hò sofferto, per ciò mi raccomando addunque alla vostra attenzione, quando il genere sia in grado sostenibile come lo spero di procurare che cotesti signori acquirenti lo paghino quello che vale. Vi avverto qualmente hò qualche parola con il signor Giacomo Bastazin che all'arrivo del genere gli date avviso acciò possa comodandogli farne acquisto, non hò però preso alcun preciso impegno, ma sarà bene che sia più di un acquirente che in tal modo crederò. Potrette procurare il mio vantaggio. Al suddetto capitano Tomaso Zotti consegnate che avrà le mercanzie tutte a dovere che sopra esso hò caricato tanto di mia sola ragione quanto delle mie compagnie con li signori Paganoni, e Gio. Battista Costa farete grazia contargli per prezzo del suo intiero nollo stabilito come per il contratto fra noi correnti ... 850, e voi avrete la bontà di riscuotere dalli sottoscritti il prezzo di nollo di loro tangente.

Dalli signori Paganoni e compagno correnti ... 467 Dalli signori come per le polizze sei inserite del signor Partido correnti. Dal signor Gio. Battista Costa ... 131 265 in tutti ... 863. Annessa vi spedisco una ricevuta del capitano quale estinguerete dandomi credito del rincasso.

Ponendo a mio credito ogni avanzo di esso nollo. Per vostra regola il Moscato sporco di semo avuto, e che averà, e di feccia, come lo spedivimo li passati anni ci costò tallari veneti diciotto e mezzo costo e spese fino al bordo, onde non crederò che costà possano ricercare vendita sporca, ma secondo l'uso de vini chiari, e questa è anco la mia volontà e siavi davviso. L'uvapassa ci costa a tallari veneti il migliaro con le spese tutte fino al bordo, la perfetta qualità del genere mi stimolò slargarmi dal mio solito nel quantitativo rifletendo pocco sanamente alle pnti circostanze, e Dio Signore mi assista, e la vostra attenzione per la vendita. Pregovi de sollecciti vostri riscontri a mia quiete e lume per poter prendere norma avanti la partenza del nostro Demetrio.

221. //Simile al signor Gio. Battista Costa, incontro suddetto 20 detto//

Dall'annessa di carico vedrete come sopra il trabacolo di capitano Tomaso Zotti hò imbarcate le botte sedeci Moscati di nostra compagnia nelle tredici delle quali vi è tutto il chiaro, e nelle altre trè vi sono tutte le feccie, non vi para sbrano che in tre botte vi siano feccie perche siccome non ancora affatto de posto così esse feccie riuscirono più del dovere non però questo è tutto feccia: io presi la massima di chiarificarli perche come dissi quasi deposti, e saressimo andati ad un certo

rischio di guastare il genere matendo nuovamente chiaro e feccia ed intorbidarlo, oltre a ciò non era niente difficile che missiandolo ritornasse a prender boglio, insoma io hò preferito il pocco discapito certo, che rischiare il tutto, e se non ho fatto bene la mia intenzione fù di scrivere discapiti, onde avrò falato per tema di perdere il tutto || ma spero d'aver fatto bene, e di vincere la puglia. Il prezzo del nollo ascendente a corrente ... 131. Lo passarete in poter del signor Van Outgarden quando vi saranno consegnate le mercanzie, avendo pure avvertito così il medesimo. Il vostro miele è del più perfetto dell'isola, ma la scarsità del genere in quest'anno lo incari molto accertandovi pero ch'è puro, e non alterato con altra qualità. Insetto troverete il conto d'ogni cosa. Ricuperarete pure dal padron Zotti suddetto un fagotino uvapassa marcato a vostro nome quale goderete per amicizia.

222. //Simile alli signori Giacomo Paganoni e compagno con l'incontro suddetto 20 Settembre detto//

Dalla di carico qui annessa vedrete come sopra il trabacolo di capitano Tomaso Zotti hò imbarcato le botte sessanta Moscati di nostra compagnia le quarantaotto delle quali è tutto il chiaro, e nella dodici vi è la feccia, non vi para strano che il botte 60 vi siano dodici di feccia, ma riflette che non essendo il genere affatto deposto riuscirono le feccie di maggior summa, ma non però in effetto sono tali. Se avrò falato nel chiari ficarli la mia intenzione però fù di schivare molto discapito, e credo assolutamente che s'io li avessi rimessiati colla feccia li vini avrebbero patito, addunque per schiavare il pericolo hò preferito piuttosto il certo pocco discapito del travazzo, giacche il maggior discapito del semo l'abbiamo avuto. Voglio sperare nel Signore che con tutto il precipitato taglio de Moscati non abbiano però a riuscire infelici, ma saranno almeno vini buoni. Le gran secure di mesi quattro continuati apportarono moltissimo discapito così che in molte vigne non si mise mano a vendemiare perche il sole avanti che il frutto sia maturo lo abbruciò, vi potete figurare che questa fù disgrazia sofferta da tutte le terre non grasse, questo fù il primo principio della Democratizzazione nostra. La quarta speditami per il vino cotto ve la hò imbarcata piena sopra detto Zotti e procurarete il ricupero, l'importar del nollo consistente in correnti ... 467 lo passarete in potere del signor Gio. Van Outgarden avendo così esso avvertito, insetto troverete il conto de' Moscati suddetti. La mezzanella Moscato ascritta nella di carico è di ragione del signor Costantin Naranzi, non essendo essa sagomata voi farete il piacere di farlo misurare avanti di

consegnarglielo e vi farette pagare l'importo del medesimo a £ 8 il secchio oltre il nollo quale contegiarete a raguaglio della quantità dandomi credito dell'importo.

223. //1798 21 Settembre// Lettera scritta alli signori Giacomo Paganoni e compagno con capitano Giacomo Collovich Maticola data fuori

Mi riporto nell'altra mia scritavi con capitano Tomich per l'arrivo, e principio di capirco del nostro maticola. Dall'annessa di carico vedrete come sopra detto Maticola hò imbarcato le botte quaranta Moscati quali sperar voglio che debano riuscire se non delli perfetti almeno delli più mediocri, ragione però vorebbe che dovessero esser buoni si perche la pioggia niente li pregiudicò, come per la tardanza della loro vendema, il prezzo delli medesimi fù fatto a poco meno dell'anno scorso, qui d'imbotarono al quanti pur doverli navigare / chiari che saranno / per il Mar Nerro e fù fatto anco nolleggiato qui con un vasselo dell'isola della portata botte 400 c<irc>a. Dalle botte 10 poste a suplimento delle 40. Le 8 sono quelle che ritrovate hà il signor Costa che in esse oltre le due marche riscontrarete il bollo a fuoco e vuote che saranno le consegnarete le altre due sono dalle 12 ritrovate da voi, che le altre dieci l'hò spedita al signor Van Outgarden (e farete venghino recuperate vuote che saranno) vi dico però / come anco voi potete osservare / che il galant'uomo che ve le diede hà poco scrupolo di precipitare un uomo dando a nollo le botte in quel stato infelice e marze a segno che più di una mi convenne farle spogliare per ridurle navigabili governando le possibilmente e nel fondi, e nel corpo, io al certo se avessi potuto ritrovare qui' altre non faceva l'azzardo di spedir esse piene, ma le avrei rispedite vuote. Essendo solo e dovendo a tutto esser presente così non hò tempo di formare subito il conto e spedirvelo, mi riservo però con primo altro. (Capitano Florio, e Sbutega non si sono ancora veduti). Avrò piacere di solleciti vostri riscontri per l'arrivo, e riuscita de' generi raccomandandomi per ciò alla vostra attenzione. Pronto a vostri comandi V.B.L.M.

Nella botta N° 28 incontrarete maggior fezza, perche hò travazuto li primi imbotati avanti l'arrivo del Maticola, ed il più chiaro lo incontrarete nelle N° 11, 23, 24, 25, e 27, seguita la vendita de' generi farete piacere di contare alli signori Alberto Pezzi e figli £ 1.800, ed al signor Simon Ruffini £ 800 facendovi rilasciare la debita cauzione ponendo a mio debito.

224. //1798 21 Settembre// Lettera scritta al signor Gio. Battista Costa con capitano Giacomo Callovich Maticola data fuori

Per l'arrivo, e carico del capitano Maticola mi riporto nella scrittavi con capitano Tomich.

Dall'occlusa di carico vedrete come sopra detto Maticola ho imbarcato le botte 16 Moscati che ragion vuole riuscir debbano buoni nella candiotta N° 10 troverete una maggior quantità di fezza, ma all'incontro nelle N° 4:11:16:2:13. troverete poca perchè sono delli primi vini imbotati avanti la venuta del Maticola quali ho travazzato, e posta la terza a parte. Il prezzo è poco meno dell'anno scorso perchè molti imbotarono per navigarli chiari che saranno per in Mar Nero, anzi fu fatto anco nolleggiato da ora di botte 400 c<irc>a, e si va unindo un'altra compagnia per dover formare un secondo carico. Essendo solo a dovendo a tutto assistere così non ho tempo formarvi il conto e spedirvelo, ma con primo altro ve lo spedirò, colla suddetta mia speditavi con Tomich avrete osservato quanto vi ho scritto e voglio credere che non avrete ommesso. Sopra esso Maticola ho imbarcato una cassetta piena uvapassa marcata a vostro nome quale avrete la cura di recuperare. Comandatemi ove posso servirvi e vi ... Acciò, non succeda qualche inconveniente, e pensando levarvi da imbrogli farete il piacere seguita la vendita de' generi passare l'importo della mia porzione nelle mani del signor Michiel Partido facendovi fare la cauzione della summa che gli contarete.

225. //1798 21 Settembre// Lettera scritta al signor Gio. Van Outgarden con capitano Giacomo Collovich Maticola data fuori

Rileverete dall'anessa di carico come ho caricato sopra capitano Giacomo Collovich Maticola a vostra consegna diretta botte candiotte trenta comprese in questa due Liatico che sotto vi saranno distinte, piene Moscato del presente raccolto, e fagotti, e fagotini N° 43 uvapassa di scelta qualità del peso come in detta di carico. Con l'arrivo perciò del detto Maticola ricuperar farete il tutto avvisandovi che l'uvapassa mi costa cara perchè oltre che mi abbisognò pagare la qualità per averla di mio piacere vi è il gravoso dacio come ci è ben noto, essendo adunque il genere perfetto si può sostenerlo in decoro e ritrovare il suo prezzo, e quando per ora il prezzo non si trovasse lasciatelo. In magazzino fino a che venga il momento della sua onorevole vendita. Quando a Moscati vorrei sperare che non abbino a riuscire cativi perciò anco di questi sostenerete il prezzo senza badare a quello che faranno li altri, e alla scaltrezza de compratori e sanseri, avvertindovi pure che avendo ritrovate le sagome molto ingorde così farete la vendita in orna e non a bigonzo

servavi dunque l'avviso, il prezzo de' Moscati dovette sostenerlo per molte ragioni la prima perche pochissimi in quest'anno costà vengono, secondo perche costano al prezzo dell' anno scorso, terzo perche le spese aumentarono di molto, per le due botte Liatico parimenti procurarete il prezzo vendendo pure questo in orna come sopra, e non abbonando nella pezza il due per uno ma unicamente quello ch'è solito praticarsi cioè £ 10 per botta, e non altrimenti, esse botte Liatico sono le seguenti N° 306 m 366 b<oz>zi 5.4 N° 13 m 736 b<oz>zi 4.10. Seguita che sarà la vendita de' generi se rimanerà mio avanzo nelle vostre mani procurate che non vengami fatto qualche fermo di esso dal procurar delli signori Torre per la questione che hò con essi come vi è notto ma procurate tenerlo libero in quelli modi che voi crederete convenienti potendo se credette abbocarvi anco con il signor Gaetano Querino perche combinar possiate il modo. Se avessi avuta piazza vi avrei spedite altre quattro ò cinque botte Liatico, perciò capiando incontro da nollegiarsi per queste parti pero che sia munito con patente, e firmano, procurarete nollegiarmi botte sei di fermo, e quattro di rispetto con patto che levar debbami da' costà le mie 20 candiotte e qui tradurle franche di nollo. Dalle suddete botte 30 le 10 sono foreste ritrovatemi dal signor Guerino perciò vuote che saranno lo farete avvertito perche mandi a prenderle avvendolo così anch'esso avvertito.

226. //20 Settembre '98// Signori Alberto Pezzi e figli

Non sapendo quale può essere l'esito de' generi costà spediti così non posso azzardare l'ordinazione per l'intero vostro pagamento fino a che non sia certo dalli costà riscontri: per ora adunque hò ordinato alli signori Giacomo Paganoni e compagno contarvi £ 1.500 seguita che sarà la vendita d'essi effetti qual soldo scosso che avrete lo passerete a sconto del vostro avere dandomi credito, desiderando anco vostri riscontri a mia quiete.

227. //detto// Signor Simon Ruffini

Alli signori Giacomo Paganoni e compagno hò ordinato che seguita la vendita delli effetti ad essi spediti contar vi debbano - £ 800 quali scosse che avrete a suo tempo mi darette credito. Avrò piacere di vostri riscontri a mia quiete.

228. //detto// Signor Prina q. Francesco.

A mio cugino signor Michiel Partido hò ordinato contarci £ 600. seguita che sarà la vendita di effetti spediti quali ponerete a mio credito dandomi avviso a mia regola.

229. //detto// Signori Francesco Bonomo.

Coll'occlusa diretta al signor Zuanne Antippa vi portarete riscuotera £ 386 quali ponerete a mio credito. Le vecchie lampede non le hò per ora spedite essendo in trattato di qui vendeste come si attrovano, ed al caso che non mi combinassi con la mia venuta costa le porterò, se poi le esitarò sarete rimborsato del pocco vostro avanzo. Attendo vostri riscontri.

230. //detto// Signor Agostin Zennaro

Essendo il Cibibo di pessima qualità, e caro molto, e l'uvapassa in alti prezzi oltre il gravoso dazio, e spese che in contrar si deve per l'estrazione così non hò avuto coraggio di niente spedirvi, potrete però esser certo che il vostro interesse è salvo, sperando con la mia venuta supplire al mio debito, pregandovi fra tanto di non formare sinistro giudizio de' fatti miei attribuendo la mancanza non per mia volontà, ma per le dettevi circostanze, come già con l'arrivo de' bastimenti lo riscontrarete.

231. ||//1798 21 Settembre// Lettera scritta al signor Michiel Partido con capitano Maticola data fuori

Al signor Giovanni Battista Costa hò scritto dovervi consegnare l'importar della mia porzione Moscati per ciò farete il piacere portarvi a suo tempo e ricevere il soldo rilasciandogli la ricevuta per la somma che vi darà. Dall'occlusa diretta al signor Zuanne Prina q. Francesco vedrete come gli assengo ricevere da voi £ 600. Perciò dunque scosso che avrete consegnarete la lettera ed il detto soldo facendovi fare la cauzione se per sorte dalla somma che riceverete dal suddetto Costa oltre il vostro avere, e le dette £ 600 vi rimarrebbe ancora avanzo lo passarete anco questo nelle mani del suddetto Prina essendogli io debitore di £ 904 tanto in vostro avviso a regola. Dalla grata vostra hò veduto quanto avete operato per la intimazione signor Torre restituita all'affertore civile, e ve ne ringrazio dell'attenzione.

232. //Copia di lettera scritta al signor Gio. Van Autgarden con capitano Lazaro Lazari 19 Settembre 1799//

Dall'inserta di carico vedrete quanto hò imbarcato sopra il brigantino di capitano Lazaro Lazari per mio conto, ed a vostra direzione. Dall'occluso conto vedrete il costo de' generi onde mi raccomando alla vostra amicizia per la vendita più vantaggiosa che vi sarà possibile, masime le

botte trè Moscato Liatico vecchio quello sostentarete al prezzo delle £ 20, mentre il venderlo a meno ne risentirei discapito, onde non intendo che in caso simile abbia ad avere dano. Hò sigilato con la terza volta formando unione in nolleggio, con questi signori da Arg<osto>li e con capitani Schiavoni. Il stravagante prezzo dell'uvapassa fù inaspetato, e Dio Signore si assista. Le botte quattro Liatico nuovo sono il N° 6 b<oz>zi 4.4, il N° 13, 14, 20 b<oz>zi 3 per cadauna. Vi avverto che le botte 16 Moscato schietto è quasi chiarificato onde farete la vendita in orna senza l'abbonamento di semo, e fezza, ò per restituzione delle botte perche in ciò non voglio discapito, così pure farete la vendita delle suddette botte 4 Liatico chiaro, e fezza in un egual prezzo, e misurato in orna per risparmiare e le £ 10 per la restituzione delle botte, e perche le sagome insorde non mi diano discapito. Hà pagato li ... 54 a questo capitan Lazari per nollo del legname come sapete perciò mi darette credito, segui il pagamento li 31 Agosto spirato. Questo per noi fù un anno molto critico perche tutto ad un tratto si guastarono tutti li generi, e presero un prezzo smisurato. Pregovi de' solleciti vostri riscontri per l'arrivo dell'bastimento e ricupero, e riuscita de' generi. Colla vendita de' generi farete rimetermi qui ogni mio avanzo con primo incontro che vi capiterà in valuta di zecchini d'oro, ò in cambiale se vi sarà caso, o in grupo, per poter se vi sarà caso impiegarli in qualche genere, e rispedirlo costà. In attenzione.

Vuote che saranno le botte 20 di marca P.C. farete avvertito il botter proprietario per riceverle: ha bottega alla Brasola in faccia il magazen, ricuperando la obbigazione da voi fatagli. Occluso vi spedisco anco il res....le per il legname. L'uvapassa è in fagotti piccoli 70 numerati dal N° 1 ... 70, vi avverto addunque che li faggotti 10 dal N° 1 ... 10 non è robba di mia casa da altri pensa perciò succedendo che questi fossero di qualità inferiore ne farete vendita a parte acciò screditar non si abbia la rimanente, e mi farete al caso un separato conto: tanto vi sia d'avviso. Farete gracia al momento del disbarco de' Moscati di far assistere da qualche vostro uomo al dacio perche colà li tachini hanno la bontà di semare le botte.

233. //Alli signori Giacomo Paganoni, e compagno con il capitan suddetto dalla suddetta//

Dall'occlusa di carico vedrete come sopra il brigantino di capitan Lazaro Lazari hò imbarcato le botte 60 Moscati di nostra compagnia, ed il staro semenza di lino ordinato al nostro Demetrio avendo motivo di osservare oltre il genere stesso in canevazza che vi diede l'avventor vostro Tarma. Quando pero avveste piacere di acquistare da essa seme un altro anno conviene dare l'avviso se possibile è fino dal mese di Marzo giacche qui sono molti compratori, e pocco il genere,

conviene dunque ricercarlo per tempo con carape. La Morea quest'anno ne fece pocchissima avvedendo le gran piogge abonora guastato anco tutte biade. Quanto alli Moscati vi dirò come la abonoriva vendemia ci pregiudico molto più della gran scarsezza della robba, io non mi prolungo accio non crediate ch'io voglia con voi farmi merito, ma accertatevi che tutti abbiamo penato, e molto più io per la tarda vostra risoluzione amico carissimo quando volete sia con mè, ò con altri come vi piace, continuare la provista de' Moscati di Cefalonia vi e di necessità risolvere più abonora che possibile sia altrimenti avrette sempre maggior discapito da tutti gli altri, ed oltre ad discapito che ne risenta il compagno hà anco la dispiacenza di faticare più del dovere. Io li primi imbotati li hò chiarificati perche di molti giorni ponendo le fezze a parte nelle botte N° 28, 32, 34, 39, 40, ed un'altra di b<oz>zi 4.6 che sarà ò il N° 22, ò 29 perche fù posta in bastimento con il fondi del numero per di dentro, la hò però segnata all'oposto fondi con una croce di marca non terminata. Insetto trovarete anco il conto del costo e spese pregandovi fare in ogni modo acciò qualunque sarà a Dio piacenco il mio avanzo possa restare libero da imbrogli perche possa valerli. Vedrete in esso conto che vi do credito anco delli zecchini 100 speditimi per l'uvapassa, ma amico mio a me convenne spedire la summa da voi ordinata per conto mio oltre quella che aveva impegno per coprire la piazza che sopra la vostra parola il nostro Demetrio si prese l'impegno, pregovi addunque in altro incontro quando crederete comandarmi di non farmi prendere impegno senza poterlo effettuare che con mio incomodo, ò discapito. Desidero li solleciti vostri riscontri almeno quest'anno a mia quiete per l'arrivo, e riuscita de' generi. Farete grazia salutare ogn'uno del vostro negozio, e pronto a vostri comandi vi b.l.m.

Avvanzo li miei sinceri complimenti al stimatissimo signor Gaetano, e mi raccomando alla sua amicizia per la definizione se possibile sarà per l'affar Torre. Mi sono dimenticato dirvi come li vini chiari non fù possibile ponerli a parte avvendoli tutti passati per la manega onde mescolati furono con il fresco che giornalmente si trasportava, spero però che questo non apporterà verun discapito. Non ometete al momento del discarico delli Moscati di far assistere da qualche uomo al dacio acciò li tacchini non ci diano dano.

234. //Al signor Gio. Prina con il capitano sudetto datta sudetta//

Dall'occlusa di carico vedrete come a tenore della vostra ordinazione sopra il brigantino di capitano Lazaro Lazari hò imbarcato fagotti 18 uvapassa del peso come nella polizza, e conto qui insetto riscontrarete. L'inaspetato prezzo mi fe tratenere il spedirvi dell'altra per conto mio, il genere

crederò che sarà di vostro agradimento. Ora qui il frutto stesso è in ascenezza, così ché qualche venditore ricercò zecchini 15 d'oro al m<igliar>o, accertandovi che la prima com<missio>ne per il Ponente che qui capiterà lo farà ascendere oltre li zecchini 16 perche pocco se ne fece non solo qui, ma anco al Zante, e Morea. Osservarete dal conto ch'io sono creditore da voi di presente £ 750 c<irc>a perciò avrete la bontà di passare per mio conto alli signori Alberto Pezzi, e Figli £ piccole 700. facendovi fare la debita ricevuta, quale salvarete per consegnare al nostro Demetrio con il di lui costà arrivo a Dio piacendo la prossima Quaresima che in allora saldarete con esso anco il conto. Dal suddetto capitano Lazari ricuperarete sei meloni.

235. || //Copia di lettera scritta al signor Agostin Zennaro con capitano Lazaro Lazari in data di
19 Settembre 1799//

Dall'occlusa polizza vedrete quando hò imbarcato per conto vostro a tenore della commissione datami sopra il brigantino di capitano Lazaro Lazari. Amico carissimo la scarsità de' grani della Morea in quest'anno è grandissima perche le piogge fortipocco prima del raccolto guastarono tutte le biave, a segno che in molti luoghi della Morea stessa hanno proibita l'estrazione perche apera hanno per il loro mantenimento. Se il prezzo posse stato come abonora mi scrivevano da di quà ve ne avrei spedito di più perche il capo è bellissimo come già rimarcarete. Il stravagante prezzo dell'uvapassa inaspetato mi fece fare a meno di spedirvi maggior summa. Il Cibibo caro, e cativo cioè molto sugoso, a segno che faceva ribrezzo il guardarlo. Desidero che stiate bene, e mi raccomando di vostri solleciti avvisi. Pronto a vostri comandi con amicizia. Inseto vi spedisco anco il conto di tutto.

236. //Simile alli signori Alberto Pezzi e figli con capitano suddetto in data 12 Settembre
1799//

Al signor Gio. Prina q. Francesco hò dato ordine dovervi pagare per conto mio piccole £ 700 perciò dunque farete riscuotere la summa stessa rilasciando la debita ricevuta, e passandolo a mio credito. La pocca rimanenza a saldo con altra mia ordinarò acciò vi sia pagato. Mi darete il sollecito avviso per l'incasso delle suddette a mia regola e pronto a vostri comandi.

237. //Copia di lettera scritta alli signori Giacomo Paganoni e compagno con capitan Lucca
Sbutega 30 Agosto 1800 S.N.//

Rispondo alla grata vostra di data 21 Luglio spirato ricevuta con l'arivo del nostro Demetrio qui li 16 co<rrente> ed unitamente hò pure ricevuto le monette in essa vostra accenanti per la vostra porzione della comp<agni>a Moscati ché vi fù dato subitamente credito: anco le botte 50 da voi spedite ne hò ritratte le 40: ché imbarcate erano sopra capitan Tomich, e stò attendendo l'arivo di capitan Tomaso Tomich su cui furono imbarcate le altre dieci da questo nostro Tomich. Padre del sc<rit>to capitan Tomaso perché esso non aveva luogo di ponerle, quasi però tutte ebbero bisogno di ribatidura perché tutte erano in coperta del bastimento onde il sole, e l'aria in tanti giorni li seccò affatto. Entro il gruppo speditomi ritrovai zecchini N° 75 vechissimi quali una porzione erano pocco calanti e constenti li hò potuti impiegare nei depositi, rimasti mi sono 47 quali pesati a marco calano zecchini 2 e questi è impossibile il poterli impiegare e difficilmente potrè disfarmene anco col abbonamento della scarsità, e tanto vi serva. Il raccolto de Moscati, è scarssissimo più che ogn'altro anno li vini nerri parimenti sono disgraziati: il prezzo ché fù fatto ne Moscati è un eresia, e questo cagionato dalle turbolenze forti ché presentemente sono in quest'isola. Siamo in una perfetta, e fatal anarchia. Il popolo vuole, quel ché vuole, e non è persuasione alcuna per esso. Li villi ci si animarono ed invasero l'altro abitato dirinpetto a noi ed hanno sacheggiato due casa signorile, e tutt'ora continuano minaciare, anco le altre, noi pure qui siamo pocco certi dell'avidità de nostri villani e temiamo ché non prendano il cattivo esempio delli altri, non siamo quasi padroni di poter ridurre li pochi nostri frutti, in soma se questa volta potremo schivarla non avremo certamente più bisogno ne meno del Diavolo. Il prezeo de Moscati fù fissato a tallari imperiali 17 per le ville, e 18 per la città. Tutto ciò ché fatto da loro non sono ancora contenti, vedendo la scarsità e la ricerca onde li pongono al più offerente oltre le spese aumentate di molto con la violenza, ecco la nostra infelice situazione presente. Vi accerto in onore ché se solo avessi avuto un bastimento certamente lo avrei spedito a Samo, e qui non avrei cercato ne pure un secchio, ma questa difficoltà mi tratiene, e mi dà da sospirasse più ché ad ogni altro. Il carico del bastimento è principiato, e sperar voglio ché entro la vegnente settimana sia di Partenza. Tanto a vostra regola, e pronto a vostri comandi Vi B.L. Mani.

238. //Simile con capitano Pietro Tomich in data di 29 Agosto 1800 S.V.//

Alla grata vostra avuta con l'arrivo del nostro Demetrio hò già risposto con capitano Lucca Sbuttega partito di qui li 30 corrente S.N. e stimando superflua la ripetizione della medesima vi do solamente l'avviso come dall'inserta di carico vedrete le caricazione da mè fatta sopra capitano Tomich delle botte sessanta Moscati di nostra compagnia, accertandovi ché parmi un sogno come nella critiche circostanze presenti dell'isola nostra abbiamo potuto supplire. Tutti noi al carico de bastimenti, essendo impossibile esprimere le giornalieri e continue maligne, ed insolenti direzioni di questi nostri villani. Sia però ringraziato Dio Signore ché li è 20 tutto supplire al impegno del carico contro la nostra aspetatione. Li vini dovrebbero ragionevolmente riuscire buoni, e pieni di forza, e di ciò ne hò forte speranza. Il conto vi sarà spedito con capitano Tomaso Tomich ché partirà da qui a qualche giorno. Dalli medesimi capitani vi potrete informare della nostra infelice situazione, e il signor Iddio non meterà la sua Santa mano. Siamo in necessità assoluta di cercare un altro domicilio per poter vivere possibilmente quieti. Vini negri in quest'anno si fanno pochissimi, mi fù deto da persona mia conoscente ché anco le isole del Levante siano disgraziate. Vi dico tutto ciò a vostra regola, e perché possiate combinare costà trovando la vostra necessaria provista prima ché la scarsità del genere sia fatta generalmente cognita. Tanto per ora e caramente solutandovi Vi B.L.M.

239. //Agiunta in lettera Paganoni con capitano Tomaso Tomich in data di 7 Settembre 1800 S.V.//

P.S. Oclusa vi spedisco la replicata di carico, ed il conto del costo, e spese Moscati accertandovi in onnore di aver fatto ogni possibile in anno così critico per il vantaggio comune. Rimarcarete in esso conto il pregiudicio delle sagome quale hò posto in conto senza scrupolo perché incontrato. Acciò però ché voi non crediate, ch'io voglia sopraccaricare la compagnia, e che v'abbia da rimanere agravio senza ragione come l'anno scorso, vi dico ritratto ché avrete in vostro potere essi vini fateli incontrare da vostri uomini con la dovuta misura e quando non trovarete il divario anco sopra bondante da quello ch'io vi ho posto in conto niente sarò per pretendere rimetendomi infinitamente alla vostra notami onestà di quanto opererete. Desidero vostri soleciti riscontri a mia quiete a pronto a vostri comandi nuovamente vi b.l.M.

240. //Copia di lettera spedita con capitano Lucca Sbuttega al signor Gaetano Guesino in data
30 Agosto 1800 S.N.//

Debitore di risposta da voi scritami li 21 Luglio spirato, e speditami con il nostro Demetrio quale arrivò li 16 corrente doppo un viaggio di giorni 24.

Hò ricevuto li zecchini 300, pezze Spagna 32, e tallari veneti 16.1/4 per li quali ne hò dato subito credito. Anco prima dell'arivo di esso nostro Demetrio hò avuto con di lui lettera l'avviso per la seme di lino ma tardi, abbenché sé anco primo l'avvessi avuta non vi poteva pervire al prezzo da voi limitato, mentre qui fù pagata la foresta sufficiente mentre netta a £ 2.410 lo staro. E la nostrana a £ 25 e tutt'ora se ve ne fosse al medesimo prezzo sono compratori più d'uno ché farebbero l'acquisto. Li recercanti in questo genere sono molti così ché volendone acquistare bisognerebbe per tempo passare nella vicina Morea ed incapararla per poterla avere, perché volendo qui attendere la venuta del genere essendo molti li acquisitori tanto più s'incarisse, e quasi si pone all'incanto come per lo più succede nella pocca suma ché qui si fa in paese. Vedo la disposizione ché mi ordinate nell'impiegarvi il vostro soldo in mancanza della seme di lino ma né li grani corrispondono, né meno l'oglio, perché il più infelici grani qui corrono a £ 28, e vano fino a £ 42. Li migliori non però li perfetti. Li ogli similmente vengono a costare tallari 12 la barila, è più, così ché né in un genere, né in altro hò il coraggio d'impiegarvi il soldo prevendovi una certa perdita. Se li capitali fossero maggiori avrei cercato da di qua qualche altro amico acciò interessar si volesse per nolleggiare un bastimento di sufficiente portata, è portarsi ora subito a Samo per farne un carico di vini ché debolmente sono persuaso ché questo fosse il momento, ché li potrebbe fare il comune interesse, ma il fondo è così poco ché appena li può dire sufficiente, per il bottame. Attese addunque queste dificolta non vedo altro genere per potervi impiegare il vostro dà l'uvapassa, quando però potrò trovarla al prezzo da voi ordinatomi o meno sé mi sarà possibile. Il frutto è buono, e non voglio credere in esso quest'anno discapito, costà viene pocca suma, qui non li fece molto frutto, e da quel pocco ché li è fatto molti proprietari la ridassero vino così che vi è qui una buona summa di essi vini ma cavoti perché ricercano tallari quatro la barila di sechi lei prezzo ché non lo merita il vino sisetto dell'uvapassa le novità qui correnti le potrette rilevare dalla mia scritta alli signori Giacomo Paganoni, e compagno. Resto molto mortificato nel non potervi servire al genere ché vi era di più a genio e desidero in altro momento potervi mostrare la mia premura pronto a vostri comandi Vi B.L.M.

241. //Simile con capitano Pietro Tomich in data di 29 Agosto 1800 S.V.//

Mi riporto nell'altra mia scrittavi con capitano Lucca Sbuttega in data 30 corrente S.N. in risposta della grata vostra avuta con l'arrivo qui del nostro Demetrio. Sempre più mi compiaccio di avervi impiegato il soldo spedito mi e di aver imbarcato il genere sopra capitano Tomich come dall'occlusa di carico vedrete. Vedendo le turbolenze dell'isola nostra che invece di cessare tutt'ora continuano, e sarebbe stata la mia un'imprudenza le non avessi cercato di metervi al coperto, del vostro e non rischiare di tenerlo presso di me più a lungo. Se non ho potuto impiegarvelo nel genere di vostro agrado perché il prezzo non reggeva. Spero che non avrete a risentirne discapito, ne pure nell'uvapassa perché frutto buono, e di discreto prezzo. Il costo, e spese della medesima ammontarà a tallari 30 circa il migliaro vi do l'avviso a vostra regola, non potendovi ora spedire il conto, ma lo farò con capitano Tomaso Tomich che partirà da qui a qualche giorno. Amico carissimo noi s'atroviamo in pessima situazione e se Dio Signore non manderà un qualche rimedio ci converrà prendere delle forti risoluzioni perché è impossibile il poter così vivere continuatemi la vostra buona corrispondenza e con stima sono.

242. //Agiunta con capitano Tomaso Tomich in data di 7 Settembre 1800 S.V.//

P.S. Inserta vi spedisco la replicata di carico, ed il conto del costo e spese uvapassa. Le turbolenze di quest'isola ne' primi momenti fecero che ognuno si procurò di stare delli effetti che aveva uno de quali fu l'uvapassa che veramente fece prezzo più basso di quanto si credeva per la scarsità del raccolto e per di molti vini fatti ora si sono pentiti tutti quelli che hanno venduto perché le commissioni del Ponente si principiano far vedere con aspetto lusinghevole furono ieri esibiti zecchini 9.1/2 il migliaro ma niuno delli seraglianti ha voluto vendere non si veda ne pure che le persone abbiano quella volontà di navigarla come l'anno scorso né per Trieste, né per Livorno, e pare che tutti siano certi come il genere rimasto abbia qui ad avere il suo esito. Dovrebbe pure costà essere affare di vantaggio attesa tutte queste circostanze. Dalla canevaza delli signori Paganoni che aveva in mio potere appena ho potuto scegliere li 22 fagotini, che resistere abbia potuto a forza di delicatezza alla stiva la rimanente è impossibile il poterla ad operare in simil genere, anzi è ancora pericolosa l'adoperarla in genere a rifiuto. Desidero vostri solleciti riscontri a mia quiete, e disposto sempre a grati vostri comandi con stima sono.

243. //Simile in data di 7 Settembre 1800 S.V.//

Con il presente incontro di capitan Tomaso Tomich vi hò spedita altra mia con la replicata di carico, di quanto vi hò spedito con capitan Pietro Tomich, ed il conto del cossto, e spese dell'uvapassa: esso conto hò dovuto farlo uniforme ad altri costà spediti di simil genere ma la vostra essendo stata la prima da mè acquistata in momento di non molti compratori così la hò potuta avere in prezzo un pocco più vantaggioso dal rimanente acquistata, colla venuta però a Dio piacendo del nostro Demetrio costà v'intenderete in ciò servindovi per ora l'avviso a vostra regola. Pronto a vostri comandi con stima sono.

244. || //Copia di lettera spedita con capitan Lucca Sbuttega al signor Agostin Zenaro in data di 30 Agosto 1800 S.N.//

Doppo un lungo viaggio di giorni 24 finalmente per la Dio grazia sono arrivato qui in salute ma hò ritrovato questo piccolo nostro luogo in un totale sovvertimento ed in perfetta anarchia, abbandonato dalle potenze ché lo protegavano, al governo locale, così ché vedendoli il popolo libero da sogezione prese le armi ed impunemente fanno quanto vogliono e siamo nella dura necessità di tollerare e procurare con le buon e per aquistare questo tragionevole popolazzo ché già diede principio al saccheggio di due cose signio di li / autori di qualche tirania nel passato. / Io vi scrivo ma con il pensiero inquieto ma per darvi un qualche avviso procuro concentrarmi per queste poche righe.

Il Cibibo quest'anno è pochissimo, e vogliono ora tallari 120 imperiali il migliaro, e prevedo un aumento in prezzo perché molti ricercanti. Li grani sono carissimi così ché il più infelici si vendono a £ 28, e li simili allo speditovi l'anno scorso, a £ 44, e giornalmente vediamo aumento perché le molte piogge di Maggio passato guastarono il genere e nella Morea, e nella Rumelia, non vedo altro caso di potervi impiegare il vostro soldo ché nell'uvapassa, quale è a più buon prezzo ché il Cibibo; sé mi potessi fidare delle presenti turbolenze io lo tratenirei per procurare d'impiegarlo in Ottobre in qualche altro negozio, ma mio amico non voglio rischiare il vostro e Dio Signore mi dia grazia impiegarvelo al più presto ché mi sarà possibile per acquietarmi procurarò spedirvi anco la barila Acque Vitta come siamo rimasti intesi. Pregovi de miei complimenti alla vostra signora. Saluto tutti li vostri uomini del negozio, e con amore vi abbraccio.

245. //Simile con capitan Pietro Tomich in data di 29 Agosto 1800 S.V.//

Dall'occlusa di carico vedrette come sopra capitan Pietro Tomich hò imbarcato fagotti 26 uvapassa a vostra consegnazione. Vi accerto amico carissimo ché ora parmi di essere sollevato vedendo il vostro in salvo per le turbolenze correnti nella nostra isola, e ringrazio Dio Signore di avermi data la grazia a forza di sparimi di aver posto finalmente in sicuro il soldo d'ognuno. La qualità dell'uvapassa è buona il prezzo, è assai più discreto dell'anno passato onde spero ché non avrette a risentire alcun discapito per vostra regola vi avverto, ché fra costro e spese essa uvapassa vallerà tallari imperiali 30 circa il migliaro, i conto non hò tempo per ora spedirvelo, e per ciò vi do l'avviso. Spero però di spedirvelo con capitan Tomaso Tomich chi parte da qui a qualche giorno. Li grani continuano alli stessi prezzi ché con l'altra mia sotto li 30 corrente S.N. vi hò scritto, è mostrano piuttosto in avvenire di a cressere ché radolcire in prezzo: hò pure imbarcato sopra detto capitan Pietro Tomich la barila Acqua Vitta imegoluta a ben condizionata marcata .Z. ed hò avvertito il capitano ché non debba ponerla in mani testo come siamo stati d'accordo. Spero ché la qualità riuscirà secondo l'intenzione vostra ma al caso la si potrà fare anco con più forza: essa barila costa tallari imperiali otto, è più £ 4 di spesa oltre l'arnaso il quale è mio le spese consistono in daccio spina, e daccio uscita. Mi sarà di piacere aver solleciti vostri riscontri a mia quiete, e regola. Pregovi de miei complimenti a vostra signora consorte. Saluto li vostri di negozio, e con amore sono.

246. //Agiunta con capitan Tomaso Tomich in data di 7 Settembre 1800 S.V.//

P.S. Anessa trovarete la nota di carico a quanto vi hò spedito con capitan Pietro Tomich parimenti. Vedrette il conto dell'uvapassa quale dovrebbe fare mediocre affare per le combinazioni che la favoriscono. Ora qui esso genere viene ricercato alli zecchini 9.1/2 a nessuno vuole vendrete anzi tutti quelli ché hanno venduto si sono fortemente sentiti perché il frutto hà un aspetto di acressimento. Li grani vanno incarindo da giorno in giorno e da quanto possiamo vedere si voi preparando un in felice anno quando Dio Signore non ci mancherà qualche rimedio alle tante piaghe ché ci vanno minacia nelo. Desidero vostri solleciti riscontri, e con affetto vi abbraccio.

247. //Copia di lettera spedita con capitan Pietro Tomich al signor Gio. Van Outgarden in data di 29 Agosto 1800 S.V.//

Farmi ancora incredibile ch  in mezzo a tante fastidioso, e pericolose turbolenze di quest'isola abbiamo potuto effettuare, al carico de' bastimenti senza disgrazie, sia pero lo dato Dio Signore ch  mi h  concesso, in aggiunta alla tanta altre, questa grazia di sollevarmi in quest'anno da questo impegno ch  mi pareva sempre impossibile il venirne al fine. Dall'occlusa di carico dunque vedrete come sopra capitan Pietro Tomich, h  imbarcato botte venti vini Moscati, e fagotti 7 uvapassa perch  non aveva altra piazza da concedermi il tutto a vostra consegnazione, spero di poter aver piazza sopra il brigantino di capitan Tomaso Tomich per spedirvi altre migliaia 5 uvapassa c<irc>a. Non avendo avuta piazza per l'intiera summa ch  caricar doveva sopra detto Tomich procurate   di sollevarmi dall'agravio della sicurt , o pure al caso ch  li signori assicuratori non volessero, stornate almeno sopra quest'altro Tomich. Nella summa delle botte 20 vi   una di Moscato Liatico, e questa   il N  5 bigonzi 3:11. Il prezo de Moscati quest'anno   stato rabiolissimo e tutto ci  li nostri signori proprietari vedendo la scarsit  del genere ci hanno posto il sejio a loro modo, e ci conviene fare quanto essi vollero per il conto dunque ch  facciamo ci vengono a costare tallari ventidue imperiali la botte e l'uvapassa a tallari 30 c<irc>a il migliaro. La scarsit  del genere   grande, cos  pure ne' vini negri, ma l-ingordigia de proprietari fassai maggiore. Voi vedete addunque il smisurato costo, onde procurate il mio magior vantaggio nella vendita, e quando li vostri aventori intendono di essere attaccati alle loro massime solite abbandonateli, e cercata in altri il possibile mio interesse, acci  possa anch'io essere in qualche parte sollevato   trovare il compenso delle mie fatiche. Tanto a vostra regola desidero vostri: soleciti riscontri a mia quiete e vi B.L.M.

248. || //Agiunta alla lettera del signor Van Outgarden con capitan Tomaso Tomich//

P.S. Siamo li 8 Settembre S.V. Il signor capitan Tomaso Tomich doppo avermi fatto stivare l'uvapassa con l'impegno di levarmela mi diede la barca e non f  possibile per quanto con esso abbia fatto il volerla levare scusandoli di non aversi a ricordato l'impegno datomi, e di non aver luogo da poterla ponere. Sono tutti di quell'infame razza senza pi  dire. Non mi resta altra lusinga ch  la venuta di capitan Zotti quale li attende quanto prima per le lettere da cost  avute, e con esso spero potervela spedire nuovamente vi b.l.m.

.....
Ευρέθησαν κομμένα εξ φύλλα εις το τέλος του βιβλίου τούτου, κατά το φαινόμενον άγραφα.
Προσθέτω εις αυτό τα εξαγόμενα της αναγνώσεως αυτού το εξ εμού Π Τζιτζέλη, ληξάσης 13/26
Αυγ 1902 εις Ληξούριον.

Τα φύλλα ευρεθέντα αριθμημένα από του 1 έως του 6^{οο} εξηκολούθησα αριθμήσας από τους 7^{οο}
μέχρι του 57^{οο}.

.....
249. //Copia di lettera scritta alli signori Giacomo Paganoni e compagno con capitan
Francesco Antonio Zamara 24 Agosto 1801//

Dall'inserta di carico vedrette come sopra capitan Francesco Antonio Zamara hò imbarcato le botte
sessanta vini Moscati del primo raccolto da voi comissionatimi unitamente a cotesto signor Andrea
Cicelli ... Di non aver mancato di tutta quella attenzione che mi fù possibile per ben servirvi. Non
mancate di darmi li solleciti avvisi del so arrivo, e della riuscita per mia quiete, e consolazione, e
pronto a vostri comandi Vi b.l.m.

250. //Simile al signor Gio. Van Outgarden con il suddetto datta deta//

Come mi fù comissionato da cotesto signor Andrea Cicelli eccovi dall'inserta che avette motivo
rilevare quanto hò imbarcato sopra capitan Zamara a vostra consegna. Il tutto ben
condizionato, e così spero che sarete per riceverlo, pregando vi farmene avvertito dell'arrivo, e
del ricupero a mia contentezza. Pronto.

251. //Simile al signor Agostin Zennarro con il suddetto datta detta//

Sopra capitan Zamara hò imbarcato come vedrette dall'occlusa li pochi fagotini uvapassa da voi
ordinatami quale è della migliore, ed asciuta, che in quest'anno nell'isola nostra si raccolse come
già avrete motivo di rilevarlo, col riscontro vi tratta che l'avrete in vostro potere. Non mancate
darmene l'avviso del felice arrivo, e ricupero a mia quiete. Addio.

252. //Simile al signor Gaetano Guerino con il suddetto datta detta//

Non hò mancato a tenore della vostra ordinazione acquistare l'uvapassa ordinatami ed ecco
dall'inserta di carico rilevarete anco la caricaz<ion>e da mè fatta della medesima sopra capitan
Zamara ben condizionata. Il genere è del migliore, ed asciuta come avrete motivo di rilevarlo con

il suo arrivo, e voglio sperare che ne restarete contento della mia servitù. Datemi l'avviso con primo che partirà per queste parti a mia quiete, e pronto.

253. //Simile al signor Agostin Zennaro con il suddetto datta detta//

Benche dal occlusa vedrete come vi viene diretto dal signor Gerasimo Cazzaitti quanto in esso viene segnato, pure vi avviso il tutto essere di mia ragione, e posto sotto il suddetto nome per schivare qualunque inconveniente nell'affar Torre a voi ben notto. Procurarete però il ricupero cercando di vantaggiarla possibilmente nella sua vendita, e dandomi il sollecito avviso di ogni risultato per mia quiete. Tanto a vostra regola. Addio

254. //Simile al signor Gio. Van Outgarden con il suddetto data della//

Dalla qui di carico vedrete come il signor Gerasimo Cazzaitti per conto signor Andrea Cicelli, ed a vostra consegna ho caricato sopra capitano Zamara. Vi avverto però che li effetti sono di mia ragione e mi sono servito delli suindicati nomi per schivare qualunque incontro nell'affar notovi del signor Torre e tanto a vostra regola. Mi raccomando alla vostra amorevolezza procurandomi il possibile vantaggio nella vendita. Dandomi pure il sollecito avviso dell'arrivo, e ricupero a mia quiete. Pronto.

255. //Simile al signor Panagin Moscopulo con capitano Caralambo Cutufà data 18 Febbraro 1802//

Capitato l'incontro di capitano Caralambo Cutufà diretto per costà non ho creduto di trascurare l'imbarcazione della vostra uva passa commissionatami credendo che a quest'ora avrete ricevuta la mia colla quale vi avvertiva coprirvi di sicurtà, come eravate d'opinione, e di averla anco effettuata. Su tale supposizione dunque senza attendere la verificazione con costà della toccata sicurtà ho imbarcata la medesima perche se avessi atteso le vostre lettere forse difficilmente poteva capitare altro incontro, e si poteva incorere al rischio di rimanere qui con vostro sommo discapito per non essere invenduta più una libra, così che veruno sarebbe venuto più a fare l'acquisto di così poca somma. Dall'inserta dunque di carico vedrete il da me operato e spero il vostro aggradimento sì per la qual <...> che per il prezzo del nollo. Datemi il sollecito avviso del suo recapito, ed affettuosamente abbracciandovi. Addio.

A Dio piacendo da qui a non molto spero abbracciarvi.

256. || //Copia di lettera scritta al signor Andrea Cicelli con capitano Mattio Tarabouhia Data 10
Marzo 1802//

//Vedi altre lettere, e conti dell'anno corrente in filza Diversorum principia 1801//

Rinunciatami dal nostro cugino Partido parte della sua piazza che aveva su capitano Tarabouhia mi diede il motivo d'imbarcare sopra il medesimo botte sette vini bianchi, e dirigerli a vostra consegna come dalla occlusa di carico né rilevarete. Mi raccomando dunque al vostro amore, ed attenzione procurando ogni possibile mio vantaggio nella vendita tanto riguardo al prezzo, quanto alle misure. A Dio piacendo fatta la Si...a Pasqua partirò è spero di ritrovarvi come desidero in salute. Date un bacio alli piccoli nipotini. Addio.

257. //S.V. 1802 2 Settembre Lettera scritta al signor Gio. Van Autgarden con capitano Marco
Cosulich//

Dall'inserta di carico vedrete l'imbarcazione da me fatta sopra il pielego di capitano Marco Cosulich di botte ventisette vini Moscati diretti a vostra consegna quali con l'arrivo del medesimo farete recuperare, e procurarete la vendita al possibile mio vantaggio, non concorrendo con facilità alla persuasione di cotesti signori scaltri acquirenti e sensali quali procurano con ogni modo combinare la loro ingorda volontà. Il costo di acquisto, dacio, e trasporto ci viene a costare più di tallari ventisette la botte oltre le altre spese, il pregiudicio della manega, delle sagome, e tante altre piccole spese, e agravi che formano li molti pochi un assai. Il prezzo stravagante dell'uvapassa mi levò il coraggio di doverne spedire perche sono certo che il costo costà, nell'ore presenti, da veruno di quelli che venderanno verrà ricavato: persuaso dunque che doveva risentire una certa perdita così hò abbandonato il pensiero di spedirne. Pregovi di solleciti vostri.

258. //Lettera scritta in data suddetta e capitani>o alli signori Giacomo Paganoni//

Dall'occlusa di carico vedrete come sopra il pielego di capitano Marco Casulich hò imbarcate in buona condizione le botte candiotte sessanta vini Moscati di nostra compagnia, quali prego il Signore che bene dir abbia a riuscire robba buona per il comun vantaggio. Il scrivervi la scarsità de' generi li stravaganti prezzi, e la fatica fatta per supplire alli carichi e superfluo perché già dalli altri costà né avrete l'informazione: non avendo il tempo per ora spedirvi il conto. Vi avverto a vostra regola come li Moscati vengono a costarci di costo, dacio, e spese di c...i, e trasporti più di tallari ventisette la botte, e con capitano Francesco di Lorenzo Vianello sarò al caso di spedirvi il conto

dal quale rileverete con più distinzione: il dirvi che abbia procurato con ogni attenzione di servire la compagnia lo stimo superfluo perche hò un Dio che mi può fare testimonianza alle mie operazioni, e tanto vi basti. Pregovi non ommettere con primo incontro per qualunque via darmi l'avviso dell'arrivo, ricupero, e riuscita del genere a mia quiete: pronto.

Sono stato costretto ad accettare le polizze sottoscritte dal capitano col disse esser per la quantità delli Bigonzi, perciò voi rimarcando qualche disparità procurate di attaccarvi nel modo che vi sarà possibile per depositare il nollo in terza mano fino a che possa venire in chiaro la verità della mancanza, al caso succedesse.

//3 Settembre detto//

Giacché per combinazione del tempo si fermo qui tutt'oggi il bastimento hò avuto il tempo estendervi il conto, ed eccolo qui occluso.

Conto di costo e spese di cavi: 60. vini Moscati spediti in Venezia a consegnazione delli signori Giacomo Paganoni e compagno con il pielego austriaco nominato Il facile capitano Marco Cosulich numerate N° 1 ... 60 marcata G.P.C.

Cavi: 60 di tenuta bozzi 275.1 fano botte da secchi 52 l'una N° 74.7 a tallari veneti 27 la botta

Acquisto, dacio, e spese: importano.....tallari N° 2001:7

Pregiudicio manega s<ecch>i 55.....tallari N° 28:6.3

Detto sagome e regalo al capitano e marinieri s<ecch>i 200 a tallari:25.....tallari N° 96:1.14

Affitto Riva e magazen.....tallari N° 6: - . -

Per il regalo che si dava alli proveditori dell'ex governo veneto

Rinovato dal pnte governo.....tallari N° 4: - . -

tallari N° 2.136:3.17

Terzo spettante al Cicelli..... tallari N° 712.1.6

Restano per li 2/3 delli signori Paganoni e compagno.....tallari N° 1.424:2.11

Cerchi bine: 10 a £ 5 l'una, e botter per conzadura delle

botte vecchie, e ribater tutte le nuove.....tallari N° 11.4. -

D.no D...re li signori Paganoni e compagno per li 2/3.....tallari N° 1.435:6.11

Mia provigione a 2 per %.....tallari N° 28.7.15

Summa il D...re 5.2 tallari N° 1.464:3.6

Raguaglio delle Monette

- li zecchini d'oro corrono piastre 8: p...a 10

- li tallari veneti 3 = : 10
- li tallari imperiali, e pezze di Spagna 3 = : 13

Sicchè tallari veneti N° 99 fano zecchini d'oro N° 39

//Aggiunta di lettera scritta alli signori Paganoni e c<ompagn>o in data: 9 Settembre detto con capitano Francesco Vianello//

Sono pregandovi in amicizia, e nella buona nostra corrispondenza che non la possibile sollecitudine rimettere m-abbiate ogni mia avanzo ò con vostra propria direzione, ò con il mezo del signor Van Outgarden, ò di qualunque altro vostro amico o in cambiale per qui o Zante, ò in grupo come vi riuscirà il modo più sollecito, e per la specie della valuta v'informarete dalli altri costà miei compatrioti quale possa essere la meno discapitata: di nuovo, mi stimolano le mie convenienze, raccomandarmi alla vostra amicizia per la sollecitudine.

259. || //1802 14 Settembre S.N. Lettera scritta al signor Agostin Zennaro con capitano Marco Cosulich//

Avrete motivo di rimarcare dall'inserta di carico come sopra il piego di capitano Marco Cosulich hò imbarcati fagotti 12 uvapassa, e fagotti 7 Cibibo Moscato diretti a vostra consegna: mi sono risolto di spedirvi questi effetti per il solo oggetto di rimetervi li vostri soldi acciò non crediate ch'io abbia voluto cogliere l'occasione di tenermi il vostro, ed accetatevi che quando questo pensiero non mi avesse persuaso avrei assolutamente fatto a meno di spedirvi perche già li prezzi stravaganti non possono lasciare verun utile: a vostra regola vi avverto, non potendo spedirvi ora il conto, che l'uvapassa costa d'acquisto zecchini d'oro diecinove, dacio tallari dieci e due terzi oltre le altre piccole spese delli officii, stivatura, portatura, nollì ecc. Il Cibibo acquisto e spese verà a costare più di tallari venticinque il migliaro: già dalli altri nostri costà rilevarete la disgrazia. soma in tutti li generi di quest'isola cosa che veruno se l'aricorda e per ciò tutto è all'eccesso e per //15 detto// giacché a motivo del tempo il bastimento si fermò tutt'oggi hò avuto tempo formarvi il conto ed eccolo qui appiedi. Le carobe furono pochissime e levate da due, ò trè sino dal passato Luglio anco a caro prezzo.

Conto del costo e spese di fagotini: 12 uvapassa, e fagotti: 7 Cibibo Moscato spedito in Venezia a consegna del signor Agostin Zennaro con il piego austriaco nominato Il facile capitano Marco Cosulich m<ar>ca Z.

- Fagotini 12 uvapassa del peso libre grosse venete £ 2.525

- a zecchini d'oro 19 il migliaro.....zecchini N° 48. - . . . -
 - Dacio a tallari veneti: 10.2/3 per migliaro
Comprese le spese officj.....zecchini N° - . 27 . - . -
 - Stivadura, portadura, e peso.....zecchini N° - . 2 . 5 . 10
 - Nollo per imbarco a soldi 5 per fagotto.....zecchini N° - . . . 3 . -
 - Cibibo Moscato fagotti 7 libre grosse venete ... 3.275 a tallari:
24.1/2 acquisto e dacio.....zecchini N° - . 80 . 3 . -
 - Spago, cusidura fagotti, stivadura, portadura, e peso.....zecchini N° - . 3 . 5 . 10
 - Nollo per imbarco a soldi: 10 per fagotto.....zecchini N° - . . . 3 . 10.
 - Conevazza b<oz>ze 28 a £ 148 il %.....zecchini N° - . 3 . 1 . -
- summa in tutto zecchini . 48 . 110 . 10 . 10

260. //Lettera scritta all' Illustrissimo signor Gaetano Guerino con capitano Marco Cosulich in data 14 Settembre S.N.//

Il solo pensiero che V.S. non si faccia passare per la mente ch'io abbia volsuto cogliere il momento col pretesto delli stravaganti prezzi, di tratenergli il soldo datomi per l'acquisto dell'uvapassa mi hà persuaso di spedirgli una piccola summa di fagotti dieci come dall'inserta avrà motivo di vedere, non avendo per quanto abbia procurato trovare verun altro genere per sostituire essendo ogni cosa molto scarsa e a prezzi eccessivi come già ella avrà motivo di rilevare da tutti li altri nostri costà quali dalle loro famiglie vengono raguagliati. Avrà la bontà d'avvisarmi con solecita sua per l'ariva ...

Conto del costo e spese di fagotti: 10 uvapassa spedita in Venezia a consegna di dell' Illustrissimo signor Gaetano Guerino con il pielego austriaco nominato Il facile capitano Marco Cosulich. Marca G.

- Fagotti 10 uvapassa del peso libre grosse Venete £ 4.864
a zecchini d'oro 19 il migliaro.....zecchini N° 92. 1 . 1 . -
 - Dacio tallari: 10 2/3 per migliaro comprese le spese officj....zecchini N° - . 51 . 10 . 10 .
 - Stivadura, portadura, spago, e cusidura fagotti.....zecchini N° - . 5 . - . -
 - Nollo per imbarco delli medesimi soldi: 8 per fagotto.....zecchini N° - . . . 4 . -
- zecchini N° 92 . 58 . 4 . 10
- Mia provigione 2 per %.....zecchini N° 1 . 3 . 4 . -

Summa in tutto S.zecchini N° 93 . 61 . 8 . 10

261.// Lettera scritta al signor Giorgio Pessata con capitano Francesco Vianello in data: 22 Settembre 1802 S.N.//

Serve la presente per avvisarvi come sopra la Manzera di capitano Francesco di Lorenzo Vianello ho imbarcato il vostro barilotto oglio di eccellente qualità con la direzione del medesimo a nome del signor Gaetano in brocata sopra il tapo del barilo stesso, e raccomandato al capitano come roba del signor Guerino acciò tener lo abbia in custodia. Se il prezzo è stravagante questo è successo fino dal passato Marzo, ed ora volendo roba buona hanno il coraggio di ricercare li tallari tredici e mezzo, e quattordici giacchè la qualità andante che non è vergine ma mescolato frà crudo, e cotto corre a tallari dodici e mezzo prezzi che nessuno se li ricorda: insoma li generi tutti dell'isola nostra in quest'anno possiamo dire che siano arrivati a quell'eccesso che ne mai per il passato, né ora in veruna parte se si possa ricordare stravaganza simile. L'importo del barilo stesso se vi piace lo passerete in mano del signor Gaetano a cui scrivo rimetermi il mio avanzo, e così mi rimetterà ancor questo. Pregovi ...

- Olio secchi: 12.1/3 a pezze spagna: 2. il secchio.....Pez. 24 . 8 . -
- Conzadura barilo, trasportato alla marina e al bordo, e dacio a 8 per %.....Pez. 2 . 7 . 4

importa in tutto Pez. Sp. N° 27 . 3 . 4 - .

262. //Lettera scritta alli signori Giacomo Paganoni e compagno in data 20 Ottobre 1802 con capitano Scetura//

Dopo la partenza di capitano Francesco di Lorenzo Vianello siamo stati avvertiti da costà con lettere del stravagante agio delle monette, se dunque questo continua essere tale e che fin ora non m'abbiate fatta la rimessa del mio avanzo come con detto Vianello vi ho scritto, sospenderete di farmene in soldo rimessa, ma invece il solo netto ricavato della mia porzione Moscati me lo impiegherete in provvedermi come segue, procurando spedirmi con primo incontro che capitar potrà o divertamente, o di passaggio per qui. Se con il vostro mezzo fosse possibile averne tratta per una ventina di più di sacchi riso anco impiegando tutto l'ammontar nuovo, o pure se in transito vi fosse che sia bianco, e di buona qualità ne avrei sommo piacere, al caso poi che questo genere non fosse mi provvederete Cera compimento in candele da libra, e mezza libra taglio curto mettà per sorte ... 1.500, e se li zuccheri bianchi e suti non oltre passano li correnti per venti impiegherete in questi

ogni rimanenza di soldo de tratte £ 640. che contarete per mio conto a cotesto signor Michiel Partido facendovi da esso fare la debita ricevuta: la provista della cera sarà in sostituzione al caso non potessero essere li altri generi. Le nostri novità correnti sono carestie in ogni genere: li formenti passabili a £ 50 e più, li ogli a tallari 13.1/2 mescolati di crudo, e cotto, li formentoni ancora non principiarono venirci ma pur questi da quanto si sente valerano le £ 34. Pregovi di ogni possibile sollecitudine per la spedizione suddetta. Al caso però che sia stato posto riparo alli agi delle || monette e che questo si fosse ridotto in discrezione allora senza farmi alcuna provista di generi mi farete la rimessa in soldo ò con il vostro mezo con cambiale, ò con il mezo del signor Van Outgarden per qui ò Zante sempre della mia sola porcion Moscati, tenendo presso voi ogni altro avanzo fino ad altro mio avviso. Supono per viaggio vostri riscontri dell'arivo delle Moscatere a mia quiete. Pronto.

263. //– 1802 – Lettera scritta al signor Michiel Partido in data 8 Ottobre S.V. con capitano Scetura//

Con l'inserta lettera ordino alli signori Paganoni e compagno contarvi per mio conto £ 640 quali unite alle altre £ 163.4 importo delle pezze due costanze a voi date le passarete in potere delli signori Pezzi in canonica facendovi fare la debita ricevuta sciolta come da voi e per mio conto hanno avuto £ 803.4. Attendo con primo incontro li due schioppi Lazarine che vi hò lasciata commissione: spero che l'avviso dell'arico delle Moscatere, e riuscita e vendita Moscati pocca potrà stare a capitarci almeno che possiamo acquietarci per questa parte. Novità non abbiamo che carestie in tanto. Vi salutiamo.

264. //Lettera scritta al signor Andrea Cicelli data e capitano suddetti//

Dopo la partenza di capitano Francesco Vianello capitarono qui lettere da costà colle quali scrivono li stravaganti agi a cui ascendero le monette, al caso dunque che il Moscopulo effeterà il pagamento della Cambiale, che pur qui inserta vi spedisco la terza, in vece di farmi la rimessa delli medesimi come vi hò ordinato procurarete d'impiegarmeli in tanto Riso se si troverà in transitò ò in altro modo che sia bianco e di buona qualità, al caso che questo genere non fosse e che li zuccari bianchi e suttì non oltrepassano facendo il raguaglio delle monette li para: venti la libra grossa li impiegate in questo capo, caso poi che costà fosse tutto arivato all'eccesso spediteli ò in

cambiale qui ò al Zante nel modo più solleccito. Pregovi non perdere di vista il signor Guerino acciò vi dia la copia dell'accordo Torre. Tutti vi salutiamo.

265. //– 1803 – Lettera scritta al signor Agostin Zennaro con capitano Anzolo Vianello in data
17 Settembre S.N.//

Il nostro viaggio non fù felice perche di giorni quatordecì e piuttosto disastroso.

L'annata prometeva felicissima ma causa la pioggia diventò infelice e rovinò la maggior parte dell'uva Moscata, e quasi affatto la nera così che in vece di poter negoziare con vantaggio abbiamo avuto discapiti. il genere del Cibibo fù pochissimo e di infelice qualità che ve lo potete immaginare e quelli tali che furono a tempo di acquistarlo sentirano un straordinario colo, e credo che per quanto possa essere il suo prezzo non avranno vantaggio. Hò pensato dunque di solamente spedirvi venti sacchetti uvapassa sette di questi con capitano Anzolo Vianello non avendo avuta piazza di tutti levare, e li altri tredici mi riuscì con molta fatica imbarcarli sopra il trabacolo di capitano Silvestro Rosada: li sette dunque sopra capitano Vianello sono numerati: 4 . 8 . 10 . 12 . 14 . 17 e 19. con marca e peso come dall'inserta di carico, la confusione e delirio che abbiamo provato quest'anno vi accerto ch'è incredibile avendo il tutto messo sotto sopra la sudetta pioggia, e la mancanza di piazza ne' bastimenti, a segno che mi rimase indietro uvapassa insaccata che aveva per dirigerli. Il conto ve lo spedirò con altro incontro.

266. //Lettera scritta al signor Gio. Van Autgarden in data 4 Settembre S.V. con il capitano
suddetto//

Dopo un quasi infelice viaggio di giorni quatordecì siamo felicemente arrivati.

Vi saranno già pervenute, a quest'ora le notizie dell'infelicità del raccolto per le successe piogge al momento che un terzo del frutto Moscato appena era ridotto così che quando mostrava essere un anno vantaggioso per il mediocre raccolto, e poche ricerche invece siamo stati in necessità di ricevere quella legge che li proprietari della merce asciutta di diedero per possibilmente acquistando dal frutto asciutto preservarsi da disgracie. Per mancanza di piazza sopra capitano Vianello come avrette motivo dal medesimo rilevare non mi fù possibile sopra esso imbarcare a vostra direzione che sole botte tredici Moscati, ed altre due che con soma fatica mi riuscì spedirvi sopra il trabacolo di capitano Silvestro Rosada essendomi rimaste altre otto qui piene unitamente a molte altre e Dio Signore me la mandi buona: hò pure sopra detto Vianello imbarcati anco trentasei fagotini

uvapassa come il tutto rimarcarete dall'annessa di carico, mi rimase anco qualche altro migliaro uvapassa insacata non essendo stato possibile di aver luogo sopra altro bastimento. Accerter vi possiate che il mio ramarico è infinito per non poter al solito spedirvi effetti quanti era il mio desiderio, se però Dio Signore vorà benedire li vini rimastimi, e che costà possano più tardi essere smerciabili senza discapito li navigarò, ed allore avrò la consolazione di riparare a quanto ora hò mancato; però senza colpa.

267. //Lettera scritta alli signori Giacomo Paganoni e compagno data, e capitano sudetto//

Dopo un viaggio di giorni quattordecì alla fine siamo arivati finalmente.

L'anata infelice per le piogge successe al momento che non era ancora vendemiato un terzo del fruto non solo ci apòrtò molti disturbi ma anco discapito, quando prometeva un anno vantaggioso perche suficiente fruto e poche ricerche, mediante dunque le piogge quelli che si trovarono con fruto ridotto asciuto ci diedero la lege. Dalla inserta di carico vedrette la caricazione da mè fatta sopra capitan Vianello di botte cinquanta nove Moscati avvendomi lasciata una della compagnia per mancanza di piazza e molte altre di mia ragione, qual botte però hò procurato con soma fatica la sua imbarcazione sopra il trabacolo di capitan Silvestro Rosada. Hò pure imbarcato sopra Vianello, come mi comissionaste, fagotini quattro uvapassa, ed il barilo oglio del vostro signor Gaetano che creder voglio resterà contento della qualità. Pregovi con soleciti vostri riscontri darmene l'avviso dell'arivo, ricupero, e riuscita delli generi a mia quiete: il conto dell'importo d'ogni cosa pacientarete riceverlo che qualche altro incontro a trovandomi solo a tutto, e di salute pocca essendomi sopra giunta pochi giorni dopo il mio arivo una costipazione quale la necessità mi obliga di poco curarla per dover attendere a quanto doveva, e sollecitare la caricazione per la partenza del Vianello. Attendo.

268. //Lettera scritta alli suddetti in data suddetta con capitan Silvestro Rosada//

Dall'occlusa di carico vedrette la botta Moscato rimastami dal Vianello e imbarcata sopra capitan Rosada che procurarete il ricupero. Mi riporto alla scritavi con detto capitan Vianello e vi saluto cordialmente.

269. //Lettera scritta al signor Agostin Zennaro data 7 Settembre S.N. Capitanio sudetto//

Mi riporto alla scrittavi con capitan Anzolo Vianello: occlusa alla presente vi pongo la di carico di fagotini tredici imbarcati sopra capitan Rosada a voi diretti e che con il di lui arrivo ne' procurarete il ricupero: sono essi fagotini numerati: 1 . 2 . 3 . 5 . 6 . 7 . 9 . 11 . 13 . 15 . 16 . 18 . 20. e marcati come per la di carico: mi darette soleciti avisi per l'arivo e ricupero, e sono.

270. ||//1803. Lettera scritta al signor Gio. Van Autgarden in data 4 Settembre S.V. con capitan Silvestro Rosada//

Dalla inserta di carico vedrette l'imbarcazione fatta di botte due Moscati lasciatimi dal Vianello e posti sopra capitan Rosada con l'arivo del quale procurarete il ricupero. Mi riporto alla scrittavi con detto Vianello. Vorei pregarvi che mi faceste il favore ridotte che mi avrette le mie botte vuote di non farle ponere nel vostro magazzino alle galine ma ridurmela se mai vi è possibile in qualche angolo di magazzino nella casa di vostra abitazione, mentre il tropo umido di quel magazzino me le pregiudica notabilmente: ve ne prego perciò di ricevere tal favore dalla vostra amicizia.

271. //Lettera scritta alli signori Giacomo Paganoni e compagno per la via Corfù data 8 Settembre sudetto//

Riportandomi nuovamente alla già scrittavi con capitan Vianello, et altra con capitan Rosada la presente che vi spedisco per la via di Corfù giacche propicio incontro serve per occludervi la replicata di carico, ed il conto del costo e spese Moscati, ed uvapassa speditavi: se dobbiamo congeturare dalli qui corsi tempi e che tutt'ora corono dopo la partenza de' bastimenti devono assolutamente aver fatto viaggio felice e così speriamo. Se la mia cativa sorte non vorà anco in quest'anno darmi al solito delle stafilate sperar voglio che la robba riuscirà almeno di mediocre qualità così che non abbia a darci discapito, e sopracari carmi di perdite: pregovi nuovamente di soleciti vostri riscontri a mia quiete.

Conto del costo e spese di cavi: 60 vini Moscati spediti in Venezia alli signori Giacomo Paganoni e compagno con il pielego nominato Il modesto, e con il trabacolo nominato Il custode: capitanio del primo Anzolo Vianello di Lorenzo, e del secondo Silvestro Rosada, e di fagotti: ... uvapassa spediti con detto Vianello, il tutto marca, e numero come per la di carico.

Cavi 60 di tenuta bozzi 266.8 fano botte da secchi 52 l'una N° 71.40 a tallari 18.1/2

- Costo, dacio e spese trasporti..... fano tallari N° 1.327.5.5

- Pregiudicio manega secchi 53.....18.9.10
 - Detto sagome e regalo al capitano e marnari secchi 211.....65. - .3
 - Nuovo agravio di secretaria tallaro: 1. Per la licenza
del carico, e parà: 5 per ogni botta.....3.6.10
 - Affitto riva, e magazen.....7. - . -
 - Regalo come nell'ex governo.....4. - . -

tallari N° 1.425.10.8
 - Si batte il terzo spettante al Cicelli.....475.3.9
 - Restamo per li due terzi delli signori
Paganoni e compagno.....950.6.19
 - Fatura al boter giornate: 2, cerchi bine: 2, e vinchi.....3.7. -
 - Canevazza bozza 10 a £ 175 il %.....1.6.10
 - Dacio in uvapassa £ 1.051 a tallari: 11 perigliaro,
compreso il nuovo imposto.....11.6.10
 - Spesa uffici, stivadura, portadura, peso e nollo per
l'imbarco.....1.3.8
 - Per acquisto uvapassa zecchini 11, e.....1.5. -

N° 970.1.12
 - Mia provigione: 2 per % compresa l'uvapassa.....19.10.15
 - Devono li signori Paganoni e compagno per
li due terzi tallari.....N° 990.1.2
 - Avuti dalli suddetti signori Paganoni e compagno zecchini 423
 - Si battono per l'uvapassa.....zecchini 11
- restano zecchini N° 412, quali a piastre: 8
- parà: 24 l'uno fano
- Piastre N° 3.543.8, che a piastre 3 para 16 per ogni
tallaro fano tallari.....N° 1.042.1.5
- restano creditori li suddetti di tallari £ 52. - . 3

272. //Lettera scritta all' Illustrissimo signor Gaetano Guerino data, e via sudetta//

Colla scritta al negozio con capitano Anzolo Vianello hò fatto menzione di avergli spedito il barilo oglio che spero riuscirà di suo agradimento: il costo del quale le viene qui sotto segnato.

Mi sono dimenticato scrivere al negozio che colla vendita de generi dal ricavato della mia porzione paghino le £ 2.000 al signor Carara per la seconda ratta Torre, ed ogni altro mio avanzo, se vi sarà, V.S. avrà la bontà di passarlo nelle mani del signor Gio. Van Autgarden facendosi rilasciare la debita ricevuta. Noi qui andiamo da male in peggio colla nostra ..., ed ogn'uno tenta distruggere queste infelici isole con giornalieri imposizioni, e agravi: siamo mal maritati e Dio Signore metta la sua santa mano. Preg...

- Ooglio secchi: 12.1/3 a tallari imperiali: 2 il secchiotallari 24.8.-
- Trasporto da Argostoli in Lixuri di facchini e barca.....- . 5 . -
- Condur al bordo il medesimo.....- . 3 . -
- Dacio: 8 per %.....1.11.3
- nuova imposta di £ 10 per barila.....1.8.11

tallari N° 28:11:14

273. //Lettera scritta al signor Agostin Zennaro data, e via sudetta//

Mi riporto alle già scrittevi con capitano Anzolo Vianello, e capitano Silvestro Rosada colli quali vi hò anco spediti fagotini venti uvapassa li: 13 con capitano Rosada che per servizio me li levò, e li altri: 7 con capitano Vianello essendomi rimasti altri quattro indietro perche ne uno, né l'altro me li hà potuti levare, e capitando qualche incontro non mancarò spedirveli. Qui sottì vi annotto il costo e spese del'uvapassa speditavi, ed inseriscovi pure le replicate di carico: dopo la partenza de bastimenti li tempi passarono molto favorevoli per essi così che speriano che il viaggio loro sia stato felice. Ora l'uvapassa va' aumentando, fù esibito il prezzo di zecchini dodeci ma li proprietari non hanno volsuto bendere. Lusingandosi di aumento essendo, come dicono, delle comissioni dal Ponente: il Cibibo quest' anno niente mi hà persuaso perché a motivo delle piogge era molto umido, e deve essere di pocca durata. Pregovi.

- Uvapassa fagotini: 20 del peso libre grosse venete £ 4.883
- a zecchini: 11 il migliaro.....zecchini 53 tal(ar)o 1.9.10
- Dacio, e nuovo imposto a tallari: 11 per migliaro.....talaro 53.9. -
- Licenza per il carico, copia di partita, sovrastante e

scontrino del deposito.....zecchino 1 talaro 1.3.15

- Canevazza bozze 30 a £ 175 il %, stivatura, portatura

spago, cusidura a tallaro: 1 per migliaro, e nollo a soldi: 5 per

fagotto.....talaro 10.1.5

Zecchini Numero 54 tallari 67 £ 1.-

Fortunamente hò ritrovata la stambiglia delle valute che il vostro amico ci diede per contegiarsi nel passato Luglio costà ed ecco che ve la spedisco acciò ne facciate la restituzione. Colla vendita della pocca uvapassa speditavi farette piacere quanto risulterà netto ricavato di mia porzione detratto – quanto dovette avere, ogni rimanenza passarlo nelle mani del signor Gio. Van Outgarden facendovi fare la debita ricevuta e spedindomi il conto di tutto a mia regola, ricordandovi di regolare il conto de' generi somministratimi a vostro piacere, mentre tanto nei legumi come nell'orzo ed altri capi. il vostro uomo ne prese sbaglio. Nuovamente.

274. //Lettera scritta al signor Gio. Van Outgarden in data 8 Settembre per la via di Corfù//

Riportandomi alla già scrittavi con capitano Anzolo Vianello sopra cui con molta fatica hò potuto imbarcare botte tredici, e fagotini uvapassa, e parimenti per gracia levatemi dal Rosada le altre botte due come già con esso vi hò scritto per farne almeno la summa delle quindici essendomi rimaste indietro per mancanza di piazza altre botte dieci piene e circa migliaro una d'uvapassa insaccata: con la presente nuovamente vi protesto la mia infinita dispiacenza per non aver potuto spedirvi al mio solito soprabondanti effetti, credo però che rilevando voi pure il fatto dalli medesimi capitani non sdegnarete con mè ma anzi sarete per compatirmi. Se Dio Signor vorà benedire li vini qui rimastimi e che costà dalle relazioni che attendiamo si potrà comprometersi di navigarli vi farò vedere col fatto che ora la pocca spedizione fatavi non sia stata per colpa mia ma per mancanza d'incontro. Li Moscati quest'anno ci costano tallari diecinove e mezo con la spese tutte: l'uvapassa a mè costò più perche ritardai a capitare così che di primo costo la hò pagata zecchini undeci, oltre tallari undeci daci e le altre spese di canevasza, stivatura. Occluse vi spedisco le replicate di carico – giacche si presenta incontro per la via Corfù: in attenzione.

275. //Lettera scritta alli signori Giacomo Paganoni e compagno in data prossimo Dicembre 1803 per la via di Zante, e Corfù//

Alle due grate vostre in data 21, e 26 Ottobre passato capitatemi pocchi giorni sono rispondo e prima d'ogn'altro dico che da chi scrisse so tollerare non solo quanto il momento gli sugevi d'impenare, ma ogn'altro che avesse creduto scrivere e ciò per la memoria viva che avrò sempre delli doveri che ad esso professo: mi permeterà però che dica alla ditta signori Paganoni che saprei fare anch'io il mio dovere come ogn'altro quando però essi signori avessero l'avvertenza di ordinare per tempo e non attendere li ultimi momenti di risolversi e ponere nella necessità il compagno di apigliarsi a quanto dagl'altri viene rifiutato e che per quanta scielta possa fare sempre deve aprender genere del più inferiore, io già moltissime volte hò detto alli signori stessi che in generale tutti li vini di Cefalonia sono infelici e da questi quelli pocchi che possono scieglersi di passabili bisogna per tempo ricercarli per poterli avere, e non attendere il momento della vendemia mentre allora è inverificabile, giacché dagl'altri a tempo debito, e con pacienza vengono incaparati, sicche dunque dino a che persisterano nella massima essi signori Paganoni a voler ordinare le ultimi momenti acquisto di vini saranno non solo da mè, ma da qualunque malamente serviti, non per pocca cura, ò mala direzione del compagno e suoi agenti, ma perche è di necessità apigliarsi a quando si può in quelli momenti ritrovare cosa che assolutamente non può che portare sempre discapito alla compagnia, e sarcificio al compagno nell'onorifico, e nell'interesse: queste palpanti e incontrastabili verità non e la prima volta ch'io le abbia dette alli signori Paganoni ma moltissime altre, hò avuta però la disgrazia per mia mala sorte di non essere credute da essi.

Per il ritardo del Vianello non ne hò colpa e sono stato caluniato da un Cefaloniotto senza nascita e senza educazione quale crede che non il dire male degl'altri sia il modo di far spiccare il suo ingegno, modo proprio di questa sorte di gente che ve dendosi con quattro quatrini in scarsella fati... si fano lecito di dire sfaciatamente ogni cosa perche già il significato delle loro parole non lo capiscono, confermo poi la calunia un villano per cavarsi il capotto dal suo dosso credendo in questo modo di coprire la sua cattiva direzione e pocca avvedutezza nell'avarsi preso degl'impegni maggiori assai di quanto era la portata del suo naviglio, e perciò essergli convenuto stracaricare fuor d'ogni misura tutto che lasciò indietro a tutti li suoi nolegiatori non pocchi effetti che erasi impegnato di levare, non dunque ritardò il suo viaggio per mia cagione, ma per essersi imprudentemente stracaricato, e volendo arivare a salvamento gli fù di necessità andare da porto in porto, se ciò sia vero ecco il fatto: esso signor Vianello parti unitamente al capitan Biscucchia

perche non arivò unitamente ed esso li stessi tempi che incontrò Biscucchia quando avesse seguito anco il Vianello li stessi sarebbero stati per lui dunque dovevano assolutamente arivare assieme perche dunque il Biscucchia arrivò giorni 13 prima, ed il Vianello tanti dopo, ecco il fatto, capitano Biscucchia carico a dovere hà potuto resistere in mare, ma il Vianello stracarico non hà avuto coraggio seguirlo perche andava ad un certo rischio di malore, e perciò rifugiavasi da porto in porto avendosi aiutato con l'altro suo patriotto Rosada che anch'esso la stessa necessità lo stimolava: questa è la cagione del ritardo del Vianello per la di lui imprudenza e ingordigia e non per colpa mia, ma voi permettetemi che vi dica avette precipitato a credermi colpevole senza informarvi prima delle circostanze su quanto in assenza mia dissero due mascalzoni l'uno per vanità, e l'altro per coprirsi dalli rimproveri che giustamente gli si dovevano. Vedo che anco l'uvapassa congiurò a mio dano e se ciò poteva prevedere l'avrei tutta spedita al Van Outgarden e poi vi avrei lasciato in libertà di scegliere da tutta la partita a vostro piacere quanta era la vostra occorrenza: quanto al miele a torto vi lagnate perche se aveste avuta la massima di provedervi di quel genere dovevate anco far imbarcare l'arnaso per poterlo ponere, subito che il caratelo da voi non gli spedito io non poteva pensarmi, non essendo cosa solita, che voi ne voleste di quel genere, scusatemi dunque se vi dirò che pur incio vi lagnate senza ragione. Pronto.

276. //1804. Lettera scritta al signor Gio. Van Outgarden in data 6 Settembre con il trabacolo di capitano Nadalin Agostin Vianello//

Quando costà m'attrovava mi fecero con violenza imbarcarmi giornata una e meza prima della nostra partenza come vi potette informare da cotesto mio cugino signor Andrea Cicelli, e questo fù il motivo che mi levo il piacere di riverirvi prima del mio distacco da costà: aduco questa giustificazione e accio, riscontrando il fatto di verità, non attribuite ad altra causa la mia mancanza giacché non sono capace di usare in modo inconveniente con persone a cui professo tutto il dovere, e sarò eterna la mia riconoscenza. Dall'inserta di carico vedrette come a vostra direzione e consegna ho imbarcate botte 20 Moscati: 3 di quante Liatici: 1 . 2 . 9, e fagotti: 14 uvapassa sopra il trabacolo di capitano Nadalin Agostin Vianello, e al di lui arrivo ne procurarette il ricupero. Per essa piccola partita mia Moscati, e uvapassa ho incontrata, quando costà era, parola d'impegno con il signor Francesco Carara di preferenza nell'acquisto, cosa nota al suddetto mio cugino signor Cicelli, perciò dopo il ricupero, piacendo a Dio Signore, farette per mezo di vostro giovine avvertito esso mio cugino accio avvertie egli abbia il signor Carara detto, e quando possano

convenir in prezzo, senza mio discapito, da quanto altri compratori potranno offerire, avrò piacere che la preferenza sia data ad esso signor Carara, molto più che siamo intesi da farsi il prezzo senza mezo di sensale a mio minor discapito di spese. L'uvapassa vi è ben notto che quest'anno l'abbiamo acquistata a caro prezzo, mi raccomando dunque a voi acciò non precipitate la vendita a mio discapito. La vostra canevasza come vi hò detto, per mia mallora, fù venduta l'anno scorso quando io costa m'attrovava a persona che dispero averne l'importo: tutto ciò voi non dovete in cio saperne e mi adebitarete per l'importo della medesima quanto sia di vostro agradimento. Dal netto ricavato delli sudetti generi, a Dio piacendo, paregiarete a saldo ogni nostro conto tratenendovi quanto da me dovette avere, e più pagarete £ 2.000: al suddetto signor Carara facendovi fare ricevuta sciolta di aver da voi ricevuto per conto mio per la ratta di Ottobre: 1804: in relazione all'arbitraria: 27 Agosto: 1802 determinata dall'suddette Gaetano Guerino. Nuovamente quest'anno sono a pregarvi che le mie botte vengano poste in qualche angolo nella casa di vostra abitazione: acciò non patiscano nel troppo umido dimandandovi scusa del disturbo. Mi raccomando di solleciti vostri avvisi per l'arrivo del Vianello a mia quieta ...

277. //1814 ... 12 Agosto Lettera signor Varè con capitan Vianello brigantino n<ominat>o Il
Celere

Mi dice di essergli stata consegnata la mia nota di medicinali da mio cugino signor Andrea Cicelli, mi fa la spedizione con capitan Angello Vianello in una cassa mezza noghera con polizza, e conto ascendente a lire italiane £ 499.

278. //... 14 Novembre 1814. Lettera del suddetto//

Accusa il ricevimento uvapassa, e si lusinga di corrisponenza più attiva.

279. //...8 Aprile 1815 simile del suddetto con capitan Cazzaiti Brich Spirito S<ant>o//

Mi spedisse due casse medicinali ordinatigli con polizza de' carne e conto assendente a dette lire italiane 622.32

amontar di £ 1.121.32

Mi spedisse il conto e netto ricavato dell uvapassa speditagli confoglio 1 Marzo 1815 m

£ 690.87

430.45

280. //27 Luglio 1815 Simile del suddetto//

Si lamenta per avergli sospeso la commissione speditagli, e sospende il tutto. Invitandomi a far rinascere la già cominciata corrispondenza.

281. //30 Novembre 1815 Simile ricevuta con capitano Antipa//

Eseguisse la mia commissione, spedendomi sei casse mezza noghera, ed una simile bianca, un barilotto pieno olio di lino, e sei caratelli della tenuta di sechi 10 c<irc>a per cadauno mi dà commissione di dovergli spedire, spirito di vino, aceto, sugo di liquerizia, radice di liquerizia, origano.

282. //Prossimo Febbraio 1816 Simile//

Mi conferma la spedizione de' generi ordinatigli, e mi raccomanda la rispedizione de generi ordinatimi.

Mi spedisce polizza, e conto de generi speditimi con rilancio del mio debito, ascendenti a £ italiane 2.548.20.

Mi dice che in apresso mi spedirà il netto ricavato del miele.

2.978.60

283. //18 Maggio 1816 Simile capitano Valsamachi//

Mi accena il ricevimento de' generi speditigli con capitano Spiro Valsamachi ascendenti a tallari c<ollonati> 181.15. quali bonifica dal so avere, e mi spedisce altri generi con conto ascendente a libbre italiane 761.72 e mi comette la provista li spirito di vino, succo di Linguerizia et altro.

3.740.37

Si batte la suma contro<sta>ta 996

2.744.37

Sui per mio avanzo mielle 491.78

2.252.59

284. //4 Giugno 1816 Simile//

Conferma li precedenti

285. //1814 ... 20 Agosto Lettera mia spedita al signor Varè con capitan Vianello//

Rispondo compiacendomi della sua corespondenza, d'aver ricevuto la cassa medicinali non in buona condizione, e che con capitan Mussuri gli spedirò una certa quantità di uvapassa a diffalco del controscritto mio debito.

286. //1814 ... 30 Settembre altra mia spedita con capitan Massuri pollaca n<ominat>a Mariana//

Accuso la precedente gli spedisco con polliza e conto fagotti cinque uvapassa assiuta del peso di ... 2.670. e del costo come per il conto speditogli, e messo in filza di tallari c<ollonati> 93.14

287. //... 21 Maggio 1815 con capitan Carabato//

Accuso il ricevimento delle due casse speditemi con capitan Cazzaitti, e gli sospendo s'invio de generi ordinatigli eccetto che la Tella Casalina, e canevasza.

288. //24 Settembre 1815 altra mia speditagli con capitan Antipa//

Mi lamento d'avermi sospesa la comissione datagli di Tella Casalina, e canevasza gli ordino la spedizione di medicinali Terre da vittura, oglio di lino, e zucari lavorati. Gli spedisco un carattelo pieno di mielle Ceffalonia del peso di ... 527. Amonta, costo e spese a tallari collonati 70.22.

289. //5 Aprile 1816 Simile. Con capitan Valsamachi brigantino nom<inat>o S<antissi>ma Trinità//

Acesso il ricevimento de generi speditimi con capitan Antipa cioè medicinali, zuccari lavorali, droghe, et altro, eseguisco la sua comissione spedindogli con capitan Spiridion Valsamachi, il spirito di vino, l'acetto, il succo di liguerizia. La radice di s..., l'origano ed un caratello oglio di olliva il intto come per la polliza, e conto speditogli ammonta a ... tallari collonati 181.13 Gli mando notta per la provista di altri generi.

290. //24 Settembre Simile con capitan Andrea Vianello//

Rispondo alle controscrite, e gli spedisco con polizza quatro calze di sugo di linguerizia, risservandomi si spedirgli il conto. Più gli ò spedito una cassetta dolci ed una Rosoli per mio cognato Nicolin Inglesi, ed una cassetta Rosoli per uso suo.

291. //13 Dicembre 1816 Simile con capitano Giacomo Givich austriaco//

Mi lamento del casson vetri speditimi, e gli raccomando, e ciò per sempre che le casse, e cassoni da spedirmi s'uno sempre usuali, e vendibili, sotto polizza di carico gli spedisco col pielego austriaco S...

Buon principio due ...ipe di spirito di vino della tenuta di b<ari>le 18.3/4 due simili piene di aceto bianco della tenuta b<ari>le 16: radice di liguerizio ... 400 assidente il tutto per costo e spese e come per il conto de di oggi posto in filza a tallari collonati ... 414.202

759.26 che ridotti in £ veneta a £ 11 fano £ 4.564. Dalle quali dibattute le controscritte £ italiane 2.252.1/2 pasi a venete £ 4.505.3. Resto creditore di £ venete 58.17 compresa le casse 4 di linquerizia. Più gli mando nota di nuova provista ordinandogli di coprimi di sicurezza.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελομάτη– Τσουγκαράκη Ελένη, «Η παρουσία της Βενετίας στον Ιόνιο χώρο τον 18^ο και 19^ο αιώνα και η αποτίμησή της στα περιηγητικά κείμενα», στο Χρύσα Μαλτέζου – Francesco Bruni (επιμ.), *Χρονικό: Διεθνές Συνέδριο: Η Αδριατική: Συγκλίσεις και αποκλίσεις (18^{ος} – 19^{ος} αι.)*, Κέρκυρα, 29-30 Απριλίου 2010, Ιόνιο Πανεπιστήμιο – Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας: Αθήνα – Βενετία 2010, σελ. 97-122.

Αγγελομάτη – Τσουγκαράκη Ελένη, «Η διακίνηση της αλληλογραφίας στην Ανατολική Μεσόγειο (16^{ος}-19^{ος} αι.)», στο *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά*, τ. 8: Πρακτικά του επιστημονικού συμποσίου “Νεοελληνική επιστολογραφία” (16^{ος}-19^{ος} αι.), Ακαδημία Αθηνών: Αθήνα 2006, σελ. 339-374.

Αγγελομάτη – Τσουγκαράκη Ελένη, «Η Κέρκυρα την περίοδο 1797-1864», στο Θεόδωρος Παππάς (επιμ.), *Κέρκυρα – Εγχειρίδιο τοπικής ιστορίας*, Υ.ΠΑΙ.Θ – Δήμος Κερκυραίων: Αθήνα 2000, σελ. 175-190.

Ανωγιάτης - Pelé Δημήτριος, Αθανασοπούλου Ιωάννα, Μάνδουλα - Κουσουνή Μαρία, Τσιάμης Κωνσταντίνος, «Ιατρο-δημογραφικά τεκμήρια των νοσημάτων των Ιονίων νήσων κατά τον 19^ο αιώνα», στο *ΙΑ’ Διεθνές Πανιώνιο Συνέδριο – Επτανησιακός Βίος και πολιτισμός – Πρακτικά, τόμος II - Πολιτική ιστορία του 20ου αιώνα και ειδικότερες θεματικές*, Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών ερευνών – Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών: Αργοστόλι 2019, σελ. 477-493.

Αρβανιτάκης Δημήτρης, «Υπήρξε ποτέ το “Ιονικόν έθνος”;», *Ιονικά Ανάλεκτα* 6 (2016), σελ. 23-42.

Βακαλόπουλος Απόστολος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού: Τουρκοκρατία (1669-1812). Η οικονομική άνοδος και ο φωτισμός του γένους*, τ. Δ’, Τυπογραφία Εμμ. Σφακιανάκη και Υιών: Θεσσαλονίκη 1973.

Βελούδος Ιωάννης, *Ελλήνων Ορθόδοξων αποικία εν Βενετία. Ιστορικών Υπόμνημα*, Τυπογραφείον Φοίνιξ: Βενετία 1893.

Βέτσιος Ελευθέριος, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία των Βενετών στην περιοχή της Άρτας κατά τον 18ο αιώνα*, Διδακτορική διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: Θεσσαλονίκη 2004.

Βλάσση Δέσποινα, «Η συμμετοχή των Επτανησίων στα Ορλωφικά (1770) και η αντίδραση της Βενετίας», *Μνήμων* 8 (1982), σελ. 64-84.

Βλασσόπουλος Νίκος, *Η ναυτιλία των Ιονίων Νήσων (1700-1864)*, τ. 1, Ελληνική Ευρωεκδοτική: Αθήνα 1995.

Γκόφας Δημήτριος, *Μελέτες Ιστορίας του Ελληνικού δικαίου των συναλλαγών. Αρχαίου, Βυζαντινού, Μεταβυζαντινού, Βιβλιοθήκη Αριθ. 133*, Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία: Αθήνα 1993.

Γκόφας Δημήτριος, «Μαρτυρίες για τη χρήση συναλλαγματικών από Έλληνες κατά τον 16^ο και τον 17^ο αιώνα», *Θησαυρίσματα* 23 (1993), σελ. 206-219.

Γκόφας Δημήτριος, «Ασφαλίσεις πλοίων και θαλάσσιων μεταφορών εμπορευμάτων από Έλληνες γύρω στα τέλη του 16^{ου} αιώνα», στο *Πεπραγμένα Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, τ. Β'1, Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ρεθύμνης: Ρέθυμνο 1995, σελ. 193-219.

Δαμιανίδης Κώστας – Αντώνης Ζήβας, *Το τρεχαντήρι στην ελληνική ναυπηγική τέχνη*, ΕΟΜΜΕΧ: Αθήνα 1986.

Δελής Απόστολος, «Τύποι πλοίων της ναυτιλίας των Ελλήνων, 1700-1821», στο Τζελίνα Χαρλαύτη – Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Η ναυτιλία των Ελλήνων 1700 - 1821. Ο αιώνας της ακμής πριν την Επανάσταση*, Κέδρος – Ιόνιο Πανεπιστήμιο: Αθήνα 2013, σελ. 469-540.

Δερτιλής Γιώργος, *Ιστορία του Ελληνικού Κράτους 1830-1920*, τ. Β', έκδοση Γ', Εστία: Αθήνα 2005.

Διαλέτη Ανδρονίκη, «Η μετάβαση από το Μεσαίωνα στη Νεότερη Εποχή στην Ευρώπη», στο Μαργαρίτα Δρίτσα (επιμ.), *Θέματα οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας της Ευρώπης*, ΕΑΠ: Πάτρα 2008, σελ. 19-70.

Ευθυμιάτου-Κατσούνη Ευτυχία-Νίκη, *Οι ανθρώπινες επιδράσεις στην εξελικτική πορεία της χλωρίδας και της βλάστησης της Κεφαλληνίας από την προϊστορική εποχή μέχρι σήμερα: μελέτη για την εφαρμογή στην περιβαλλοντική εκπαίδευση*, Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Πατρών: Πάτρα 2002.

Ζαμπακόλας Χρήστος, *Η ιστορική παρουσία των γιαννιωτών εβραίων μέσα από την εμπορική τους δραστηριότητα. Ιωάννινα – Βενετία, 16^{ος} – 18^{ος} αιώνας*, Ίδρυμα Ιωσήφ και Εσθήρ Γκάνη: Ιωάννινα 2013.

Θεοχάρης Σταμάτιος, *Λεξικόν του εμπορίου: κατά τα νεώτατα ευρωπαϊκά λεξικά*, Εκδοτικός Οίκος Γεωργίου Φέξη: εν Αθήναις 1901.

Καγκελάρης Παναγιώτης, *Ιστορία και γενεαλογία του οίκου Καγγελάρη της Κεφαλονιάς (16^{ος}-20^{ός} αιώνας)*, Διδακτορική Διατριβή Ιονίου Πανεπιστημίου: Κέρκυρα 2011.

Κατσιαρδή - Hering Όλγα, *Αησιμονημένοι ορίζοντες Ελλήνων εμπόρων: το πανηγύρι της Senigallia (18^{ος} - αρχές 19^{ου} αιώνα)*, Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών 235, Καραβίας: Αθήνα 1989.

Κατσιαρδή-Hering Όλγα, «Η Αυστριακή πολιτική και η ελληνική ναυσιπλοΐα (1750-1800 περίπου)», *Παρουσία* 5 (1987), σελ. 445-537.

Κατσιγιάννης Αλέξανδρος, «Εκδοτική», στο Φίλιππος Παππάς – Αλέξανδρος Κατσιγιάννης – Λίλια Διαμαντοπούλου (επιμ.), *Εισαγωγή στη Νεοελληνική Φιλολογία*, [ηλεκτρονικό βιβλίο], Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών: Αθήνα 2016, σελ. 69-83.

Κεφαλληνός Γιάννης, *Περί τυπογραφίας*, Ανάτυπο, ΜΙΕΤ: Αθήνα 1991.

Κουτρούλης Χαράλαμπος, *Λεξικό ελληνικών μονάδων μέτρησης*, ΤΕΙ Κρήτης. URL: <https://docplayer.gr/620290-Lexiko-ellinikon-monadon-metrisis.html>. Τελευταία επίσκεψη: 27 Οκτωβρίου 2021.

Κρεμμυδάς Βασίλης, «Προεπαναστατικές πραγματικότητες. Η Οικονομική κρίση και η πορεία προς το Εικοσιένα», *Μνήμων* 24 (2002), σελ. 71-84.

Κρεμμυδάς Βασίλης, «Ιστορία του ελληνικού εμπορικού οίκου της Βενετίας Σελέκη και Σάρου. Μια στατιστική προσέγγιση», *Θησαυρίσματα* 12 (1975), σελ. 171-199.

Κωνσταντινίδου Κατερίνα, «Υγειονομικοί θεσμοί στη Δυτική Ευρώπη (14^{ος} – 18^{ος} αι.)», στο Τζελίνα Χαρλαύτη – Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Η ναυτιλία των Ελλήνων 1700 - 1821. Ο αιώνας της ακμής πριν την Επανάσταση*, Κέδρος – Ιόνιο Πανεπιστήμιο: Αθήνα 2013, σελ. 207-222.

Κωνσταντινίδου Κατερίνα, *Οι επιδημίες της πανώλης στα Ιόνια νησιά (17^{ος} – 18^{ος} αι.)*, Διδακτορική Διατριβή. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών: Αθήνα 2003.

Κωνσταντινίδης Τρύφων, *Καράβια, καπετάνιοι και συντροφοναύται 1800-1830. Εισαγωγή εις την ιστορίαν των ναυτικών επιχειρήσεων του Αγώνος*, Ιστορική Υπηρεσία Βασιλικού Ναυτικού: Αθήνα 1954.

Κωστής Κώστας, *Στον καιρό της πανώλης. Εικόνες από τις κοινωνίες της ελληνικής χερσονήσου, 14^{ος} – 19^{ος} αιώνας*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης: Ηράκλειο 2021.

Λάζαρη Σεβαστή, «Οικονομικές αλλαγές και προσαρμογές στην Επτάνησο Πολιτεία (1800-1807)», στο Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης (επιμ.), *Αλλαγές κυριαρχιών ρήξεις και νέοι θεσμοί στα Επτάνησα από το 1797 έως και το 1815. Πρακτικά Κ' Συμποσίου, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα, 31 Ιουλίου - 1 Αυγούστου 2015*, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών: Αθήνα 2016, σελ. 61-80.

Λεονταρίνης Γεώργιος, *Ελληνική εμπορική ναυτιλία (1453-1850)*, Γ' έκδοση, ΕΜΝΕ – Μνήμων: Αθήνα 1996.

Λιάτα Ευτυχία, *Φλώρια δεκατέσσερα στένουν γρόσια σαράντα: η κυκλοφορία των νομισμάτων στον ελληνικό κόσμο, 15ος -19ος αιώνες*, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών 58, ΕΙΕ: Αθήνα 1996.

Λιάτα Ευτυχία, «Ένας Έλληνας έμπορος στη Δύση. Πορεία μιας ζωής από τον 17^ο στον 18^ο αι.», στο Χρύσα Μαλτέζου – Θεοχάρης Δετοράκης (επιμ.), *Ροδωνιά: τιμή στον Μ. Ι. Μανούσακα*, τ. 1, Πανεπιστήμιο Κρήτης: Ρέθυμνο 1994, σελ. 279-297.

Μάνδουλα-Κουσουνή Μαρία, Πουλάκου-Ρεμπελάκου Έφη, Τσιάμης Κωνσταντίνος, Ανωγιάτης-Pele Δημήτριος, «Η νοσηρότητα του ελληνικού πληθυσμού στα Επτάνησα (15^{ος}-19^{ος} αιώνας)», *Ιατρικά Χρονικά Βορειοδυτικής Ελλάδας* 14 (2018), σελ. 80-93.

Μαυρογιάννης Γεράσιμος, *Ιστορία των Ιονίων νήσων αρχομένη τω 1797 και λήγουσα το 1815*, Τυπογραφείον “Παλιγγενεσία”: Αθήνα 1889.

Μοσχόπουλος Γεώργιος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς (1797-1940). Πολιτική Ιστορία, Πολιτισμός, Παιδεία, Γράμματα, Τέχνες*, Ιδιωτική: Αθήνα 2010.

Μπόμπου-Σταμάτη Βασιλική, «Το ανέκδοτο copia lettere του εμπορικού οίκου Panagin Cicelli του Ληξουρίου Κεφαλληνίας (1786-1816)», *Κερκυραϊκά Χρονικά* 13 (2018), σελ. 175-186.

Μπόμπου-Σταμάτη Βασιλική, «Δύο χειρόγραφοι κώδικες της οικογένειας Τσιτσέλη από την Κεφαλονιά (18^{ος} – 19^{ος} αι.)», *Κεφαλληνικά Χρονικά* 8 (1999), σελ. 73-84.

Ντόκος Κωνσταντίνος – Μαρία Μελέντη, «Το ξένο λεξιλόγιο στις ελληνικές πηγές της Βενετοκρατίας. Γλωσσάριο μεταγλωττισμένων ιταλικών όρων που περιέχονται σε δημοσιευμένες νοταριακές πράξεις των Ιόνιων Νησιών», *Εώα και Εσπέρια* 3 (1997), σελ. 83-148.

Ξανθοπούλου - Κυριακού Άρτεμη, *Η ελληνική κοινότητα της Βενετίας (1797-1866). Διοικητική και οικονομική οργάνωση, εκπαιδευτική και πολιτική δραστηριότητα*, Διδακτορική διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής, Παράρτημα αρ. 19, ΑΠΘ: Θεσσαλονίκη, 1978.

Παγκράτης Γεράσιμος, «Οι πολιτικές τύχες των νησιών του Ιονίου πελάγους: από τη βενετική κυριαρχία (16^{ος} αι.) έως την Ένωση (1864)», στο Θεόδωρος Παππάς (επιμ.), *Εγχειρίδιο Ιστορίας Ιονίων νήσων*, Περιφέρεια Ιονίων Νήσων - Ιόνιο Πανεπιστήμιο: Κέρκυρα 2019, σελ. 151-198.

Παγκράτης Γεράσιμος, «Το προξενείο της Επτανήσου Πολιτείας (1800-1807) στα Δαρδανέλια», *Περί Ιστορίας* 9 (2019), σελ. 167-182.

Παγκράτης Γεράσιμος, *Ιστορία της Ιταλίας. Από τη Συνθήκη του Λόντι στην ενοποίηση (1454-1870)*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών: Αθήνα 2015.

Παγκράτης Γεράσιμος, «Η ναυτιλιακή επιχείρηση τον 18^ο αιώνα: η περίπτωση των Ελλήνων υπηκόων της Βενετίας», στο Τζελίνα Χαρλαύτη – Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Η ναυτιλία των Ελλήνων 1700 - 1821. Ο αιώνας της ακμής πριν την Επανάσταση*, Κέδρος – Ιόνιο Πανεπιστήμιο: Αθήνα 2013, σελ. 445-466.

Παγκράτης Γεράσιμος, *Κοινωνία και οικονομία στο βενετικό «Κράτος της Θάλασσας»: οι ναυτιλιακές επιχειρήσεις της Κέρκυρας (1496-1538)*, Πεδίο: Αθήνα 2013.

Παγκράτης Γεράσιμος, *Οι εκθέσεις των Βενετών Βαϊλών και Προνοητών της Κέρκυρας (16^{ος} αιώνας)*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών/Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών: Αθήνα 2008.

Παγκράτης Γεράσιμος, *Θαλάσσιο εμπόριο στη Βενετοκρατούμενη Κέρκυρα (1496-1538)*, Διδακτορική Διατριβή. Ιόνιο Πανεπιστήμιο: Κέρκυρα 2001.

Πανδή – Αγαθοκλή Βάννα, «Καραντίνες και λοιμοκαθαρτήρια στα Ιόνια νησιά», *Ιατρικά Χρονικά Βορειοδυτικής Ελλάδος* 8,2 (2011), σελ. 15-24.

Παπαδία - Λάλα Αναστασία, «Οι Έλληνες και η βενετική πραγματικότητα: ιδεολογική και κοινωνική συγκρότηση», στο Χρύσα Μαλτέζου (επιμ.), *Όψεις της Ιστορίας του Βενετοκρατούμενου Ελληνισμού. Αρχειακά τεκμήρια*, Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού: Αθήνα 1993, σελ. 173-276.

Παπαδόπουλος Νικόλαος, *Ερμής ο Κερδώος ήτοι Εμπορική εγκυκλοπαίδεια δια προτροπής και δαπάνης του εν Κωνσταντινουπόλει τιμίου και φιλογένους εμπορικού συστήματος των Ελλήνων μεγαλεμπόρων προς χρήσιν και ωφελείαν αυτών και των απανταχού ομογενών, τ. Α' και τ. Β'*, Παρά Νικολάω Γλύκει τον εξ Ιωαννίνων: εν Βενετία 1815.

Πατρόνης Βασίλης, *Ελληνική Οικονομική Ιστορία. Οικονομία, κοινωνία και κράτος στην Ελλάδα (18^{ος}-19^{ος} αιώνες)*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών: Αθήνα 2015.

Πλέσσα Μαίρη, «Θεσμοί υγειονομικής επιτήρησης στα νησιά του Ιονίου την περίοδο των Ευρωπαϊκών κυριαρχιών: η περίπτωση των λοιμοκαθαρηθρίων», στο Χαράλαμπος Μπαμπούνης (επιμ.), *Ιστορίας Μέριμνα. Τιμητικός τόμος στον καθηγητή Γεώργιο Ν. Λεοντσίνη*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών: Αθήνα 2011, σελ. 1085-1094.

Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, «Ο εμπορικός στόλος κατά τας παραμονάς του αγώνος της ανεξαρτησίας. Ανέκδοτος πίναξ του F. Rouqueville», *Εραμιστής* 10 (1973), σελ. 187-207.

Σκλαβενίτης Τριαντάφυλλος, «Ιστορία του βιβλίου: συνέχειες και ασυνέχειες», στο Βαγγέλης Καραμανωλάκης – Μαρία Couroucli – Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης (επιμ.), *Συναντήσεις της ελληνικής με τη γαλλική Ιστοριογραφία από τη Μεταπολίτευση έως σήμερα*, ΕfA – ΕΙΕ: Αθήνα 2015, σελ. 101-125.

Σκλαβενίτης Τριαντάφυλλος, *Τα εμπορικά εγχειρίδια της Βενετοκρατίας και της Τουρκοκρατίας και η εμπορική εγκυκλοπαίδεια του Νικόλαου Παπαδόπουλου*, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού: Αθήνα 1991.

Τσιτσέλης Ηλίας, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα. Συμβολαί εις την ιστορίαν και λαογραφίαν της νήσου Κεφαλληνίας εις τόμους τρεις*, τ. 1, Τύποις Παρασκευά Λεωνή: εν Αθήναις 1904.

Χαρλαύτη Τζελίνα, «Η αρπαγή και οι κίνδυνοι στη θάλασσα: πόλεμοι, κούρσος και πειρατεία στη Μεσόγειο του 18^{ου} αιώνα» και «Η “ναυτική πολιτεία” του Ιονίου και του Αιγαίου. Ναυτότοποι, ναυτικές οικογένειες και επιχειρήσεις», στο Τζελίνα Χαρλαύτη – Κατερίνα Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Η ναυτιλία των Ελλήνων 1700 - 1821. Ο αιώνας της ακμής πριν την Επανάσταση*, Κέδρος – Ιόνιο Πανεπιστήμιο: Αθήνα 2013, σελ. 145-206 και σελ. 353-405.

Χαρλαύτη Τζελίνα, «Εμπόριο και ναυτιλία τον 19^ο αιώνα. Το επιχειρηματικό δίκτυο των Ελλήνων της διασποράς. Η “χιώτικη” φάση (1830-1860)», *Μνήμων* 15 (1993), σελ. 69-127.

Χασιώτης Ιωάννης, *Επισκόπηση της ιστορίας της Νεοελληνικής Διασποράς*, Βάνιας: Θεσσαλονίκη 1993.

Χατζιωάννου Μαρία - Χριστίνα, *Οικογενειακή στρατηγική και εμπορικός ανταγωνισμός. Ο οίκος Γερούση τον 19^ο αιώνα*, ΜΙΕΤ: Αθήνα 2003.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Biagianti Annalisa, «Le rete consolare francese nell'Adriatico dal Settecento alle guerre napoleoniche (1754-1814)», *Rivista dell'Istituto dell'Europa Mediterranea* 17/2 (2016), σελ. 189-220.

Boerio Giuseppe, *Dizionario del dialetto veneziano*, Premiata tipografia di G. Cecchini: Βενετία 1856.

Broadberry Stephen - Kevin H. O'Rourke (επιμ.), *The Cambridge economic history of modern Europe. Vol. 1 (1700-1870)*, Cambridge University Press: Νέα Υόρκη 2010.

Burkhardt Mike, «Networks as social structures in late Medieval and Early Modern towns: a theoretical approach to historical network analysis», στο Andrea Caracausi – Christof Jeggle (επιμ.), *Commercial Networks and European Cities, 1400-1800*, Pickering & Chatto: Λονδίνο 2014, σελ. 13-44.

Casson Mark, *Entrepreneurship: theory, networks, history*, Edward Elgar Pub: Ηνωμένο Βασίλειο 2010.

Chatziioannou Maria Christina, «Mediterranean pathways of Greek merchants to Victorian England», *The Historical Review/La Revue Historique* 7 (2010), σελ. 213-237.

Chatziioannou Maria Christina, «Shaping Greek-Tunisian commercial relations in the Ottoman Mediterranean world. The Efessios Merchant House», στο Maria Christina Chatziioannou – Gelina Harlaftis (επιμ.), *Following the Nereids. Sea routes and maritime business, 16th-20th centuries*, Kerkyra Publications Ltd: Αθήνα 2006, σελ. 87-97.

Ekiert Halina - Joanna Pajor - Paweł Klin κ.ά., «Significance of *Artemisia Vulgaris* L. (Common Mugwort) in the History of Medicine and Its Possible Contemporary Applications Substantiated by Phytochemical and Pharmacological Studies», *Molecules* (25) 2020. [doi:10.3390/molecules25194415]

Fontaine Laurence, «The organization and evolutions of traders' and pedlars' networks in Europe», στο Margrit Schulte Beerbühl - Jörg Vögele (επιμ.), *Spinning the commercial web. International trade, merchants, and commercial cities, c. 1640-1939*, Peter Lang Publishing: Φρανκφούρτη 2004, σελ. 113-128.

Galani Katerina, «Foreigners in an unfamiliar market: European business practices and culture in the Eastern Mediterranean in the XVIIIth century», στο Michela D'Angelo – Gelina Harlaftis (επιμ.), *Making waves in the Mediterranean – Sulle onde del Mediterraneo. Proceedings of the 2nd MMHN Conference Messina and Taormina, 4-7 May 2006*, Istituto di studi storici Gaetano Salvemini: Μεσσίνα 2010, σελ. 359-371.

Gekas Sakis, «The merchants of the Ionian Islands between East and West: forming international and local networks», στο Margrit Schulte Beerbühl - Jörg Vögele (επιμ.), *Spinning the commercial web. International trade, merchants, and commercial cities, c. 1640-1939*, Peter Lang Publishing: Φρανκφούρτη 2004, σελ. 43-63.

Giardinaggio ON, *Artemisia Vulgaris* [URL: <https://www.jardineriaon.com/it/artemisia-vulgaris.html>. Τελευταία επίσκεψη: 16 Αυγούστου 2021.]

Guidi-Bruscoli Francesco, «Creating networks through languages: Italian merchants in late medieval and early modern Europe», στο Andrea Caracausi – Christof Jeggle (επιμ.), *Commercial Networks and European Cities, 1400-1800*, Pickering & Chatto: Λονδίνο 2014, σελ. 65-79.

Holland Robert, «Via or Vita? British experience in the Modern Mediterranean», στο Anthony Hirst – Patrick Sammon (επιμ.), *The Ionian Islands: Aspects of their history and culture*, Cambridge Scholars Publishing: Νιούκαστλ 2014, σελ. 64-74.

Jeggle Christof, «Interactions, networks, discourses and markets», στο Andrea Caracausi – Christof Jeggle (επιμ.), *Commercial Networks and European Cities, 1400-1800*, Pickering & Chatto: Λονδίνο 2014, σελ. 45-63.

Juhász Réka, «Temporary Protection and Technology Adoption: Evidence from the Napoleonic Blockade», *American Economic Review* 108.11 (2018), σελ. 3339-3376.

Katsiardi – Hering Olga, «Christian and Jewish Ottoman Subjects: Family, Inheritance and Commercial Networks between East and West (17th-18th c.)», στο Simonetta Cavaciocchi (επιμ.), *La famiglia nell'economia Europea Secc. XIII-XVIII. The economic role of the family in the European Economy from the 13th to the 18th centuries*, Firenze University Press: Φλωρεντία 2009, σελ. 409-440.

Kim Su Jin – James Oldham, «Insuring maritime trade with the enemy in the Napoleonic Era», *Texas International Law Journal* 47.3 (2012), σελ. 561-586.

Mackridge Peter, «Introduction», στο Anthony Hirst – Patrick Sammon (επιμ.), *The Ionian Islands: Aspects of their history and culture*, Cambridge Scholars Publishing: Νιούκαστλ 2014, σελ. 1-23.

Lazarakis Konstantinos, *The wines of Greece*, Infinite Ideas Ltd.: Durrington, 2018.

Metrà Andrea, *Il Mentore perfetto de' negozianti, ovvero guida sicura de' medesimi, ed istruzione, per rendere ad essi più agevoli, e meno incerte le loro speculazioni*, τ. 5, Wage, Feis e comp.: Τεργέστη 1797.

Pagratis Gerassimos, «“Russians” first satellite in the Balkans” or “The first Independent Greek State”?: new perspectives in the history of the Septinsular Republic (1800-1807)», στο Sebastià Serra Busquets - Elizabeth Ripoll Gil (επιμ.), *El Parlamentarisme en perspectiva històrica. Parlaments multinivell*, τ. B', Palma (Illes Balears) – Parlament de les Illes Balears – Institut d'Estudis Autonòmics: Βαlearίδες Νήσοι 2019, σελ. 795-801.

Pagratis Gerassimos, «War at sea and trade routes in the Mediterranean during the Napoleonic period through the reports of the Septinsular Republic's diplomatic representations», *Mediterranean Chronicle* 8 (2018), σελ. 67-81.

Pagratis Gerassimos, «The Ottoman Empire and the Ionian maritime enterprises in the late 18th and early 19th centuries», στο Edhem Eldem – Sophia Laiou (επιμ.), *Istanbul and the Black Sea Coast: Trade and Shipping (1770-1820)*, The Isis Press: Κωνσταντινούπολη 2018, σελ. 27-33.

Pagratis Gerassimos, «"Venezia dopo Venezia": l'eredità della Serenissima nelle Isole Ionie del primo Ottocento», στο Grigore Arbore Poperscu – Cristian Luca (επιμ.), *Venezia e l'Europa Orientale tra il tardo Medioevo e l'Età moderna*, Antiga Edizioni: Τρεβίζο 2017, σελ. 179-191.

Pagratis Gerassimos, «The "Discovery" of the Eastern Mediterranean and the Black Sea by Ionian Maritime Entrepreneurs (late 18th – early 19th century) », στο Sifneos Evrydiki – Oksana Iurkova -Valentyna Shandra (επιμ.), *Port-cities of the Northern shore of the Black sea: institutional, economic and social development, 18th – early 20th centuries*, Thales Programme. Reinforcement of the Interdisciplinaty and/or inter-institutional Research and Innovation, Ionian University: "Black Sea and Port Cities from the 18th to the 20th centuries. Development, Convergence and Interconnections to the World Economy": Κέρκυρα 2015, σελ. 305-315.

Pagratis Gerassimos, «Shipping and Trade in the Ionian Islands: The Merchant Fleet of the Septinsular Republic (1800-1807)», *Journal of the Oxford University Historical Society* 8 (Hilary 2012), www.ouhs.org, σελ. 1-21.

Pagratis Gerassimos, «Il commercio marittimo greco a Costantinopoli e nel Mar Nero nella seconda metà del XVIII secolo: il caso dei greci suditti veneziani», στο Colloquio Internazionale di Studi: Venezia e il Levante tra il XIII e il XVIII secolo (Venezia, Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica, 19-20 Οκτωβρίου 2006), *Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica di Venezia* 9 (2007), σελ. 73-84.

Panzac Daniel, «Plague and seafaring in the Ottoman Mediterranean in the Eighteenth century», στο Maria Fusaro – Colin Heywood (επιμ.), *Trade and cultural exchange in the early modern Mediterranean. Braudel's maritime legacy*, I.B. Tauris Publishers: Λονδίνο 2010, σελ. 45-68.

Poulakou-Rebelakou Effie – Constantine Tsiamis – Nicolaos Tompros, «Travellers' impressions from the Ionian Islands Lazarettos during the British protection (1815-1864) », στο Musajo-Tomas Alfredo, *Proceedings 39th International Congress on the History of Medicine*, Vol. 3, Progedit: Μπάρι 2004, σελ. 38-45.

Stoianovich Traian, «The conquering Balkan Orthodox Merchant», *The Journal of Economic History* 20 (1960), σελ. 234-313.

Vlami Despina, «Building trust relationships in business. The De Vogel-Cardamici association in Amsterdam and Izmir and an eighteenth-century Dutch masterclass on trading», στο Thierry Alain (επιμ.), *Dossier “Au cœur des mutations du négoce en Méditerranée. Les acteurs et leurs choix (Smyrne, XVIIe-XXe siècle)”*, *Rives méditerranéennes* 59 (2019), σελ. 47-70.